

وزارت آموزش و پرورش

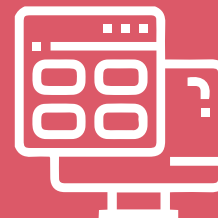
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر تألیف کتاب‌های درسی آموزش عمومی و متوسطه نظری

برنامه درسی

آموزش غیرحضوری

۱۴۰۰

• دوره ابتدایی

وزارت آموزش و پرورش

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

دفتر تألیف کتاب‌های درسی آموزش عمومی و متوسطه نظری

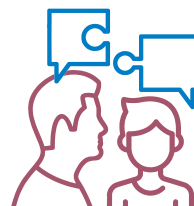
فصل اول

۱

سخن آغازین

۹

۲

پیش‌گفتار

۱۲

۳

اهداف و محتوا

۱۶

- ۳/۱. مقدمه ۱۷
- ۳/۲. اهداف به تفکیک هر درس ۱۹

پایه اول ابتدایی

- آموزش قرآن ۲۰
- فارسی و نگارش ۲۱
- علوم تجربی ۲۳
- ریاضی ۲۵
- تربیت بدنی ۲۷
- هنر ۲۹

پایه دوم ابتدایی

- آموزش قرآن ۳۱
- هدیه‌های آسمان ۳۲
- فارسی و نگارش ۳۴

پایه پنجم ابتدایی

۷۷	آموزش قرآن
۷۸	هدیه‌های آسمان
۸۰	فارسی و نگارش
۸۲	علوم تجربی
۸۴	ریاضی
۸۶	تربیت بدنی
۸۸	هنر
۸۹	مطالعات اجتماعی

پایه ششم ابتدایی

۹۲	آموزش قرآن
۹۳	هدیه‌های آسمان
۹۵	فارسی و نگارش
۹۷	علوم تجربی
۹۹	ریاضی
۱۰۱	تربیت بدنی
۱۰۳	هنر
۱۰۴	مطالعات اجتماعی
۱۰۶	تفکر و پژوهش
۱۰۸	کار و فناوری

۳/۳. رمزپه‌های سریع پاسخ در کتاب‌های درسی

علوم تجربی
ریاضی
تربیت بدنی
هنر

پایه سوم ابتدایی

۴۵	آموزش قرآن
۴۶	هدیه‌های آسمان
۴۸	فارسی و نگارش
۵۰	علوم تجربی
۵۲	ریاضی
۵۴	تربیت بدنی
۵۶	هنر
۵۸	مطالعات اجتماعی

پایه چهارم ابتدایی

۶۱	آموزش قرآن
۶۲	هدیه‌های آسمان
۶۴	فارسی و نگارش
۶۶	علوم تجربی
۶۸	ریاضی
۷۰	تربیت بدنی
۷۲	هنر
۷۴	مطالعات اجتماعی

۴

۱۱۲

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴/۱. تدریس اثربخش در آموزش غیرحضوری

۱۱۳

۱. الگوی تدریس در آموزش غیرحضوری با توجه به چرخه یادگیری شناختی

۱۱۳

۱/۱. نمونه نخست: الگوی آموزش غیرحضوری درس هدیه‌های آسمان

۱۱۶

۱/۲. نمونه دوم: الگوی آموزش غیرحضوری تربیت بدنی

۱۱۹

۲. راهبرد آموزش معکوس

۱۲۲

۲/۱. یک نمونه: کتاب علوم تجربی پایه اول ابتدایی

۱۲۴

۳. راهبرد حل مسئله ساختاریافته در محیط آنلاین

۱۲۷

۳/۱. یک نمونه: تدریس ریاضی به کمک روش حل مسئله ساختاریافته

۱۲۸

۴/۲. گونه‌های ارتباط در کلاس

۱۳۱

۴/۲/۱. ارتباط معلم با دانش‌آموز

۱۳۲

آغاز کردن و تحکیم رابطه سازنده

۴/۲/۲. ارتباط دانش‌آموز با فرایندهای یادگیری و کتاب درسی

۱۳۴

کاوشگری

۱۴۱

۱۴۲

مثال‌هایی از پرسش‌های اساسی در دروس مختلف
تسهیل‌گری مسیر کاوشگری
۴/۲/۳. ارتباط دانش‌آموز با دانش‌آموزان دیگر

سنجش و ارزشیابی

۱۴۹

۵/۱. ویژگی‌های سنجش در آموزش غیرحضوری

۱۵۱

۵/۲. سه محور اساسی برای اجرای موفقیت‌آمیز سنجش

۱۵۲

محور اول: به اشتراک‌گذاری هدف‌های یادگیری و معیارهای موفقیت

۱۵۲

محور دوم: شیوه‌های سنجش و گردآوری شواهد

۱۵۵

۱. استفاده از زبان گفتاری

۱۵۵

۲. استفاده از سبک نوشتاری

۱۶۲

۳. استفاده از بازنمایی‌های دیداری (تصویری)

۱۶۵

۴. سنجش عملکردی

۱۶۷

۵. پروژه

۱۷۰

۶. پوشه کار الکترونیکی

۱۷۳

- ۲۱۰ پیش‌نیازهای خودنظم‌دهی دانش‌آموزان
- ۲۱۲ عوامل مؤثر بر خودنظم‌دهی موفق دانش‌آموزان در آموزش مجازی
- ۲۱۲ • حساسیت و پاسخگویی
- ۲۱۳ • نظم‌دهی به هیجانات
- ۲۱۳ • فعالیت‌های حمایتی
- ۲۱۴ • افزایش انگیزه
- ۲۱۴ استفاده از برانگیزاننده‌های کلامی برای افزایش انگیزه
- ۲۱۶ ارزشیابی و بازخورد
- ۲۱۷ گفت‌وگوی فراشناختی در محیط آنلاین: گفت‌وگوی هدفمند نه فقط صحبت

۲۱۸

خانواده

- ۲۱۹ ۷. خانواده و والدین
- ۲۲۲ ۷/۱. خانواده و سواد رسانه

- ۱۷۵ ۷. خودسنجی
- ۱۷۹ ۸. همسال سنجی
- ۱۸۲ ۹. والدسنجی
- ۱۸۶ ۱۰. روبریک چیست؟
- ۱۸۹ محور سوم: ارائه بازخورد و برنامه‌ریزی براساس اقدام‌های سنجشی
- ۱۸۹ ۱. اصول ارائه بازخورد
- ۱۹۲ ۲. برنامه‌ریزی بر اساس نتایج سنجش
- ۱۹۳ ۳. گزارش‌دهی

۱۹۴

معلمان و دبیران

- ۱۹۶ ۶/۱. معلمان و سلامت روان
- ۲۰۲ ۶/۲. معلمان و سواد دیجیتال (واسطه‌های کاربری در آموزش مجازی)
- ۲۰۷ ۶/۳. معلمان و ارتقای خودنظم‌دهی در دانش‌آموزان
- ۲۰۷ در مورد خودنظم‌دهی چه باید بدانیم؟
- ۲۰۹ وظایف معلمان برای ارتقای ادراک دانش‌آموزان از خودنظم‌دهی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر تألیف کتاب‌های درسی آموزش عمومی و متوسطه نظری

نشانه‌های محتوای پشتیبان

۲۲۴

محیط

۲۲۸

۸/۱. فضای مجازی، محیطی متفاوت برای تربیت و یادگیری

۲۳۲

۸/۲. صیانت سایبری در محیط آموزش مجازی

۲۳۳

مدیران مدارس

۲۳۷

کنشگری صحیح مدیران و مسئولان مدرسه در بستر آموزش مجازی

فصل

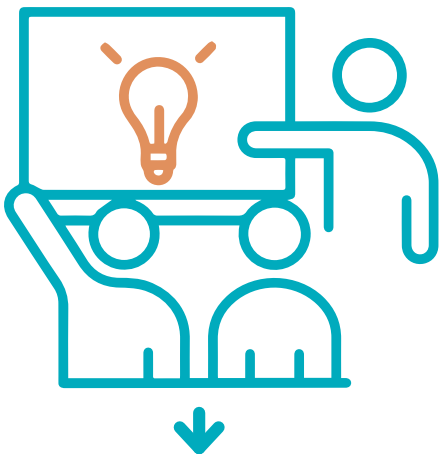

سخن
آغازین

سخن آغازین

نکته اول

همه ما (کارشناسان، مدیران، معلمان و خانواده) در یک طرف قرار داریم و دانش‌آموزان عزیز ما در طرف دیگر، بنابراین وظیفه ماست هرچه توان داریم به این صحنه و عرصه بیاوریم تا این عزیزان از جهت آموزشی و تربیتی لطمه نبینند و از این مرحله موفقیت‌آمیز عبور کنند. بی‌تردید کاستی‌هایی خواهیم داشت ولی به یاری خدا نخواهیم گذاشت تهدیدی خاص بروز و ظهور یابد.

“

با توجه به شیوع کرونا، وزارت آموزش و پرورش و بخش‌های مختلف آن در موقعیتی خاص، غیرمترقبه و حساس قرار گرفت و به تبع آن سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی نیز با انتظارات اجتماعی کم‌سابقه‌ای روبه‌رو شد. به‌طور طبیعی همگان انتظار داشتند که بار دیگر این سازمان علمی-آموزشی بتواند قابلیت‌های ویژه خود را نشان دهد و راست‌قامت در میدان طراحی‌های نوین راهنماهای برنامه‌درسی و هنجارهای آموزشی حاضر شود. بنابراین خدای متعال را باید از این بابت شاکر بود که مجموعه سازمان پژوهش با تداوم کوشش‌های خستگی‌ناپذیر خود، این مأموریت ویژه را به انجام رساند. شرایط ویژه پیش‌رو موجب شد که قابلیت‌های کارشناسی، توقعات نوینی را تجربه کند و حرکت خود را در جهت افق‌های فناورانه جدید سرعت بخشد. پیش از این، طی سال‌های متمادی در شرایط عادی به‌سرمی‌بردیم و قواعد را برای اوضاع عادی تهیه کرده بودیم. با وقوع پدیده جدید کرونا خود را در یک فضای تکان دهنده دیدیم و برای پاسخ به نیازها به شور و مشورت نشستیم و حاصل آن را در مجموعه پیش‌رو مدون ساختیم. برای نیل به هدف‌های مورد انتظار و عبور از وضع کنونی و دستیابی به شرایط مطلوب‌تر باید به نکات زیر توجه کنیم:

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نکته دوم

موقعیت کنونی را با همه ابعادش به درستی درک کنیم و خردمندانه با آن مواجه شویم. در آموزش‌های غیرحضوری تا حدود زیادی جای مدرسه و خانه عوض می‌شود؛ طبیعی است که با تغییر مکان، مکانیت نیز باید تغییر یابد. به عبارت دیگر هنجارها و قواعد متفاوتی را باید در رسیدگی به دانش‌آموزان بکار بگیریم. حضور و ظهور والدین به‌عنوان ناظم بیدار و مهربان در خانه، حضور متعهدانه همراه با روحیه ارتباطی معلمان در مدرسه، نظارت هوشیارانه مدیران مدارس بر اوضاع آموزشی و تربیتی و نظارت عالیه و گاهی بالینی. مدیران محترم آموزش و پرورش و دیگران باید خود را در برابر این پرسش تاریخی ببینند که: چگونه عمل کنیم تا متناسب با شأن تربیت و متربی از این موقعیت عبور نماییم؟

نکته سوم

مجموعه پیش‌رو را به دقت مطالعه کنیم و سهم و نقش خود را دقیق‌تر درک کنیم. حقیقتاً ما تاکنون با خانواده‌ها به عنوان شریک تربیت و یادگیری، این‌گونه صمیمی و شفاف حرف نزده بودیم. انتظار داریم والدین عزیز با رجوع به سامانه شبکه ملی رشد توصیه‌های مربوط به خود را دریافت و مطالعه کنند. از معلمان و مدیران محترم مدارس نیز همین انتظار را داریم.

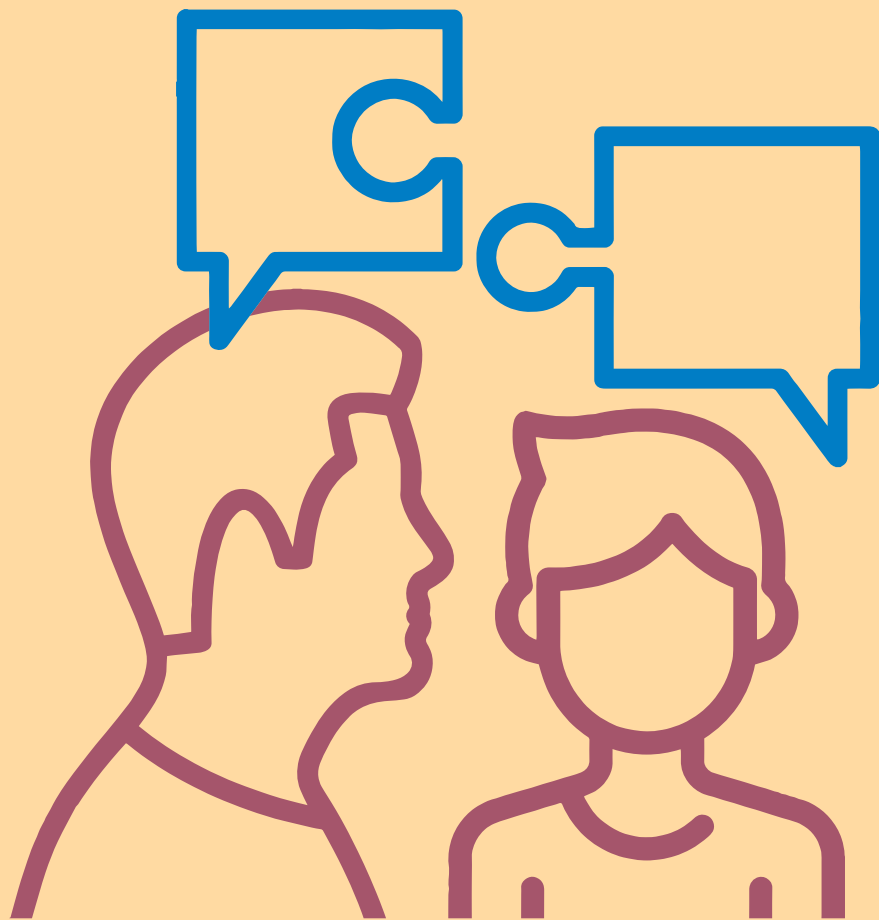
نکته چهارم

آنچه که ما تدارک دیده‌ایم، حاصل فکر و عمل تعدادی انسان است که در موقعیت کارشناسی و تألیف قرار گرفته‌اند. بدون شک این تصمیمات بی‌نقص نیست و مانند همیشه تقاضای اظهارنظر و ارائه پیشنهادهاى جدید از طرف شما داریم. هر قدر از سوی شما معلمان عزیز، والدین محترم و دانش‌آموزان گرامی بازخورد بگیریم، به همان اندازه قوی‌تر و با انگیزه‌تر این راه را ادامه خواهیم داد؛ ان‌شاءالله.

حسن ملکی

معاون وزیر و رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش

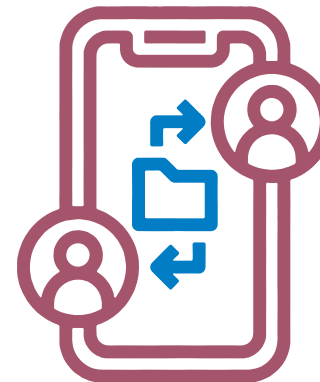

۲

پیش گفتار

پیش‌گفتار

شرایط حاکم بر تعلیم که از زمستان ۱۳۹۸ بر اثر شیوع گسترده ویروس کرونا حاکم شده است، تمام عناصر برنامه درسی را به چالش کشیده و با دگرگون کردن محیط یادگیری، کنشگران تربیت و آموزش به ویژه معلمان، دانش‌آموزان و والدین را در ایفای نقش‌های خود با مشکلات جدی روبرو ساخته است.

سال تحصیلی گذشته علی‌رغم اینکه با مجاهدت‌های بی‌بدیل جهادگران عرصه تعلیم و تربیت به ظاهر با موفقیت، سپری شد و آموزش تعطیل نشد، اما نتایج بررسی‌ها و پژوهش‌ها بیانگر چالش‌های جدی در زمینه افت پنهان تحصیلی، مشکلات جدی در زمینه سلامت جسمی و روانی دانش‌آموزان و زیاد شدن فاصله با استانداردهای یاددهی-یادگیری است که عدم جبران آن، مراحل بعدی تحصیل را با چالش‌های جدی‌تر روبرو خواهد کرد و از طرفی شواهد حاکی از آن است که شرایط محیط آموزش در سال تحصیلی جدید هم چالش‌های خود را خواهد داشت. با توجه به مطالب فوق باید تدابیری اندیشیده شود که با استفاده از تجربه سال قبل و رفع معایب و تقویت محاسن آن، آموزش و پرورش بتواند ضمن مدیریت چالش‌ها، نتایج بهتری را برای همه دست‌اندرکاران نظام تعلیم و تربیت به ویژه دانش‌آموزان رقم بزند.

✓ توجه به محدودیت‌های ناشی از شرایط جدید به ویژه کم شدن زمان آموزش و شرایط روانی معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان؛

✓ توجه به نقش و جایگاه معلمان به عنوان عنصر کانونی و بی‌بدیل برنامه درسی

✓ لزوم توسعه اختیارات و ارتقای صلاحیت‌های تخصصی معلمان در زمینه شایستگی‌های اساسی مورد نیاز برای آموزش‌های مجازی و ایفای نقش تربیتی آنان؛

مهم‌ترین عامل برای عبور از شرایط موجود با آسیب‌های کمتر و نتایج بهتر، برخورداری از برنامه درسی مطلوب است؛ برنامه درسی‌ای که تمام عناصر آن متناسب با شرایط جدید به ویژه آموزش غیرحضوری تدوین شده باشد.

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با تشکیل ستادی ویژه و سازماندهی تمام گروه‌های دفتر تألیف کتاب‌های درسی آموزش عمومی و متوسطه نظری و بهره‌گیری از کارشناسان و صاحب‌نظران دانشگاهی و معلمان خلاق و باتجربه و با بهره‌گیری از نتایج پژوهش‌های انجام شده، برنامه درسی حاضر را با ویژگی‌های خاص آماده نموده و پس از اعتباربخشی توسط تعدادی از معلمان دوره‌های تحصیلی در دروس مختلف تقدیم نموده است. این ویژگی‌ها عبارتند از:

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنماهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

✓ مجموعه تدوین شده، مجموعه‌ای منسجم از اجزای مختلفی است که اگر با یکدیگر نگر بسته و اشاعه و اجرا گردد، می‌تواند تاحدی از پیامدها و آسیب‌های آموزش غیرحضوری در نظام آموزش کشور، بکاهد. این مجموعه از جهتی برنامه درسی متناسب با اقتضائات و شرایط سال تحصیلی پیش رو بوده و از جهتی می‌توان آن را یاری‌رسان معلمان، والدین و مسئولین اجرایی مدرسه، در فرایند یاددهی-یادگیری در شرایط کنونی قلمداد نمود.

✓ مجموعه مذکور، حاوی عناصر برنامه درسی، یعنی: اهداف و محتوا، راهبردهای تربیت و یادگیری، سنجش و ارزشیابی، معلمان، خانواده و محیط است که هر یک، متناسب با شرایط فعلی و آموزش غیرحضوری، تدوین شده است. سعی بر آن بوده تا برنامه آماده شده، بسیار کاربردی و انضمامی بوده و از این رو، آمیخته با مثال‌های عینی از کتاب‌های درسی مختلف و شرایط آموزش غیرحضوری است.

✓ در برنامه درسی حاضر، ابتدا اهداف کلیدی هر درس مشخص شده و سپس نقشه محتوایی برای تحقق اهداف و انتظارات در قالب مفاهیم، مهارت‌ها و ارزش‌های اساسی استخراج و ارائه شده است. وقتی شرایط به سمتی پیش می‌رود که آموزش از وضعیت عادی خود فاصله می‌گیرد، برنامه‌ریزان درسی باید تمهیدی بیندیشند که مجریان آن از اهداف و محتوای این برنامه، نه تنها فاصله نگیرند، بلکه با فهم دقیق‌تر برنامه درسی، اهداف آن را بهتر و دقیق‌تر پیگیری کنند. برنامه حاضر سعی کرده است در حد توان به این نکته توجه کند و شرایط را برای فهم دقیق‌تر برنامه درسی فراهم کند.

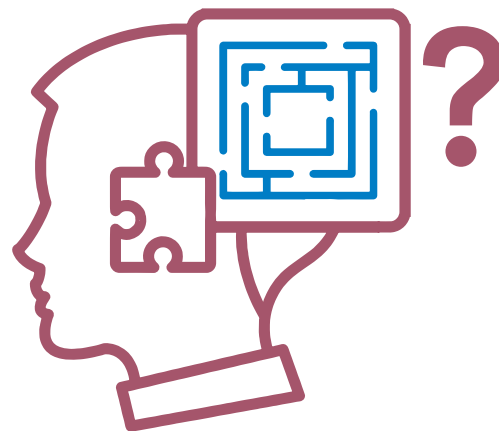
✓ روش‌های یاددهی-یادگیری مؤثر آمیخته است با مثال‌های کاربردی از دروس مختلف تا بتواند به شکلی عینی و انضمامی، یاری‌رسان معلم باشد.

✓ در نظر گرفتن تغییر محیط آموزش از مدرسه به خانه و نیاز به نقش‌آفرینی خانواده به ویژه والدین در زیست‌بوم جدید تحصیلی فرزندان؛

✓ در نظر گرفتن نقش اساسی تنظیم‌گری، هدایت و کنترل مدیریت مدرسه بر ارتباط معلمان، والدین، دانش‌آموزان و فرایندهای یاددهی-یادگیری؛

✓ تمرکز بر برنامه درسی، اهداف و انتظارات کلیدی به جای توجه صرف به محتوای کتاب درسی که این مهم نیز مورد تأکید سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی است؛

✓ سوق دادن دانش‌آموز از عنصری منفعل و مطیع محض به یادگیرنده‌ای فعال و دارای نقش مؤثر و خودیادگیرنده در کنار نقش تسهیل‌گری و هدایت‌گری معلم.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

✓ قسمت پایانی به مدیریت مدرسه و نقش اساسی آن در تنظیم مناسبات معلمان و اولیا و فرایندهای تعلیم و تربیت اختصاص یافته است. درواقع استلزامات اجرایی این برنامه در سطح مدرسه، مورد توجه قرار گرفته است و اینکه مسئولان مدرسه و مدیران، چه تمهیداتی را برای اجرای موفق این برنامه، رعایت کنند.

✓ در پایان اعلام می‌کنیم، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی از نظرات و پیشنهادهای دانش‌آموزان، معلمان و صاحب‌نظران در این زمینه استقبال کرده و دست تمامی همراهان را در اجرای این برنامه به‌گرمی می‌فشارد.

دفتر تألیف کتاب‌های درسی
آموزش عمومی و متوسطه نظری

✓ در عنصر ارزشیابی، ابتدا ملاحظات اساسی در ارزشیابی تبیین شده سپس فرایند ارزشیابی در سه محور «به اشتراک گذاشتن اهداف»، «شیوه سنجش و گردآوری شواهد» و «محور بازخورد» ارائه شده است و روش‌ها و فنون ارزشیابی در آموزش‌های غیرحضوری با ذکر مثال‌های متعدد تشریح شده است.

✓ در بخش معلمان، ضمن توصیه‌های عمومی مورد نیاز برای زیست‌بوم جدید آموزشی، مهارت‌های حرفه‌ای مورد نیاز معلم در خصوص مهارت‌های پایه و تخصصی مورد نیاز در سواد فناوری اطلاعات و ارتباطات و نیز صیانت در فضای مجازی و سلامت روان و نیز آموزش خودنظم‌دهی دانش‌آموزان تبیین شده و برای هرکدام از مهارت‌ها، دسترسی به آموزش‌های مورد نیاز معلمان در این موضوعات فراهم شده است.

✓ در بخش دیگر، خانواده به عنوان عنصری مهم و اثرگذار در برنامه درسی به ویژه آموزش‌های مجازی در این برنامه مورد توجه قرار گرفته و بایسته‌های لازم در این زمینه تبیین شده است. به بیان دیگر با توجه به اینکه والدین، مهم‌ترین یاری‌گر معلم در فرایند آموزش هستند، توصیه‌هایی به آنها شده تا محیط خانه را در بهترین وضعیت آموزشی برای فرزندانشان قرار دهند.

✓ در بخش محیط تربیت و یادگیری، عوض شدن مکان تربیت و یادگیری از مدرسه به خانه و شرایط و اقتضائات و موقعیت‌های یادگیری و چگونگی غلبه بر چالش‌های محیط مجازی بیان شده است. این بخش شامل محتواهای چندرسانه‌ای ناظر به افزایش آگاهی رسانه‌ای و دیجیتالی مخاطبان این برنامه است.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

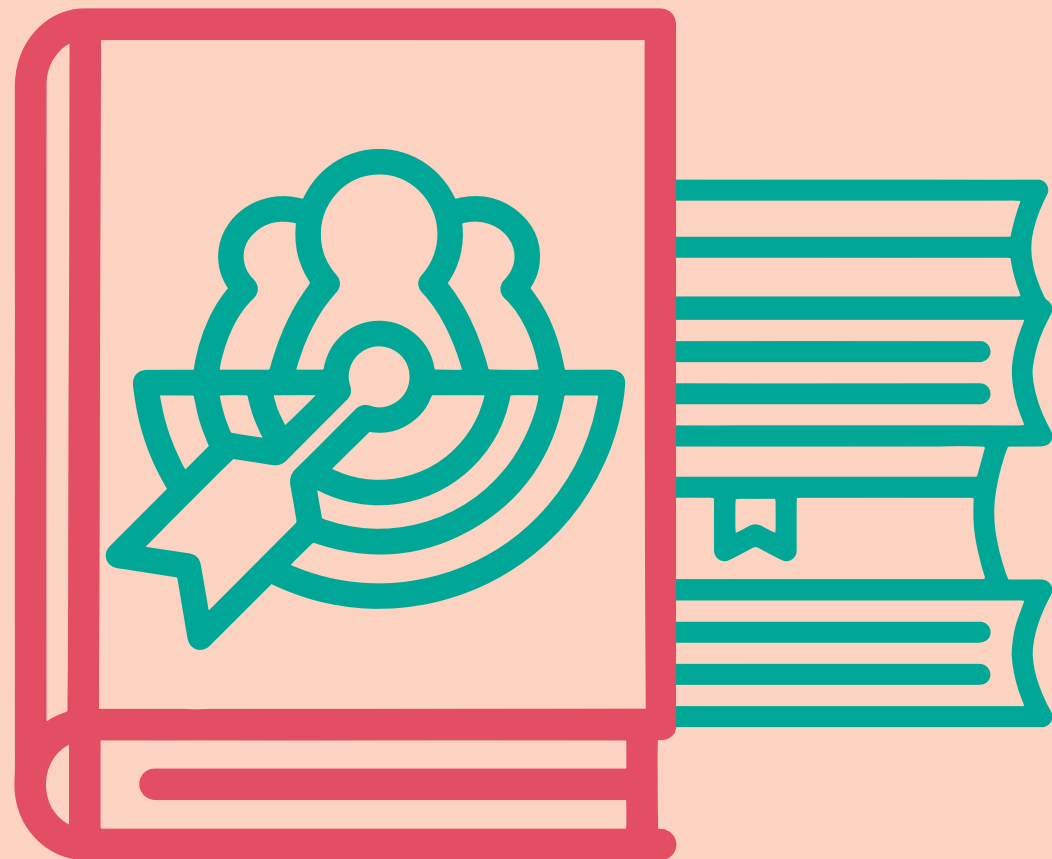
۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

٣
اهداف
و محتوا

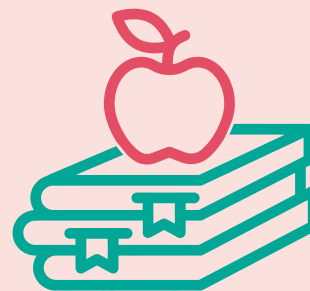
۳/۱. مقدمه

کاهش زمان آموزش را اگرچه می‌توان با حذف بخشی از محتوای آموزشی جبران نمود، اما مسیری دیگر که می‌توان دنبال نمود و در برنامه پیش رو نیز اتخاذ شده است، توجه به اهداف آموزشی در برنامه درسی و محورهای اصلی محتوا، یعنی مفاهیم، مهارت‌ها و ارزش‌های اساسی هر درس، به جای تمرکز بر کتاب درسی است.

در این مسیر و با توجه به زمان و نوع محتوای آموزشی، دبیران و معلمان محترم، اهتمام خود را بر روی محقق ساختن اهداف کلیدی هر کتاب متمرکز کرده و بخش‌هایی از محتوا را که نقشی جدی در تحقق مفاهیم و مهارت‌ها و ارزش‌های اساسی در دانش‌آموزان دارد، با جدیت بیشتری مورد توجه قرار خواهند داد. بدیهی است در ارزشیابی نیز آنچه مدنظر می‌باشد، ارزشیابی از نقشه محتوایی و انتظارات تنظیم شده است.

مسیر مذکور، حرکتی هرچند آغازین برای چرخش از کتاب‌محوری به سوی برنامه محوری است و کمک می‌کند تا معلم و دبیر، در چگونگی انتخاب مصادیق محتوای متناسب با اهداف آموزشی و گزینش شیوه‌های یاددهی-یادگیری، اختیار بیشتری پیدا کند؛ چرخشی که مدنظر سند تحول و برنامه درسی ملی نیز هست. این مهم نیازمند آگاهی دوباره معلمان و دبیران از اهداف آموزشی و نقشه محتوایی هر درس (در سه محور مفاهیم، مهارت‌ها و ارزش‌ها) و تصریح بر آنهاست.

بدین منظور، اهداف آموزشی و نقشه محتوایی هر موضوع درسی، در صفحات پیش‌رو، تصریح و تعیین شده است. آنچه ارائه شده است، نمایه‌ای کامل

محتوا از مهم‌ترین عناصر برنامه درسی محسوب می‌شود به نحوی که حتی برخی از صاحب‌نظران، برنامه درسی را معادل محتوای آموزشی در نظر گرفته‌اند. در نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی که طراحی و تدوین برنامه درسی به صورت متمرکز است، محتوا نقش کلیدی‌تری را ایفا کرده به نحوی که سایر عناصر برنامه درسی، لاجرم باید با آن هماهنگ شود. در زیست‌بوم جدید که حاصل شرایط شیوع ویروس کرونا است و اجرای آموزش‌ها از حضوری به غیرحضوری تغییر یافته و به صورت مجازی انجام می‌شود، محدودیت‌هایی به وجود آمده است که ازجمله آنها کاهش زمان آموزش و عدم ارتباط مستقیم معلم و دانش‌آموز است؛ امری که نیاز معلمان و دبیران و همچنین دانش‌آموزان به آشنایی بیشتر با واسط‌های کاربری مجازی نیز، آن را در برخی موارد، تشدید می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

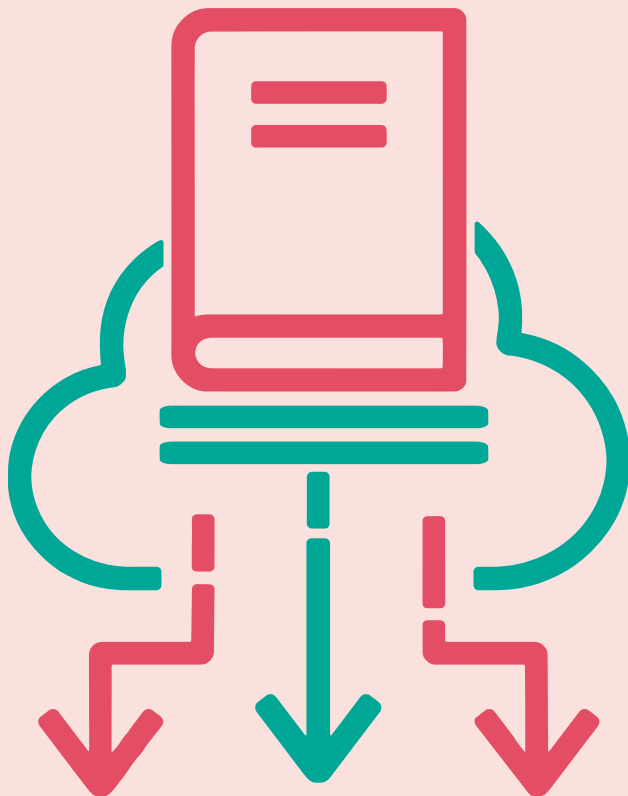
۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

از هر درس، البته با تمرکز بر اهداف و محورهای اصلی در محتوای هر درس است. دبیران و معلمان محترم باید با توجه به اهداف آموزشی هر درس، تمرکز اصلی خود را در فرایند و فعالیت‌های یادگیری معطوف به آنها کرده و با توجه به محدودیت زمان تا جای ممکن، از ارائه محتواهای غیرمرتبط یا کمترمرتبط به اهداف، پرهیز کنند.

به عبارت دیگر، هر کتاب به عنوان مصداقی از یک بسته آموزشی، مجموعه‌ای از مثال‌ها، فعالیت‌ها و... را برای انتقال یک محتوا یا ارزش یا مهارت اصلی، به کار بسته و ارائه داده است. اما معلم و دبیر می‌تواند با نظر به اهداف آموزشی تصریح شده برای هر درس (در صفحات پیش‌رو) و با توجه به موقعیت محیطی و زمانی خویش، به برخی مثال‌ها یا فعالیت‌های کتاب، توجه بیشتری نموده یا از برخی از آنها، صرف‌نظر نماید؛ یا آنکه بر اساس شرایط محیطی و زمانی و مخاطب، تقدم و تأخر محتوای کتاب را تغییر دهد. علاوه بر این، جداول پیش‌رو و اهداف مذکور در ذیل آنها، می‌تواند به دبیران و معلمان کمک نموده تا از اهداف آموزشی پایه قبل در هر درس، آگاهی یابند و از این طریق، بتوانند در ابتدای سال تحصیلی به ارزیابی اولیه دانش‌آموزان نسبت به اهداف آموزشی سال قبل در هر درس، اقدام نمایند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا**۳**راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

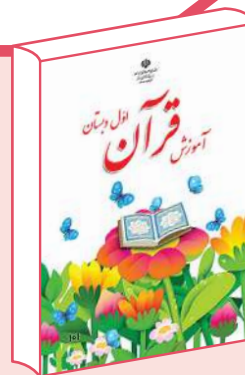
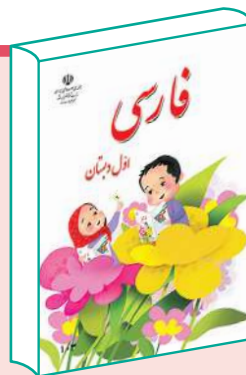
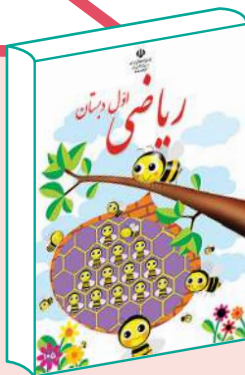
مدیران مدارس

۹

۲/۳. اهداف به تفکیک هر درس

پایه اول ابتدایی

تربیت بدنی

ریاضی

علوم تجربی

فارسی و نگارش

قرآن کریم

هنر

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی آموزش قرآن

مفاهیم

- ✓ سوره‌های کوتاه
- ✓ پیام‌ها و داستان‌های ساده قرآنی
- ✓ حروف ناخوانا
- ✓ نماد تشدید

مهارت‌ها

- ✓ جمع‌خوانی
- ✓ حفظ اجمالی سوره‌ها
- ✓ بخش‌خوانی کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی
- ✓ درک معنای برخی از کلمات ساده و پرکاربرد (مشترک با زبان فارسی)
- ✓ تفکر و تدبر در پیام‌های قرآنی، بیان مصادیق پیام‌های قرآنی به زبان کودکان
- ✓ حفظ برخی از پیام‌های قرآنی

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقه به شنیدن قرائت زیبای قرآن کریم
- ✓ رعایت برخی از آداب ظاهری خواندن قرآن کریم
- ✓ انس با قرآن کریم

آموزش قرآن

اهداف آموزش قرآن

- ✓ با دانستن اینکه آیات قرآن، سخن خدا با اوست، برای فهمیدن این سخن، سکوت و توجه می‌کند.
- ✓ با استفاده از الگوی مناسب قرائت، سوره‌های کتاب درسی را دسته‌جمعی از حفظ می‌خواند.
- ✓ ضمن تلاش برای یادگیری پیام‌های قرآنی کتاب درسی، برخی از آنها را از حفظ می‌خواند و مصادیق آنها را به زبان کودکانه بیان می‌کند.
- ✓ با دقت در عبارات قرآنی کتاب درسی، آنها را به صورت بخش بخش می‌خواند.
- ✓ ضمن آشنایی با معنای برخی از کلمه‌های ساده و مشترک آیات، نسبت به فهم آیات کتاب درسی علاقه نشان می‌دهد.
- ✓ علاقه خود را نسبت به خواندن روزانه قرآن و بکارگیری آموخته‌های خود در زندگی نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

فارسی و نگارش

اهداف فارسی و نگارش

- ✓ پدیده‌های پیرامون خود به شناخت می‌رسد و درباره برخی از آنها نگرش مثبت پیدا می‌کند.
- ✓ مهارت‌های روانی-حرکتی مربوط به فعالیت نوشتن را کسب می‌کند.
- ✓ در نوشتن، فاصله‌ها را رعایت می‌کند، مثلاً فاصله مناسب بین کلمات و جملات را رعایت می‌کند و خوانا می‌نویسد.
- ✓ مختصات رسم‌الخط (املای کلمات کتاب اول ابتدایی) را می‌داند و پیروی می‌کند.
- ✓ نمادهای نوشتاری را به درستی می‌نویسد و برخی علائم نقطه‌گذاری را به کار می‌گیرد.
- ✓ از نقاشی و عکس برای بیان داستان یا انتقال منظور و مقصود استفاده می‌کند.
- ✓ درباره دیده‌ها، شنیده‌ها و رخدادهای اطرافش جملات ساده می‌نویسد.
- ✓ حوادث و اتفاقات متناسب با سن خود از جملات کوتاه و ساده استفاده می‌کند و توالی رخدادها را رعایت می‌کند.
- ✓ توانایی تفکیک واج و حرف و تطبیق صدای نشانه با شکل خطی آن را کسب می‌کند.
- ✓ شباهت‌ها و تفاوت‌های ظاهری حروف و کلمات نوشته را تشخیص می‌دهد و بر اساس شکل نوشتاری، آنها را تمیز می‌دهد.
- ✓ در کدگشایی و خواندن کلمات جدید (کلماتی که برای اولین بار با آنها مواجه شده است) از سرنخ‌های تصویری و صداکشی حروف استفاده می‌کند و خواندن خود را تصحیح می‌کند.
- ✓ متن را با دقت و سرعت مناسب می‌خواند و اطلاعات صریح آن را درک می‌کند.
- ✓ با خواندن متن‌هایی درباره مسائل اعتقادی، ملی، علمی، اجتماعی، اخلاقی و هنری نسبت به واحدهای زنجیری و زبرزنجیری در سطح واج، هجا، کلمه و جمله را تمیز شنیداری می‌دهد و درک و بیان می‌کند.
- ✓ جملات ساده شنیداری را در یک توالی و پیوستگی منطقی می‌فهمد و بکار می‌برد.
- ✓ توصیف شخصیت‌ها و حوادث داستان با توالی درست را می‌فهمد و باز می‌گوید.
- ✓ از گوش دادن به شعرها و داستان‌ها لذت می‌برد و به کتاب و کتاب‌خوانی علاقمند می‌شود.
- ✓ در بحث‌های کلاسی شرکت می‌کند و برای نظرات خود دلیل ارائه می‌دهد.
- ✓ با دیگران به درستی ارتباط شنیداری و گفتاری برقرار می‌کند و اصول و قواعد گفت‌وگو (مانند رعایت نوبت سخن گفتن، توجه به کلام مخاطب و قطع نکردن صحبت او) را رعایت می‌کند.
- ✓ در معرفی و توصیف افراد، مکان‌ها، اشیاء،

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی فارسی و نگارش

مفاهیم

- ✓ واج‌ها شامل مصوّت‌ها و صامت
- ✓ نشانه‌های خط فارسی
- ✓ تشخیص (هـ) غیر ملفوظ از (ه) ملفوظ
- ✓ واو معدوله و شکل املائی کلماتی که در آنها واو معدوله است مثل خواهر، خواب و ...
- ✓ استثناءها
- ✓ تشدید
- ✓ رسم‌الخط زبان فارسی
- ✓ واژه
- ✓ جمله
- ✓ علائم نقطه‌گذاری مانند نقطه، علامت سؤال و کاربرد آنها
- ✓ نهادهای اجتماعی مانند خانواده، مدرسه، مسجد، کتابخانه...
- ✓ پدیده‌های طبیعی مانند فصل‌های سال، روز و شب
- ✓ بهداشت فردی
- ✓ ایران، اقوام ایرانی و آداب و رسوم مانند نوروز
- ✓ مشاغل

مهارت‌ها

- ✓ تمرکز شنیداری، تشخیص هجا و واج (هجا و واج پایانی، آغازین، میانی)، تشخیص صدای حروف، درک شنیداری
- ✓ شرکت در گفتگوهای کلاسی، داستان‌پردازی، بیان داستان با رعایت توالی رخدادهای آن، پاسخ‌گویی به سؤالات، حرکت از سخن خود محور به گفت‌وگوی دو سویه
- ✓ تمرکز دیداری، تشخیص شباهت‌ها و تفاوت‌های نشانه‌های فارسی، حرف‌آگاهی، نوشته‌آگاهی، خواندن نشانه‌های فارسی، صداکشی، کل‌خوانی کلمات، روخوانی، روان‌خوانی
- ✓ درست‌نویسی نشانه‌های نوشتاری، خوانانویسی، کلمه‌نویسی، جمله‌نویسی

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقمندی به کتاب و کتاب‌خوانی
- ✓ ارزشمندی هویت ملی
- ✓ احترام به مخاطب با رعایت اصول و قواعد گفت‌وگو
- ✓ احترام به قوانین و مقررات
- ✓ رعایت نظافت
- ✓ همکاری و کمک به یکدیگر

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

علوم تجربی

اهداف علوم تجربی

✓ ضوابط کار گروهی (حقیقی یا واقعی) مانند مشارکت فعال در بررسی گزارش، شنیدن نظرات و ایده‌های دیگران، مشارکت در استفاده از وسایل، رعایت نوبت، فعال بودن و ایفای درست نقش در گروه، رفتار درست برای حفظ سلامت خود و دیگران را به درستی رعایت می‌کند.

✓ در گزارش‌ها و رفتارهای خود، علاقمندی به حفظ محیط‌زیست (مانند مصرف درست آب، مراقبت از محیط‌زیست هنگام بازدید و مشاهده) و تغذیه سالم را نشان می‌دهد.

✓ در برخورد با مسائل زندگی، پرسش‌هایی را مطرح و با کاوشگری پاسخ آنها را می‌یابد.

می‌دهد؛ همچنین می‌تواند به پرسش درباره اطلاعات جمع‌آوری شده، پاسخ مناسب دهد.

✓ با مشاهده و جمع‌آوری اطلاعات درباره اجسام، جانداران و پدیده‌ها (مانند انواع جانوران، گیاهان و ...)، ویژگی‌ها، شباهت‌ها و تفاوت‌های آنها را توصیف و مقایسه می‌کند و آنها را با ملاک‌های دانش‌آموز ساخته و به کمک معلم با ملاک‌های علمی طبقه‌بندی می‌کند.

✓ در فعالیت علمی از وسایل مناسب استفاده می‌کند؛ مراحل را به درستی انجام می‌دهد، در ثبت و نتیجه‌گیری از مشاهده‌های خود به درستی عمل می‌کند و گزارش کار خود را ارائه می‌کند.

✓ اجسام، جانداران و پدیده‌های پیرامون خود را مشاهده و با بیان ساده آنها را توصیف می‌کند؛ در مشاهده از بیشتر حواس خود بهره می‌گیرد و نکات ایمنی و بهداشتی مربوط را به خوبی رعایت می‌کند.

✓ در برخورد با پدیده‌های پیرامون خود، پرسش‌های مرتبط مطرح می‌کند و برای یافتن پاسخ، فعالیت‌های مرتبطی را پیشنهاد می‌دهد.

✓ برای پاسخ به پرسش‌ها از منابع مرتبط، معتبر و مناسب (با معرفی معلم یا والدین)، اطلاعات کافی و مفید را جمع‌آوری و به درستی دسته‌بندی می‌کند و آنها را به روش‌هایی مانند بیان شفاهی، ترسیم شکل، گرفتن عکس، نوشتن کلمه یا جمله کوتاه، به شکل مجازی یا واقعی (به کمک والدین) ارائه

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی علوم تجربی

مفاهیم

- ✓ مشاهده اجسام و پدیده‌ها
- ✓ استفاده درست از حواس مختلف
- ✓ راههای حفظ سلامت بدن
- ✓ گوناگونی جانوران و گیاهان و ارتباط آنها با یکدیگر و انسان
- ✓ حالت‌های مختلف آب و استفاده‌های آن، آلودگی آب
- ✓ گوناگونی سنگ و خاک، کاربردهای آنها و تغییر سنگ‌ها
- ✓ کاربرد ابزار در زندگی و استفاده‌های آنها
- ✓ استفاده‌های گوناگون انسان و دیگر جانداران از هوا و آلودگی آن
- ✓ اثر نورخورشید بر اجسام تیره و روشن، وسایل گرمایشی و روشنایی، استفاده‌های گرما
- ✓ حرکت روی سطوح مختلف و نقش چرخ
- ✓ آهن‌رباهای مختلف، قطب‌ها و استفاده‌های آهن‌ربا
- ✓ حفظ محیط‌زیست (جلوگیری از آلودگی آب و هوا، هدررفتن گرما و مصرف درست)

مهارت‌ها

- ✓ مشاهده، توصیف و ثبت مشاهدات
- ✓ جمع‌آوری اطلاعات با مشاهده، طبقه‌بندی با معیار دانش‌آموز ساخته
- ✓ پرسیدن سؤال
- ✓ حفظ محیط‌زیست (مصرف درست آب، مصرف بهینه سوخت، رفتار درست با جانداران و...)
- ✓ کار گروهی و برقراری ارتباط
- ✓ کاربرد ابزار

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ احترام به محیط‌زیست و علاقمندی به آن
- ✓ علاقمندی به همکاری در گروه
- ✓ توجه به رعایت نکات ایمنی و حفظ سلامت خود و دیگران
- ✓ توجه به الگوی تغذیه سالم

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

ریاضی

اهداف ریاضی

و بر اساس آن، الگو را ادامه می‌دهد. الگوهای افزایشی و کاهشی خطی را به درستی ادامه می‌دهد و الگوهای تکرار شونده را طرح می‌کند.

✓ به کمک چوب خط، سرشماری اشیاء را انجام می‌دهد و نمودار ستونی آنها را با شمارش رسم می‌کند.

✓ مسئله را از غیر مسئله تفکیک می‌کند، اطلاعات و خواسته‌های ارائه شده در مسئله را تعیین می‌کند و مسئله‌های ریاضی و واقعی تک‌مرحله‌ای و دومرحله‌ای را به کمک راهبردهای رسم شکل، حدس و آزمایش، زیر مسئله، الگویابی و الگوسازی به درستی حل می‌کند.

✓ شمارش چندتا چندتا را تا جایی که می‌بیند ادامه داده، شمارش ۵ تا ۵ تا، ۱۰ تا ۱۰ تا، را حفظ کرده و در حل تمرین‌های جمع و تفریق مربوط به کار می‌برد و الگوهای عددنویسی را ادامه می‌دهد.

می‌دهد، خط تقارن اشکال متقارن را مشخص و رسم می‌کند و نیمه دیگر شکل متقارن را تکمیل و رنگ می‌کند. همچنین در موقعیت‌های مختلف از خط‌کش غیر مدرج و شابلون به درستی استفاده و یک شکل متقارن طراحی می‌کند.

✓ طول اشیاء را با واحدهای غیراستاندارد به درستی، اندازه‌گیری و با هم مقایسه می‌کند، اشیای مختلف را بر اساس سبکی یا سنگینی جرمشان با هم مقایسه و با بکار بردن واژه‌های مناسب (سبک‌تر، سنگین‌تر) بیان می‌کند.

✓ با درک مفهوم زمان، وقایع مختلف را بر اساس ترتیب زمانی‌شان مرتب می‌کند، با تشخیص نمادهای متنوع ساعت، ساعت‌های کامل و دقیق را به درستی می‌خواند و می‌نویسد.

✓ الگوها را از غیرالگوها تشخیص می‌دهد، بخش تکرار شونده در الگوهای تکرار شونده را تعیین می‌کند

✓ با درک و تشخیص جهت‌ها، موقعیت مکانی اشیاء و اشکال را تعیین و بیان می‌کند.

✓ با درک مفاهیم مختلف عدد، از نمایش‌های مختلف اعداد از صفر تا ۹۹ در موقعیت‌های مختلف به درستی استفاده می‌کند.

✓ در موقعیت‌های مختلف، مقایسه و جمع و تفریق اعداد تا ۹۹ را با ابزار و روش‌های مختلف انجام می‌دهد (جمع و تفریق نوع اول (کمتر از ۱۰) و ۱۰ تا ۱۰ تا را علاوه بر شکل و ابزار به صورت ذهنی هم انجام می‌دهد).

✓ با شناسایی اشکال هندسی مختلف شامل مثلث، مربع، مستطیل و دایره، مصداق‌های آنها را در محیط پیرامونی تشخیص می‌دهد و اجزای آنها شامل لبه و گوشه را مشخص می‌کند.

✓ شکل‌های متقارن را از غیرمتقارن تشخیص

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی ریاضی

مفاهیم

- ✓ اعداد و عملیات
- ✓ هندسه
- ✓ اندازه‌گیری
- ✓ آمار
- ✓ الگوها

مهارت‌ها

- ✓ حل مسئله
- ✓ گفت‌وگو
- ✓ اتصال‌ها و پیوندها
- ✓ بازنمایی‌ها

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ جستجوگری و تعامل با محیط پیرامونی

سخن‌آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

تربیت بدنی

اهداف تربیت بدنی

آنها را به درستی در موقعیت‌های مختلف بکار می‌گیرد.

✓ با شرکت در انواع بازی، ورزش و تفریحات سالم خانوادگی و گروه دوستان، علاقمندی و شادابی و نشاط حاصل از آن را نشان می‌دهد.

✓ با کنترل هیجانات خود و پرهیز از ابراز رفتارهای ناشایست (مانند بدزبانی، هل دادن، مسخره کردن و...) در موقعیت‌های بازی و فعالیت‌های بدنی، خویشتن‌داری خود را نشان می‌دهد.

✓ با رعایت نوبت، آداب و قوانین کلاس و استفاده صحیح و مشترک از فضا، تجهیزات و وسایل بازی، قانونمندی و احترام خود را به حقوق خود، دیگران و معلم نشان می‌دهد.

انجام می‌شوند، تشخیص می‌دهد.

✓ انواع تمرینات ساده آمادگی جسمانی (تعادل، انعطاف‌پذیری، استقامت قلبی-تنفسی، قدرت و استقامت عضلانی) را می‌شناسد و با انجام صحیح آنها، متناسب با سن خود سطح مطلوب آمادگی جسمانی را نشان می‌دهد.

✓ با اجرای انواع الگوهای حرکتی و بازی، مهارت‌های حرکتی خود (راه رفتن، دویدن، به پهلو دویدن، چرخیدن و پیچیدن، بلندکردن، پرتاب کردن از بالا و پایین و دو دستی) را در موقعیت‌های مختلف نشان می‌دهد.

✓ با شناخت مفاهیم ادراکی-حرکتی (اندام‌های بدن و جهت‌های اصلی حرکت)،

✓ وضعیت‌های صحیح بدنی (ایستادن، نشستن، خوابیدن، راه رفتن، دویدن) را می‌شناسد و در زندگی بکار می‌گیرد.

✓ اهمیت استفاده از آشامیدنی‌ها و غذاهای سالم در انجام فعالیت‌های بدنی را می‌شناسد و استفاده صحیح از آنها را در فعالیت‌های بدنی خود گزارش می‌کند.

✓ نکات ایمنی هنگام بازی (خطرات هل دادن، انتخاب همبازی نامناسب، همراه داشتن وسایل، لباس و کفش نامناسب و ...) را می‌شناسد و برای مراقبت از خود و دیگران آنها را بکار می‌گیرد.

✓ انواع ورزش‌هایی را که با اولویت دست، پا و همچنین استفاده همزمان از دست و پا

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی تربیت بدنی

مفاهیم

- ✓ وضعیت صحیح بدنی (ایستادن، نشست، خوابیدن، راه رفتن، دویدن)
- ✓ استفاده از غذا و آشامیدنی‌ها در هنگام فعالیت بدنی و بازی
- ✓ ایمنی در بازی (خطرات هل دادن، انتخاب همبازی نامناسب، همراه داشتن وسایل، لباس و کفش نامناسب و ...)
- ✓ آشنایی با ورزش‌هایی که با دست، پا، و استفاده همزمان از دست و پا انجام می‌شوند.

مهارت‌ها

- ✓ استقامت هوازی
- ✓ انعطاف‌پذیری
- ✓ قدرت و استقامت عضلانی
- ✓ تعادل
- ✓ راه رفتن
- ✓ دویدن
- ✓ به پهلو دویدن
- ✓ چرخیدن و پیچیدن
- ✓ بلندکردن
- ✓ پرتاب کردن از بالا و پایین و دو دستی
- ✓ مفاهیم ادراکی-حرکتی (اندام‌های بدن و جهت‌های اصلی حرکت آنها)

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقمندی به بازی و فعالیت‌های جسمانی
- ✓ رعایت نکات بهداشتی، ایمنی و تغذیه
- ✓ قانونمندی و احترام به حقوق خود، دیگران و معلم
- ✓ برخورداری از شادابی و نشاط
- ✓ کنترل هیجانات و خویشتن‌داری
- ✓ حفظ و نگهداری وسایل ورزشی

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی هنر

مفاهیم

- ✓ عناصر طبیعت (خلقت): نور، حرکت، صدا، شکل، رنگ و بافت
- ✓ الفبای تصویر: نقطه، خط، شکل، رنگ‌های اصلی، بافت
- ✓ سطوح طبیعی و مصنوعی
- ✓ زیبایی (هماهنگی، نظم و تناسب)
- ✓ میراث فرهنگی و هنری محل زندگی (قصه‌ها، گویش، پوشش، جشن‌ها، تعزیه‌ها، شعرها و...)
- ✓ نقاشی، کاردستی
- ✓ قصه، تربیت شنوایی و نمایش

مهارت‌ها

- ✓ مهارت‌های حسی (حواس پنج‌گانه)
- ✓ مهارت‌های گفتاری
- ✓ مهارت‌های حرکتی برای کاربرد مواد، ابزار و فنون ساده هنری
- ✓ بیان افکار و احساسات در قالب‌های مختلف هنری

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ تمایل به ابراز افکار و احساسات
- ✓ توجه به زیبایی‌ها و پرورش حس زیبایی‌شناسی

هنر

اهداف هنر

- ✓ با مشاهده چند حسی طبیعت و زیبایی‌های آن، احساس کلی و شخصی خود را در قالب‌های مختلف هنری بیان می‌کند.
- ✓ با استفاده از وسایل در دسترس خود، آثار هنری متنوع خلق و احساس خود را درباره آن بیان می‌کند.
- ✓ درک و احساس کلی و شخصی خود را از آثار فرهنگی و هنری بیان می‌کند.
- ✓ با مشاهده آثار و پدیده‌های طبیعی و میراث فرهنگی و هنری محیط زندگی خود، مفهوم نظم و تناسب را می‌شناسد و آن را در خلاقیت‌های هنری خود بازنمایی می‌کند.
- ✓ در فرایند خلق آثار هنری و زندگی شخصی، نظم و پاکیزگی را رعایت می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

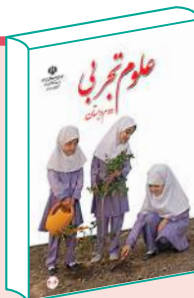

پایه دوم ابتدایی

تربیت بدنی

ریاضی

علوم تجربی

فارسی و نگارش

هدیه‌های آسمان

قرآن کریم

هنر

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی آموزش قرآن

مفاهیم

- ✓ سوره‌های کوتاه
- ✓ پیام‌ها و داستان‌های ساده قرآنی
- ✓ نمادهای ضروری روخوانی قرآن کریم

مهارت‌ها

- ✓ بخش‌خوانی
- ✓ حفظ اجمالی سوره‌ها
- ✓ بخش‌خوانی کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی
- ✓ توانایی دریافت معنای برخی از کلمات ساده و پرکاربرد
- ✓ تفکر و تدبیر در پیام‌های قرآنی، بیان مصادیق پیام‌های قرآنی به زبان کودکان و حفظ آنها

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقه به شنیدن قرائت زیبای قرآن کریم
- ✓ رعایت برخی از آداب ظاهری خواندن قرآن کریم
- ✓ انس با قرآن کریم

آموزش قرآن

اهداف آموزش قرآن

- ✓ ضمن احترام به کتاب درسی قرآن، در رعایت پاکیزگی آن تلاش می‌کند.
- ✓ برخی از نشانه‌ها و نمادهای رسم‌الخط قرآن را می‌شناسد و در هنگام شمرده‌خوانی عبارات قرآنی در کتاب درسی، به آنها توجه دارد.
- ✓ ضمن علاقمندی به شنیدن قرائت زیبای قرآن، سعی می‌کند سوره‌های کتاب درسی را آهنگین بخواند.
- ✓ با دقت در تصاویر و مطالب پیام‌ها و آموزه‌های قرآنی در کتاب درسی، مصادیقی از آن را در زندگی خود بیان می‌کند.
- ✓ ضمن تمرین و تکرار پیام‌ها و عبارات قرآنی و سوره‌های منتخب در کتاب درسی، آنها را به صورت کامل یا نسبی از حفظ می‌خواند.
- ✓ ضمن آشنایی با برخی از داستان‌های قرآنی در کتاب درسی، آنها را به کمک تصاویر و متن به زبان کودکان تعریف می‌کند.
- ✓ ضمن آشنایی با مفاهیم اجمالی سوره‌ها و برخی از آیات کتاب درسی، به یادگیری معنای برخی از کلمه‌ها و ترکیب‌های ساده قرآنی (مشترک با فارسی و هم‌خانواده) علاقه نشان می‌دهد.
- ✓ در فعالیت‌های یادگیری قرآن شرکت می‌کند و به خواندن روزانه آموخته‌های قرآنی خود علاقه نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

هدیه‌های آسمان

اهداف هدیه‌های آسمان

- ✓ به نمونه‌های متنوعی از نعمت‌های خدا اشاره نموده و در قالب متنی کوتاه از نعمت‌های خدا و مهربانی او سپاسگزاری کرده و دعا‌های خود را از او طلب می‌نماید.
- ✓ پیامبران بزرگ خدا و اهل بیت پیامبر(ص) را به ترتیب نام می‌برد و مهربانی پیامبر خدا و اهل بیت ایشان را توصیف می‌کند.
- ✓ ضمن معرفی امامان اول، دوم و سوم، به نمونه‌هایی از ویژگی‌های رفتاری ایشان اشاره و برای الگوبری از ایشان تلاش می‌کند.
- ✓ با تفکر در پیام‌های قرآنی دروس، درباره مفهوم آن توضیح می‌دهد.
- ✓ امور ساده‌ای که وضو داشتن برای انجام آنها لازم است را می‌شناسد، مراحل وضو را نام می‌برد و به شیوه صحیح وضو می‌گیرد.
- ✓ اوقات نمازهای روزانه را بیان می‌کند و یک نماز دو رکعتی را ادا می‌کند و اجزای آن را به ترتیب بیان می‌کند.
- ✓ اهمیت و نتایج راست‌گویی را بیان می‌کند و به آن عمل می‌کند.
- ✓ اهمیت پاکیزگی و نظافت و روش‌های حفظ آن و آداب اسلامی غذا خوردن را بیان می‌کند و در شرایط مختلف آنها را بکار می‌گیرد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی هدیه‌های آسمان

مفاهیم

- ✓ مهربانی خدا و تشکر از او
- ✓ دعا
- ✓ وضو و خواندن یک نماز دو رکعتی، اوقات خواندن نمازها
- ✓ نام پیامبران بزرگ خدا و اهل بیت پیامبر
- ✓ مهربانی پیامبر خدا و اهل بیت ایشان
- ✓ زندگی امام علی؛ امام حسن و امام حسین (علیهم‌السلام)
- ✓ اهمیت راستگویی
- ✓ آداب غذا خوردن
- ✓ نظافت و پاکیزگی

مهارت‌ها

- ✓ گفت‌وگو و نیایش با خدا
- ✓ تفکر در آیات کوتاه قرآن و زندگی ائمه (ع)
- ✓ مشاهده و تقلید کیفیت احکام، گفت‌وگو درباره مفاهیم و توصیف آنها
- ✓ توجه به جزئیات تصویر و استخراج پیام‌های آن

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ احساس نیاز به خدا و تمایل به دعا و تشکر از او
- ✓ اشتیاق نسبت به وضو و نماز
- ✓ علاقه به پیامبران بزرگ خدا، به خصوص پیامبر اسلام و اهل بیت ایشان و الگو گیری از ایشان
- ✓ ترجیح راستگویی
- ✓ تمایل به رعایت آداب سفره
- ✓ حفظ پاکیزگی خود و محیط‌زیست

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

فارسی و نگارش

اهداف فارسی و نگارش

- ✓ جملات شنیداری را در یک توالی و پیوستگی منطقی می‌فهمد و بکار می‌برد.
- ✓ دایره‌شناسی می‌کند و هنگام تعریف داستان ترتیب رخدادها را رعایت می‌کند.
- ✓ تمرکز شنیداری دارد و به پرسش‌های درک اطلاعات صریح و استنباطی اطلاعات متن شنیداری به درستی پاسخ می‌دهد.
- ✓ تضادها، تفاوت‌ها و شباهت‌های بین واژه‌ها و جملات را تشخیص می‌دهد.
- ✓ متن‌ها را با دقت و سرعت مناسب می‌خواند و به رعایت لحن توجه دارد.
- ✓ با دیگران به درستی ارتباط شنیداری و گفتاری برقرار می‌کند و در بحث و گفت‌وگوها شرکت می‌کند.
- ✓ ارتباط بین تصاویر را درمی‌یابد، پیام را دریافت می‌کند و با رعایت ترتیب توالی رخدادها، درباره آن سخن می‌گوید.
- ✓ ادبیات و کتاب‌خوانی علاقمند می‌شود.
- ✓ املاي درست کلمات را رعایت می‌کند، نمادهای نوشتاری را درست و خوانا می‌نویسد و علائم نقطه‌گذاری را بکار می‌گیرد.
- ✓ کلمات را به درستی در جملات بکار می‌گیرد و یک متن چند سطری می‌نویسد.
- ✓ با توجه به تصاویر و فضاسازی ابتدای داستان، خلاقانه می‌نویسد و باورها و احساسات خود را در نوشته‌اش بیان می‌کند.
- ✓ به پرسش‌های درک اطلاعات صریح، استنباطی و تلفیق اطلاعات متن به درستی پاسخ می‌دهد.
- ✓ از خواندن اشعار و متن‌های زیبا لذت می‌برد و به

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی فارسی و نگارش

مفاهیم

- ✓ دانش واژگانی: فرایندهای واژه‌سازی (روابط واژگانی شامل مترادف، متضاد، چندمعنایی، شبکه معنایی؛ فرایند ترکیب شامل «هم + اسم» مانند هم-کلاس، «اسم + بن فعل» مانند سبزی‌فروش، «اسم + اسم» مانند وضوخانه، «اسم/صفت + کار» مانند ستم‌کار، نیکوکار؛ وندافزایی شامل «پیشوند "با" + اسم» مانند باسواد، «پیشوند "بی" + اسم» مانند بی‌حوصله، پسوند جمع، «اسم + پسوند "گاه"» مانند زیارتگاه، «اسم + "ی"» مانند ایرانی، «پیشوند "تا" + اسم» مانند ناشنوا
- ✓ ضمیر اشاره نزدیک و دور، صفت تفضیلی و عالی، قید حالت، نام‌آواها

مهارت‌ها

- ✓ حساسیت شنیداری نسبت به عناصر آوایی (فراز و فرود آوایی)
- ✓ تمرکز شنیداری و به یاد سپردن رؤس مطالب اظهار شده
- ✓ درک پیام اصلی متن شنیداری اعم از قصه، خاطره و مانند آن
- ✓ شرکت فعال در بحث و گفت‌وگوها
- ✓ بیان داستان با رعایت توالی رخداد‌های آن
- ✓ انسجام در رساندن پیام
- ✓ افزایش دقت دیداری و تشخیص نمادهای خطی زبان
- ✓ درک پیام‌های دیداری و تصویرخوانی
- ✓ خواندن متن‌های ساده و شعر با سرعت و دقت مناسب
- ✓ تمرکز خواننداری و درک اطلاعات صریح متن، استنباط و تلفیق اطلاعات متن
- ✓ کتابخوانی
- ✓ رعایت املاي کلمات و خوانانویسی
- ✓ بکارگیری صحیح نشانه‌های نقطه‌گذاری
- ✓ جمله‌نویسی
- ✓ توانایی نوشتن متن چند جمله‌ای
- ✓ نگارش خلاقانه

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقمندی به کتاب و کتابخوانی
- ✓ ارزشمند دانستن هویت ملی
- ✓ احترام به مخاطب با رعایت اصول و قواعد گفت‌وگو
- ✓ رعایت بهداشت فردی
- ✓ راستگویی

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

علوم تجربی

اهداف علوم تجربی

نقش در گروه و رفتار صحیح برای حفظ سلامت خود و دیگران را به درستی رعایت می‌کند.

✓ در گزارش‌ها و رفتارهای خود، علاقمندی به حفظ محیط‌زیست (مانند مصرف درست آب، مراقبت از محیط‌زیست هنگام بازدید و مشاهده)، یادگیری علوم و قدردانی از بزرگترها را نشان می‌دهد.

✓ در برخورد با مسائل زندگی، پرسش‌هایی را مطرح و با کاوشگری پاسخ آنها را می‌یابد.

در استفاده از وسایل مناسب، ترتیب انجام مراحل، ثبت و نتیجه‌گیری از مشاهده‌های خود به درستی عمل می‌کند و گزارش کار دقیقی را به شکل شفاهی یا کتبی ارائه می‌کند.

✓ در پاسخ به سؤال، گفت‌وگو، ارائه توضیح و گزارش، رابطه متغیرها (مانند اثر نور در رشد گیاه) را به درستی تشخیص می‌دهد و به درستی استدلال می‌کند، در گفته و نوشته خود اصطلاح‌های علمی را به درستی بکار می‌برد و در بیان نظرات خود بدفهمی ندارد.

✓ ضوابط کار گروهی (گروه مجازی یا واقعی) مانند مشارکت فعال در گفت‌وگو و بررسی گزارش، شنیدن نظرات و ایده‌های دیگران، مشارکت در استفاده از وسایل، رعایت نوبت، فعال بودن و ایفای درست

✓ برای پاسخ به سؤال از منابع مرتبط، معتبر و مناسب (با معرفی معلم یا بزرگتر)، اطلاعات کافی و مفید جمع‌آوری، به درستی یادداشت و ثبت می‌کند و آنها را به روش‌هایی مانند بیان شفاهی، گزارش کتبی با متن کوتاه، ترسیم شکل، ارائه عکس، به شکل واقعی یا مجازی (به کمک بزرگتر) ارائه می‌دهد. همچنین می‌تواند به پرسش درباره اطلاعات جمع‌آوری شده، پاسخ مناسب دهد.

✓ با مشاهده، آزمایش و جمع‌آوری اطلاعات از منابع معتبر درباره اجسام، جانداران و پدیده‌ها (مانند مواد جامد و مایع، سردی و گرمی آب، جانوران شب، دانه‌های خوراکی)، ویژگی‌ها و تغییرات آنها را توصیف و در صورت لزوم با هم مقایسه می‌کند.

✓ هنگام اجرای آزمایش و یا هر فعالیت علمی دیگر،

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی علوم تجربی

مفاهیم

- ✓ روش مشاهده و یادداشت‌برداری از آن
- ✓ آلودگی آب و هوا و اثرات آنها بر جانداران
- ✓ گردش زمین و پیدایش شب و روز و فصل‌ها و باد
- ✓ آلودگی آب و هوا و اثرات آنها بر جانداران
- ✓ صدا و نور و ایجاد ارتباط با آنها، چشمه نور، سایه و کاربرد آن
- ✓ سوخت‌ها و کاربردهای آنها، آلودگی صوتی و آلودگی هوا
- ✓ گوناگونی دانه‌ها و میوه‌ها و روش‌های پراکنش آنها، بخش‌های دانه، قلمه‌زدن
- ✓ روش‌های جانوران در نگهداری از فرزندان، چرخه زندگی برخی جانوران
- ✓ بررسی و اندازه‌گیری رشد قد انسان، فایده لبنیات برای رشد، نگهداری دندان‌ها
- ✓ حالت‌های مایع و جامد، اثر گرما بر آنها، اثر مواد بر یکدیگر
- ✓ روش‌های سنتی و جدید تهیه و نگهداری نان
- ✓ حفظ محیط‌زیست با مصرف درست، انرژی پاک، آلوده نکردن و بازیافت

مهارت‌ها

- ✓ جمع‌آوری اطلاعات با مشاهده و مراجعه به منابع معتبر و ثبت و ارائه یافته‌ها به شکل مجازی و حقیقی
- ✓ استدلال و بیان علمی در نوشتار و گفتار
- ✓ انجام آزمایش
- ✓ مقایسه
- ✓ اندازه‌گیری
- ✓ مدل‌سازی
- ✓ کار گروهی
- ✓ حفظ محیط‌زیست (مصرف درست آب، رفتار درست با جانداران، تفکیک زباله، صرفه‌جویی در مصرف سوخت‌ها و بازیافت)
- ✓ پرسیدن سؤال، گفت‌وگو، برقراری ارتباط
- ✓ کاربرد ابزار

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ احترام به محیط‌زیست و علاقمندی به آن
- ✓ علاقمندی به تغذیه سالم
- ✓ علاقمندی به همکاری در گروه
- ✓ توجه به رعایت نکات ایمنی و حفظ سلامت خود و دیگران
- ✓ تقویت حس قدردانی نسبت به آفریدگار و بزرگترها
- ✓ علاقمندی به یادگیری علوم

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

ریاضی

اهداف ریاضی

سکه‌ها و اسکناس‌های تا ۹۹۹ ریال را به یکدیگر و به عدد تبدیل کند.

در مورد موضوعات مختلف، اطلاعات مورد نیاز را جمع‌آوری کرده و از رسم چوب خط برای سرشماری استفاده می‌کند، بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده و موضوع آماری، نمودار مناسب (ستونی و تصویری) را انتخاب و رسم می‌کند، نمودارهای رسم شده را با هم مقایسه می‌کند، به هم تبدیل می‌کند و داده‌های ارائه شده در نمودارهای ستونی و تصویری را به درستی تحلیل و بیان می‌کند.

با درک اولیه از زیرساختار جزء به کل کسر و اندازه‌گیری، به درستی از بازنمایی شکلی و کلامی کسر در موقعیت‌های مختلف استفاده می‌کند و نتایج انجام یک آزمایش تصادفی را به درستی بر اساس مفهوم کسر بیان می‌کند.

و ادامه می‌دهد.

اشکال هندسی و اجزاء مختلف آنها (گوشه و ضلع) را در موقعیت‌های مختلف تشخیص داده و بیان می‌کند، برخی از روابط موجود بین اشکال هندسی مختلف را بیان می‌کند و به کمک اشکال هندسی، مدلسازی کرده و الگوهای مختلف می‌سازد.

با درک صحیح زمان، رویدادهای مختلف را بر اساس ترتیب زمانی‌شان مرتب می‌کند و با تشخیص نمایش‌های مختلف ساعت و درک مفهوم ربع و نیم ساعت، زمان کامل را به همراه دقیقه به درستی می‌خواند.

به کمک واحدهای استاندارد (سانتی‌متر و میلی‌متر) و ابزارهای اندازه‌گیری (خط‌کش و متر) طول اشیا و اشکال مختلف را اندازه‌گیری و با هم مقایسه می‌کند و ضمن آشنایی با واحد پول کشور می‌تواند

با درک اعداد یک تا سه رقمی، به درستی از نمایش‌های مختلف آنان در موقعیت‌های مختلف استفاده کرده و مقایسه و جمع و تفریق اعداد سه رقمی را به درستی و با روش‌های مختلف انجام می‌دهد.

با درک مقدماتی از عمل ضرب، شمارش‌های چند تا چند تا را به درستی می‌سازد و ادامه می‌دهد.

با درک درست مفهوم تقارن و شکل‌های متقارن، در موقعیت‌های مختلف، شکل‌های تقارن دونیمه‌ای و چهارقسمتی را تشخیص می‌دهد، خط‌های تقارن اشکال را تشخیص و رسم می‌کند، نیمه‌های دیگر شکل‌های متقارن را کامل و رسم می‌کند، از مفهوم تقارن برای حل مسائل مرتبط استفاده می‌کند.

رابطه بین شکل‌ها و عددها را تشخیص می‌دهد و به کمک این رابطه، الگوها را به درستی تولید، تکمیل

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی ریاضی

مفاهیم

- ✓ اعداد و عملیات
- ✓ هندسه
- ✓ اندازه‌گیری
- ✓ آمار و احتمال
- ✓ الگوها

مهارت‌ها

- ✓ حل مسئله
- ✓ گفتمان
- ✓ استدلال
- ✓ اتصال‌ها و پیوندها
- ✓ بازنمایی‌ها
- ✓ استفاده از ابزارهای اندازه‌گیری

نگرش‌ها

- ✓ جستجوگری و تعامل با محیط پیرامونی
- ✓ تقویت کار گروهی
- ✓ درک ریاضی به عنوان علمی لذت‌بخش برای کارکردن
- ✓ خودباوری در خصوص توانایی یادگیری ریاضیات

✓ از راهبردهای مختلف حل مسئله شامل رسم شکل، الگوسازی، الگویابی، حذف حالت‌های نامطلوب، حدس و آزمایش، زیرمسئله، تبدیل مسئله به مسئله ساده‌تر و نمادین سازی به درستی در موقعیت‌های مختلف استفاده می‌کند.

✓ به دلیل نگرش مثبت خود در خصوص توانایی یادگیری ریاضی‌اش و لذت بردن از یادگیری ریاضیات، در حل مسائل ریاضی پافشاری می‌کند و تا رسیدن به پاسخ مناسب، به تلاشش ادامه می‌دهد. در انجام و حل مسائل ریاضی به صورت گروهی، نقش مؤثری ایفا می‌کند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

تربیت بدنی

اهداف تربیت بدنی

- ✓ با شناخت مفاهیم ادراکی-حرکتی (جهت‌یابی و تشخیص اشکال هندسی)، آنها را در اجرای انواع الگوهای حرکتی و بازی بکار می‌گیرد.
- ✓ با شرکت در انواع بازی، ورزش و تفریحات سالم خانوادگی و گروه دوستان، علاقمندی و شادابی و نشاط حاصل از آن را نشان می‌دهد.
- ✓ با کنترل هیجانات خود و پرهیز از ابراز رفتارهای ناشایست (مانند بدزبانی، هل دادن، مسخره کردن و...) در موقعیت‌های بازی و فعالیت بدنی، خویشتن‌داری خود را نشان می‌دهد.
- ✓ با رعایت نوبت، آداب و قوانین کلاس و استفاده صحیح و مشترک از فضا، تجهیزات و وسایل بازی، قانونمندی و احترام خود را به حقوق خود، دیگران و معلم نشان می‌دهد.
- ✓ با شناسایی انواع ورزش‌های انفرادی و گروهی، برخی از آنها را معرفی می‌کند.
- ✓ مفاصل مختلف بدن و جهت حرکت صحیح آنها را می‌شناسد و در حرکات و تمرینات خود آنها را به درستی بکار می‌گیرد.
- ✓ نحوه انجام صحیح انواع تمرینات ساده آمادگی جسمانی (چابکی، انعطاف‌پذیری، استقامت قلبی-تنفسی، قدرت و استقامت عضلانی) را می‌شناسد و با انجام منظم آنها، سطح مطلوب آمادگی جسمانی متناسب با سن خود را نشان می‌دهد.
- ✓ با اجرای انواع الگوهای حرکتی و بازی، مهارت‌های حرکتی خود (به پهلو دویدن، پریدن، پرتاب کردن، دریافت کردن، خم و راست شدن) را در موقعیت‌های مختلف نشان می‌دهد.
- ✓ وضعیت‌های صحیح بدن در موقعیت برداشتن و حمل اشیاء را می‌شناسد و در فعالیت‌های بدنی و امور روزمره خود بکار می‌گیرد.
- ✓ اهمیت و زمان مناسب نوشیدن آب را در فعالیت بدنی و بازی می‌شناسد و در فعالیت‌های بدنی خود بکار می‌گیرد.
- ✓ اهمیت و ویژگی‌های کفش و پوشاک مناسب برای فعالیت بدنی و بازی را می‌شناسد و آنها را بکار می‌گیرد.
- ✓ وسایل خطرآفرین و محل‌هایی که برای بازی و فعالیت بدنی ناامن هستند را تشخیص می‌دهد و با اجتناب از آنها از خود و دیگران در هنگام بازی و فعالیت بدنی مراقبت می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی تربیت بدنی

مفاهیم

- ✓ برداشتن و حمل صحیح اشیاء
- ✓ اهمیت و زمان مناسب نوشیدن آب در فعالیت بدنی و بازی
- ✓ کفش و پوشاک مناسب در فعالیت بدنی و بازی
- ✓ محلهایی خطرناک برای بازی و ورزش
- ✓ مراقبت از خود هنگام بازی و ورزش و نداشتن برخورد بدنی با دیگران
- ✓ انواع وسایل خطرآفرین در بازی و ورزش
- ✓ ورزش‌های انفرادی و گروهی
- ✓ دامنه حرکتی و محدودیت مفاصل

مهارت‌ها

- ✓ استقامت قلبی-تنفسی
- ✓ سرعت
- ✓ انعطاف‌پذیری
- ✓ قدرت و استقامت عضلانی (برای پاها و بالاتنه)
- ✓ تعادل
- ✓ چابکی
- ✓ به پهلوی دویدن
- ✓ پریدن
- ✓ خم و راست شدن
- ✓ دریافت کردن و پرتاب کردن
- ✓ مفاهیم ادراکی-حرکتی (جهت‌یابی و تشخیص اشکال هندسی)

نگرش‌ها

- ✓ علاقمندی به بازی و فعالیت‌های جسمانی
- ✓ برخورداری از شادابی و نشاط
- ✓ رعایت نکات بهداشتی، ایمنی و تغذیه
- ✓ قانونمندی و احترام به حقوق خود، دیگران و معلم
- ✓ کنترل هیجانات و خویشتن‌داری
- ✓ حفظ و نگهداری وسایل ورزشی

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

هنر

اهداف هنر

- ✓ با درک طبیعت به عنوان بخشی از خلقت پروردگار، در حفظ و نگهداری از آن می‌کوشد و با الهام از آن آثار مختلف فرهنگی و هنری خلق می‌کند.
- ✓ با مشاهده آثار و پدیده‌های طبیعی و میراث فرهنگی و هنری محیط زندگی خود، عناصر بصری و اصول و معیارهای زیبایی‌شناسی را می‌شناسد و آن را در خلاقیت‌های هنری خود به کار می‌بندد.
- ✓ با شناخت میراث فرهنگی و هنری محل زندگی خود و با الهام از آنها آثار هنری مختلفی خلق کرد؛ و در حفظ آنها می‌کوشد.
- ✓ با شناخت ابزار و وسایل و استفاده بجا و درست از آنها، آثار هنری متنوع خلق و احساس خود را درباره خلاقیت‌های هنری خود بیان می‌کند.
- ✓ با استفاده از قدرت تخیل و خلاقیت خود آثار مختلف هنری خلق و فرایند خلق اثر را توصیف می‌کند.
- ✓ آثار فرهنگی و هنری خود و دیگران را توصیف و اصول و معیارهای زیبایی‌شناسی را در آنها بازیابی می‌کند.
- ✓ در فرایند خلق آثار هنری به صورت فردی و گروهی، نظم و پاکیزگی را رعایت کرده و با استفاده از اصول زیبایی‌شناسی محیط زندگی خود را زیباتر می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی هنر

مفاهیم

- ✓ عناصر طبیعت (خلقت): نور، حرکت، صدا، شکل، رنگ و بافت
- ✓ الفبای تصویر: نقطه، خط، شکل (سطح)، رنگ‌های مکمل، بافت
- ✓ سطوح طبیعی و مصنوعی، هندسی، غیرهندسی، حجم‌های طبیعی غیرهندسی
- ✓ زیبایی (نظم، تناسب، تعادل و توازن)
- ✓ میراث فرهنگی و هنری محل زندگی (قصه‌ها، گویش، پوشش، جشن‌ها، تعزیه‌ها، شعرها و....)
- ✓ نقاشی، کاردستی
- ✓ قصه، تربیت شنوایی و نمایش
- ✓ ابزار و وسایل هر یک از رشته‌های هنری

مهارت‌ها

- ✓ مهارت‌های حسی (حواس پنج‌گانه)
- ✓ مهارت‌های گفتاری
- ✓ مهارت‌های حرکتی برای کاربرد مواد، ابزار و فنون ساده هنری
- ✓ بیان افکار و احساسات در قالب‌های مختلف هنری
- ✓ توسعه مهارت‌های اجتماعی.

نگرش‌ها

- ✓ توجه به زیبایی‌ها و پرورش حس زیبایی‌شناسی
- ✓ تمایل به ابراز افکار و احساسات
- ✓ توجه به توانایی‌های خود و کسب اعتماد به نفس
- ✓ توجه به حفظ آثار هنری و میراث فرهنگی
- ✓ علاقه به فعالیت‌های گروهی (اجتماعی) و برقراری ارتباط با دیگران
- ✓ رعایت نظم و پاکیزگی

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

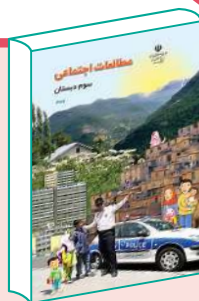
۸

مدیران مدارس

۹

پایه سوم ابتدایی

تربیت بدنی

مطالعات اجتماعی

ریاضی

علوم

فارسی و نگارش

هدیه‌های آسمان

قرآن کریم

هنر

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی آموزش قرآن

مفاهیم

- ✓ عبارات و اذکار نماز
- ✓ عبارات و اذکار برخی از آیات و سوره‌های کوتاه
- ✓ پیام‌ها و داستان‌های ساده قرآنی
- ✓ نمادهای ضروری روخوانی قرآن کریم

مهارت‌ها

- ✓ صحیح‌خوانی عبارات و اذکار نماز
- ✓ شمرده‌خوانی عبارات کتاب درسی
- ✓ حفظ اجمالی برخی از آیات و سوره‌های منتخب
- ✓ درک معنای برخی از کلمات ساده و پرکاربرد
- ✓ تفکر و تدبیر در پیام‌های قرآنی به کمک مشاهده تصاویر و بیان
- ✓ مصادیق آنها به زبان کودکان و حفظ آنها

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقه به شنیدن قرائت زیبای قرآن کریم
- ✓ علاقه به یادگیری و حفظ عبارات و اذکار نماز
- ✓ رعایت برخی از آداب ظاهری خواندن قرآن کریم
- ✓ انس با قرآن کریم و سعی در بکارگیری آموزه‌های پیام‌های قرآنی در زندگی

آموزش قرآن

اهداف آموزش قرآن

- ✓ ضمن رعایت احترام و پاکیزه نگه‌داشتن کتاب درسی قرآن خود، خواندن قرآن را با گفتن «أعوذ بالله من الشيطان الرجيم ...» و «بسم الله الرحمن الرحيم» شروع می‌کند.
- ✓ ضمن علاقه به یادگیری نماز، عبارات و اذکار نماز را به صورت روان می‌خواند.
- ✓ ضمن علاقه به شنیدن قرائت زیبای قرآن و نماز، عبارات و اذکار نماز و برخی از آیات و سوره‌های کتاب درسی را آهنگین می‌خواند.
- ✓ ضمن رعایت قواعد روخوانی در هنگام شمرده‌خوانی عبارات و آیات کتاب درسی، با چگونگی وقف در آخر آیات و عبارات قرآنی آشنا می‌شود.
- ✓ با تفکر در پیام‌ها و آموزه‌های قرآنی کتاب درسی، مصادیقی از آنها را در زندگی خود بیان می‌کند.
- ✓ ضمن روان‌خوانی پیام‌های قرآنی، آیات و سوره‌های کتاب درسی، برخی از آنها را به صورت کامل یا نسبی از حفظ می‌خواند.
- ✓ ضمن علاقه به یادگیری داستان‌های قرآنی کتاب درسی، آنها را به زبان کودکان تعریف می‌کند.
- ✓ ضمن آشنایی با مفاهیم اجمالی سوره‌ها و برخی از آیات کتاب درسی، به یادگیری معنای برخی از کلمه‌ها و ترکیب‌های ساده قرآنی (مشترک با فارسی و هم‌خانواده) علاقه نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

هدیه‌های آسمان

اهداف هدیه‌های آسمان

- ✓ به نمونه‌هایی از نعمت‌های خدا در رفع نیازهای انسان اشاره و در قالب متنی کوتاه از خدا به خاطر نعمت‌هایش سپاسگزاری و خواسته‌های خود را با او مطرح می‌کند.
- ✓ به ویژگی‌های پیامبر اسلام در کودکی اشاره و برای الگوبری از ایشان تلاش می‌کند.
- ✓ ضمن معرفی حضرت ابراهیم(ع)، به ویژگی‌های رفتاری ایشان اشاره و برای الگوبری از ایشان تلاش می‌کند.
- ✓ ضمن معرفی حضرت زهرا(س) و حضرت زینب(س) و امامان چهارم، پنجم و ششم، به نمونه‌هایی از ویژگی‌های رفتاری آنها اشاره و برای الگوبری از آنها تلاش می‌کند.
- ✓ با تفکر در پیام‌های قرآنی دروس، مفهوم درست آنها را بیان می‌کند.
- ✓ ویژگی‌ها و مصادیق احترام به پدر و مادر و نظم و ترتیب را توصیف نموده و در نمونه‌های گوناگون تشخیص می‌دهد و برای رعایت آنها پیشنهاد ارائه می‌کند.
- ✓ ویژگی‌ها و مصادیق پوشش اسلامی را توصیف و با معرفی افراد محرم و نامحرم برای رعایت پوشش اسلامی در مقابل ایشان تلاش می‌کند.
- ✓ مفهوم تکلیف، تقلید، واجب و حرام را توضیح می‌دهد و برای انتخاب مرجع تقلید تلاش و جست‌وجو می‌نماید.
- ✓ یک نماز چهار رکعتی را ادا و اجزای آن را به ترتیب بیان می‌کند.
- ✓ ضمن معرفی ویژگی‌های ماه رمضان، احکام ساده روزه را بیان می‌کند.
- ✓ نمونه‌های متنوعی از نتایج اعمال نیک و بد را در زندگی روزمره بیان و از آن برای توضیح حدیث «الدُّنْيَا مَرْعَةُ الْآخِرَةِ» بهره می‌برد.
- ✓ قرآن کریم را در قالب جملات یا متن کوتاه معرفی می‌کند و به خواندن قرآن علاقه و اشتیاق نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی هدیه‌های آسمان

مفاهیم

- ✓ کودکی پیامبر خدا
- ✓ ظلم‌ستیزی حضرت ابراهیم و تلاش ایشان برای هدایت مردم
- ✓ خواندن یک نماز چهار رکعتی
- ✓ احکام ساده روزه
- ✓ زندگی حضرت زهرا(س)، حضرت زینب(س)، امام سجاد، امام محمد باقر و امام صادق(علیهم‌السلام)
- ✓ مرجع تقلید
- ✓ سن تکلیف
- ✓ قرآن کتاب آسمانی

مهارت‌ها

- ✓ گفت‌وگو و نیایش با خدا
- ✓ تفکر در آیات کوتاه قرآن و زندگی پیشوایان دینی(ع) و الگوپذیری از آنها
- ✓ رعایت پوشش اسلامی
- ✓ نظم در امور
- ✓ انتخاب مرجع تقلید برای انجام واجبات، مشاهده و تقلید کیفیت احکام
- ✓ توجه به جزئیات تصویر و استخراج پیام‌های آن
- ✓ گفت‌وگو درباره مفاهیم و توصیف آنها، برنامه‌ریزی و طبقه‌بندی امور

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ احساس نیاز به خدا و تمایل به دعا، سپاسگزاری از خدا بخاطر نعمتهایش
- ✓ اشتیاق به نماز و روزه و رعایت پوشش اسلامی
- ✓ علاقه و احترام نسبت به پیامبر اسلام؛ حضرت ابراهیم؛ حضرت زهرا(س)؛ حضرت زینب(س)؛ امام سجاد؛ امام محمد باقر و امام صادق(علیهم‌السلام) و الگوگیری از آنها
- ✓ محبت نسبت به معلم و والدین
- ✓ علاقه به نظم و برنامه‌ریزی در کارها، احساس مسئولیت در مقابل پروردگار
- ✓ علاقه و اشتیاق نسبت به تلاوت قرآن
- ✓ توجه به عواقب اعمال در زندگی
- ✓ احترام به معلم، پدر و مادر

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

فارسی و نگارش

اهداف فارسی و نگارش

- ✓ جملات پیچیده شنیداری را در یک توالی و پیوستگی منطقی می‌فهمد و بکار می‌برد.
- ✓ جملات پیچیده شنیداری را در یک توالی و پیوستگی منطقی می‌فهمد و بکار می‌برد.
- ✓ تمرکز شنیداری دارد و به پرسش‌های درک اطلاعات صریح، استنباطی و تلفیق اطلاعات متن شنیداری به درستی پاسخ می‌دهد.
- ✓ تمرکز شنیداری دارد و به پرسش‌های درک اطلاعات صریح، استنباطی و تلفیق اطلاعات متن شنیداری به درستی پاسخ می‌دهد.
- ✓ توانایی سخن گفتن در مقابل جمع را دارد و در بحث و گفت‌وگوها شرکت می‌کند.
- ✓ توانایی سخن گفتن در مقابل جمع را دارد و در بحث و گفت‌وگوها شرکت می‌کند.
- ✓ هنگام سخن گفتن موضوع را محدود می‌کند و رساندن پیام انسجام را رعایت می‌کند.
- ✓ هنگام سخن گفتن موضوع را محدود می‌کند و رساندن پیام انسجام را رعایت می‌کند.
- ✓ ارتباط بین تصاویر را درمی‌یابد، پیام را دریافت
- ✓ از خواندن اشعار و متن‌های زیبا لذت می‌برد و به ادبیات و کتاب‌خوانی علاقمند می‌شود.
- ✓ با خواندن متن‌های مناسب نسبت به جلوه‌های ارزشی انقلاب اسلامی، هویت ملی، باورها و ارزش‌های اعتقادی نگرش مثبت پیدا می‌کند.
- ✓ املای درست کلمات را رعایت می‌کند، نمادهای نوشتاری را درست و خوانا می‌نویسد و علائم نقطه‌گذاری را بکار می‌گیرد.
- ✓ موضوع بند را محدود می‌کند، جمله موضوع و جملات تقویت‌کننده را به درستی می‌نویسد.
- ✓ یک بند منسجم می‌نویسد و پیامش را به صورت روشن و شفاف به خواننده منتقل می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی فارسی و نگارش

مفاهیم

✓ دانش واژگانی: فرایندهای واژه‌سازی (روابط واژگانی شامل عضو واژگی، هم‌خانواده، جزء واژگی، هم‌نویسه؛ فرایند ترکیب شامل «اسم + بن فعل» مانند خط‌کش، «اسم + اسم» مانند سربند، «خوش + اسم» مانند خوش‌قیافه، «دل + بن فعل» مانند دل‌خواه؛ فرایند وندافزایی شامل «اسم + پسوند "مند"» مانند هنرمند، «اسم + پسوند "دان"» مانند نمکدان؛ «اسم + پسوند "ی"» مانند خیاطی؛ «اسم + پسوند "ه"» مانند چشمه؛ «اسم + پسوند "ناک"» مانند خطرناک) ✓ دانش دستوری: درک مفهوم حال، گذشته و آینده، معرفی فعل به عنوان جزء اصلی جمله، معرفی جملات با فعل یک-ظرفیتی (لازم) و فعل‌های دوظرفیتی (متعدی)

مهارت‌ها

✓ حساسیت شنیداری نسبت به عناصر آوایی (تکیه، مکث، زیر و بمی، کشش آوایی)
✓ تمرکز شنیداری و به یاد سپردن رؤس مطالب اظهار شده
✓ درک پیام اصلی و فرعی متن شنیداری اعم از قصه، خاطره و مانند آن
✓ شرکت فعال در بحث و گفت‌وگوها
✓ سخن گفتن در مقابل جمع
✓ تمرکز بر نکات اصلی پیام، محدود کردن موضوع و منسجم سخن گفتن
✓ درک پیام‌های دیداری و تصویرخوانی
✓ روان‌خوانی متن اعم از نظم و نثر با لحن و آهنگ مناسب و رعایت زبان فارسی معیار
✓ تمرکز خوانداری و درک اطلاعات صریح متن، استنباط، تلفیق و تفسیر اطلاعات متن
✓ کتاب‌خوانی
✓ رعایت املاي کلمات و خوانانویسی
✓ بندنویسی (تشخیص بند منسجم و غیرمنسجم، نوشتن بند منسجم با محدود کردن موضوع بند، نوشتن جمله موضوع و جمله‌های تقویت کننده)
✓ بکارگیری صحیح نشانه‌های نقطه‌گذاری
✓ نگارش خلاقانه

ارزش‌ها و گرایش‌ها

✓ علاقمندی نسبت به ادبیات و کتاب‌خوانی
✓ احترام به مخاطب با رعایت قواعد گفت‌وگو
✓ ارزشمندی هویت ملی
✓ احترام و تعلق خاطر نسبت به ایثار رزمندگان، شهدا و خانواده آنها
✓ ترغیب به فداکاری و ایثار، خوداتکایی و نیک‌اندیشی
✓ توجه به مبانی اعتقادی و فرهنگی و احترام و انس با ائمه اطهار
✓ احترام به محیط‌زیست و جلوه‌های طبیعت و دوری از هر نوع آلودگی در محیط

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

علوم تجربی

اهداف علوم تجربی

در گروه و رفتار درست برای حفظ سلامت خود و دیگران را به درستی رعایت می‌کند.

در گزارش‌ها و رفتارهای خود، علاقمندی به حفظ محیط‌زیست مانند مصرف درست آب و مراقبت از محیط‌زیست را هنگام بازدید و مشاهده نشان می‌دهد و همچنین علاقه خود را به تغذیه سالم و یادگیری علوم اظهار می‌کند.

در برخورد با پدیده‌های پیرامون خود پرسش‌هایی مرتبط مطرح می‌کند و برای آنها پاسخ احتمالی ارائه می‌دهد و به کمک دیگران درستی پاسخ را بررسی و برای یافتن پاسخ به منابع مرتبط مراجعه می‌کند یا فعالیتی را پیشنهاد و انجام می‌دهد.

در برخورد با مسائل زندگی، پرسش‌هایی را مطرح و با کاوشگری پاسخ آنها را می‌یابد.

هنگام اجرای آزمایش، مدل‌سازی و یا هر فعالیت علمی دیگر، در استفاده از وسایل مناسب، انجام مراحل، ثبت و نتیجه‌گیری از مشاهده‌های خود، به درستی عمل می‌کند و گزارش کار دقیقی را تدوین و ارائه می‌دهد.

در پاسخ به سؤال، گفتگو و ارائه گزارش، رابطه متغیرها (نیروی بکار رفته در اهرم و فاصله قرار گرفتن دست تا تکیه‌گاه در آزمایش اهرم) را به درستی تشخیص داده و استدلال می‌کند؛ در گفته و نوشته خود اصطلاح‌های علمی را به درستی بکار می‌برد و در بیان نظرات خود بدفهمی ندارد.

ضوابط کار گروهی (واقعی یا مجازی) مانند مشارکت فعال در گفتگو، بررسی گزارش، نظرات و ایده‌های دیگران، مشارکت در استفاده از وسایل، رعایت نوبت، فعال بودن و ایفای درست نقش

برای پاسخ به سؤال، از منابع مرتبط، معتبر و مناسب (با معرفی معلم یا بزرگتر)، اطلاعات کافی و مفید جمع‌آوری، آنها را به درستی ثبت و دسته‌بندی می‌کند و به روش‌هایی مانند بیان شفاهی، نوشتن متن، ترسیم شکل، گرفتن عکس، روزنامه دیواری، پوستر، به شکل واقعی یا مجازی (با کمک بزرگتر) ارائه و همچنین به پرسش درباره اطلاعات جمع‌آوری شده پاسخ مناسب می‌دهد.

با مشاهده، آزمایش و جمع‌آوری اطلاعات از منابع معتبر درباره اجسام، جانداران و پدیده‌ها مانند انواع حالت‌های مواد، غذاها، جانوران مهره‌دار، گیاهان و نیرو، ویژگی‌های آنها را مقایسه و توصیف می‌کند و براساس شباهت‌ها و تفاوت‌ها، آنها را با ملاک‌های دانش‌آموز ساخته و ملاک‌های علمی استاندارد، طبقه‌بندی می‌کند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی علوم تجربی

مفاهیم

- ✓ جمع‌آوری و ثبت اطلاعات
- ✓ گروه‌های اصلی مواد غذایی و غذاهای مفید
- ✓ تغییر حالت مواد، گاز و کاربردهای آن، لیتر، جرم و اندازه‌گیری آن
- ✓ چرخه آب، آب شیرین و شور، آب زیرزمینی و آلودگی آن، تصفیه آب
- ✓ چشمه نور و بازتابش نور، انواع آینه‌ها، کاربردها و ساخت آنها
- ✓ نیرو (هل دادن و کشیدن)، نیروی آهنربایی و کشش زمین، اثرها و جهت نیرو، اهرم و کاربردهای آن
- ✓ گوناگونی گیاهان گلدار تک‌قسمتی و دوقسمتی و مخروطدار
- ✓ ارتباط محل زندگی جانوران با ویژگی‌ها و نیازهای آنها، گوناگونی مهره‌داران
- ✓ روش‌های نگهداری مواد غذایی
- ✓ حفظ محیط‌زیست (مصرف درست، رفتار درست با جانداران)

مهارت‌ها

- ✓ جمع‌آوری اطلاعات با مشاهده و مراجعه به منابع معتبر و ارائه یافته‌ها به شکل مجازی و حقیقی
- ✓ خلاصه کردن اطلاعات در فهرست، جدول و نمودار ستونی
- ✓ استدلال و بیان علمی در نوشتار و گفتار
- ✓ انجام آزمایش
- ✓ مدل‌سازی
- ✓ طبقه‌بندی با معیار دانش‌آموز ساخته و استاندارد علمی
- ✓ کار گروهی
- ✓ حفظ محیط‌زیست (مصرف درست آب، رفتار درست با جانوران و...)، حدس زدن و تخمین
- ✓ اندازه‌گیری
- ✓ کار با ابزار
- ✓ مقایسه و پرسیدن سؤال
- ✓ ارتباط با محل زندگی جانور و ویژگی‌ها و نیازهای آنها

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ احترام به محیط‌زیست و علاقمندی به آن
- ✓ علاقمندی به تغذیه سالم
- ✓ علاقمندی به همکاری در گروه
- ✓ توجه به رعایت نکات ایمنی و حفظ سلامت خود و دیگران
- ✓ علاقمندی به یادگیری علوم

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

ریاضی

اهداف ریاضی

✓ زمان وقایع مختلف را با استفاده از ساعت‌های قبل از ظهر و بعد از ظهر یا در قالب ۲۴ ساعت به صورت‌های مختلف (طی‌شده، مانده یا کسری از ساعت) بیان می‌کند، زمان را از روی ساعت معمولی و دیجیتالی می‌خواند و با یکدیگر مطابقت می‌دهد و مقایسه می‌کند.

✓ با درک ارزش و واحدهای پول ایران، واحدهای پولی را به یکدیگر تبدیل کرده و مسائل مرتبط با این موضوع را به درستی حل می‌کند.

✓ از جدول داده‌ها به درستی برای ثبت داده‌ها استفاده می‌کند و نمودار دایره‌ای، ستونی و تصویری مناسب را برای داده‌ها رسم می‌کند. برای نمایش دادن هر دسته از داده‌ها، نمودار مناسب آن را انتخاب و اطلاعات داده شده بر روی هر نمودار را به درستی تحلیل و بیان می‌کند.

شده، رسم می‌کند.

✓ از مفاهیم و اشکال موجود در هندسه مسطحه شامل دایره و اجزای آن، انواع چندضلعی‌ها و اجزای آنها از قبیل: اضلاع، زوایا و قطر‌ها، انواع مثلث‌ها شامل: متساوی‌الساقین و متساوی‌الاضلاع، مفهوم زاویه و زاویه راست، خط و انواع آن، پاره‌خط و نیم‌خط و خطوط موازی در موقعیت‌های ریاضی و واقعی مرتبط، به درستی استفاده می‌کند.

✓ طول و جرم اشیای مختلف را به کمک واحدها و ابزارهای استاندارد و محیط و مساحت اشکال هندسی را به کمک واحدهای غیراستاندارد و استاندارد بطور تقریبی و دقیق اندازه‌گیری می‌کند و از فرمول‌ها برای محاسبه مساحت شکل‌های متشکل از مربع و مستطیل به درستی استفاده می‌کند.

✓ با درک اعداد طبیعی تا چهار رقمی و بازنمایی آنها، در موقعیت‌های مختلف به صورت دقیق و تقریبی از آنها استفاده می‌کند و با روش‌های مختلف، جمع و تفریق این اعداد را به صورت تقریبی و دقیق به درستی مقایسه می‌کند.

✓ با درک مفهوم ضرب و تقسیم و خواص و ارتباط آنان با یکدیگر و با استفاده از دو عمل جمع و تفریق، مسائل مرتبط با ضرب‌های یک رقمی در یک رقمی، یک رقمی در چندرقمی و تقسیم اعداد یک رقمی و دو رقمی بر اعداد یک رقمی با باقیمانده و بدون باقیمانده را به درستی انجام می‌دهد.

✓ با شناسایی اشکال سه بعدی شامل مکعب، مکعب مستطیل، استوانه و مخروط در محیط پیرامونی، گسترده آنها را به درستی رسم می‌کند، بر اساس گسترده داده شده، شکل مورد نظر را می‌سازد و سطح مقطع آنان را با توجه به محل برش داده

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی ریاضی

مفاهیم

- ✓ اعداد و عملیات
- ✓ هندسه
- ✓ اندازه‌گیری
- ✓ آمار و احتمال
- ✓ الگو و رابطه

مهارت‌ها

- ✓ حل مسئله
- ✓ گفت‌وگو
- ✓ استدلال
- ✓ اتصال‌ها و پیوندها
- ✓ بازنمایی‌ها
- ✓ استفاده از ابزارهای اندازه‌گیری

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ جستجوگری و تعامل با محیط پیرامونی
- ✓ تقویت کار گروهی
- ✓ درک ریاضی به عنوان علمی لذت‌بخش برای کارکردن
- ✓ خودباوری در خصوص توانایی یادگیری ریاضیات

✓ مسائل ریاضی و واقعی مرتبط با مفاهیم ارائه شده در موارد ۱ تا ۱۱ را به کمک راهبردهای مختلف حل مسئله شامل: رسم شکل، الگوسازی، تبدیل مسئله به زیرمسئله، الگویابی، حل مسئله ساده‌تر، نمادین سازی، حدس و آزمایش و حذف حالت‌های نامطلوب، به درستی حل می‌کند و راه‌حل‌های خود و چرایی استفاده از آنها را برای دیگران توضیح می‌دهد.

✓ ایده‌های ریاضی خود را با دیگران به اشتراک می‌گذارد و ایده‌های ریاضی هم‌کلاسی‌های خود را مورد نقد قرار می‌دهد. در خصوص کاربرد مفاهیم ریاضی آموخته‌شده در این پایه در زندگی روزمره با دوستان و معلم خود گفتگو می‌کند.

✓ به دلیل نگرش مثبت خود در خصوص توانایی یادگیری ریاضیات، لذت بردن از یادگیری ریاضیات، در حل مسائل ریاضی پافشاری می‌کند و تا رسیدن به پاسخ مناسب، به تلاشش ادامه می‌دهد. در انجام و حل مسائل ریاضی به صورت گروهی، نقش مؤثری ایفا می‌کند.

✓ حالت‌های ممکن یک پدیده تصادفی را به درستی پیش‌بینی و شانس وقوع هر پیشامد را بر حسب سه عبارت «حتماً اتفاق می‌افتد»، «احتمال دارد اتفاق بیفتد» و «به طور حتم اتفاق نمی‌افتد» بیان می‌کند و پس از ثبت نتایج وقوع یک پدیده تصادفی داخل جدول، نتایج حاصل را بر اساس کسر می‌نویسد.

✓ مقدار تقریبی و دقیق شکل‌ها و کمیت‌های پیوسته را به کمک کسر بیان و کسرهای مساوی را تشخیص و تولید می‌کند. کسر را با صورت‌ها یا مخرج‌های مساوی با یکدیگر مقایسه و نتایج این مقایسه را به کمک نمادهای مقایسه بیان می‌کند.

✓ با کشف الگوهای عددی و هندسی موجود در موقعیت‌های مختلف، نظم موجود در آنها را به صورت کلامی و نوشتاری بیان می‌کند. الگوهای عددی را به هندسی و بالعکس تبدیل می‌کند و به کمک این روش، الگوی موجود را تکمیل یا ادامه می‌دهد.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

تربیت بدنی

اهداف تربیت بدنی

- ✓ وضعیت‌های صحیح نشستن پشت میز و صندلی، حمل صحیح کیف و کوله پشتی و اشیای سنگین را می‌شناسد و در امور روزانه خود بکار می‌گیرد.
- ✓ مواد غذایی مفید و زمان مناسب صرف غذا و نوشیدنی در فعالیت بدنی را می‌شناسد و نحوه بکار بستن آنها را در فعالیت‌های بدنی روزانه خود، گزارش می‌دهد.
- ✓ مشکلات اضافه وزن و اهمیت فعالیت‌های بدنی برای جلوگیری از آن را می‌شناسد و انجام فعالیت‌های بدنی روزانه خود را گزارش می‌دهد.
- ✓ علایم و نشانه‌های شایع برخی از بیماری‌ها را می‌شناسد و نکات بهداشتی انجام فعالیت‌های بدنی به هنگام بیماری را بکار می‌گیرد.
- ✓ با شناسایی مفاهیم آمادگی جسمانی (عوامل افزایش دهنده و کاهنده)، برای بهبود آمادگی جسمانی خود، آنها را بکار می‌گیرد.
- ✓ با شناسایی انواع رشته‌های ورزشی با وسیله و بدون وسیله برخی از آنها را معرفی می‌کند.
- ✓ نحوه صحیح انجام انواع تمرینات ساده آمادگی جسمانی (همانگی، چابکی، سرعت عکس‌العمل، انعطاف‌پذیری، استقامت قلبی-تنفسی، قدرت و استقامت عضلانی) را می‌شناسد و با انجام آنها، سطح مطلوب آمادگی جسمانی متناسب با سن خود را نشان می‌دهد.
- ✓ با اجرای انواع الگوهای حرکتی و بازی، مهارت‌های حرکتی خود (ضربه‌زدن با دست و پا، لی لی کردن، هل دادن، تاب خوردن و جاخالی دادن) را در موقعیت‌های مختلف نشان می‌دهد.
- ✓ با شرکت در انواع بازی از جمله بازی‌های بومی-محلی، ورزش و تفریحات سالم خانوادگی و گروه دوستان، علاقمندی و شادابی و نشاط حاصل از آن را نشان می‌دهد.
- ✓ با کنترل هیجانات خود و پرهیز از رفتارهای ناشایست (مانند بدزبانی، هل دادن، مسخره کردن و...) در موقعیت‌های بازی و فعالیت بدنی، خویشتن‌داری خود را نشان می‌دهد.
- ✓ با رعایت نوبت، آداب و قوانین کلاس و استفاده صحیح از فضا، تجهیزات و وسایل بازی در بازی و فعالیت بدنی، قانونمندی و احترام به حقوق خود، دیگران و معلم را نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی تربیت بدنی

مفاهیم

- ✓ وضعیت‌های صحیح نشستن پشت میز و صندلی، حمل صحیح کیف و کوله‌پشتی و اشیای سنگین
- ✓ مواد غذایی مفید و زمان مناسب صرف غذا و نوشیدنی در فعالیت بدنی
- ✓ مشکلات اضافه وزن
- ✓ فعالیت‌های ورزشی در هنگام بیماری
- ✓ ورزش‌های با وسیله و بدون وسیله
- ✓ مفاهیم آمادگی جسمانی (عوامل افزایش دهنده و کاهنده)

مهارت‌ها

- ✓ هماهنگی عصب و عضله
- ✓ استقامت قلبی-تنفسی
- ✓ انعطاف‌پذیری
- ✓ قدرت و استقامت عضلانی
- ✓ چابکی
- ✓ سرعت عکس‌العمل
- ✓ ضربه‌زدن با دست و پا
- ✓ لی‌لی کردن
- ✓ هل دادن
- ✓ تاب خوردن
- ✓ جاخالی دادن
- ✓ بازی‌های گروهی
- ✓ بازی‌های بومی-محلی

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقمندی به بازی و فعالیت‌های جسمانی
- ✓ شادابی و نشاط
- ✓ رعایت نکات بهداشتی، ایمنی و تغذیه
- ✓ احترام به حقوق خود، دیگران و معلم
- ✓ کنترل هیجانات و خویشتن‌داری
- ✓ حفظ و نگهداری وسایل ورزشی

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

هنر

اهداف هنر

- ✓ با درک طبیعت به عنوان بخشی از خلقت پروردگار در حفظ و نگهداری از آن می‌کوشد و با الهام از آن، آثار مختلف فرهنگی و هنری خلق می‌کند.
- ✓ با استفاده از قدرت تخیل و خلاقیت خود، آثار مختلف هنری خلق و فرایند خلق اثر را بررسی و درباره آن استدلال می‌کند.
- ✓ با مشاهده آثار و پدیده‌های طبیعی و میراث فرهنگی و هنری محیط زندگی خود، مفهوم، اصول و معیارهای زیبایی‌شناسی را درک کرده و آن را در خلاقیت‌های هنری خود بکار می‌برد.
- ✓ میراث فرهنگی و هنری محل زندگی خود را می‌شناسد و با الهام از آنها، آثار هنری مختلفی خلق و در حفظ آنها می‌کوشد.
- ✓ آثار فرهنگی و هنری خود و دیگران را با استفاده از اصول و معیارهای زیبایی‌شناسی بررسی می‌کند.
- ✓ در فرایند خلق آثار هنری به صورت فردی و گروهی، پاکیزگی را رعایت کرده و با استفاده از اصول زیبایی‌شناسی محیط زندگی خود را زیباتر می‌کند.
- ✓ با شناخت ابزار و وسایل و استفاده به‌جا و درست از آنها، آثار هنری متنوعی خلق و احساس خود را درباره آنها بیان می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی هنر

مفاهیم

- ✓ عناصر طبیعت (خلقت): نور، حرکت، صدا، شکل، رنگ و بافت
- ✓ الفبای تصویر: نقطه، انواع خط، شکل (سطح، حجم)، رنگ گرم و سرد، انواع بافت
- ✓ سطوح طبیعی و مصنوعی، هندسی، غیرهندسی، حجم‌های طبیعی که غیرهندسی هستند
- ✓ زیبایی (نظم، تناسب، تعادل، توازن و تقارن)
- ✓ میراث فرهنگی و هنری محل زندگی (قصه‌ها، گویش، پوشش، جشن‌ها، تعزیه‌ها، شعرها و....)
- ✓ نقاشی، کاردستی
- ✓ ابزار و وسایل هر یک از رشته‌های هنری

مهارت‌ها

- ✓ مهارت‌های حسی (حواس پنج‌گانه)
- ✓ مهارت‌های گفتاری
- ✓ مهارت‌های حرکتی برای کاربرد مواد، ابزار و فنون ساده هنری
- ✓ قابلیت‌های تفکر
- ✓ بیان افکار و احساسات در قالب‌های مختلف هنری
- ✓ مهارت‌های اجتماعی

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ توجه به زیبایی‌ها و پرورش حس زیبایی‌شناسی
- ✓ تمایل به ابراز افکار و احساسات
- ✓ توجه به توانایی‌های خود و کسب اعتماد به نفس
- ✓ توجه به حفظ آثار هنری و میراث فرهنگی
- ✓ علاقه به فعالیت‌های گروهی (اجتماعی) و برقراری ارتباط با دیگران

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

مطالعات اجتماعی

اهداف مطالعات اجتماعی

- ✓ مدارک و شواهد مربوط به تغییرات خود، خانواده یا محیط پیرامون خود را گردآوری می‌کند و با استفاده از آنها، رویدادها را بطور متوالی مرتب می‌کند و آینده تغییرات را تجسم و بیان می‌کند.
- ✓ مدارک و شواهد مربوط به تغییرات خود، خانواده یا محیط پیرامون خود را گردآوری می‌کند و با استفاده از آنها، رویدادها را بطور متوالی مرتب می‌کند و آینده تغییرات را تجسم و بیان می‌کند.
- ✓ رابطه متقابل انسان و محیط را در برآوردن نیازها، درک کرده و موقعیت مکانی مدرسه و پدیده‌های مکانی را در محیط و روی نقشه تشخیص و نشان می‌دهد.
- ✓ نسبت به آموزه‌های دینی و اخلاقی در موضوع رعایت نظم، محبت، همکاری، همدلی و قدردانی، در خانه و مدرسه احساس خوشایندی دارد و تعلق خاطر نشان می‌دهد.
- ✓ لزوم نظم، مقررات و قوانین را در خانه، مدرسه و محله و همچنین حقوق و تکالیف خود و سایر افراد مرتبط با آنها در خانه و مدرسه و محله می‌داند و طبق آنها رفتار می‌کند.
- ✓ کارکرد برخی نهادهای اجتماعی مانند آتش‌نشانی، پلیس و پست را بیان می‌کند و چگونگی استفاده از خدمات آنها را نشان می‌دهد.
- ✓ در خانه و مدرسه، راهکارهایی برای حفظ ایمنی مکان و محیط زندگی خود پیشنهاد داده و نکات ایمنی را رعایت می‌کند.
- ✓ برخی از توانایی‌ها و ویژگی‌های فردی خود را شناخته و با تکمیل برگه ثبت مشخصات، خود را معرفی می‌کند.
- ✓ نیازهای مادی، منابع و مشاغل مربوط به آنها و همچنین لزوم کار و تلاش برای تأمین نیازها را شناخته و الگوهای صحیح مصرف در خانه و مدرسه را به همراه مثال‌هایی بیان می‌کند و آنها را در رفتار خود نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی مطالعات اجتماعی

مفاهیم

- ✓ تغییرات بدن، نیازها و توانایی‌ها
- ✓ نیازهای انسان و خانواده
- ✓ منابع طبیعی
- ✓ ایمنی در منزل
- ✓ سازمان‌های امدادرسان
- ✓ جهت‌های اصلی
- ✓ مقررات عبور و مرور از خیابان
- ✓ رابطه متقابل انسان و محیط، نیازهای اولیه
- ✓ انسان و مصرف صحیح
- ✓ مکان‌ها و کادر مدرسه

مهارت‌ها

- ✓ تجسم تغییرات
- ✓ پذیرش نظم و قوانین
- ✓ تصویر ذهنی فضاهای محیط پیرامون و ترسیم آن
- ✓ جهت‌یابی، محافظت از خود و محل زندگی در برابر خطرات
- ✓ درست مصرف کردن
- ✓ آدرس‌یابی و آدرس‌نویسی
- ✓ بکارگیری برخی قوانین عبور و مرور، موقعیت‌یابی
- ✓ براساس نقشه
- ✓ بکارگیری نکات ایمنی در منزل

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ ارزش قائل شدن برای مخلوقات هستی و محیط‌زیست
- ✓ ارزشمندی نسبت به توانمندی و ظرفیت‌های خویش
- ✓ توجه به پدیده‌ها، روابط، رویدادها و قوانین جهان آفرینش

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

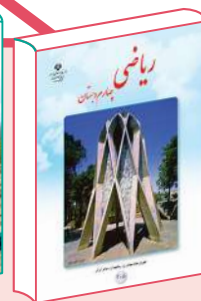
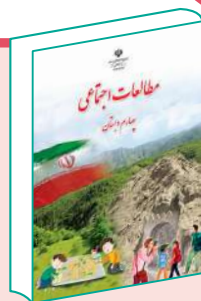
۸

مدیران مدارس

۹

پایه چهارم ابتدایی

تربیت بدنی

مطالعات اجتماعی

ریاضی

علوم

فارسی و نگارش

هدیه‌های آسمان

قرآن کریم

هنر

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی آموزش قرآن

مفاهیم

- ✓ رسم الخط قرآن کریم
- ✓ پیام‌ها و داستان‌های ساده قرآنی
- ✓ معنای کلمات و ترکیب‌های ساده و پرکاربرد
- ✓ علامت مد
- ✓ حروف مقطعه
- ✓ انواع وقف بر آخر جملات

مهارت‌ها

- ✓ روان‌خوانی و شمرده‌خوانی عبارات کتاب درسی
- ✓ حفظ اجمالی برخی آیات منتخب
- ✓ درک معنای برخی کلمات و ترکیب‌های ساده و پرکاربرد
- ✓ تفکر و تدبیر در پیام‌های قرآنی و بیان مصادیق و یافته‌ها به زبان ساده و حفظ آنها

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقه به شنیدن قرائت زیبای قرآن کریم
- ✓ رعایت برخی آداب خواندن قرآن کریم
- ✓ انس با قرآن کریم
- ✓ علاقه به یادگیری و حفظ آیات منتخب

آموزش قرآن

اهداف آموزش قرآن

- ✓ ضمن آشنایی با ویژگی‌های مهم رسم الخط قرآن، هنگام خواندن آیات به این ویژگی‌ها توجه می‌کند.
- ✓ به شنیدن تلاوت زیبای آیات درسی علاقمند است و برخی از سوره‌ها و آیات کتاب درسی را به صورت نسبی زیبا و آهنگین می‌خواند.
- ✓ به شنیدن داستان‌های قرآنی و آیات آنها علاقمند است و برخی از آنها را بازگو می‌کند.
- ✓ با تفکر و دقت در پیام‌ها و آموزه‌های قرآنی، مصادیقی از آنها را در زندگی خود بیان می‌کند.
- ✓ ضمن آشنایی با مفاهیم اجمالی سوره‌ها و برخی آیات کتاب درسی، به یادگیری معنای برخی کلمه‌ها و ترکیب‌های ساده قرآنی علاقه نشان می‌دهد.
- ✓ ضمن روان‌خوانی پیام‌های قرآنی، آیات و سوره‌های کتاب درسی، برخی از آنها را به صورت کامل یا نسبی از حفظ می‌خواند.
- ✓ ضمن رعایت قواعد روخوانی در هنگام خواندن عبارات و آیات کتاب درسی، آنها را به صورت روان و بخش‌هایی از قرآن کامل را به صورت شمرده و آرام می‌خواند.
- ✓ در فعالیت‌های یاددهی-یادگیری قرآن با علاقه شرکت می‌کند و به خواندن روزانه قرآن کریم علاقه نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

هدیه‌های آسمان

اهداف هدیه‌های آسمان

- ✓ با اشاره به دانایی و توانایی خدا نسبت به نیازهای موجودات، به نمونه‌هایی از نعمت‌های خدا در رفع نیازهای انسان‌ها و دیگر موجودات اشاره می‌کند و در قالب جملات از خدا به خاطر بخشش نعمت‌هایش سپاسگزاری و خواسته‌های خود را با او مطرح می‌کند.
- ✓ ضمن معرفی پیشوایان دینی (امام هفتم، امام هشتم، امام نهم، حضرت موسی (علیه‌السلام)، حضرت آسیه و حضرت خدیجه (سلام‌الله علیهما))، به نمونه‌هایی از ویژگی‌های رفتاری ایشان اشاره و برای الگوبرگشت از ایشان تلاش می‌کند.
- ✓ با تفکر در پیام‌های قرآنی درس، درباره مفهوم آن توضیح می‌دهد.
- ✓ با اشاره به ویژگی‌های جهان پس از ظهور، نسبت به درک ظهور امام زمان (عج)، ابراز اشتیاق می‌نماید.
- ✓ نمونه‌ها و مصادیق وظایف یک مسلمان نسبت به معلم، دوستان، خویشاوندان و همسایگان را توصیف نموده، در موارد گوناگون آنها را تشخیص می‌دهد.
- ✓ ویژگی‌های دوست خوب و راه‌های حفظ دوستی را توصیف نموده، برای رعایت آنها تلاش می‌کند.
- ✓ احکام تیمم، نماز آیات و آداب حضور در مسجد و نماز جماعت را بیان می‌کند و آنها را به صورت صحیح انجام می‌دهد.
- ✓ با بیان آداب امانت‌داری و کمک به دیگران، مصادیق گوناگون آنها را تشخیص می‌دهد و برای رعایت آنها تلاش می‌کند.
- ✓ مفهوم ثبت و ضبط اعمال را با اشاره به نمونه‌های دنیا (دوربین) توصیف نموده، در ارتباط با مشاهده نتایج آنها در آخرت توضیح می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی هدیه‌های آسمان

مفاهیم

- ✓ دانایی خدا و توانایی او برای رفع نیازهای ما
- ✓ زندگی حضرت موسی، امام موسی کاظم، امام رضا، امام جواد (علیهم‌السلام) و حضرت خدیجه و حضرت آسیه (سلام‌الله علیهما)
- ✓ ویژگی‌های جهان پس از ظهور
- ✓ آداب ارتباط و برخورد با معلم، دوستان، خویشاوندان و همسایگان
- ✓ احکام تیمم، نماز آیات، مسجد و نماز جماعت
- ✓ آداب امانت‌داری
- ✓ ثبت و ضبط اعمال در دنیا

مهارت‌ها

- ✓ تفکر در آیات کوتاه قرآن و زندگی پیشوایان دینی (علیهم‌السلام) و الگو پذیری از ایشان
- ✓ مشاهده و تقلید کیفیت احکام، گفت‌وگو درباره مفاهیم و توصیف آنها و مقایسه مفاهیم
- ✓ توجه به جزئیات تصویر و استخراج پیام‌های آن
- ✓ معاشرت مسئولانه با دیگران
- ✓ کنترل خشم
- ✓ امانت داری
- ✓ دوست‌یابی و نگهداری آنها

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ تقویت توکل به خدا در زندگی و تمایل به دعا و گفت‌وگو با او
- ✓ اشتیاق نسبت به انجام احکام دینی
- ✓ علاقه و احترام نسبت به بزرگان و پیشوایان دینی و الگوگیری از ایشان
- ✓ اشتیاق به درک زمان ظهور
- ✓ اشتیاق نسبت به انجام واجبات و ترک محرمات
- ✓ تمایل به حفظ و ادای امانت به صاحب آن
- ✓ احساس مسئولیت در مقابل اعمال خود در نزد خدا

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

فارسی و نگارش

اهداف فارسی و نگارش

ارزشی انقلاب اسلامی، هویت ملی، فرهنگ بومی، باورها و ارزش‌های اعتقادی نگارش مثبت پیدا می‌کند.

املاي درست کلمات را رعایت می‌کند، نمادهای نوشتاری را درست و خوانا می‌نویسد و علائم نقطه‌گذاری را بکار می‌گیرد.

منسجم می‌نویسد و پیامش را به صورت روشن و شفاف به خواننده منتقل می‌کند.

با رعایت اصول بندنویسی، یک بند توصیفی و روایتی منسجم می‌نویسد.

با شناخت اجزای انشا (بند مقدمه، بندهای بدنه، بند جمع‌بندی) یک متن منسجم شامل چهار بند می‌نویسد.

متن‌ها را با صدای بلند و یا صامت می‌خواند و ارتباط معنایی بندها را دریافت می‌کند.

متن را با سرعت و دقت مناسب روخوانی می‌کند و لحن و آهنگ متناسب با متن را رعایت می‌کند.

به پرسش‌های درک اطلاعات صریح، استنباطی، تلفیق و تفسیر و ارزیابی اطلاعات متن به درستی پاسخ می‌دهد.

در خواندن به نقش معنایی کلمات در جمله، مانند کنشگر (نهاد)، کنش‌پذیر (مفعول) و کنش (فعل) توجه می‌کند.

از خواندن اشعار و متن‌های زیبا لذت می‌برد و به ادبیات و کتاب‌خوانی علاقمند می‌شود.

با خواندن متن‌های مناسب نسبت به جلوه‌های

جملات پیچیده شنیداری را در یک توالی و پیوستگی منطقی می‌فهمد و بکار می‌برد.

تمرکز شنیداری دارد و به پرسش‌های درک اطلاعات صریح، استنباطی، تلفیق و تفسیر و ارزیابی اطلاعات متن شنیداری به درستی پاسخ می‌دهد هنگام سخن‌گفتن موضوع را محدود می‌کند و در رساندن پیام انسجام و هماهنگی را رعایت می‌کند.

با شنونده ارتباط عاطفی برقرار می‌کند و با شروع جذاب، بیان مؤثر، پایان تأثیرگذار و با استفاده از رفتارهای غیرکلامی قصه‌گویی می‌کند.

با کسب مهارت سواد دیداری، پیام تصویر را دریافت می‌کند و درباره آن سخن می‌گوید.

تصادها، تفاوت‌ها و شباهت‌های بین واژه‌ها و جملات را تشخیص می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی فارسی و نگارش

مفاهیم

- ✓ دانش واژگانی: فرایندهای واژه‌سازی (روابط واژگانی شامل شمول معنایی و کلمات هم‌آوا؛ فرایند ترکیب شامل «اسم یا بن فعل + نام» مانند روزنامه، شناسنامه، «خود + بن فعل» مانند خودخواه، «اسم + ناپذیر» مانند تسخیرناپذیر؛ فرایند تکرار شامل «اسم + بیناوند + اسم» مانند لبالب؛ فرایند وندافزایی شامل «اسم + پسوند "زار"» مانند سبزه‌زار، «بن فعل + پسوند "نده"» مانند بیننده)
- ✓ دانش دستوری: معرفی جمله به عنوان ظرفی برای انتقال پیام، معرفی فعل و نهاد به عنوان اجزای جمله، معرفی گروه اسمی با گسترش اسم، معرفی مفعول و متمم به عنوان جزئی از اجزای جمله
- ✓ نشانه‌های ربط عاطفی (و، هم، نیز)، تقابلی (اما، ولی)، سببی (چون، زیرا) و توالی زمان (ابتدا، سپس)

مهارت‌ها

- ✓ سخن گفتن مؤثر و مناسب در برابر جمع
- ✓ انسجام و انتظام در رساندن پیام، قصه‌گویی
- ✓ تصویرخوانی و شرح تصویر
- ✓ تمرکز شنیداری
- ✓ دقت در آهنگ کلام و مؤلفه‌های لحن (تکیه، کشش، مکث)
- ✓ درک اطلاعات صریح متن شنیداری، استنباط، تفسیر اطلاعات متن شنیداری، تحلیل و ارزیابی و نقد شنیده‌ها
- ✓ خواندن با سرعت و دقت مناسب
- ✓ لحن خواندن
- ✓ درک اطلاعات صریح متن، استنباط، تفسیر اطلاعات متن، تحلیل و ارزیابی و نقد متن، کتابخوانی
- ✓ درست‌نویسی
- ✓ خوانانویسی و زیبانویسی
- ✓ بکارگیری صحیح نشانه‌های نقطه‌گذاری
- ✓ بندنویسی شامل نگارش بند توصیفی و بند روایتی
- ✓ انشانویسی شامل نگارش بند مقدمه، بندهای بدنه و بند جمع‌بندی

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ توجه به خالق هستی به عنوان آفریدگار زیبایی
- ✓ ارزشمند دانستن هویت ملی
- ✓ علاقمندی و حفظ فرهنگ بومی
- ✓ توجه به الگوی زندگی نام‌آوران ایران
- ✓ احترام و تعلق خاطر نسبت به ایثار رزمندگان، شهدا و خانواده آنها
- ✓ علاقمندی نسبت به ادبیات و کتابخوانی
- ✓ احترام به مخاطب با رعایت قواعد گفت‌وگو

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

علوم تجربی

اهداف علوم تجربی

گفته‌های آنان جمع بندی معناداری ارائه دهد) و رفتار درست برای حفظ سلامت خود و دیگران را به درستی رعایت می‌کند.

✓ در گزارش‌ها و رفتارهای خود، علاقمندی به حفظ محیط‌زیست (مانند مصرف درست، مراقبت از محیط‌زیست هنگام بازدید و مشاهده)، علاقمندی به تغذیه سالم و علاقمندی به آموختن علوم را نشان می‌دهد.

✓ درباره پدیده‌های پیرامون خود، بر اساس مشاهدات و آموخته‌ها، پیش‌بینی انجام می‌دهد و برای بررسی درستی آن، آزمایشی طراحی و اجرا می‌کند.

✓ در برخورد با مسائل زندگی، پرسش‌هایی را مطرح و با کاوشگری پاسخ آنها را می‌یابد.

✓ هنگام اجرای آزمایش، مدل‌سازی و یا هر فعالیت علمی دیگر، در استفاده از وسایل مناسب، انجام مراحل، ثبت و نتیجه‌گیری از مشاهدات خود به درستی عمل می‌کند و گزارش کار دقیقی را تدوین و ارائه می‌کند.

✓ در پاسخ به سؤال، گفتگو و ارائه گزارش، رابطه متغیرها را به درستی تشخیص می‌دهد و به درستی استدلال می‌کند؛ همچنین در گفته و نوشته خود اصطلاح‌های علمی را به درستی به کار می‌برد و در بیان نظرات خود بدفهمی ندارد.

✓ ضوابط کار گروهی (گروه مجازی یا واقعی) مانند مشارکت فعال در بررسی گزارش، نظرات و ایده‌های دیگران، مشارکت در استفاده از وسایل، رعایت نوبت، فعال بودن و ایفای درست نقش در گروه (مانند اینکه به طور دقیق به نظرات دیگران گوش داده و از

✓ برای پاسخ به سؤال از منابع مرتبط، معتبر و مناسب (که معلم در اختیارش قرار داده است)، اطلاعات کافی و مفید را جمع‌آوری و به درستی ثبت و دسته‌بندی می‌کند و آنها را به روش‌هایی مانند بیان شفاهی، نوشتن متن، ترسیم شکل، گرفتن عکس، روزنامه دیواری و پوستر ارائه می‌دهد.

✓ با مشاهده، آزمایش و جمع‌آوری اطلاعات از منابع معتبر درباره اجسام، جانداران و پدیده‌ها مانند انواع مخلوط‌ها، گروه‌های جانوران، جانداران زیستگاه‌ها، منظومه خورشیدی و منابع انرژی، ویژگی‌های آنها را توصیف و مقایسه می‌کند و براساس شباهت‌ها و تفاوت‌ها، آنها را با ملاک‌های علمی طبقه‌بندی می‌کند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی علوم تجربی

مفاهیم

- ✓ پیش‌بینی و آزمودن آن
- ✓ مخلوط‌ها و جداسازی شکل‌ها
- ✓ منابع و تبدیل انرژی
- ✓ رسانایی و مدار الکتریکی
- ✓ اندازه‌گیری دما و رسانایی گرمایی
- ✓ گوناگونی و تشکیل سنگ‌ها
- ✓ آهنربا و ساخت آن
- ✓ منظومه خورشیدی، اجزا و ویژگی‌های آنها
- ✓ سلول و تقسیم آن، گوارش، تنفس، گردش و تصفیه خون
- ✓ عادات‌های درست غذایی و رفتاری
- ✓ جانوران بی‌مهره و ارتباط آنها با انسان
- ✓ گیاهان تک لپه، دو لپه و بدون دانه، تشکیل میوه
- ✓ ویژگی‌های جانداران، زیستگاه‌ها و رابطه‌های غذایی بین جانداران آنها
- ✓ حفاظت از محیط‌زیست (منابع، زیستگاه‌ها و جانداران)

مهارت‌ها

- ✓ جمع‌آوری اطلاعات با مشاهده و مراجعه به منابع معتبر و ارائه یافته‌ها به شکل مجازی و واقعی
- ✓ خلاصه کردن اطلاعات در فهرست، جدول، نمودار، استدلال و بیان علمی در نوشتار و گفتار
- ✓ انجام آزمایش، مدل‌سازی، طبقه‌بندی با معیار استاندارد علمی
- ✓ کار گروهی
- ✓ حفظ محیط‌زیست (مصرف درست، رفتار درست با جانداران، تفکیک زباله و...)
- ✓ پیش‌بینی بر اساس یافته‌های تجربی و مشاهدات و طراحی آزمایش
- ✓ کاربرد ابزار مانند دماسنج

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ احترام به محیط‌زیست و علاقمندی به آن
- ✓ علاقمندی به تغذیه سالم و سلامت بدن
- ✓ علاقمندی به همکاری در گروه
- ✓ توجه به رعایت نکات ایمنی، بهداشتی و حفظ سلامت خود و دیگران
- ✓ علاقمندی به یادگیری علوم
- ✓ علاقمندی به اجرای قانون (مثل تفکیک زباله)

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

ریاضی

اهداف ریاضی

یک راهبرد یا ترکیبی از راهبردهای مناسب حل می‌کند و در مورد فرایند حل مسئله استدلال می‌کند و توضیح می‌دهد. ایده‌های ریاضی خود را با دیگران به اشتراک می‌گذارد و ایده‌های ریاضی همکلاسی‌های خود را مورد نقد قرار می‌دهد. در خصوص کاربرد مفاهیم ریاضی آموخته‌شده در این پایه در زندگی روزمره با دوستان و معلم خود گفت‌وگو می‌کند.

✓ به دلیل نگرش مثبت خود در خصوص توانایی یادگیری ریاضی‌اش و لذت بردن از یادگیری ریاضیات، در حل مسائل ریاضی پافشاری می‌کند و تا رسیدن به پاسخ مناسب، به تلاشش ادامه می‌دهد. در انجام و حل مسائل ریاضی به صورت گروهی، نقش مؤثری ایفا می‌کند.

بین آنها در موقعیت‌های ریاضی و واقعی مرتبط استفاده می‌کند.

✓ کمیت‌های مختلف موقعیت‌ها، شکل‌ها و اشیا شامل طول، زاویه، زمان و مساحت را به کمک واحدها، ابزارها و فرمول‌های مناسب اندازه‌گیری و محاسبه می‌کند.

✓ احتمال وقوع یک پیشامد را پیش‌بینی می‌کند و با عبارت مناسب (به طور حتم اتفاق می‌افتد، به احتمال بیشتر اتفاق می‌افتد، به احتمال برابر اتفاق می‌افتد، به احتمال کمتر اتفاق می‌افتد، به طور حتم اتفاق نمی‌افتد) همراه با ارائه دلیل آن را بیان می‌کند.

✓ بر اساس داده‌های موجود، نمودار خط شکسته آنها را رسم و داده‌های نمودار را تفسیر و تحلیل می‌کند.

✓ مسائل ریاضی و واقعی مرتبط را از طریق انتخاب

✓ با کشف الگوهای عددی و هندسی، نظم و رابطه موجود در آنها را به صورت کلامی، نوشتاری و با عبارت‌های عددی بیان می‌کند، الگوهای عددی را به هندسی و بالعکس تبدیل می‌کند و به کمک آن، الگو را تکمیل و ادامه می‌دهد.

✓ به درستی از اعداد حسابی تا ۹ رقمی، اعداد کسری و مخلوط، اعداد اعشاری با یک رقم اعشار و بازنمایی‌های مختلف این اعداد در موقعیت‌های مرتبط استفاده می‌کند، مقایسه و جمع و تفریق این اعداد را انجام می‌دهد، ضرب و تقسیم اعداد طبیعی را به درستی در موقعیت‌های مختلف انجام می‌دهد و در مواقع مورد نیاز، از این اعداد و محاسباتشان به صورت تقریبی استفاده می‌کند.

✓ به درستی از مفهوم زاویه و انواع آن (تند، باز و راست)، ابزارهای اندازه‌گیری زاویه، خطوط عمود و موازی و خواص آنها، خواص چهارضلعی‌ها و روابط

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی ریاضی

مفاهیم

- ✓ اعداد و عملیات
- ✓ هندسه
- ✓ اندازه‌گیری
- ✓ آمار و احتمال
- ✓ الگو و رابطه

مهارت‌ها

- ✓ حل مسئله
- ✓ گفت‌وگو
- ✓ استدلال
- ✓ اتصال‌ها و پیوندها
- ✓ بازتابی‌ها
- ✓ استفاده از ابزارهای اندازه‌گیری

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ جستجوگری و تعامل با محیط پیرامونی
- ✓ تقویت کار گروهی
- ✓ درک ریاضی به عنوان علمی لذت‌بخش برای کارکردن
- ✓ خودباوری در خصوص توانایی یادگیری ریاضیات

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

تربیت بدنی

اهداف تربیت بدنی

- ✓ با تشخیص عضلات و استخوان‌های درشت بدن، نقش آنها را در انواع حرکت (ایستادن، راه رفتن، دویدن) شناسایی و ارائه می‌کند.
- ✓ با شناسایی وسایل و تجهیزات انواع رشته‌های ورزشی، برخی از آنها را معرفی می‌کند.
- ✓ با شناسایی انواع تمرینات ساده آمادگی جسمانی و انجام صحیح و منظم آنها در موقعیت‌های مختلف، سطح مطلوب آمادگی جسمانی (سرعت، انعطاف‌پذیری، استقامت و قدرت عضلانی و قلبی-تنفسی) متناسب با سن خود را نشان می‌دهد.
- ✓ با شناسایی اهمیت ورزش و فعالیت بدنی در افراد دارای معلولیت و ناتوانی‌های حرکتی، انواع فعالیت‌های بدنی و ورزش‌های ویژه معلولین را شناسایی و گزارش می‌کند.
- ✓ شیوه کنترل وزن با استفاده از ورزش و تغذیه را می‌شناسد و نحوه بکار بستن آنها را در فعالیت‌های روزانه خود، گزارش می‌کند.
- ✓ عوامل مؤثر در ایجاد آسیب‌های جسمانی در ورزش و اصول ایمنی را می‌شناسد و با بکار بستن آنها از وقوع حوادث و آسیب پیشگیری می‌کند.
- ✓ با کنترل هیجانات خود و پرهیز از ابراز رفتارهای ناشایست (مانند بدزبانی، هل دادن، مسخره کردن و...) در موقعیت‌های بازی و فعالیت بدنی، خوشتن‌داری خود را نشان می‌دهد.
- ✓ با رعایت نوبت، آداب و قوانین کلاس و استفاده صحیح از فضا، تجهیزات و وسایل بازی در بازی و فعالیت بدنی، قانونمندی و احترام خود را به حقوق خود، دیگران و معلم نشان می‌دهد.
- ✓ با بکارگیری شایستگی‌های حرکتی خود، توانایی خود را در مهارت‌های ورزشی پایه قابل اجرا در فضای باز (پنجه، ساعد، سرویس ساده والیبال، ارسال،

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی تربیت بدنی

مفاهیم

- ✓ نقش عضلات و استخوان‌ها در بدن و در حرکت
- ✓ معلولیت و ناتوانی‌های حرکتی و ورزش
- ✓ شیوه کنترل وزن با استفاده از ورزش و تغذیه
- ✓ عوامل مؤثر در ایجاد آسیب‌های جسمانی در ورزش و اصول ایمنی
- ✓ آشنایی با وسایل و تجهیزات رشته‌های مختلف ورزشی

مهارت‌ها

- ✓ استقامت قلبی-تنفسی
- ✓ انعطاف‌پذیری
- ✓ قدرت و استقامت عضلانی
- ✓ سرعت
- ✓ مهارت‌های مقدماتی انواع ورزش‌ها مانند طناب‌زنی، والیبال، تنیس روی میز، ژیمناستیک، دوومیدانی و ...)

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقمندی به بازی و فعالیت‌های جسمانی
- ✓ برخورداری از شادابی و نشاط
- ✓ رعایت نکات بهداشتی، ایمنی و تغذیه
- ✓ قانونمندی و احترام به حقوق خود، دیگران و معلم
- ✓ کنترل هیجانات و خویشتن‌داری
- ✓ حفظ و نگهداری وسایل ورزشی

هنر

اهداف هنر

- ✓ با شناخت طبیعت به عنوان بخشی از خلقت پروردگار، خود را به عنوان بخشی از خلقت شناخته و با الهام از آن آثار مختلف فرهنگی و هنری خلق می‌کند.
- ✓ با استفاده از قدرت تخیل و خلاقیت خود، آثار مختلف هنری خلق و فرایند خلق اثر را تجزیه و تحلیل می‌کند.
- ✓ با درک اهمیت میراث طبیعی و فرهنگی محلی و ملی خود، در حفظ و نگهداری آن می‌کوشد.
- ✓ عناصر بصری و اصول معیارهای زیبایی‌شناسی را در محیط پیرامون خود و آثار فرهنگی و هنری بازشناسی و با الهام از آنها آثار هنری متنوع و متعددی خلق می‌کند.
- ✓ در فرایند خلق آثار هنری به صورت فردی و گروهی، پاکیزگی را رعایت و با استفاده از اصول زیبایی‌شناسی، محیط زندگی خود را زیباتر می‌کند.
- ✓ با شناخت ابزار و وسایل و استفاده بجا و درست از آنها، آثار هنری متنوع خلق و احساس خود را درباره آن بیان می‌کند.
- ✓ در فرایند خلق اثر هنری (پرورش ایده و آفرینش هنری) با دیگران تعامل مؤثر دارد و در کار گروهی مشارکت فعالی را به نمایش می‌گذارد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی هنر

مفاهیم

- ✓ عناصر طبیعت (خلقت) شامل نور، حرکت، صدا، شکل، رنگ و بافت
- ✓ الفبای تصویر شامل نقطه، انواع خط، شکل (سطح، حجم)، رنگ گرم و سرد، انواع بافت
- ✓ سطوح طبیعی و مصنوعی، هندسی و غیرهندسی، حجم‌های طبیعی که غیرهندسی هستند
- ✓ زیبایی شامل نظم، تناسب، تعادل، توازن و تقارن
- ✓ میراث فرهنگی و هنری محلی و ملی (میراث مادی و معنوی)
- ✓ نقاشی، کاردستی، قصه، تربیت شنوایی و نمایش (تلفیق رشته‌های هنری مختلف)
- ✓ ابزار و وسایل هر یک از رشته‌های هنری

مهارت‌ها

- ✓ مهارت‌های حسی (حواس پنج‌گانه)
- ✓ مهارت‌های گفتاری
- ✓ مهارت‌های حرکتی برای کاربرد مواد، ابزار و فنون ساده هنری
- ✓ توسعه قابلیت‌های تفکر
- ✓ بیان افکار و احساسات در قالب‌های مختلف هنری
- ✓ توسعه مهارت‌های اجتماعی

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ توجه به زیبایی‌ها و پرورش حس زیبایی‌شناسی
- ✓ تمایل به ابراز افکار و احساسات
- ✓ توجه به توانایی‌های خود و کسب اعتماد به نفس
- ✓ توجه به حفظ آثار هنری و میراث فرهنگی
- ✓ علاقه به فعالیت‌های گروهی (اجتماعی) و برقراری ارتباط با دیگران

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

مطالعات اجتماعی

اهداف مطالعات اجتماعی

- ✓ نسبت به لزوم رعایت حقوق همسایگان و اهالی محل و برخی نهادهای محل زندگی خود آگاهی دارد و در امور محله مشارکت می‌کند.
- ✓ ابعاد شخصیتی امام خمینی^(ع) را می‌شناسد و گرمی می‌دارد.
- ✓ انواع فعالیت‌های مرتبط با رفع نیازهای اقتصادی در محله را می‌داند و برخی مهارت‌های خرید را تمرین می‌کند.
- ✓ تنوع فرهنگی در ایران را با توجه به انواع زندگی روستایی، شهری و عشایری تشخیص می‌دهد.
- ✓ برخی اصول مراقبت و مشارکت در محله، حفاظت از مناطق تاریخی و محیط‌زیست ایران را می‌داند و برای حفاظت و مراقبت از آنها پیشنهادهای ارائه می‌کند.
- ✓ منابع طبیعی ایران (آب، خاک، گیاهان و جانوران) را می‌شناسد و راهکارهایی برای محافظت از آنها پیشنهاد می‌کند.
- ✓ رابطه متقابل انسان و محیط و پراکندگی آن را درک و ویژگی‌های آب و هوایی و ناهمواری‌های ایران را بیان می‌کند.
- ✓ تقویم روزهای مهم ملی و مذهبی را جست‌وجو و علت اهمیت آنها را با توجه به وقایع و رویدادها بیان می‌کند.
- ✓ پرچم، سرود ملی، قانون اساسی، میراث فرهنگی چون بناهای تاریخی، اعیاد و روزهای خاص کشور را می‌شناسد و به آنها ارجح می‌گذارد.
- ✓ با شکل‌گیری تمدن‌های باستان در ایران آشنا می‌شود و اقدامات انجام شده در آن دوران را برمی‌شمارد و ترتیب و توالی و قلمرو آنها را روی خط زمان و نقشه نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی مطالعات اجتماعی

مفاهیم

- ✓ حقوق همسایه‌ها
- ✓ مکان‌های محله
- ✓ نقشه محله و ویژگی شهر یا روستای محل زندگی
- ✓ جهت‌های اصلی و فرعی
- ✓ مکان
- ✓ نحوه شکل‌گیری تمدن‌ها، موزه‌ها و نقش آنها در
- ✓ شناخت تاریخ، منابع طبیعی، گیاهی و جانوری کشور
- ✓ پرچم و سرود ملی کشور

مهارت‌ها

- ✓ بکارگیری حقوق همسایگان
- ✓ شناسایی نهادهای محله
- ✓ خرید و فروش عاقلانه در محله
- ✓ ترسیم ماکت محله
- ✓ تجسم نقشه محله
- ✓ تشخیص و نشان دادن جهت‌های اصلی و فرعی
- ✓ مکان‌یابی بر روی کره جغرافیایی
- ✓ صرفه‌جویی و پس‌انداز
- ✓ بررسی مدارک و شواهد تاریخی گذشتگان
- ✓ جست‌وجو در تقویم کشور

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ اهمیت نسبت به حقوق و وظایف خود و دیگران
- ✓ علاقمندی به میهن و نمادهای ملی کشور
- ✓ اهمیت دادن به گذشته و پرسش نسبت به آن

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

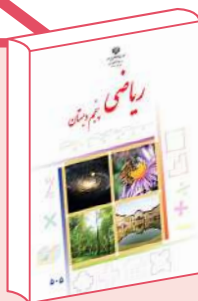
۹

پایه پنجم ابتدایی

تربیت بدنی

ریاضی

علوم

فارسی و نگارش

هدیه های آسمان

قرآن کریم

هنر

سخن آغازین

۱

پیش گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی آموزش قرآن

مفاهیم

- ✓ آیات و پیام‌های قرآنی
- ✓ داستان‌های ساده قرآنی
- ✓ معنای کلمات و ترکیب‌های ساده و پرکاربرد
- ✓ قاعده التقاء ساکنین
- ✓ مصحف شریف (قرآن کامل)

مهارت‌ها

- ✓ روان خوانی و حفظ اجمالی برخی آیات منتخب و شمرده خوانی عبارات کتاب درسی و قرآن کامل
- ✓ فهمیدن معنای برخی کلمات و ترکیب‌های ساده و پرکاربرد
- ✓ تفکر و تدبیر در پیام‌های قرآنی به کمک مشاهده تصاویر و بیان مصادیق و یافته‌ها به زبان ساده و حفظ آنها

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقه به شنیدن قرائت زیبایی قرآن کریم
- ✓ رعایت برخی آداب خواندن قرآن کریم
- ✓ انس با قرآن کریم و سعی در به‌کارگیری پیام‌های قرآن در زندگی
- ✓ علاقه به یادگیری و حفظ آیات منتخب

آموزش قرآن

اهداف آموزش قرآن

- ✓ به شنیدن تلاوت زیبای آیات درسی علاقمند است و برخی سوره‌ها و آیات کتاب درسی را به صورت نسبی زیبا و آهنگین می‌خواند.
- ✓ به شنیدن داستان‌های قرآنی و آیات آن علاقمند است و برخی از آنها را بازگو می‌کند.
- ✓ با تفکر و دقت در پیام‌ها و آموزه‌های قرآنی، مصادیقی از آن را در زندگی خود بیان می‌کند.
- ✓ ضمن آشنایی با مفاهیم اجمالی سوره‌ها و برخی آیات کتاب درسی، به یادگیری معنای برخی کلمه‌ها و ترکیب‌های ساده قرآنی علاقه نشان می‌دهد.
- ✓ ضمن روان‌خوانی پیام‌های قرآنی، آیات و سوره‌های کتاب درسی، برخی را به صورت کامل یا نسبی از حفظ می‌خواند.
- ✓ ضمن رعایت قواعد روخوانی و روان‌خوانی در هنگام خواندن عبارات و آیات کتاب درسی، آنها را به صورت روان و بخش‌هایی از قرآن کامل را به صورت شمرده می‌خواند.
- ✓ در فعالیت‌های یاددهی-یادگیری قرآن با علاقه شرکت می‌کند و به خواندن آیات قرآن کریم در هر روز علاقه نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

هدیه‌های آسمان

اهداف هدیه‌های آسمان

- ✓ به نمونه‌هایی از نظم و هماهنگی پدیده‌های خلقت به عنوان دلیلی بر یکتایی خداوند استدلال می‌کند.
- ✓ ویژگی‌ها و مصادیق رعایت حق‌الناس و بیت‌المال را بیان نموده و در مصادیق گوناگون (در حد کتاب درسی) آنها را تشخیص می‌دهد.
- ✓ ضمن معرفی آداب روز جمعه و بیان مراحل غسل، به انجام برخی آداب آن تمایل نشان می‌دهد.
- ✓ ضمن اشاره به برخی مواضع معرفی جانشینی امام علی^(ع) توسط پیامبر، برخی از فضائل قرآنی ایشان را بیان می‌کند.
- ✓ ضمن بیان نمونه‌هایی از رفتارها و ویژگی‌های امام خمینی^(ره) و نیز فوائد و برکات انقلاب اسلامی به رهبری ایشان، برای الگو گرفتن از ایشان تلاش می‌کند.
- ✓ به نمونه‌هایی از نظم و هماهنگی پدیده‌های خلقت را به عنوان دلیلی بر یکتایی خداوند استدلال می‌کند.
- ✓ ضمن معرفی پیشوایان دینی معرفی‌شده در دروس، به ویژگی‌های رفتاری ایشان اشاره و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌کند.
- ✓ با تفکر در پیام‌های قرآنی دروس، مفهوم درست آنها را بیان و برای انس با این کتاب آسمانی تلاش می‌کند.
- ✓ فوائد و مصادیق کنترل زبان (بدگویی، تهمت، خبرچینی، تمسخر دیگران) و پرهیز از اسراف را در زندگی توصیف و پیشنهادهایی برای رعایت آنها ارائه می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی هدیه‌های آسمان

مفاهیم

- ✓ یکتایی خدا و نظم جهان دلیل بر آن
- ✓ ویژگی‌های قرآن کریم
- ✓ زندگی حضرت عیسی(ع) و پیامبر اسلام(ص)، امام هادی، امام حسن عسکری، امام مهدی(علیهم‌السلام) و حضرت مریم(سلام‌الله‌علیها)
- ✓ آداب اخلاقی زبان
- ✓ زبان‌های اسراف
- ✓ رعایت حق الناس و بیت‌المال
- ✓ آداب روز جمعه
- ✓ غسل
- ✓ جانشینی امام علی برای پیامبر
- ✓ زندگی امام خمینی(ره) و جشن پیروزی انقلاب
- ✓ یوم‌الحساب و یوم‌الفصل به عنوان نام‌های روز قیامت

مهارت‌ها

- ✓ استدلال منطقی بر یکتایی خداوند
- ✓ تفکر در آیات کوتاه قرآن و زندگی پیشوایان دینی(ع) و الگوپذیری از ایشان
- ✓ مشاهده و تقلید کیفیت احکام
- ✓ گفت‌وگو درباره مفاهیم و توصیف آنها، مقایسه مفاهیم
- ✓ معاشرت مسئولانه با دیگران و حفظ بیت‌المال
- ✓ کنترل زبان
- ✓ مراقبه (نظارت و مراقبت از اعمال)
- ✓ توجه به جزئیات تصویر و استخراج پیام‌های آن

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ انس با قرآن کریم
- ✓ علاقه و احترام نسبت به پیشوایان و بزرگان دینی(علیهم‌السلام) و الگوگیری از ایشان
- ✓ حفظ زبان و پرهیز از اسراف
- ✓ بزرگداشت روز غدیر و روز ۲۲ بهمن
- ✓ احساس مسئولیت در مقابل حقوق دیگران و بیت‌المال
- ✓ اشتیاق نسبت به انجام واجبات و ترک محرمات
- ✓ مراقبت نسبت به اعمال در زندگی

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

فارسی و نگارش

اهداف فارسی و نگارش

- ✓ از کتب مرجع جهت کسب اطلاعات بهره می‌گیرد.
- ✓ املاي درست کلمات را رعایت می‌کند، نمادهای نوشتاری را درست و خوانا می‌نویسد و علائم نقطه‌گذاری را بکار می‌گیرد.
- ✓ متن کهن را به زبان امروزی می‌نویسد و در تبدیل شعر به نثر ساده از جنبه‌های زیبایی سخن استفاده می‌کند.
- ✓ با کمک اصول نگارش، متن یا شعر را خلاصه‌نویسی می‌کند، زندگی‌نامه می‌نویسد، خاطره‌نویسی می‌کند و با استفاده از منابع، گزارش‌نویسی می‌کند.
- ✓ به پرسش‌های درک اطلاعات صریح، استنباطی، تلفیق و تفسیر و تحلیل و ارزیابی اطلاعات متن به درستی پاسخ می‌دهد.
- ✓ مفهوم شعر را به درستی بیان می‌کند و برخی را حفظ می‌کند.
- ✓ در مورد مفاخر و مشاهیر مانند فردوسی، بوعلی‌سینا، فرشیچیان و ابوریحان و آثار آنها تحقیق می‌کند و گزارش خود را در کلاس ارائه می‌دهد.
- ✓ از خواندن اشعار و متن‌های زیبا لذت می‌برد و به ادبیات و کتاب‌خوانی علاقمند می‌شود.
- ✓ با خواندن متن‌های مناسب نسبت به جلوه‌های ارزشی انقلاب اسلامی، هویت ملی، فرهنگ بومی، باورها و ارزش‌های اعتقادی نگرش مثبت پیدا می‌کند.
- ✓ تمرکز شنیداری دارد و به پرسش‌های درک اطلاعات صریح، استنباطی، تلفیق و تفسیر و ارزیابی اطلاعات متن شنیداری به درستی پاسخ می‌دهد.
- ✓ به سخنان گوینده با دقت توجه می‌کند و پیام و معنای سخنان دیگران را دریافت می‌نماید.
- ✓ با شنونده ارتباط احساسی (عاطفی) برقرار می‌کند و در رساندن پیام انسجام و هماهنگی را رعایت می‌کند.
- ✓ تضادها، تفاوت‌ها و شباهت‌های بین واژه‌ها و جملات را تشخیص می‌دهد.
- ✓ شعر و نثر را با لحن مناسب و روان می‌خواند و کارافزارهای مناسب (تکیه، مکث، کشش، فراز و فرود آوایی) را در خواندن رعایت می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی فارسی و نگارش

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ توجه به خالق هستی به عنوان آفریدگار جهان هستی
- ✓ ارزشمندی مفاخر و مشاهیر و احترام به آنها و سرمشق قراردادن زندگی ایشان
- ✓ ارزشمندی هویت ملی، زبان مادری و احترام به ارزش‌های دفاع مقدس
- ✓ علاقمندی به ادبیات فارسی، شعرخوانی و کتابخوانی
- ✓ تقویت حس خردورزی و هوشیاری
- ✓ تعلق خاطر نسبت به نمادهای ملی و اعیاد مذهبی

مهارت‌ها

- ✓ ارتباط شنیداری و گفتاری مناسب با مخاطب
- ✓ شعرخوانی با لحن‌های متفاوت با صدای بلند
- ✓ خواندن متون مختلف از نظم و نثر و بررسی و تحلیل آن
- ✓ توجه به لحن و آهنگ مناسب روخوانی
- ✓ تشخیص عناصر داستان
- ✓ حفظ شعر
- ✓ درک مفهوم ضرب‌المثل‌ها
- ✓ املاي صحیح کلمات
- ✓ بکارگیری نکات مهم در خاطره‌نویسی
- ✓ نوشتن متن کهن به زبان امروزی
- ✓ استفاده از جنبه‌های زیبایی سخن در تبدیل شعر به نثر ساده
- ✓ نوشتن زندگی‌نامه
- ✓ خلاصه‌نویسی
- ✓ گزارش‌نویسی

مفاهیم

- ✓ فرایندهای واژه‌سازی (روابط واژگانی شامل متضاد؛ فرایند ترکیب شامل «اسم + بن» مانند سروبن، «اسم+اسم» مانند میهن‌دوست، «اسم+انگیز» مانند خیال‌انگیز، «اسم/صفت+نویس» مانند داستان‌نویس و خوش‌نویس؛ وندافزایی مانند کاربرد پسوند «گار» و «گر»، مانند روزگار و زرگر)
- ✓ گسترش جمله
- ✓ شناسایی جابجایی واژه‌ها در شعر
- ✓ نشانه‌های نقطه‌گذاری
- ✓ خداشناسی و راهنمای سپاسگزاری از نعمت‌ها
- ✓ مشاهیر و مفاخر
- ✓ بهداشت
- ✓ هوشیاری و خردورزی
- ✓ سرود ملی و دفاع از میهن
- ✓ اعیاد مذهبی
- ✓ زبان مادری
- ✓ مقایسه دیدن و نگاه کردن

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

علوم تجربی

اهداف علوم تجربی

معنادار از گفته‌های آنان) و رفتار درست برای حفظ سلامت خود و دیگران را به درستی رعایت می‌کند.

✓ در گزارش‌ها و رفتارهای خود، علاقمندی به محیط‌زیست، حفظ سلامت خود و دیگران و علاقمندی به آموختن علوم را نشان می‌دهد.

✓ درباره پدیده‌های پیرامون خود می‌تواند بر اساس مشاهدات و آموخته‌ها، پرسشی که قابل آزمایش باشد، طراحی کند، متغیرهای مربوط را به درستی تشخیص دهد و روش اندازه‌گیری آنها را طراحی کند، پیش‌بینی/ فرضیه‌سازی انجام دهد و برای بررسی درستی پیش‌بینی/ فرضیه، آزمایشی طراحی و اجرا کند.

✓ در برخورد با مسائل زندگی، پرسش‌هایی را مطرح و با کاوشگری پاسخ آنها را می‌یابد.

مراحل، اندازه‌گیری ثبت مشاهدات و نتیجه‌گیری از آنها به درستی عمل می‌کند (مثلاً رسم درست نمودار از نتایج به دست آمده درباره اثر نوع خاک بر رشد گیاه در درس بکارید و بخورید) و گزارش کار دقیقی را تدوین و ارائه می‌کند.

✓ در پاسخ به سؤال، گفتگو، آزمایش و گزارش دادن، انواع متغیرها و رابطه متغیر آنها را به درستی تشخیص می‌دهد و از مشاهدات خود به درستی نتیجه‌گیری و استدلال می‌کند، در گفته و نوشته خود اصطلاح‌های علمی را به درستی بکار می‌برد و در بیان نظرات خود بدفهمی ندارد.

✓ ضوابط کار گروهی (گروه واقعی یا مجازی) مانند مشارکت فعال در بررسی گزارش، نظرات و ایده‌های دیگران، مشارکت در استفاده از وسایل، رعایت نوبت، فعال بودن و ایفای درست نقش در گروه (مثلاً گوش دادن دقیق به صحبت دیگران و ارائه جمع‌بندی

✓ برای پاسخ به سؤال از منابع مرتبط، معتبر و مناسب (که دانش‌آموز با راهنمایی معلم آنها را می‌یابد)، اطلاعات کافی و مفید جمع‌آوری، به درستی ثبت و دسته‌بندی می‌کند و آنها را به روش‌هایی مانند بیان شفاهی، نوشتن متن، ترسیم شکل، گرفتن عکس، روزنامه دیواری، پوستر به شکل مجازی یا واقعی ارائه می‌دهد. همچنین به پرسش درباره اطلاعات جمع‌آوری شده، پاسخ مناسب می‌دهد.

✓ با مشاهده، آزمایش و جمع‌آوری اطلاعات درباره اجسام، جانداران و پدیده‌ها مانند انواع متغیرها، تغییرات مواد در زندگی روزمره، عبور نور از ذره بین و منشور، اثر سطح شیبدار، چگونگی حرکت مواد از ریشه به ساقه، ویژگی‌ها، شباهت‌ها و تفاوت‌ها را به درستی توصیف و مقایسه می‌کند.

✓ هنگام اجرای آزمایش، مدل‌سازی و یا هر فعالیت علمی دیگر، در استفاده از وسایل مناسب، انجام

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی علوم تجربی

مفاهیم

- ✓ کاوش علمی بر اساس پیش‌بینی
- ✓ تغییر فیزیکی و شیمیایی و کاربرد آنها، تغییرات حاصل از دخالت انسان
- ✓ منشور و تجزیه نور، تشکیل تصویر با عدسی و کاربردهای آن
- ✓ تشکیل فسیل و کاربردهای آن
- ✓ ماهیچه، استخوان و ارتباط آنها با مغز و نخاع در حرکت
- ✓ چگونگی کار حواس پنج‌گانه بدن
- ✓ اهرم، انواع و کاربردهای آن و انواعی از ماشین‌های ساده
- ✓ عوامل و اجزای تشکیل دهنده خاک، فرسایش خاک و جلوگیری از آن
- ✓ اثر نور، خاک، آب و هوا بر رشد گیاه
- ✓ چگونگی کار بخش‌های گیاه در دریافت و انتقال مواد
- ✓ رفتارهای درست برای سلامت بدن
- ✓ حفظ محیط‌زیست

مهارت‌ها

- ✓ جمع‌آوری اطلاعات با مشاهده و مراجعه به منابع معتبر و ارائه یافته‌ها به شکل مجازی و واقعی
- ✓ خلاصه کردن اطلاعات در جدول و نمودار
- ✓ استدلال و بیان علمی در نوشتار و گفتار
- ✓ انجام آزمایش
- ✓ مدل‌سازی
- ✓ طبقه‌بندی با معیار استاندارد علمی
- ✓ کار گروهی
- ✓ حفظ محیط‌زیست (درختکاری و...)
- ✓ پیش‌بینی و طراحی آزمایش

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ احترام به محیط‌زیست و علاقمندی به آن
- ✓ علاقمندی به تغذیه سالم و سلامت بدن
- ✓ علاقمندی به همکاری در گروه
- ✓ توجه به رعایت نکات ایمنی، بهداشتی و حفظ سلامت خود و دیگران
- ✓ علاقمندی به یادگیری علوم

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

ریاضی

اهداف ریاضی

✓ مسائل ریاضی و واقعی مرتبط را از طریق انتخاب یک راهبرد یا ترکیبی از راهبردهای مناسب حل می‌کند و در مورد فرآیند حل مسئله استدلال نموده و توضیح می‌دهد. ایده‌های ریاضی خود را با دیگران به اشتراک می‌گذارد و ایده‌های ریاضی همکلاسی‌های خود را مورد نقد قرار می‌دهد. در خصوص کاربرد مفاهیم ریاضی آموخته‌شده در این پایه در زندگی روزمره با دوستان و معلم خود گفت‌وگو می‌کند.

✓ به دلیل نگرش مثبت خود درخصوص توانایی یادگیری ریاضی‌اش و لذت بردن از یادگیری ریاضیات، در حل مسائل ریاضی پافشاری می‌کند و تا رسیدن به پاسخ مناسب، تلاشش را ادامه می‌دهد. در انجام و حل مسائل ریاضی به صورت گروهی، نقش مؤثری ایفا می‌کند.

(شامل مستطیل، مربع، مثلث، متوازی‌الاضلاع، لوزی و دوزنقه) و محیط اشکال هندسی (شامل چندضلعی‌ها و دایره) را با استفاده از فرمول و بدون استفاده از فرمول به صورت تقریبی و دقیق محاسبه می‌کند، حجم و گنجایش اشکال مختلف را به کمک واحدهای مناسب محاسبه می‌کند و با استفاده از مفاهیمی چون نیمساز و مجموع زوایای داخلی مثلث و چهارضلعی‌ها، زاویه مجهول در اشکال هندسی را حساب می‌کند.

✓ برای نمایش داده‌های مختلف، از نمودار مناسب استفاده می‌کند، میانگین داده‌ها را در مسائل مرتبط محاسبه می‌کند، احتمال وقوع یک پیشامد را پیش‌بینی می‌کند و با عبارت مناسب (به طور حتم اتفاق می‌افتد، به احتمال بیشتر اتفاق می‌افتد، به احتمال برابر اتفاق می‌افتد، به احتمال کمتر اتفاق می‌افتد، به طور حتم اتفاق نمی‌افتد) آنها را بیان می‌کند و برای این بیان دلیل ارائه می‌کند، بازی‌های عادلانه را از بازی‌های ناعادلانه تشخیص می‌دهد.

✓ با کشف الگوهای عددی و هندسی، نظم و رابطه موجود در آنها را به صورت کلامی و نوشتاری بیان می‌کند، الگوهای عددی را به هندسی و بالعکس تبدیل می‌کند و به کمک این تبدیل کردن، الگو را تکمیل و تعمیم دور انجام می‌دهد.

✓ به درستی از اعداد حسابی تا دوازده رقمی، اعداد مرکب، اعداد کسری و مخلوط و زیرساختارهای مختلف کسر (جزء به کل، نسبت، اندازه‌گیری، خارج قسمت و عملگر)، اعداد اعشاری و بازنمایی‌های مختلف این اعداد در موقعیت‌های مرتبط استفاده می‌کند، مقایسه، جمع و تفریق، ضرب (به غیر از اعداد مرکب) و تقسیم (به غیر از اعداد مرکب، اعشاری و تقسیم کسر بر کسر) این اعداد را به درستی در موقعیت‌ها و مسائل مرتبط به صورت تقریبی، دقیق و ذهنی انجام می‌دهد.

✓ از تقارن محوری و مرکزی در حل مسائل مرتبط به درستی استفاده می‌کنند، مساحت چندضلعی‌ها

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی ریاضی

مفاهیم

- ✓ اعداد و عملیات
- ✓ هندسه
- ✓ اندازه‌گیری
- ✓ آمار و احتمال
- ✓ الگو و رابطه

مهارت‌ها

- ✓ حل مسئله
- ✓ گفت‌وگو
- ✓ استدلال
- ✓ اتصال‌ها و پیوندها
- ✓ بازنمایی‌ها
- ✓ استفاده از ابزارهای اندازه‌گیری

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ جستجوگری و تعامل با محیط پیرامونی
- ✓ تقویت کار گروهی
- ✓ درک ریاضی به عنوان علمی لذت‌بخش برای کارکردن
- ✓ خودباوری در خصوص توانایی یادگیری ریاضیات

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

تربیت بدنی

اهداف تربیت بدنی

باز (والیبال، بسکتبال و...) و انواع بازی و تفریحات سالم مورد علاقه خود نشان می‌دهد.

با شرکت در انواع بازی، ورزش، بازی‌های بومی-محلی و تفریحات سالم خانوادگی و گروه دوستان، علاقمندی و شادابی و نشاط حاصل از آن را نشان می‌دهد.

با کنترل هیجانات خود و پرهیز از ابراز رفتارهای ناشایست (مانند بدزبانی، هل دادن، مسخره کردن و...) در موقعیت‌های بازی و فعالیت بدنی، خویشتن‌داری خود را نشان می‌دهد.

با رعایت نوبت، آداب و قوانین کلاس و استفاده صحیح از فضا، تجهیزات و وسایل بازی در بازی و فعالیت بدنی، قانونمندی و احترام خود را به حقوق خود، دیگران و معلم نشان می‌دهد.

با شناسایی وسایل و تجهیزات انواع رشته‌های ورزشی، وسایل و تجهیزات ورزش مورد علاقه خود را شناسایی و معرفی می‌کند.

با شناسایی انواع تمرینات ساده آمادگی جسمانی و انجام صحیح و منظم آنها در موقعیت‌های مختلف، سطح مطلوب آمادگی جسمانی (سرعت عمل و عکس العمل، انعطاف‌پذیری، استقامت و قدرت عضلانی و قلبی-تنفسی)، متناسب با سن خود را نشان می‌دهد.

با بکارگیری شایستگی‌های حرکتی خود، توانایی خود را در مهارت‌های ورزشی پایه قابل اجرا در خانه (تنیس روی میز، ژیمناستیک، طناب زنی، بدمینتون، بازی‌های بومی-محلی و...) و انواع بازی و تفریحات سالم مورد علاقه خود نشان می‌دهد.

با بکارگیری شایستگی‌های حرکتی خود، توانایی خود را در مهارت‌های ورزشی پایه قابل اجرا در فضای

با شناسایی وضعیت‌های بدنی صحیح و برخی عادات غلط و عوارض آن، عادات خود را در زندگی روزمره بررسی و اصلاح می‌کند.

با شناسایی مفهوم آمادگی جسمانی و اجزای آن، برخی تمرینات ساده آمادگی جسمانی را شناسایی و گزارش می‌کند.

با بررسی اهداف فعالیت بدنی، فواید ورزش مورد علاقه خود را شناسایی و گزارش می‌کند.

با بررسی مواد غذایی مورد نیاز ورزشکاران در رشته‌های مختلف ورزشی، برنامه غذایی در ورزش مورد علاقه خود را شناسایی و گزارش می‌کند.

با شناسایی نکات ایمنی در ورزش‌های مختلف و بکار بستن آنها از وقوع حوادث و آسیب در بازی و ورزش پیشگیری می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی تربیت بدنی

مفاهیم

- ✓ وضعیت‌های بدنی صحیح و عادات غلط و عوارض آن
- ✓ آمادگی جسمانی و اجزای آن
- ✓ اهداف تربیت‌بدنی و فواید ورزش
- ✓ مواد غذایی مورد نیاز ورزشکاران
- ✓ نکات ایمنی در ورزش‌های مختلف

مهارت‌ها

- ✓ استقامت قلبی-تنفسی
- ✓ انعطاف پذیری
- ✓ قدرت و استقامت عضلانی
- ✓ سرعت عمل و عکس‌العمل
- ✓ مهارت‌های مقدماتی انواع ورزش‌ها (والیبال، تنیس روی میز، ژیمناستیک، دو و میدانی، طناب‌زنی، بدمینتون و...)

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقمندی به بازی و فعالیت‌های جسمانی
- ✓ برخورداری از شادابی و نشاط
- ✓ رعایت نکات بهداشتی، ایمنی و تغذیه
- ✓ قانونمندی و احترام به حقوق خود، دیگران و معلم
- ✓ کنترل هیجانات و خویشتن‌داری
- ✓ حفظ و نگهداری وسایل ورزشی

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی هنر

مفاهیم

- ✓ عناصر طبیعت (خلقت): نور، حرکت، صدا، شکل، رنگ و بافت
- ✓ الفبای تصویر: نقطه، انواع خط، شکل (سطح، حجم)، رنگ گرم و سرد، انواع بافت
- ✓ سطوح طبیعی و مصنوعی، هندسی، غیرهندسی، حجم‌های طبیعی که غیرهندسی هستند
- ✓ زیبایی (نظم، تناسب، تعادل، توازن و تقارن)

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ توجه به زیبایی‌ها و پرورش حس زیبایی‌شناسی
- ✓ تمایل به ابراز افکار و احساسات
- ✓ توجه به توانایی‌های خود و کسب اعتماد به نفس
- ✓ توجه به حفظ آثار هنری و میراث فرهنگی
- ✓ علاقه به فعالیت‌های گروهی (اجتماعی) و برقراری ارتباط با دیگران

هنر

اهداف هنر

- ✓ با ارتباط مؤثر با طبیعت و درک زیبایی‌های آن به عنوان بخشی از خلقت پروردگار به زیبایی‌های خالق خود پی‌برده و با الهام از آن آثار مختلف فرهنگی و هنری را خلق می‌کند.
- ✓ میراث فرهنگی-هنری محلی و ملی خود را می‌شناسد و با الهام از آنها آثار هنری مختلفی خلق می‌کند.
- ✓ با درک اهمیت میراث طبیعی و فرهنگی-هنری محلی و ملی خود در حفظ و نگهداری آن می‌کوشد و پیشنهادهایی برای حفظ و نگهداری از آن ارائه می‌دهد.
- ✓ با شناخت ابزار و وسایل رشته‌های مختلف هنری و استفاده به‌جا و درست از آنها آثار هنری متنوع خلق و احساس خود را درباره آنها بیان می‌کند.
- ✓ با استفاده از قدرت تخیل و خلاقیت خود آثار مختلف هنری خلق می‌کند و فرایند آفرینش اثر را ارزشیابی می‌کند.
- ✓ آثار فرهنگی-هنری خود و دیگران را با استفاده از اصول و معیارهای زیبایی‌شناسی ارزیابی و نقاط ضعف و قوت آنها را بیان می‌کند.
- ✓ در فرایند خلق آثار هنری به صورت فردی و گروهی، پاکیزگی را رعایت و با استفاده از اصول زیبایی‌شناسی، محیط زندگی خود را زیباتر می‌کند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

مطالعات اجتماعی

اهداف مطالعات اجتماعی

- ✓ اصول برقراری ارتباط مؤثر با دیگران و تعامل مناسب در گروه را می‌داند و برخی تکالیف و مسئولیت‌ها را نسبت به خود و دیگران بیان و رعایت می‌کند.
- ✓ نقش و وظایف برخی گروه‌ها و مؤسسات اجتماعی مانند شوراها، هلال احمر و سازمان انتقال خون و ویژگی‌ها و ارکان نهاد حکومت در ایران را بیان می‌کند.
- ✓ علل رویدادهای مهم تاریخ اسلام را از بعثت پیامبر(ع) تا قیام عاشورا توضیح و معنا و مفهوم تاریخ هجری شمسی را با محاسبه نشان می‌دهد.
- ✓ رویدادهای مهم سیاسی و به قدرت رسیدن حکومت‌ها را در ایران پس از ورود اسلام تا پایان دوره تیموریان بیان می‌کند و ترتیب و توالی وقلمرو آنها را روی خط زمان و نقشه نشان می‌دهد.
- ✓ ویژگی‌ها و اهمیت برخی منابع ایران، جمعیت و منابع آب را می‌شناسد و راهکارهایی برای حفاظت از منابع آب ارائه می‌دهد.
- ✓ ویژگی‌های انواع راه‌ها و وسایل حمل‌ونقل را با یکدیگر مقایسه و نقش آنها را در بازرگانی و فعالیت‌های اقتصادی بیان می‌کند.
- ✓ ویژگی‌های طبیعی و انسانی برخی کشورهای همسایه ایران و تنوع شیوه‌های زندگی در قاره آسیا را بررسی و مقایسه می‌کند و روی نقشه نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی مطالعات اجتماعی

مفاهیم

- ✓ راه‌های ارتباط کلامی و غیرکلامی، حریم شخصی، احساسات و هیجانات
- ✓ گروه‌های اجتماعی کوچک
- ✓ جمعیت ایران
- ✓ مؤسسات امدادرسان
- ✓ منابع طبیعی کشور
- ✓ وسایل حمل و نقل و نقش راه‌ها در تأمین نیازهای اقتصادی کشور
- ✓ کشورهای همسایه
- ✓ تاریخ هجری و شمسی، خط زمان
- ✓ حرکت‌های زمین و مدارهای آن
- ✓ تاریخ اسلام و شهرهای مقدس مسلمانان
- ✓ حکومت‌های قدرتمند ایرانی بعد از حمله مغول به ایران

مهارت‌ها

- ✓ برقراری ارتباط مؤثر با دیگران، حفظ حریم شخصی
- ✓ کنترل و مدیریت هیجانات
- ✓ همدلی و همیاری با دیگران، عضویت در گروه
- ✓ ترسیم خطوط فرضی روی کره زمین، قبله‌یابی
- ✓ شناخت تاریخ اسلام و پیشینه مسلمانان
- ✓ محاسبه تاریخ شمسی و هجری، نشان دادن وقایع تاریخی بر روی خط زمان
- ✓ نشان دادن کشورهای همسایه روی نقشه
- ✓ شناخت حکومت‌های قدرتمند ایرانی
- ✓ خوب گوش کردن و صحبت کردن

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ درک وجود خدا، نیازها، توانمندی‌ها، ظرفیت و ابعاد هویت متعالی خویش
- ✓ حفظ حریم شخصی و اهمیت دادن به احساسات دیگران
- ✓ حفظ تعالی محیط‌زیست، میراث فرهنگی و سرمایه طبیعی
- ✓ درک سیاست‌های جمعیتی

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

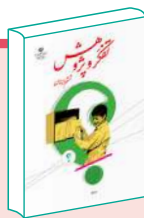
۹

پایه ششم ابتدایی

تربیت بدنی

کار و فناوری

تفکر و پژوهش

مطالعات اجتماعی

مطالعات اجتماعی

ریاضی

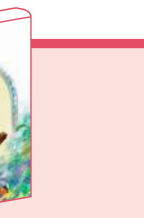
علوم

فارسی و نگارش

هدیه‌های آسمان

قرآن کریم

هنر

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی آموزش قرآن

مفاهیم

- ✓ آیات و پیام‌های قرآنی
- ✓ داستان‌های ساده قرآنی
- ✓ معنای کلمات و ترکیب‌های ساده و پرکاربرد
- ✓ مصحف شریف (قرآن کامل)

مهارت‌ها

- ✓ روان خوانی و حفظ اجمالی برخی آیات منتخب و شمرده خوانی عبارات کتاب درسی و قرآن کامل
- ✓ فهمیدن معنای برخی کلمات و ترکیب‌های ساده و پرکاربرد
- ✓ تفکر و تدبیر در پیام‌های قرآنی به کمک مشاهده تصاویر و بیان مصادیق و یافته‌ها به زبان ساده و حفظ آنها

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقه به شنیدن قرائت زیبایی قرآن کریم
- ✓ رعایت برخی آداب خواندن قرآن کریم
- ✓ انس با قرآن کریم و سعی در به‌کارگیری پیام‌های قرآن در زندگی
- ✓ علاقه به یادگیری و حفظ آیات منتخب

آموزش قرآن

اهداف آموزش قرآن

- ✓ به شنیدن تلاوت زیبایی آیات درسی علاقمند است و برخی از سوره‌ها و آیات کتاب درسی را به صورت نسبی زیبا و آهنگین می‌خواند.
- ✓ به شنیدن داستان‌های قرآنی و آیات آن علاقمند است و برخی از آنها را بازگو می‌کند.
- ✓ با تفکر و تدبیر در پیام‌ها و آموزه‌های قرآنی، مصادیقی از آن را در زندگی خود بیان می‌کند.
- ✓ ضمن آشنایی با مفاهیم اجمالی سوره‌ها و برخی آیات کتاب درسی، به یادگیری معنای برخی کلمه‌ها و ترکیب‌های ساده قرآنی علاقه نشان می‌دهد.
- ✓ ضمن روان‌خوانی پیام‌های قرآنی، آیات و سوره‌های کتاب درسی؛ برخی از آنها را به صورت کامل یا نسبی از حفظ می‌خواند.
- ✓ ضمن رعایت قواعد روخوانی و روان‌خوانی در هنگام خواندن عبارات و آیات کتاب درسی، آنها را به صورت روان و بخش‌هایی از قرآن کامل را به صورت شمرده می‌خواند.
- ✓ در فعالیت‌های یاددهی-یادگیری قرآن با علاقه شرکت می‌کند و به خواندن روزانه آیات قرآن کریم علاقه نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

هدیه‌های آسمان

اهداف هدیه‌های آسمان

- ✓ به مفهوم اصل توحید و نمونه‌هایی از صفات خدا در ارتباط با اصل توحید اشاره می‌کند و در قالب متنی کوتاه خدا را ستایش می‌کند.
- ✓ ضمن معرفی اصل نبوت، به نمونه‌هایی از ویژگی‌ها و مأموریت‌های پیامبران و نیز زندگی و رفتارشان اشاره می‌کند.
- ✓ با تفکر در پیام‌های قرآنی دروس، درباره مفهوم آنها توضیح می‌دهد.
- ✓ ضمن معرفی اصل امامت و بیان اسامی ائمه^(ع) به ترتیب، به نمونه‌هایی از ویژگی‌ها و رفتار ائمه^(ع) و نیز وظایف ما نسبت به ایشان اشاره می‌کند.
- ✓ مفهوم تولی و تبری را با توجه به نمونه‌های آن توصیف و به وظایف خود در این زمینه اشاره می‌کند.
- ✓ ضمن اشاره به حماسه حضرت قاسم^(ع) و ویژگی‌های آن، دلیل قیام امام حسین^(ع) و نقش آن را در دفاع از دین توصیف می‌کند.
- ✓ ضمن بیان اهمیت امر به معروف و نهی از منکر، مصادیق و شیوه‌های ساده آن را بیان می‌کند.
- ✓ ضمن معرفی عوامل و راه‌های مؤثر در رسیدن به موفقیت، نحوه عمل به آنها را در موقعیت‌های مختلف تشخیص می‌دهد.
- ✓ نایبان امام زمان در دوران غیبت (ولی فقیه و مراجع تقلید) را معرفی و به وظایف ما نسبت به ایشان اشاره می‌کند.
- ✓ ضمن معرفی نمونه‌هایی از آداب معاشرت اسلامی و عوامل و شیوه‌های حفظ سلامتی و فوائد آنها، نحوه عمل به آنها را در موقعیت‌های مختلف تشخیص می‌دهد.
- ✓ ضمن معرفی عوامل و راه‌های مؤثر در رسیدن به موفقیت، نحوه عمل به آنها را در موقعیت‌های مختلف تشخیص می‌دهد.
- ✓ ضمن معرفی آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی، نحوه عمل به آنها را در موقعیت‌های مختلف تشخیص می‌دهد.
- ✓ احکام نماز و روزه مسافر را بیان و در موقعیت‌های مختلف تشخیص می‌دهد.
- ✓ با توجه به مفهوم اصل معاد، رابطه زندگی دنیا و آخرت و تأثیر اعتقاد به معاد در زندگی را توصیف می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی هدیه‌های آسمان

مفاهیم

- ✓ یگانگی خدا و اصل توحید
- ✓ ویژگی‌های پیامبران و اصل نبوت
- ✓ ویژگی‌های ائمه^(ع) و اصل امامت
- ✓ ارتباط دنیا و آخرت و اصل معاد
- ✓ تولی و تبری
- ✓ قیام امام حسین^(ع) و حماسه‌آفرینی حضرت قاسم^(ع)
- ✓ امر به معروف و نهی از منکر
- ✓ دوران غیبت و ارتباط با امام زمان^(عج)
- ✓ مرجع تقلید
- ✓ نماز و روزه مسافر
- ✓ آداب زیارت
- ✓ آداب معاشرت
- ✓ آداب سلامتی و تندرستی
- ✓ آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی، روش‌های موفقیت
- ✓ مقام شهید و دفاع مقدس
- ✓ زندگی حضرت معصومه^(س)، حضرت عبدالعظیم حسنی و حضرت شاهچراغ^(ع)

مهارت‌ها

- ✓ تکیه و توکل بر خدا
- ✓ استدلال منطقی، تفکر در آیات کوتاه قرآن و زندگی پیشوایان دینی^(ع) و الگوپذیری از ایشان
- ✓ مشاهده و تقلید کیفیت احکام
- ✓ گفت‌وگو درباره مفاهیم و توصیف آنها
- ✓ مقایسه مفاهیم
- ✓ معاشرت مسئولانه با دیگران
- ✓ امر به معروف و نهی از منکر
- ✓ کتاب‌خوانی
- ✓ مراقبه از خود (نظارت و مراقبت از اعمال)
- ✓ توجه به جزئیات تصویر و استخراج پیام‌های آن

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ ایمان و توکل به خدا
- ✓ علاقه و احترام نسبت به پیشوایان و بزرگان دینی^(علیهم‌السلام) و الگوگیری از ایشان
- ✓ ایمان به معاد و مراقبت نسبت به اعمال در زندگی
- ✓ محبت دوستان خدا و نفرت از دشمنان خدا
- ✓ احساس مسئولیت نسبت به دیگران و اطرافیان
- ✓ انس با امام زمان^(عج)
- ✓ انتخاب آگاهانه مرجع تقلید
- ✓ اشتیاق نسبت به انجام واجبات و ترک محرمات
- ✓ تمایل به رعایت آداب معاشرت، آداب تندرستی، آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی
- ✓ انس با شهدای نوجوان

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

فارسی و نگارش

اهداف درس فارسی و نگارش

- ✓ از طریق خواندن متن‌های ساده نظم و نثر، درباره مسائل اعتقادی، ملی، علمی، اجتماعی و هنری می‌اندیشد.
- ✓ با شنونده ارتباط احساسی (عاطفی) برقرار می‌کند و در رساندن پیام انسجام و هماهنگی را رعایت می‌کند.
- ✓ از طریق رعایت انسجام در گفتن و نوشتن استدلال منطقی را به کار می‌برد.
- ✓ متن‌های ساده را با صدای بلند و یا صامت می‌کند و ارتباط معنایی بندها را دریافت می‌کند.
- ✓ متن‌ها را با لحن و آهنگ مناسب روخوانی می‌کند و کارافزارهای مناسب (مکث، تکیه، درنگ، گسست و کشش آوایی، فراز و فرود، لحن و آهنگ) آنها را بکار می‌گیرد.
- ✓ با دیگران به درستی ارتباط شنیداری و گفتاری برقرار می‌کند.
- ✓ تضادها، تفاوت‌ها و شباهت‌های بین واژه‌ها و جملات را تشخیص می‌دهد.
- ✓ به زندگی فردی و اجتماعی و باورها و ارزش‌های اعتقادی، ملی و اجتماعی نگرش مثبت پیدا می‌کند.
- ✓ در انجام پژوهش، روان‌خوانی، درک مطلب و کاربرد نکات زبانی و ادبی مهارت پیدا می‌کند.
- ✓ نوشته‌ها را بررسی و تحلیل می‌کند و پدیده‌های دیداری و شنیداری را تمیز و تشخیص می‌دهد.
- ✓ به استفاده از جنبه‌های زیبایی سخن در گفتار و نوشتار علاقمند می‌شود.
- ✓ به آموزه‌های دینی و ارزشی در بکارگیری زبان و رفتارهای فردی و اجتماعی پایبند است.
- ✓ از اشعار و جمله‌های زیبا لذت برده و به کتاب و کتابخوانی علاقه پیدا می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی فارسی و نگارش

مفاهیم

- ✓ کلمه‌های مفرد و جمع، هم‌خانواده
- ✓ چندمعنایی، مترادف و متضاد، منادا و ندا
- ✓ نهاد و گزاره، ترکیب‌های وصفی و اضافی
- ✓ آرایه‌های کنایه و مبالغه
- ✓ قالب‌های شعر فارسی و ویژگی‌های آن
- ✓ تفاوت رباعی و دوبیتی
- ✓ خدانشناسی، دانایی و هوشیاری
- ✓ مشاهیر و مفاخر و نام‌آوران
- ✓ همدلی
- ✓ وطن‌پرستی
- ✓ مخاطبان فرهنگی و جلوه‌های آداب و رسوم بومی
- ✓ قهرمانان ملی، شهدا و جایگاه آنان در حفظ
- ✓ ارزش‌های انقلاب اسلامی
- ✓ علم‌اندوزی و یادگیری
- ✓ دوست و دوستیابی
- ✓ مشورت، علاقه به ائمه

مهارت‌ها

- ✓ ارتباط شنیداری و گفتاری مناسب با مخاطب
- ✓ تشخیص عناصر داستان و گفت‌وگو درباره آن
- ✓ خواندن متون مختلف از نظم و نثر و بررسی و تحلیل آن
- ✓ توجه به لحن و آهنگ مناسب روخوانی
- ✓ حفظ شعر
- ✓ املاي صحیح کلمات
- ✓ درست‌نویسی و زیبانویسی
- ✓ به کارگیری نکته‌های زبانی و ادبی در نوشته‌ها
- ✓ استفاده از جنبه‌های زیبایی سخن در تبدیل شعر به نثر ساده
- ✓ شرح حال نویسی
- ✓ روزنامه‌نگاری
- ✓ گزارش‌نویسی
- ✓ خاطره‌نویسی
- ✓ داستان‌نویسی

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ توجه به خالق هستی به عنوان آفریدگار جهان هستی و سپاسگزاری از او
- ✓ ارزشمندی مفاخر و مشاهیر و احترام به آنها و سرمشق قراردادن زندگی ایشان.
- ✓ ارزشمندی هویت ملی، زبان مادری و علاقمند به حفظ آداب و رسوم و فرهنگ بومی
- ✓ احترام و تعلق‌خاطر به اینثار و رزمندگان و شهدا و جایگاه آنان در حفظ ارزش‌های انقلاب
- ✓ علاقمندی به ادبیات فارسی، داستان‌های حماسی، شعرخوانی و کتابخوانی

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

علوم تجربی

اهداف علوم تجربی

✓ برای متحرک‌سازی کاردستی‌های فاقد حرکت، وسایل و ابزارهایی طراحی می‌کند و می‌سازد و با استفاده از آنها کادرستی متحرک می‌سازد.

✓ تبدیل انرژی را در وسایل متنوع شناسایی می‌کند، تبدیل انرژی را در وسایلی که بیش از یک نوع تبدیل انرژی در آنها انجام می‌شود، بیان می‌کند. یک برنامه غذایی ساده روزانه بر اساس انرژی طراحی و آن را نقد می‌کند.

✓ در برخورد با مسائل زندگی، پرسش‌هایی را مطرح و با کاوشگری پاسخ آنها را می‌یابد.

✓ در مثال‌های ساده، نیروهای وارد بر یک جسم را شناسایی کرده و اثر آن را بر حرکت جسم بیان می‌کند و اثر دو یا چند نیرو را بر یک جسم تعیین و یک جسم متعادل را طراحی می‌کند.

✓ در چند مثال، نیروهای غیرتماسی (الکتریکی، مغناطیسی و گرانشی) و تماسی (اصطکاک و مقاومت هوا) را شناسایی کرده و تأثیر آن را بر حرکت بیان می‌کند. در مثال‌هایی مانند هواپیما که بیش از یک نیرو بر جسم وارد می‌شود، نیروها را شناسایی کرده و تأثیر آنها را بر حرکت بیان می‌کند و بر اساس مفاهیم نیرو و حرکت، وسایل ساده‌ای را طراحی کرده و می‌سازد.

✓ ضمن آشنایی با ویژگی‌های فلزها و اسیدها، تأثیر اسیدها بر برخی مواد و گیاهان را گزارش می‌کند.

✓ برخی از ویژگی‌های لایه‌های زمین را از روی مدل توضیح می‌دهد و براساس مدل ساخته شده، تفاوت‌های لایه‌ها و اهمیت هرلایه را بیان می‌کند.

✓ اثرات هریک از پدیده‌های طبیعی مانند زمین لرزه و آتشفشان را در زندگی خود بیان می‌کند، چگونه زیستن در کنار پدیده‌های طبیعی فوق (شناخت مکان‌های امن و ناامن، مراقبت از خود، کمک به هم‌نوع و ...) را شرح می‌دهد و بطور نمایشی اجرا می‌کند.

✓ در مواجهه با پدیده‌های زندگی، با مشاهده دقیق به طرح مسئله پرداخته، پیشنهادهایی برای حل آنها ارائه و به آزمایش می‌پردازد.

✓ اطلاعاتی که درباره تولید یک محصول ارائه می‌دهد حاکی از توان او در بررسی فرایند تولید یک محصول است و راه حل‌هایی را برای کاهش میزان مصرف انرژی، بازیافت و استفاده بهینه ارائه می‌کند که با فرایند تولید محصول مرتبط است.

✓ تعدادی از مواد و وسایل به کار رفته در فرایند کاغذ سازی را نام برده، دو مورد را در فرایند مورد بررسی قرار می‌دهد و اثرات زیست محیطی آنها را گزارش می‌کند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی علوم تجربی

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ کنجکاوی
- ✓ پشتکار
- ✓ انعطاف‌پذیری
- ✓ عدم تعصب
- ✓ علاقمندی به علم و فناوری و مخلوقات؛ ارزشمند دانستن حیات و جانداران
- ✓ علاقمندی به مشارکت در یادگیری و اعتقاد به کار گروهی

مهارت‌ها

- ✓ مشاهده
- ✓ پیش‌بینی
- ✓ فرضیه‌سازی
- ✓ اندازه‌گیری و بکارگیری اعداد، جمع‌آوری و طبقه‌بندی داده‌ها، برقراری ارتباط و رسم نمودار، توضیح دادن و استنباط، تفسیر
- ✓ نتیجه‌گیری
- ✓ تعیین متغیرها
- ✓ طراحی و انجام تحقیق
- ✓ ارزیابی
- ✓ بیان و نگارش علمی یافته‌ها
- ✓ کارگروهی
- ✓ کاوشگری

انرژی ذخیره‌ای جسم به ارتفاع آن، انرژی ذخیره‌ای در فنر و وابستگی آن به میزان فشردگی یا کشیده شدن آن، اندازه‌گیری انرژی

✓ کار با میکروسکوپ، یاخته‌های گوناگون

✓ فتوسنتز و تولید نشاسته، انواع مواد تولید شده در غذاسازی

✓ شبکه غذایی، قارچ‌ها، تنوع ارتباط بین جانداران، اهمیت و تأثیر گیاهان در تولید غذا و نقش زیست محیطی آنها

✓ بیماری‌های واگیر و غیرواگیر و برخی عوامل مؤثر در بروز آنها، سدهای دفاعی بدن، ناقل بیماری، واکسن، رفتارهای سالم در جلوگیری از بیماری

✓ وسایل ارتباطی مورد استفاده در زندگی روزمره

مفاهیم

- ✓ کاوشگری علمی
- ✓ مواد طبیعی و مصنوعی، فرایند تولید و بازیافت مواد
- ✓ برخی ویژگی‌های فلزها، اسیدها، برهم‌کنش مواد با یکدیگر
- ✓ زمین لرزه، لایه‌های درونی زمین از نظر ترکیب شیمیایی و حالت مواد، آتش‌فشان، اثرات زمین لرزه و آتش‌فشان در زندگی
- ✓ اثرات نیرو، شناسایی نیرو در مثال‌های ساده و اثر آن بر حرکت، نیروی خالص، نیروهای غیرتماسی (گرانشی، الکتریکی، مغناطیسی) و تماسی (اصطکاک، مقاومت هوا و ...)
- اندازه‌گیری وزن با نیروسنج، اثر چند نیرو بر یک جسم
- ✓ بررسی امکان حرکت روی خط راست با بیشترین مسافت پیموده شده ممکن در یک کاردستی دانش‌آموزی
- ✓ شکل‌ها و تبدیل انرژی در وسایل روزمره، انرژی ذخیره‌ای، وابستگی

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

ریاضی

اهداف ریاضی

✓ یک عدد را به سه صورت کسری، اعشاری و درصد نمایش می‌دهد و ارتباطات بین این سه نوع نمایش را درک و بیان می‌کند، از مفاهیم نسبت، تناسب و درصد در مسائل و موقعیت‌های مرتبط استفاده می‌کند و بر اساس این مفاهیم، محاسبات مالی را به سهولت انجام می‌دهد، نمودار خط شکسته و دایره‌ای را بر اساس داده‌های ارائه شده ترسیم می‌کند و اطلاعات مورد نیاز را از روی نمودارهای ستونی، تصویری، خط شکسته و دایره‌ای به دست می‌آورد و بیان می‌کند.

✓ برای الگوهای خطی (الگوهایی که مقدار اختلاف هر جمله آن نسبت به جمله قبلی‌اش، یک مقدار ثابتی است)، رابطه بین شماره جمله الگو و مقدار آن جمله را به صورت کلامی و شبه نمادی (به کمک اشکال هندسی) بیان می‌کند و بر اساس رابطه کلامی داده‌شده، الگوی مناسب تولید و ارائه و مضارب طبیعی اعداد را تعیین می‌کند.

✓ از مفاهیم این پایه تحصیلی، در مسائل ریاضی

دوران می‌دهد و شکل حاصل را تعیین می‌کند، مختصات یک نقطه را روی ربع اول محور مختصات تعیین می‌کند و بر ربع اول محور مختصات، قرینه شکل را با توجه به محور تقارن داده‌شده، تعیین می‌کند.

✓ کمیت‌های مختلف یک شیء شامل جرم، طول، محیط، مساحت و حجم را به کمک واحد مناسب اندازه‌گیری می‌کند و بر اساس مقدارهای داده شده برای این کمیت‌ها، مصداق‌های واقعی ارائه می‌دهد، نسبت به هر یک از این کمیت‌ها معیارهای اندازه‌گیری شخصی دارد و از این معیارها برای اندازه‌گیری تقریبی اشیاء استفاده می‌کند، محیط و مساحت تقریبی و دقیق شکل‌های مستطیل، متوازی‌الاضلاع، مثلث، مربع، دوزنقه، دایره و شکل‌های ترکیبی شامل این اشکال را محاسبه می‌کند. فاصله بین دو نقطه و فاصله یک نقطه از یک خط را تعیین می‌کند، به کمک مفهوم نیمساز، زاویه‌های متقابل به‌رأس، متمم و مکمل و مجموع زاویه‌های داخلی مثلث و چهارضلعی‌ها، اندازه زاویه‌های خواسته‌شده را تعیین می‌کند.

✓ با درک درست اعداد حسابی تا ۱۲ رقمی، اعداد کسری، اعداد اعشاری تا چهار رقم اعشار، از این اعداد به درستی در ریاضی و زندگی روزمره استفاده می‌کند و مقایسه، جمع، تفریق، ضرب و تقسیم این اعداد را ضمن حفظ ترتیب عملیات، به صورت تقریبی و دقیق انجام می‌دهد.

✓ در موقعیت‌های واقعی از اعداد صحیح استفاده می‌کند و مقایسه بین این اعداد و همچنین سایر اعداد را به درستی انجام می‌دهد.

✓ با درک مفهوم بخش‌پذیری و دلایل درستی قاعده‌های بخش‌پذیری اعداد بر ۲، ۳، ۵، ۶، ۹ و ۱۰، مشخص می‌کند که آیا عددی بر ۲، ۳، ۵، ۶، ۹ و ۱۰ بخش‌پذیر است یا نه.

✓ تقارن محوری و مرکزی یک شکل را روی صفحه شطرنجی انجام می‌دهد، یک شکل را ۹۰ درجه، ۱۸۰ درجه و ۲۷۰ درجه حول یک نقطه و بر روی صفحه شطرنجی

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی ریاضی

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ جستجوگری و تعامل با محیط پیرامونی
- ✓ تقویت کار گروهی
- ✓ درک ریاضی به عنوان علمی لذت‌بخش برای کارکردن
- ✓ خودباوری در خصوص توانایی یادگیری ریاضیات

مهارت‌ها

- ✓ حل مسئله
- ✓ گفتمان
- ✓ استدلال
- ✓ اتصال‌ها و پیوندها
- ✓ بازنمایی‌ها
- ✓ استفاده از ابزارهای اندازه‌گیری

مفاهیم

- ✓ اعداد و عملیات
- ✓ هندسه
- ✓ اندازه‌گیری
- ✓ آمار و احتمال
- ✓ الگو و رابطه

و موقعیت‌های زندگی روزمره استفاده می‌کند، در خصوص آنها به درستی استدلال می‌کند و استدلال‌های دیگران را مورد نقد و ارزیابی قرار می‌دهد، در خصوص ایده‌های ریاضی خود با دیگران گفتگو می‌کند و ایده‌های ریاضی دیگران را مورد نقد و بررسی قرار می‌دهد، مفاهیم ریاضی را با نمایش‌های مختلف ارائه می‌کند و پیوندها و اتصالات موجود بین این مفاهیم ریاضی و کارکردهای این مفاهیم در زندگی روزمره و علوم دیگر را کشف و بیان می‌کند.

✓ از یادگیری و کار کردن با مفاهیم ریاضی لذت می‌برد، نسبت به توانایی‌های خود در درک ریاضی و استفاده از آن نگرش مثبتی دارد و علم ریاضی را به عنوان علمی مفید در زندگی روزمره می‌داند و برای این مفید بودن، مصداق‌ها و شواهد عینی ارائه می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

تربیت بدنی

اهداف تربیت بدنی

خود را در مهارت‌های ورزشی پایه قابل اجرا در فضای باز (والیبال، بسکتبال و...) و انواع بازی و تفریحات سالم مورد علاقه خود نشان می‌دهد.

با شرکت در انواع بازی، ورزش، بازی‌های بومی-محلی و تفریحات سالم خانوادگی و گروه دوستان، علاقمندی و شادابی و نشاط حاصل از آن را نشان می‌دهد.

با کنترل هیجانات خود و پرهیز از ابراز رفتارهای ناشایست (مانند بدزبانی، هل دادن، مسخره کردن و...) در موقعیت‌های بازی و فعالیت بدنی، خویشتن‌داری خود را نشان می‌دهد.

با رعایت نوبت، آداب و قوانین کلاس و استفاده صحیح از فضا، تجهیزات و وسایل بازی در فعالیت بدنی، قانونمندی و احترام خود را به حقوق خود، دیگران و معلم نشان می‌دهد.

با تشخیص انواع حرکات در اندام‌های مختلف بدن و برخی حرکات ممنوعه در ورزش، از حرکات صحیح در فعالیت‌های بدنی خود استفاده می‌کند.

با درک اهمیت آمادگی جسمانی و اجزای آن و انجام صحیح و منظم تمرینات آمادگی جسمانی موقعیت‌های مختلف، سطح مطلوب آمادگی جسمانی (سرعت عمل و عکس‌العمل، انعطاف‌پذیری، استقامت و قدرت عضلانی و قلبی-تنفسی) را، متناسب با سن خود نشان می‌دهد.

با بکارگیری شایستگی‌های حرکتی خود، توانایی خود را در مهارت‌های ورزشی پایه قابل اجرا در خانه (بدمینتون، طناب زنی، بومی-محلی، دو و میدانی و...) و انواع بازی و تفریحات سالم مورد علاقه خود نشان می‌دهد.

با بکارگیری شایستگی‌های حرکتی خود، توانایی

با بررسی انواع فعالیت جسمانی، نقش آنها را در سلامت (پیشگیری از بیماری‌ها و کنترل وزن) شناسایی و گزارش می‌کند.

با شناسایی اصول تغذیه‌ای و بهداشتی در هنگام فعالیت بدنی و ورزش، آنها را در فعالیت‌های بدنی خود بکار می‌گیرد و نتایج آن را گزارش می‌کند.

با بررسی عوامل ایجادکننده آسیب در ورزش و فعالیت بدنی، روش‌های صحیح پیشگیری و مواجهه با آنها را شناسایی و گزارش می‌کند.

با مطالعه و جمع‌آوری اطلاعات، روش‌های مراقبت از وسایل و امکانات و اماکن ورزشی را در محیط زندگی خود شناسایی و ارائه می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی تربیت بدنی

مفاهیم

- ✓ فعالیت جسمانی و سلامت (مفهوم، انواع
- ✓ پیشگیری از بیماری‌ها و کنترل وزن)
- ✓ تغذیه و بهداشت در ورزش
- ✓ آسیب‌های جسمانی در ورزش
- ✓ روش‌های مراقبت از وسایل و امکانات و اماکن ورزشی
- ✓ انواع حرکات در اندام‌های مختلف بدن و برخی از حرکات ممنوعه در ورزش

مهارت‌ها

- ✓ استقامت قلبی-تنفسی
- ✓ انعطاف‌پذیری
- ✓ قدرت و استقامت عضلانی
- ✓ چابکی
- ✓ هماهنگی
- ✓ تعادل
- ✓ مهارت‌های مقدماتی انواع ورزش‌ها (دو و میدانی، والیبال، تنیس روی میز، ژیمناستیک، طناب زنی، بدمینتون و ...)

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ علاقمندی به بازی و فعالیت‌های جسمانی
- ✓ برخورداری از شادابی و نشاط
- ✓ رعایت نکات بهداشتی، ایمنی و تغذیه
- ✓ قانونمندی و احترام به حقوق خود، دیگران و معلم
- ✓ کنترل هیجانات و خویشتن‌داری
- ✓ حفظ و نگهداری وسایل ورزشی

نقشه محتوایی هنر

مفاهیم

- ✓ عناصر طبیعت (خلقت): نور، حرکت، صدا، شکل، رنگ و بافت
- ✓ الفبای تصویر: نقطه، انواع خط، شکل (سطح، حجم)، رنگ گرم و سرد، انواع بافت
- ✓ سطوح طبیعی و مصنوعی، هندسی، غیرهندسی، حجم‌های طبیعی که غیرهندسی هستند، رنگ
- ✓ زیبایی (نظم، تناسب، تعادل، توازن و تقارن)

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ توجه به زیبایی‌ها و پرورش حس زیبایی‌شناسی
- ✓ تمایل به ابراز افکار و احساسات
- ✓ توجه به توانایی‌های خود و کسب اعتمادبه‌نفس
- ✓ توجه به حفظ آثار هنری و میراث فرهنگی
- ✓ علاقه به فعالیت‌های گروهی (اجتماعی) و برقراری ارتباط با دیگران

هنر

اهداف هنر

- ✓ با ارتباط مؤثر با طبیعت و درک زیبایی‌های آن به عنوان بخشی از خلقت پروردگار به زیبایی‌های خالق خود پی می‌برد و با الهام از آن آثار مختلف فرهنگی و هنری خلق می‌کند.
- ✓ به اهمیت خود به عنوان بخشی از خلقت پی می‌برد و به خود و دیگران احترام می‌گذارد.
- ✓ با درک اهمیت میراث طبیعی، فرهنگی و هنری محلی و ملی خود در حفظ و نگهداری آن می‌کوشد و پیشنهادهایی برای حفظ و نگهداری از آن ارائه می‌دهد.
- ✓ میراث فرهنگی و هنری محلی و ملی خود را می‌شناسد و با الهام از آنها آثار هنری مختلفی خلق می‌کند.
- ✓ با شناخت ابزار و وسایل و استفاده به‌جا و درست از آنها آثار هنری متنوع خلق و احساس خود را درباره آن بیان می‌کند.
- ✓ با استفاده از قدرت تخیل و خلاقیت خود آثار مختلف هنری خلق، فرایند آفرینش اثر را ارزشیابی می‌کند.
- ✓ آثار فرهنگی و هنری خود و دیگران را با استفاده از اصول و معیارهای زیبایی‌شناسی تجزیه و تحلیل و نقاط ضعف و قوت آن را بیان می‌کند.
- ✓ در فرایند خلق آثار هنری به صورت فردی و گروهی، پاکیزگی را رعایت و با استفاده از اصول زیبایی‌شناسی محیط زندگی خود را زیباتر می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

مطالعات اجتماعی

اهداف مطالعات اجتماعی

- ✓ در موقعیت‌های فرضی برای انجام فعالیت‌های گوناگون، تصمیم‌گیری و پیامدهای تصمیم‌ها را بررسی می‌کند.
- ✓ به عنوان یک نعمت خداوندی بیان می‌کند.
- ✓ ضرورت‌های مرز را شناسایی و درباره برخی کشورهای همسایه ایران اطلاعاتی جمع‌آوری می‌کند.
- ✓ برنامه روزانه خود را نقد می‌کند و با تجدید نظر، برنامه‌ریزی مناسبی برای اوقات فراغت خود انجام می‌دهد.
- ✓ نقش و تأثیرات دوستی را ارزیابی و ملاک‌ها و معیارهای عقلانی و دینی را برای انتخاب دوست بکار می‌گیرد.
- ✓ علل و عوامل و برخی شیوه‌های استعمارگران را در نفوذ به ایران بیان می‌کند.
- ✓ عوامل طبیعی و انسانی مؤثر در کشاورزی و پراکندگی جغرافیایی و تنوع محصولات کشاورزی در ایران را دسته‌بندی می‌کند.
- ✓ موقعیت جغرافیایی و ویژگی‌های دریاهای ایران را می‌شناسد و رابطه انسان و دریا را در ابعاد مختلف فضا و مکان تشریح کرده و لزوم حفاظت از دریاها را
- ✓ از طریق بررسی شواهد و مدارک، میراث فرهنگی به جای مانده از دوره صفویه و علل شکوفایی فرهنگ و هنر را در این دوره بررسی می‌کند و به حفظ و نمایش این آثار علاقه نشان می‌دهد.
- ✓ علل و عوامل دفاع مقدس و ویژگی‌های حماسه آزادسازی خرمشهر را از طریق مراجعه به شواهد، مدارک و منابع، بررسی می‌کند و نسبت به قدردانی از شهدا و ایثارگران و دفاع از تمامیت ارضی ایران، واکنش نشان می‌دهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی مطالعات اجتماعی

مفاهیم

- ✓ اهمیت دوستی، ویژگی دوست خوب، حد و مرز دوستی
- ✓ بکارگیری مهارت نه گفتن، مراحل تصمیم‌گیری درست
- ✓ عوامل مؤثر در کشاورزی و باغداری ایران
- ✓ منابع مهم تأمین انرژی، سوخت‌های فسیلی و انرژی‌های تجدیدپذیر
- ✓ خط زمان
- ✓ ویژگی لباس مناسب
- ✓ اوقات فراغت
- ✓ منابع دریایی
- ✓ حد و مرز کشورهای همسایه
- ✓ رهبران مبارزه با استعمار
- ✓ اختراعات و پیشرفت‌های علمی مسلمانان
- ✓ جنگ تحمیلی و هشت سال دفاع مقدس و آزادسازی خرمشهر

مهارت‌ها

- ✓ انتخاب دوست مناسب بر اساس معیارهای عقلانی
- ✓ تصمیم‌گیری درست و هدفمند
- ✓ مصرف درست
- ✓ ترسیم نمودار خط زمان و بکارگیری آن
- ✓ بکارگیری مناسب و جلوگیری از هدر رفتن انرژی
- ✓ خرید و انتخاب لباس مناسب
- ✓ برنامه‌ریزی اوقات فراغت
- ✓ بررسی مدارک و شواهد تاریخی

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ ارزش‌گذاری برای روابط دوستانه
- ✓ حفظ و تعالی محیط‌زیست، میراث فرهنگی و سرمایه‌های طبیعی
- ✓ ارزشمندی سبک زندگی اسلامی-ایرانی
- ✓ تقدم بخشیدن منافع ملی و گروهی بر منافع فردی
- ✓ میهن‌دوستی و دفاع از کشور
- ✓ ارج نهادن به رهبران مبارزه با استعمار در ایران
- ✓ قدردانی از شهدا و ایثارگران

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

تفکر و پژوهش

اهداف تفکر و پژوهش

✓ با بررسی دقیق موضوع، فرضیه‌سازی، استفاده از دانش‌های قبلی و... مهارت استدلال کردن خود را نشان می‌دهد.

✓ در هنگام مواجهه با موقعیت‌های تصمیم‌گیری تلاش می‌کند پس از مشخص کردن هدف، اولویت‌ها، ارزش‌های والای اثرگذار بر تصمیم‌گیری و تأثیرات آنی و آتی تصمیم گرفته شده، تصمیم‌های عقلانی اتخاذ کرده و در نهایت پس از انجام تصمیمات خود به ارزیابی دقیق آنها روی می‌آورد.

✓ در انجام کار پژوهشی با به‌کارگیری مراحل روشن کردن دقیق سؤال پژوهش، تعیین منابع پژوهش، گردآوری اطلاعات، پاسخ‌گویی به سؤالات اصلی و فرعی پژوهش و نوشتن دقیق گزارش پژوهش، مهارت پژوهش خود را نشان می‌دهد.

✓ با درکی روشن از معنای نظام و سیستم، وابستگی بین اجزاء، هدف مشترک بین اجزاء یک سیستم، هدف واحد حاکم بر همه اجزای یک سیستم و موقعیت خود در درون یک نظام خصوصاً نظام آفرینش، مهارت تفکر سیستمی خود را نشان می‌دهد.

✓ در مواجهه با سؤالاتی همچون: هدف از زندگی در دنیا چیست؟ در دنیا چه وظایفی را باید انجام دهیم؟ و به کجا خواهیم رفت؟ پاسخ‌های ساده ارائه می‌کند.

✓ درک خود را از اینکه موجودی دارای اراده و اختیار است و با اراده خود است که هویت خویش (مثبت یا منفی) را می‌سازد، نشان می‌دهد.

✓ نیازها و استعدادهای خود را می‌شناسد و از آنها برای شکل بخشیدن

✓ در هنگام گفت‌وگو با دیگران تلاش می‌کند از زبان صحیح و واضح استفاده کند، صدایش را بلند نکند، آرام و محکم سخن بگوید، هیجاناتی همچون خشم و نفرت را کنترل کند و نوبت سخن گفتن را رعایت کند.

✓ ضمن بررسی دقیق هر سؤال در هنگام مواجهه، تلاش می‌کند خود نیز سؤالاتی ارزشمند طرح کند که ارزش پژوهش کردن را داشته باشند.

✓ تلاش می‌کند از عجله کردن در هنگام تفکر ورزیدن و نتیجه‌گیری از تفکر، پرهیز کند.

✓ در مواجهه با نظر دیگران انصاف ورزیده و با پرهیز از برخورد شخصی و منفعت‌جویانه با اندیشه‌های دیگران از معیارهای عقلانی برای سنجش آنها استفاده می‌کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نقشه محتوایی تفکر و پژوهش

مفاهیم

- ✓ شناخت اشیاء و رابطه بین آنها
- ✓ استدلال، فرضیه، استنباط، گفت‌وگو، اطلاعات
- ✓ تصمیم، هدف، اولویت، پیامد، ارزش‌های والا، سنجش
- ✓ پژوهش، سؤال اصلی و فرعی، گردآوری اطلاعات، منبع پژوهشی، گزارش پژوهشی

مهارت‌ها

- ✓ **مهارت طبقه‌بندی:** تشخیص شباهت‌ها، تفاوت‌ها و رابطه‌ها بین پدیده‌های مختلف
- ✓ **مهارت استدلال و نتیجه‌گیری:** بررسی دقیق هر موضوع/ فرضیه‌سازی/ استفاده از دانسته‌های قبلی برای پاسخ‌گویی به پرسش‌ها/ استدلال و استنباط کردن و نتیجه‌گیری از آنها
- ✓ **مهارت تصمیم‌گیری:** مشخص کردن هدف/ مشخص کردن اولویت‌ها/ مشخص کردن تأثیرات مثبت و منفی هر تصمیم بر خود و دیگران/ مشخص کردن ارزش‌های والای موثر بر تصمیمات/ ارزشیابی تصمیمات

- ✓ **مهارت پژوهش:** طرح سؤال‌های پژوهشی/ روشن کردن پرسش‌های اصلی و فرعی/ تعیین منابع پژوهش/ برنامه‌ریزی برای اجرای یک پروژه پژوهشی/ گردآوری اطلاعات (مشاهده از طریق حواس پنجگانه خصوصاً مشاهده، نظرسنجی از طریق مصاحبه و پرسش‌نامه‌های کتبی، مراجعه به منابع چاپی و الکترونیکی)/ گزارش پژوهش
- ✓ **مهارت تفکر سیستمی:** درک مفهوم وابستگی اجزای سیستم با هم/ درک هدف مشترک یک سیستم/ درک همکاری اجزاء سیستم / تحلیل موقعیت خود در درون یک سیستم
- ✓ **تحلیل موقعیت و آگاهی از جایگاه خود در نظام آفرینش**
- ✓ **مهارت خودشناسی:** پاسخ گفتن به پرسش هدف به این دنیا آمدن، وظایفمان در دنیا و سرانجام کار/ درک اراده خود و سازنده هویت/ درک نیازها، ظرفیت‌ها و استعدادها، رابطه با انسان‌ها، رابطه با خداوند و .../ تشخیص حدّ نهایی آرزوها و خواسته‌های خود/ تشخیص تأثیرگذاری هویت در شکل‌گیری اندیشه و عمل انسانی/ تشخیص موقعیت هویت خود
- ✓ **مهارت ارزش‌شناسی:** تشخیص معنا و مصادیق ارزش واقعی، معیارهای این ارزش‌گذاری و فهم

اجمالی رابطه ارزش‌ها با معیارهای ارزش‌گذاری/ تشخیص معنا و مصادیق خوشبختی و رسیدن به «حیات طیبه»

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ اهتمام به تفکر ورزیدن در مواجهه با همه مسائل، موضوعات و موقعیت‌ها
- ✓ تلاش برای کسب شجاعت در بیان آراء و نظرات خود
- ✓ تلاش برای کسب شهامت فکری و پرهیز از تسلیم در مواجهه با هر نظر مخالفی
- ✓ پرهیز از عملکرد عجولانه و بدون فکر در مورد پاسخ‌گویی به سؤال
- ✓ رعایت انصاف و استفاده از معیارهای یکسان هنگام قضاوت در مورد خود و دیگران
- ✓ تلاش برای کسب آداب گفت‌وگو همچون بلند نکردن صدا هنگام گفت‌وگو با دیگران، استفاده از زبان دقیق و واضح برای بیان افکار و تصمیم‌ها، رعایت نوبت در هنگام گفت‌وگو

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

کار و فناوری

اهداف کار و فناوری

✓ برای حل مسائل به صورت روندنما به کار می‌گیرد.

✓ با شناخت روش‌های پرورش و نگهداری گیاهان و کسب مهارت‌های تولید سبزی و خرید درست میوه‌ها، آن‌ها را در زندگی خود (تهیه سالاد، غذا و...) بکار می‌گیرد.

✓ با تلاش و یادگیری فنون، مستندسازی و مزایای نرم‌افزار واژه‌پرداز و ترکیب بخش‌های مختلف، آن را شناسایی و به کار می‌گیرد.

✓ با ارزش‌مند دانستن کسب و کار حلال و استفاده درست از ابزارهای کار با چوب و فلز در محیط کارگاه، ساختار و تکنیک‌های تولید یک وسیله چوبی - فلزی (سرکلیدی یا...) را تجزیه و تحلیل می‌کند.

✓ با استفاده از راهبردهای تفکر و الگوها، مسائل و روابط حاکم بر پدیده‌ها را شناسایی می‌کند و یافته‌های خود را

✓ با کسب مهارت‌های ساده و اصلی کارآفرینی، قدرت تخیل و خلاقیت خود را برای تولید یک محصول نمدی (کیف یا...) به کار می‌گیرد.

✓ با ارزش‌مند دانستن کسب و کار حلال و شناخت صنایع پوشاک و کسب مهارت‌های انواع دوخت، جادکمه و اتوکشی، آن‌ها را در زندگی خود به کار می‌گیرد.

✓ با علاقه‌مندی به بکارگیری فناوری و شناخت درست صفحه کلید، تکالیف خود را به صورت ده‌انگشتی و با سرعت تایپ می‌کند.

✓ با کسب مهارت‌های پایه فناوری فرآیند راه‌اندازی رایانه را انجام می‌دهد.

✓ با علاقه‌مندی، تأثیرات فناوری اطلاعات و ارتباطات در زندگی شناسایی می‌کند و عملیات و فرآیند کار با نرم‌افزار واژه‌پرداز را در زندگی (نوشتن یک نامه به معلم، مدیر مدرسه و...) با دقت انجام می‌دهد.

✓ با استفاده از مهارت‌های کار عملی و تفکر، پدیده‌های طبیعی (آیات الهی) را با نرم‌افزار نقاشی می‌کند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نقشه محتوایی کار و فناوری

مفاهیم

- ✓ آشنایی با رایانه (اجزای رایانه، کاربرد رایانه، حافظه در رایانه، تأثیرات فناوری اطلاعات و ارتباطات در زندگی)
- ✓ فناوری اطلاعات و ارتباطات (واژه پرداز، سیستم عامل، فارسی‌ساز، نمادها و پنجره‌ها، پرونده و پوشه)
- ✓ نقاشی با رایانه
- ✓ انواع پارچه و نخ، شیوه‌های و انواع دوخت، صنایع دستی گوناگون
- ✓ تایپ (حروف نگاری) در رایانه
- ✓ نوشتن با رایانه
- ✓ انواع چوب، انواع فلز، مشاغل حوزه مصنوعات چوب و فلز
- ✓ آشنایی با الگوریتم یا روندنما (شناخت مساله، روش‌های حل مساله...)
- ✓ شناخت سبزیجات و میوه‌های خام (به لحاظ ویتامین‌ها، املاح و...)

مهارت‌ها

- ✓ روشن کردن کازه (کیس)، استفاده از موش‌واره، استفاده صحیح از رایانه
- ✓ کار با رایانه (استفاده از واژه‌پرداز word برای نوشتن، نحوه استفاده از سیستم عامل، توانایی درست کردن پرونده و پوشه، استفاده از ویرس‌یاب)
- ✓ ترسیم و رنگ‌آمیزی، ویرایش و چاپ تصویر
- ✓ طراحی و برش الگو، ترسیم الگو، برش پارچه، دوخت و تزیین جیب، دوخت بدنه جیب، دوخت زیپ
- ✓ کار با سه ردیف حروف صفحه کلید، تایپ اعداد و علامت‌ها
- ✓ کار با قلم، نصب فارسی‌ساز واژه‌پرداز، ویرایش متن، ساخت پوشه عکس پروژه‌ها، ایجاد جدول، کار با شکل‌ها و صفحه‌آرایی، کار با چوب و فلز (انتخاب و انتقال طرح - برش و سمباده کردن چوب - ساخت زنجیر آویز - ساخت حلقه اتصال)
- ✓ یافتن مسأله و چندین راه حل برای آن مسأله، ترسیم مراحل روندنما، تهیه سالاد سبز (ابزارها و انواع برش (خلالی، نگینی و...)، پوست‌گیری، تهیه سس - آماده‌سازی و تزیین سالاد، و...)

ارزش‌ها و گرایش‌ها

- ✓ حفظ حقوق معنوی (کپی‌رایت)
- ✓ سرعت عمل
- ✓ مسئولیت‌پذیری
- ✓ اخلاق حرفه‌ای
- ✓ مدیریت منابع (وسایل و زمان)
- ✓ شناخت علایق
- ✓ شناخت و ارزشمند دانستن کسب و کار حلال
- ✓ تلاش و یادگیری فنون
- ✓ ارج گذاشتن به مصنوعات بشری
- ✓ علاقه‌مندی به بکارگیری فناوری

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۳/۳. رمزینه‌های سریع پاسخ در کتاب‌های درسی QR Code

همواره یکی از آرزوهای بزرگ صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت، دستیابی به رسانه‌ای است که بتواند چالش‌های موجود در عرصه طراحی و اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی را به نحو مطلوب پوشش داده و فاصله میان حوزه‌های ستاد و صف را به حداقل برساند، به صورتی که امکان تحقق عدالت آموزشی فراهم شود.

لازم بین صفحات به منظور رشد روحیه جستجوگری را فرایند تولید محتوای الکترونیکی می‌گویند.

می‌شود که به کمک برنامه‌های ساخت و تولید محتوا به وجود آمده‌اند تا یک مبحث درسی را آموزش دهند.

در تعریفی دیگر «محتوای الکترونیکی به مجموعه مستنداتی اطلاق می‌شود که شکل‌دهنده تعامل بین یادگیرنده و یاددهنده باشد به گونه‌ای که بتوان آنها را به فرمت‌های الکترونیکی تبدیل کرد و با گستره‌ای غنی از آموزش‌های رایانه‌ای، شبیه‌سازها و ابزار تولید، نمایش و بازنمایی ارائه کرد.»

گروهی دیگر از متخصصان، تولید محتوا از طریق عناصر پنج‌گانه متن، صدا، تصویر، پویانمایی و فیلم، انتقال بخشی از محتوا و مفاهیم درس از طریق گفت‌وگوی متنی، صوتی، پیام‌های الکترونیکی، سمینارهای مجازی برخط، تعامل‌های دوطرفه و شبیه‌سازی، استفاده از معماری ساده و پویا برای پیگیری مؤثر و خستگی‌ناپذیر محتوای درس، استفاده از طراحی گرافیکی شامل تصاویر و قطعه‌های کوتاه پویانمایی برای افزایش نشاط، استفاده از اتصالات

پیشرفت فناوری در سالیان اخیر فرصت‌های فراوانی را برای گسترش و توسعه مرزهای سایر علوم فراهم آورده است به طوری که کمتر عرصه‌ای را می‌توان یافت که با حیطه فناوری ارتباط تنگاتنگ پیدا نکرده باشد. اکنون استفاده از فناوری دیگر یک مسئله نیست، بلکه مهم آن است که چگونه از فناوری برای رسیدن به اهداف سازمانی استفاده شود.

دانش‌آموزان، معلمان و کسانی که در ارتباط با آموزش هستند از انواع تکنولوژی‌ها جهت فهم بهتر و آسان‌تر موضوعات درسی استفاده می‌کنند و حوزه آموزش مانند دیگر حوزه‌ها از جمله تجارت، ارتباطات و غیره به شدت متأثر از فناوری‌های نوین بوده است. یکی از ابزارهایی که فناوری نوین در اختیار هر استفاده کننده‌ای قرار می‌دهد رمزینه سریع پاسخ (QR Code) است که امکان دسترسی سریع به انواع محتواهای الکترونیکی را فراهم می‌کند.

«محتوای الکترونیکی به مجموعه‌ای از عکس‌ها، متن‌ها و انیمیشن‌های صوتی و تصویری گفته

رمزینه سریع پاسخ

(QR code) (Quick Response Code) یا کیوآرکد نیز، یک رمزینه ماتریسی (یا بارکد دوبعدی) است که می‌توان آن را با پویندهای کیوآر، تلفن همراه دوربین‌دار و تلفن هوشمند بازخوانی کرد. این کیوآر دربردارنده چیدمانی از نقطه‌های مربع شکل سیاه رنگ (با نام مازول) بر روی زمینه سفید است. داده نهفته می‌تواند نوشته، نشانی وب، پیامک، شماره تلفن، اطلاعات کارت ویزیت یا داده دیگری باشد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

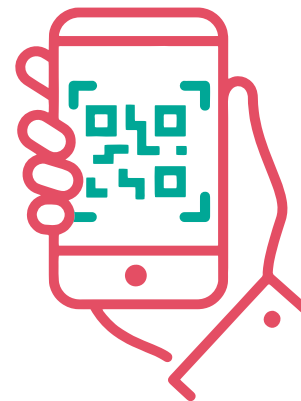
محیط

۸

مدیران مدارس

۹

رمزینه‌ها در کتاب‌های درسی (QR Code)

کارایی این تکنولوژی و قابلیت فراوان آن برای استفاده در محیط‌های آموزشی، سهولت دسترسی به آموزش برای همگان، از بین بردن نابرابری‌های آموزشی از طریق ایجاد فرصت برای تولید و ارائه محتوای آموزشی برتر، باعث شد که در شرایط آموزش مجازی مورد توجه قرار گیرد. طراحی و برنامه‌ریزی استفاده از این فناوری برای درج در کتاب‌های درسی سال ۱۴۰۰، در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی شروع شده است و هر گروه درسی برای توضیح مطالب کتاب‌های درسی (در صورت نیاز) فیلم و انیمیشن و یا کلیپ آموزشی مورد نظر را تأمین یا تولید نموده و در سامانه قرار داده است.

دانش‌آموزان با استفاده از نرم‌افزار کیوآرکدخوان موبایل خود یا خانواده، می‌توانند محتوای مربوطه را مشاهده نمایند. در این راستا معلمان نیز می‌توانند با استفاده از موبایل و یا ابزار کدخوان در کلاس‌های درس، محتوای مورد نظر را در کلاس به نمایش بگذارند و توضیحات بیشتری در مورد موضوع درسی کتاب برای دانش‌آموزان ارائه نمایند.

به عنوان مثال در تدریس درس قرآن با استفاده از کد QR، فیلمی از قاریانی که آیه مورد نظر را تلاوت کرده‌اند، در دسترس قرار گرفته و روش صحیح خواندن آیه به دانش‌آموزان آموزش داده شده است و یا در کتاب‌های علوم تجربی، شیمی و فیزیک مطالبی وجود دارد که برای فهم بیشتر دانش‌آموزان نیازمند انجام آزمایش و یا توضیحات تفصیلی بوده که این موارد با استفاده از محتوای

الکترونیکی در کتاب‌ها افزوده شده است.

به طور کلی در مورد هر یک از موضوعات درسی کتاب‌ها در هر مقطع تحصیلی، فیلم، انیمیشن و کلیپ‌های متناسب با موضوعات درسی تولید و بارگذاری شده و کد QR آن فیلم‌ها در صفحات مربوطه در کتاب‌های درسی قرار گرفته است. انجام این طرح در سیستم آموزشی کشور سبب می‌شود که دانش‌آموزان علاوه بر کتاب با پدیده‌ای به نام فیلم و یا انیمیشن داخل کتاب مواجه شوند که تولید محتوای جدید با رویکرد نوین و جذاب در کنار متن درسی باعث توضیح بیشتر و یادگیری عمیق‌تر موضوع درسی برای دانش‌آموزان می‌شود.

چند نکته در استفاده از محتواهای افزوده شده، حائز اهمیت است:

- ✓ اجرای این طرح آزمایشی بوده و با بازخوردهایی که دریافت خواهد شد، به تکمیل یا اصلاح آن، اقدام خواهد شد.
- ✓ محتوای افزوده شده، نباید مورد ارزشیابی اجباری از سوی معلمان و دبیران محترم قرار گیرد.
- ✓ کارکرد هریک از رمزینه‌ها در درس‌ها و کتاب‌های مختلف، یکسان نیست. برخی مکمل‌های آموزشی بوده و برخی، برای جذابیت محتوای آموزش درج شده‌اند. بعضی از رمزینه‌ها نیز برای توسعه دانش مخاطبان و ارائه محتوایی افزون بر آنچه در کتاب قصد شده، تأمین و تولید شده است.
- ✓ برخی از رمزینه‌ها، ناظر به کل محتوای یک درس یا فصل بوده و برخی نیز، تنها به یک یا چند نکته از هر درس اشاره دارند.
- ✓ محتوای رمزینه‌های مندرج در کتاب‌ها، دارای تنوع فرمی و تکرار در اهداف آموزشی هستند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۴

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴/۱. تدریس اثربخش در آموزش غیرحضوری

همه‌گیری جهانی کووید-۱۹ سبب شده است بسیاری از نظام‌های تعلیم و تربیت، به طور ناگهانی با چالش بسته شدن مدارس، غافلگیر شوند و با توجه به ظرفیت‌های بالقوه خود برای پیشگیری از توقف یادگیری، به ابداع شیوه‌های مناسب و اثربخش تدریس و یادگیری در این شرایط بحران‌زده، بی‌ثبات و مبهم بپردازند. طراحی زیست بوم جدید یادگیری از راه دور، به عنوان یکی از شیوه‌های عام، ناگزیر و نسبتاً مطمئن برای یادگیری، در بیشتر نظام‌های آموزشی معرفی و به کار گرفته شده است.

بدیهی است در زیست بوم جدید راهنماها و روش‌هایی که در کلاس‌های حضوری استفاده می‌شد جوابگو نمی‌باشد و لازم است از روش‌های تربیت و یادگیری فعال (دانش‌آموز-محور) بیشتر استفاده شود و معلم نقش تسهیل‌گری، هدایت‌گری و برانگیزانندگی را داشته و نقش اساسی را دانش‌آموز ایفا کند. در ادامه، برخی از الگوها را مرور خواهیم کرد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۱. الگوی تدریس در آموزش غیرحضوری با توجه به چرخه یادگیری شناختی

با توجه به اهمیت یادگیری عمیق در دوره ابتدایی الگوی تدریس واحدی را براساس چرخه یادگیری شناختی پیشنهاد می‌کنیم که در تدریس تمامی دروس قابل استفاده است؛ این چرخه برگرفته از روش تدریس ۱۵E است.

در چرخه یادگیری شناختی، مرحله توصیف و شرح و بسط، تلفیق شده است. لذا چرخه یادگیری شناختی شامل چهار گام به این شرح است:

گام اول: درگیری

گام دوم: جستجوگری

گام سوم: توصیف و تبیین

گام چهارم: ارزشیابی

در آموزش غیرحضوری لازم است با کوتاهترین و به صرفه‌ترین روش، یادگیری عمیق اتفاق بیافتد و معلم از بارگذاری فایل‌های متعدد پرهیز کند؛ این امر موجب خستگی جسمی و روانی معلم، دانش‌آموز و والدین می‌شود و بار اقتصادی نیز دارد. در آموزش از راه دور لازم است معلم برای آموزش هر مفهوم ابتدا سناریوی آموزشی منطبق بر چرخه یادگیری بنویسد، سپس ابزارهای چهار گام چرخه را متناسب با مفهوم مورد آموزش آماده کند. برای آشنایی بیشتر در ادامه چهار گام بطور مختصر معرفی می‌شود.

گام اول: درگیری

یادگیری هر مفهوم آموزشی (جزئی و کلی) با این گام آغاز می‌شود که نزد معلمان به ایجاد انگیزه معروف است. در این گام معلم از هر ابزاری که متناسب با سناریوی آموزشی او باشد، استفاده می‌کند تا ذهن دانش‌آموز را با مفهوم آموزشی موردنظر درگیر کند. به عنوان نمونه با خواندن یک داستان و طرح سؤال درباره محتوای آن می‌تواند مفهوم سازی در ذهن دانش‌آموز را کلید بزند یا با پخش یک کلیپ یا نمایش چند اسلاید، آموزش را شروع کند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

گام دوم: جستجوگری

مرحله دوم به نوعی شبیه مرحله اول است اما هدفمندتر و هدایت شده به سوی مفهوم آموزشی مورد نظر، در این گام به دنبال آن هستیم که مفهوم سازی در ذهن دانش آموز وسعت یابد. به بیان دیگر در این مرحله دانش آموز در جستجوی پاسخ به پرسش هایی است که در مرحله اول (درگیری) در ذهن او ایجاد شد. در این گام نیز معلم از هر ابزاری که متناسب با سناریوی آموزشی او باشد، استفاده می کند؛ ممکن است خواندن یک متن، پیدا کردن رمز یک جدول، کاربرگ، گفتگو با والدین یا جستجوی اینترنتی ابزار معلم برای این گام باشد.

گام چهارم: ارزشیابی

اگرچه در سه مرحله قبل ارزشیابی فرایندی در جریان بود و به عنوان ابزار یادگیری از آن استفاده می شد اما در پایان چرخه یادگیری به منظور تثبیت مفاهیم و توجه به نقاط ضعف و قوت دانش آموزان ارزشیابی انجام می شود. ارزشیابی ابزارهای متنوعی دارد، از یک کاربرگ ساده شروع می شود تا ارزشیابی تکلیف محور مثل اینکه وقتی می خواهید لحن خواندن شعر را بسنجید، از دانش آموز بخواهید به همراه اعضای خانواده شب شعری داشته باشند و همه اعضای خانواده یک بار از روی شعر بخوانند و فایل صوتی آن را برای معلم ارسال کنند.

گام سوم: توصیف و تبیین

به نوعی مرحله اصلی آموزش است که معلم آن را بر دو گام قبل استوار می کند. در مرحله قبل دانش آموزان پاسخ به سؤال ها را برای معلم ارسال کرده اند، در این گام معلم از پاسخ های ارسالی آنها در توصیف و تبیین مفهوم درس استفاده می کند. لازم است تا جای امکان از ارائه مستقیم موضوع به شیوه سخنرانی پرهیز شود.

سخن آغازین

۱

پیش گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

نمونه نخست: الگوی آموزش غیرحضوری درس هدیه‌های آسمان

الگوی آموزش غیرحضوری درس هدیه‌های آسمان بر مبنای «چرخه یادگیری» تنظیم می‌گردد. آموزگاران محترم بر اساس این چرخه یادگیری، هر درس را در دو جلسه و چهار مرحله به ترتیب زیر تدریس می‌نمایند:

جلسه اول

درگیری

- ✓ با هدف جلب توجه و ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان نسبت به موضوع.
- ✓ با توجه به ماهیت درس دینی، معمولاً با تبیین بخشی از محتوای درس همراه است.

فاصله جلسه اول و دوم

جست‌وجوگری

- ✓ با هدف بسط محتوای مطرح شده در مرحله قبل.
- ✓ دانش‌آموز تکلیف خواسته شده را انجام و برای معلم ارسال می‌کند.

جلسه دوم

توصیف و تبیین

- ✓ با هدف تبیین اهداف اصلی مطرح شده در درس.
- ✓ معلم بر اساس بازخوردهای گرفته شده از مرحله قبل به ادامه آموزش می‌پردازد.

ارزشیابی از آموزش

ارزشیابی

- ✓ ارزشیابی تا قبل از این به عنوان ابزار یادگیری.
- ✓ ارزشیابی در این مرحله با هدف تثبیت مفاهیم و توجه به نقاط قوت و ضعف.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

تکنیک‌های آموزش غیرحضوری درس هدیه‌های آسمان

تا اینجا الگوی آموزش غیرحضوری در درس هدیه‌های آسمان تبیین شد. حال سؤالی که برای معلمان پیش خواهد آمد این است، که هر یک از مراحل چهارگانه بالا چگونه انجام خواهد شد؟ لازم به ذکر است که از میان روش‌های تدریس معرفی شده در کتاب راهنمای معلم برای طی مراحل فوق، همه روش‌ها امکان انجام در حالت غیر حضوری را ندارند؛ از این رو در ادامه تعدادی از روش‌های پیشنهادی برای هر یک از این مراحل معرفی می‌گردد:

ب- جست‌وجوگری

در این گام به دنبال آن هستیم که مفهوم‌سازی در ذهن دانش‌آموز وسعت یابد. به بیان دیگر در این مرحله دانش‌آموز در جستجوی پاسخ به پرسش‌هایی است که در مرحله اول (درگیری) در ذهن او ایجاد شد. در این گام نیز معلم از هر ابزاری که متناسب با سناریوی آموزشی او باشد، استفاده می‌کند؛ ممکن است خواندن یک متن، پیدا کردن رمز یک جدول، کامل کردن جملات ناتمام، جمله‌سازی از مفاهیم کلیدی، گفتگو با والدین یا انجام یکی از فعالیت‌های کتاب درسی، ابزار معلم برای این گام باشد.

نتیجه تلاش دانش‌آموزان در این مرحله، به صورت مکتوب، ضبط صوت یا فیلم به معلم منتقل می‌شود تا او بر مبنای آن تدریس خود را ادامه دهد. معلم در جلسه بعد با بررسی کار دانش‌آموزان و بازخوردی که از ایشان می‌گیرد، تدریس را ادامه می‌دهد. لازم به ذکر است با توجه به تعداد زیاد دانش‌آموزان و فرصت کم معلم، بررسی کار ۵ تا ۷ دانش‌آموز در هر جلسه کفایت می‌کند.

الف- درگیری

در این گام معلم از هر ابزاری که متناسب با سناریوی آموزشی او باشد، استفاده می‌کند تا ذهن دانش‌آموز را با مفهوم آموزشی مورد نظر درگیر کند. آنچه تحت عنوان «درگیری» در اینجا مطرح می‌شود، پیش از این تحت عنوان «شروع مناسب» در کتاب‌های راهنمای تدریس ارائه شده بود که از آن جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد:

- ✓ تعریف قصه‌ای درباره موضوع و هدف درس و طرح سؤال از آن
- ✓ پخش فیلم یا کلیپی مفهومی برای جلب توجه دانش‌آموزان به موضوع و گفت‌وگو درباره آن
- ✓ پخش صدایی که ذهن دانش‌آموزان را به موضوع نزدیک کند.
- ✓ ارائه تصاویری درباره موضوع و استفاده از فن تصویرخوانی برای هدایت دانش‌آموزان از تصاویر به مفهوم پشت آن
- ✓ طراحی یک نمایش فرضی؛ به این صورت که معلم نسبت به موضوع و مفهوم درس نقش بازی کند (مثلاً نشان دهد پولی پیدا کرده است و نمی‌داند با آن چه کند و...)

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

ج- توصیف و تبیین

در این مرحله، معلم با توجه به بازخوردی که از دانش‌آموزان دریافت کرده است، مابقی محتوای درس را به دانش‌آموزان منتقل نموده یا با مشاهده نقاط قوت و ضعف ایشان، آنها را در رسیدن به اهداف به صورت هدفمند یاری می‌کند. برخی از روش‌های تدریس که به صورت مجازی و بدون حضور دانش‌آموزان قابل انجام است، عبارت‌اند از:

نمایش عروسکی

با توجه به اینکه در آموزش مجازی، دانش‌آموزان حضور ندارند، می‌تواند عروسکی جایگزین او شده و مطالب در ارتباط میان معلم و عروسک به دانش‌آموزان منتقل گردد.

تصویرخوانی

در این روش معمولاً دو مرحله با مدیریت معلم پیگیری می‌شود که به تناسب فعالیت در فضای مجازی، می‌تواند در مرحله «درگیری» نیز مورد استفاده قرار گیرد:

۱- توجه دادن نسبت به جزئیات تصویر:

اولین چیزی که در این تصویر به چشم می‌خورد، چیست؟
چه چیز مهمی در این تصویر وجود دارد؟
این کودک چه کاری انجام می‌دهد؟
در اینجا چند ..... می‌بینید؟

۲- توجه به پیام تصویر:

از این تصویر چه می‌فهمی؟
چه عنوانی برای این تصویر پیشنهاد می‌کنی؟
چرا این کودکان خوشحال هستند؟
دلیل ناراحتی این فرد چیست؟
اگر خودت آنجا بودی، چه می‌کردی؟
این تصویر شما را به یاد چه خاطراتی می‌اندازد؟

قصه‌گویی

اگر ما از روی قصه درس بخوانیم، این قصه‌گویی نیست و حتی ممکن است موجب دلزدگی دانش‌آموزان شود. قصه‌گویی عبارت است از: نمایش قصه درس یا هر قصه دیگری با استفاده از ابزار قیافه، حرکات دست و بدن و لحن و صدای مخصوص.

کارت خوانی

معلمان محترم می‌توانند مهم‌ترین مفاهیم درس را روی کارت‌هایی بنویسند و با نمایش آنها به دانش‌آموزان درباره مفاهیم درس گفت‌وگو کنند، تا از ارائه مطالب به شیوه سخنرانی پرهیز شده باشد.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نمونه دوم: الگوی آموزش غیرحضوری تربیت بدنی

آموزش انعطاف‌پذیری در پایه سوم:

اساس یاددهی- یادگیری در درس تربیت بدنی، مشارکت و استمرار حضور مفید و مؤثر فراگیران در فعالیتهای یادگیری (تمرین و حرکت) است، از این رو توصیه می‌شود معلمان در فضای آموزش‌های غیرحضوری این درس، اجرای گام‌های اول و دوم از چرخه یادگیری را در حداقل یک جلسه آموزش اجرا کنند و در گام سوم با استفاده از حرکات و تمرینات متنوع و جذاب، بیشترین فرصت مشارکت دانش‌آموزان در فعالیتهای بدنی را فراهم آورند. همچنین اگر چه تکالیف خانگی در درس تربیت بدنی در شرایط عادی روال نیست ولی به معلمان محترم توصیه می‌شود در شرایط آموزش غیرحضوری از آن به عنوان یکی از اصلی‌ترین راهبردهای آموزشی در این درس استفاده کنند.

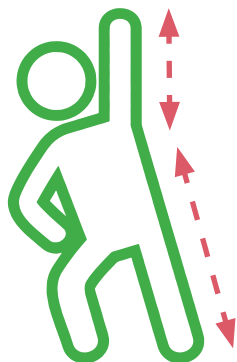
ب- جست‌وجوگری

در این مرحله معلم تلاش می‌کند با بیان پرسش‌هایی ذهن دانش‌آموز را بیشتر درگیر مفهوم انعطاف‌پذیری کند. برای این منظور معلم می‌تواند سؤالات زیر را مطرح کند و از دانش‌آموزان درخواست شود با هم‌فکری اولیای خود به سؤالات پاسخ دهند:

✓ با نمایش تصاویر تمرینات مختلف (استقامتی، قدرتی و کششی) از دانش‌آموزان بخواهید تمرینات مناسب برای افزایش انعطاف‌پذیری را تشخیص دهند.

✓ با نمایش تصاویر یا فیلم چند حرکت کششی ساده همچون تصاویر زیر از دانش‌آموزان خواسته شود، اندام اصلی درگیر (دست، پا، تنه، گردن) در حرکت را شناسایی کنند.

الف- درگیری

در این مرحله معلم با استفاده از انواع ابزارها و رسانه‌های آموزشی موجود همچون فیلم، تصاویر و لوحه‌های آموزشی ویژه دانش‌آموزان در درس تربیت بدنی سعی می‌کند تا ذهن دانش‌آموزان را درگیر مفهوم انعطاف‌پذیری کند. برای نمونه:

- ✓ نمایش و مقایسه چند جسم قابل انعطاف تا سخت همچون کش، پاک‌کن، مداد
- ✓ نمایش تصویر یا فیلمی کوتاه درباره عضلات و مفاصل بدن و دامنه حرکتی آنها
- ✓ بیان نمونه‌هایی از دردهای جسمانی ناشی از گرفتگی عضلات

۱ سخن آغازین

۱

۲ پیش‌گفتار

۲

۳ اهداف و محتوا

۳

۴ راهنمای تربیت و یادگیری

۴

۵ سنجش و ارزشیابی

۵

۶ معلمان و دبیران

۶

۷ خانواده

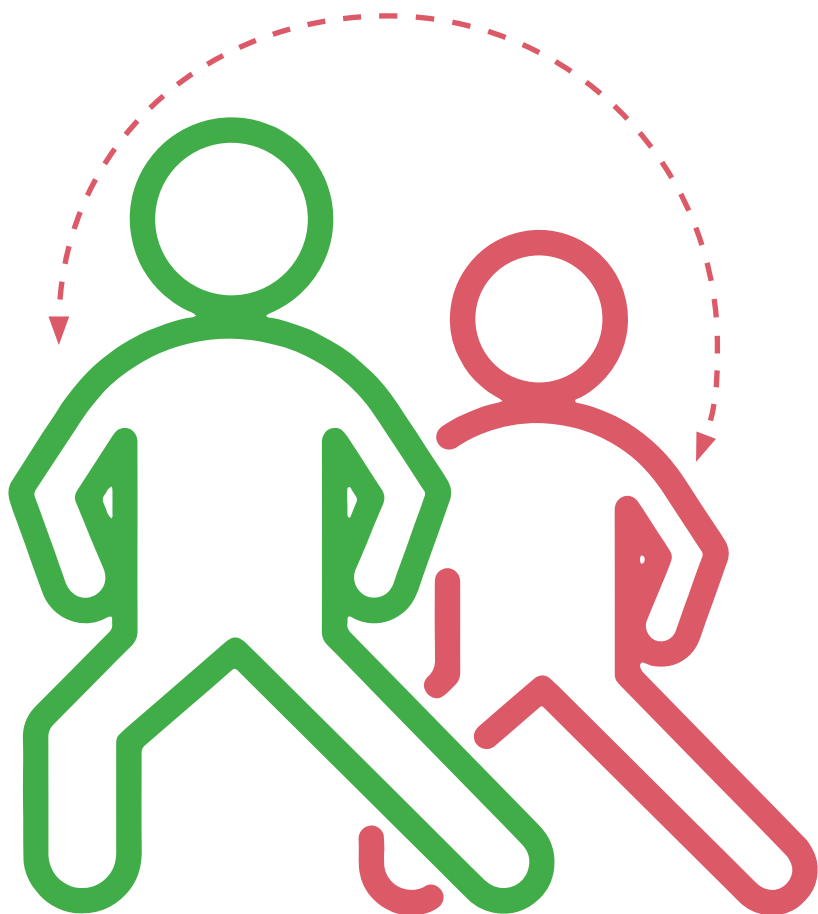
۷

۸ محیط

۸

۹ مدیران مدارس

۹

ج- توصیف و تبیین/ نمایش و اجرای حرکات

درگام سوم که در اصل مهم‌ترین بخش آموزش است، نمایش و اجرای حرکات مربوط به انعطاف‌پذیری اجرا می‌شود، در درس تربیت‌بدنی این گام از سه مرحله اصلی تشکیل شده است:

الف) آمادگی بدنی: شامل انجام انواع نرمش‌های سبک و قابل اجرا در منزل که معلم می‌تواند از انواع فیلم‌های مربوط به گرم کردن در شبکه شاد و رشد استفاده کند و یا خود اقدام به انجام نرمش و ارسال فیلم نماید. قبل از آغاز این مرحله لازم است توصیه‌های ایمنی و بهداشتی مربوط به انجام حرکات ورزشی در منزل یادآوری شود.

ب) مرحله پیاده کردن هدف: در این مرحله ابتدا معلم اجرای صحیح حرکات را نمایش می‌دهد. برای این منظور می‌توان از تصویر، فیلم و یا انیمیشن مانند نمونه‌های روبه‌رو استفاده کرد.

در ادامه، یادگیرنده وظایف حرکتی تعیین شده توسط معلم را انجام دهد. معلم با طراحی تمرینات متنوع و جذاب در قالب بازی می‌تواند انگیزه دانش‌آموزان را بیشتر و ایشان را در اجرای تمرینات همراه کند. نمونه‌های متنوع و متعددی از انواع تمرینات و بازی‌های حرکتی مرتبط با عناوین دروس تربیت‌بدنی در شبکه شاد و رشد قابل دسترسی است.

ج) مرحله جمع‌بندی و بازگشت به حالت اولیه: در این مرحله معلم با دادن حرکات کششی ملایم و مروری بر آموزش انجام شده و ارائه تذکرات مهم بهداشتی، اخلاقی و انضباطی و غیره، تلاش می‌کند وضعیت جسمی و روانی دانش‌آموز را به وضعیت قبل از تمرینات بازگرداند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

**راهبردهای
تربیت و یادگیری**
۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

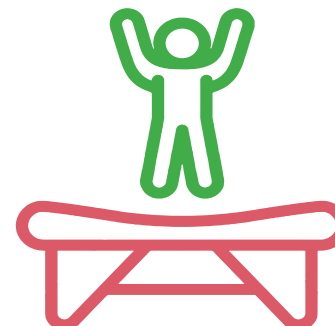

چقدر راضی بودید؟				تمرینات انعطاف‌پذیری در خانه توجه، توجه: قبل از شروع تمرین، ابتدا با انجام حرکات نرمشی حداقل به مدت ۵ دقیقه بدن خود را گرم کنید.
خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیازمند تلاش	
				تکلیف شماره ۱: در حالت نشسته با پاهای کاملاً صاف و پنجه‌های کشیده به طرف بالا سعی کنید با کشش تنه و دست‌ها بدون خم شدن زانو، انگشتان دست خود را به پنجه پا نزدیک کرده و در دورترین نقطه به مدت ۸ ثانیه مکث کنید.
				تکلیف شماره ۲: در حالت نشسته، در حالت ایستاده یک دست را از بالای سر و دست دیگر از کمر در پشت بدن به یکدیگر نزدیک کنید. با جابه‌جا کردن دست‌ها، حرکت را تکرار کنید.
				تکلیف شماره ۳: در حالت ایستاده (پاها به اندازه عرض شانه باز) بدون خم کردن زانوها کف دست‌ها را به زمین نزدیک کنید و ۸ ثانیه این حالت را حفظ کنید.

د- ارزشیابی

اگرچه در درس تربیت‌بدنی ارزشیابی فرایندی است و در جریان آموزش اتفاق می‌افتد ولی به منظور پایان دادن به چرخه یادگیری، تکالیف حرکتی معینی برای تقویت انعطاف‌پذیری تجویز می‌شود تا هر یک از دانش‌آموزان با توجه به توانایی‌های فردی، تمرینات تجویز شده را در منزل انجام دهند و با ثبت و ارسال گزارش، معلم را در جریان نقاط قوت و ضعف خود قرار دهند. در کاربرگ روبه‌رو نمونه‌ای از تکالیف حرکتی انعطاف‌پذیری در منزل به همراه خودارزیابی ارائه شده است.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهنمای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

چرخه یادگیری در مدل آموزش معکوس

چرخه یادگیری در مدل آموزش معکوس شامل آمادگی، بحث گروهی و کاربرد است. در این فرایند معکوس کردن یادگیری حاصل می‌شود.

✓ در مرحله اول دانش‌آموزان در خانه با مشاهده فایل‌های صوتی و تصویری با توجه به سرعت یادگیری خودشان به آمادگی می‌رسند.

✓ در مرحله دوم در کلاس درس حضوری یا برخط (آنلاین) با تعامل و بحث گروهی به سطوح بالاتر شناخت دست پیدا می‌کنند. در اینجا معلم به جای ایراد سخنرانی این فرصت را دارد که با توجه به نیاز هر یک از دانش‌آموزان، راهنمایی‌ها و آموزش‌های لازم را بدهد و با آنان ارتباط ایجاد کند.

✓ در مرحله کاربرد دانش‌آموزان از طریق انجام تکالیف واقعی و چالش‌برانگیز در زندگی روزمره یادگیری‌های خود را به کار می‌بندند.

۲. راهبرد آموزش معکوس

یکی از روش‌های مناسب برای آموزش غیر حضوری آموزش معکوس است؛ کلاس درس معکوس شیوه‌ای از آموزش است که یادگیری را به دانش‌آموز می‌سپارد و به معلم این امکان را می‌دهد که یادگیری تک‌تک دانش‌آموزان را با توجه به نیازهای فردی آنها تسهیل کند. در این روش ساختارهای سنتی و متداول فرایند یادگیری وارونه می‌شود؛ یعنی، در یک کلام، آنچه پیش‌تر به صورت متداول در کلاس درس انجام می‌شد، به خانه محول شده و فرایندهایی که قبلاً دانش‌آموزان در منزل انجام می‌دادند به کلاس درس منتقل می‌شود.

در کلاس معکوس، دانش‌آموزان محتوای آموزشی را پیش از آمدن به کلاس از طریق فیلم‌های آموزشی (معمولاً برخط / آنلاین) ضبط شده توسط معلم، مشاهده می‌کنند و با آمادگی و آشنایی نسبی از موضوع به کلاس درس می‌آیند؛ در نتیجه زمان کلاس درس صرف فعالیت‌هایی می‌شود که قبلاً با نام تکلیف منزل شناخته می‌شد. در اینجا معلم این امکان را دارد تا زمان محدود کلاس درس را به جای ارائه سخنرانی و تدریس محتوا، به تعامل با دانش‌آموزان، حل فعالیت‌های مشارکتی و تعاملی، به ویژه در سطوح بالای هرم یادگیری اختصاص دهد.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

کلاس معکوس

مراحل اجرای کلاس معکوس

✓ درس و مفاهیمی را که می‌خواهید آموزش دهید و نیز پیامدهای یادگیری را تعیین کنید.

✓ با توجه به محدودیت در تعامل با دانش‌آموزان در آموزش مجازی، مناسب است یک قطعه فیلم یا پویانمایی کوتاه آماده کنید که دربردارنده مفاهیمی باشد که می‌خواهید آموزش دهید. محتوای درس می‌تواند شامل داستان، تصویر، بازی یا حداقل همان کتاب درسی باشد. برانگیزاننده بودن و جذابیت محتوا ضروری است.

✓ محتوا را برای دانش‌آموزان ارسال کنید. فعالیتی که انتظار دارید دانش‌آموزان انجام دهند به وضوح برای آنها توضیح دهید. به آنها بگویید که در جلسه بعد به درس می‌پردازید. تکالیفی برای جلسه بعد تعیین کنید تا اطمینان یابید، دانش‌آموزان فعالیت‌های مورد انتظار را انجام داده‌اند.

✓ در آموزش برخط از دانش‌آموزان بخواهید تا یافته‌های خود را ارائه دهند. بخشی دیگر از زمان به جمع‌بندی و ارائه توضیحات لازم از سوی معلم اختصاص می‌یابد.

✓ به منظور تعامل بیشتر دانش‌آموزان باهم‌دیگر، کلاس را به گروه‌های ۳ یا ۵ نفره تقسیم کنید. هر گروه، زیرگروه کلاس مجازی خواهد بود. توجه داشته باشید گروه‌بندی در جهت هم‌افزایی دانش‌آموزان و ایجاد رفاقت بین آنها باشد. فعالیت‌ها به صورت انفرادی، اما جمع‌بندی و ارائه به صورت گروهی و هر بار از سوی یکی از افراد گروه انجام می‌شود.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنمای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

یک نمونه: الگوی آموزش غیرحضوری درس علوم تجربی اول ابتدایی

درس ۱۳: آهنربای من

پرسش: به نظر شما کدام یک به آهنربا می‌چسبد؟ شماره تصاویری را که به آهنربا می‌چسبند در دفترچه علوم بنویسید.

✓ با استفاده از یک آهنربا، ببینید آیا پاسخ شما به پرسش ۱ درست بوده است؟ درباره کدام یک اشتباه کرده‌اید؟ با دو رنگ متفاوت زیر پاسخ‌های درست و نادرست خط بکشید.

✓ با استفاده از آهنربا و با کمک بزرگ‌ترها، چیزهایی را در خانه پیدا کنید که به آهنربا می‌چسبند یا آهنربا به آنها می‌چسبد. اسامی آنها را در دفترچه علوم بنویسید.

محدودیت: با توجه به اینکه دانش‌آموز ممکن است نتواند اسامی بعضی موارد را بنویسد، کمک والدین و بزرگ‌ترها ضروری است. به هر حال ممکن است دانش‌آموز بتواند نام این موارد را به خاطر بسپارد.

توصیه‌های لازم: علاوه بر توصیه ص ۹۳ کتاب‌درسی، تأکید بر توصیه‌هایی مانند عدم استفاده از اشیاء نوک‌تیز، رعایت بهداشت در هنگام انجام فعالیت و نیز شستن دست‌ها بعد از انجام این فعالیت، ضروری است.

۴

۳

۲

۱

توجه

تعداد تصاویر اندک باشد، مربوط به اشیاء خطرناک نباشند. در دسترس باشند، تصاویر شماره‌گذاری شده باشند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

❓ پرسش ۲: آیا آهن‌رباها به هم می‌چسبند یا از هم دور می‌شوند؟ دو آهن‌ربا را از قسمت‌های متفاوت کنار هم قرار دهید. چه می‌بینید؟

این جمله‌ها را با فکر کردن به فعالیت‌هایی که درباره آهن‌ربا انجام دادید، کامل کنید:

۱. قبل از انجام این فعالیت می‌دانستم که .....
۲. با انجام دادن این فعالیت فهمیدم که .....
۳. الان دوست دارم / می‌خواهم بدانم که .....

محدودیت: در این جا نیز ممکن است دانش‌آموز به علت مشکل در نوشتن نتواند، همه آنچه را در ذهن دارد و به زبان می‌آورد بنویسد. یک راه کمک والدین و بزرگ‌ترها در نوشتن، و راه دیگر این است که دانش‌آموز به طور شفاهی بگوید و صدای او ضبط شود و از طریق فایل صوتی موارد خواسته شده را برای شما ارسال کند. به هر حال بهتر است که نحوه ارائه (تصویری، صوتی یا هر دو) را به انتخاب خود دانش‌آموز بگذارید.

ارائه به معلم

ارائه فایل تصویری (عکاسی از دفترچه علوم)، صوتی یا هر دو. بهتر است انتخاب را بر عهده خود دانش‌آموز و والدین بگذارید. اما دانش‌آموزان را تشویق کنید که هر دو شکل از ارائه را داشته باشند.

ارزیابی فعالیت

هدف از ارزیابی، تشخیص نقاط قوت و یا کاستی‌های احتمالی است. چگونگی فعالیت دانش‌آموزان به شما در انتخاب گام بعدی کمک می‌کند. می‌توانید با ارسال تصاویر کارتونی مناسب و در صورت امکان مرتبط با آهن‌ربا آنها را تشویق کنید.

جلسه آموزش برخط / حضوری: محتوای این جلسه به جمع بندی فعالیت‌های دانش‌آموزان، رفع اشکال و آموزش ص ۹۳ تا ۹۵ اختصاص دارد. همچنین تکلیف بعدی (کاربرگ ۲) را برای دانش‌آموزان توضیح می‌دهید.

پیامدها

- ✓ بعضی اشیاء به آهن‌ربا می‌چسبند و بعضی نمی‌چسبند.
- ✓ آهن‌رباها از هم دیگر دور و به هم دیگر نزدیک می‌شوند.
- ✓ آهن‌رباها شکل‌های متفاوتی دارند.
- ✓ تقویت مهارت‌های مشاهده، تفکر، استدلال
- ✓ تقویت مهارت نوشتن، ارائه شفاهی

کاربرگ ۲ اسباب بازی آهنربایی

با استفاده از وسایلی که در تصویر می‌بینید، یک اسباب‌بازی بسازید و برای حرکت دادن آن از آهن‌ربا استفاده کنید.

از دانش‌آموزان بخواهید تا تجربه خود را در ساختن اسباب بازی متحرک بگویند و به کمک بزرگترها بنویسند و یا صدای خود را ضبط و برای شما ارسال کنند. این روش در پاسخ به پرسش نیز کمک می‌کند. انجام این فعالیت مقدمه‌ای برای آموزش ص ۹۶ تا ۹۷ است.

هشدار: بعد از انجام فعالیت دست‌های خود را بشوید. هنگام انجام فعالیت دست خود را به صورت یا چشم‌های خود نزنید.

پیامدها

- ✓ از آهن‌ربا می‌توان برای ساختن وسایل استفاده کرد.
- ✓ آهن‌ربا می‌تواند وسایل را به حرکت درآورد.
- ✓ مهارت‌های زبانی، نوشتاری و دست‌ورزی
- ✓ ارتباط علم با هنر
- ✓ پرورش خلاقیت و مهارت حل مسئله
- ✓ ایده‌پردازی

- ✓ نقاشی از اسباب بازی که می‌خواهید بسازید، روی کاغذ بکشید. اسباب بازی را با کمک بزرگ‌ترها بسازید و از آن عکس بگیرید.
- ✓ برای ساختن اسباب بازی چه کارهایی انجام دادید؟
- ✓ چگونه می‌توانید این اسباب بازی را با استفاده از آهن‌ربا به حرکت در آورید؟
- ✓ از اسباب بازی در حال حرکت فیلم بگیرید و ارسال کنید.

پرسش: به نظر شما از آهن‌ربا برای انجام چه کارهایی می‌توان استفاده کرد؟

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهنماهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

در ادامه توضیحات مربوط به هر یک از این مراحل ارائه می‌شود:

✓ مرحله ۱: ارائه مسئله

در این روش ابتدا معلم مسئله‌ای را در قالب فعالیت انتخاب می‌کند و به دانش‌آموزان ارائه می‌کند و از آنها می‌خواهد تا مسئله مذکور را در مدت زمان مشخصی حل کنند و راه‌حل‌شان را برای معلم ارسال کنند. درس با کار شخصی دانش‌آموزان برای حل یک مسئله با استفاده از دانش ریاضی خودشان آغاز می‌شود.

✓ مرحله ۲: بحث بر روی روش‌ها و راه‌حل‌ها

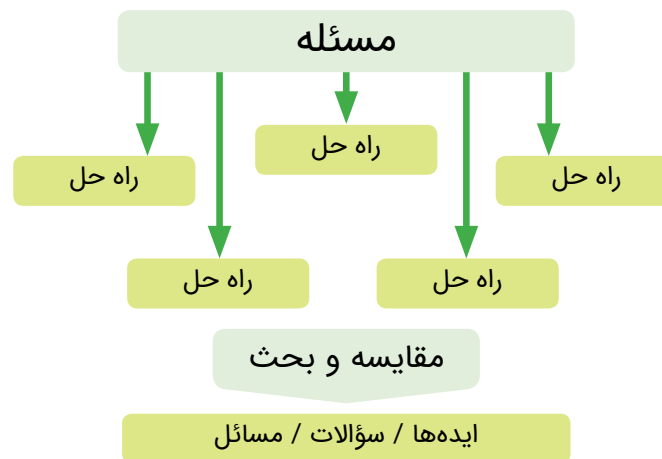
در این مرحله، معلم با توجه به هدف آموزشی قصد شده در فعالیت، سبک‌های مختلف یادگیری دانش‌آموزان و خلاقانه و بدیع بودن راه‌حل‌ها، تعدادی از آنها را متناسب با زمان کلاس آنلاین خود جهت بحث در کلاس انتخاب می‌کند. در جلسه آنلاین، معلم راه‌حل‌های انتخابی را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد تا از این طریق دانش‌آموزان به مفهوم مورد نظر دست یابند. در این مرحله مناسب است معلم تا حد امکان از دانش‌آموزان بخواهد تا نحوه حل مسئله به کمک راه‌حل‌های انتخابی را توضیح دهند و او نقش هماهنگ‌کننده بحث را ایفا کند.

✓ مرحله ۳: نتیجه‌گیری و تعیین تکالیف برای تثبیت مفهوم

معلم در این مرحله به کمک دانش‌آموزان، نتایج آموزشی حاصل از حل مسئله یا فعالیت مذکور را جمع‌بندی نموده و تکالیف دانش‌آموزان را جهت تثبیت مفاهیم آموخته‌شده، تعیین می‌کند.

۳. راهبرد حل مسئله ساختاریافته در محیط آنلاین

این روش آموزشی مبتنی بر فعالیت‌های حل مسئله است و دانش‌آموزان را با فرصت‌هایی برای بازسازی ایده‌ها و مفاهیم ریاضی توسط خودشان آماده می‌کند. این روش تدریس شامل سه مرحله کلی (۱) ارائه مسئله؛ (۲) بحث بر روی روش‌ها و راه‌حل‌ها و (۳) نتیجه‌گیری و تعیین تکالیف برای تثبیت مفهوم است (شکل ۱).

شکل ۱. روش تدریس حل مسئله ساختاریافته

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

یک نمونه:

تدریس ریاضی به کمک روش حل مسئله ساختاریافته

مرحله ۱: ارائه مسئله

در این مرحله، آموزگاران گرامی تصویر زیر را از طریق محیط شاد برای دانش‌آموزان ارسال می‌کنند و از آنان می‌خواهند تا این مسئله زیر (شکل ۳) را حل کرده و نحوه حل خود را تا زمان تشکیل کلاس ریاضی برای آموزگاران‌شان ارسال کنند. همچنین در این مرحله آموزگار از دانش‌آموزان می‌خواهد تا متن مسئله را بخوانند و اگر جایی از متن سؤال برایشان مبهم است بگویند تا از این طریق اشکالات آنها در فهم متن مسئله برطرف شود.

شکل ۳. مسئله ارائه شده به دانش‌آموزان برای حل کردن (کتاب ریاضی پایه سوم ابتدایی، ۱۳۹۹، ص. ۶۴)

در این قسمت، به عنوان نمونه نحوه تدریس فعالیت صفحه ۶۴ کتاب ریاضی پایه سوم ابتدایی بر اساس مراحل این روش ارائه می‌شود.

شکل ۲. فعالیت صفحه ۶۴ کتاب ریاضی پایه سوم ابتدایی

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهنمای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

مرحله ۲: بحث بر روی روش‌ها و راه‌حل‌ها

در این مرحله معلم پاسخ‌های ارسالی دانش‌آموزان را بررسی می‌کند و با توجه به معیارهایی که در توضیح این مرحله ارائه شد، تعدادی از راه‌حل‌ها و پاسخ‌ها را انتخاب می‌کند تا دانش‌آموزان در زمان تشکیل سؤال به صورت آنلاین در خصوص آن به بحث و گفتگو بپردازند. به عنوان نمونه تعدادی از راه‌حل‌های انتخابی برای این مسئله که توسط دانش‌آموزان ارائه شده است می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

۱- روش رسم شکل	۲- روش رسم چوب خط
پایس:	پتا:
۳- روش استفاده از جمع اعداد	۴- راه حل نادرست برای حل این مسئله
سیرین:	

همان گونه که ملاحظه می‌فرمایید چهار روش برای حل این مسئله انتخاب شده است که ۳ تا از آنها درست و یک مورد (روش ۴) نادرست است. دانش‌آموزان با بحث بر روی این سه روش و در نظر گرفتن شباهت‌ها و تفاوت‌های آنها با هم و همچنین روش ارائه شده در کتاب درسی برای این مسئله درک اولیه‌ای از ویژگی‌های این موقعیت که در بر دارنده عمل ضرب پیدا می‌کنند. بحث در خصوص راه‌حل شماره ۴ نیز منجر به این می‌شود تا دانش‌آموزان حواسشان به این بدفهمی رایج در حل مسائل در بردارنده عمل ضرب باشد و دچار این بدفهمی در حل این مسائل نشوند. دقت کنید که هنوز عمل ضرب به طور مستقیم به دانش‌آموزان ارائه نشده است و فقط دانش‌آموزان در این مرحله درک می‌کنند که در موقعیت‌هایی که می‌خواهیم مجموع اعضای چند مجموعه یا گروه با تعداد اعضاء یکسان را بدست آوریم کافی است از جمع‌های تکرارشونده استفاده کنیم.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

راهبردهای تربیت و یادگیری

Y

وقتی می خواهیم بدانیم سه بسته ی چهار تایی شکلات، چند شکلات است، به جای اینکه عدد چهار را ۳ بار با خودش جمع کنیم، از ضرب 4×3 استفاده می کنیم که عدد اول تعداد بسته ها و عدد دوم تعداد شکلات های هر بسته را نشان می دهد.

$$\begin{aligned} 4 + 4 + 4 &= 3 \times 4 = 12 \\ 6 + 6 + 6 + 6 &= 4 \times 6 = 24 \\ 7 + 7 &= 2 \times 7 = 14 \\ 9 + 9 + 9 + 9 &= 4 \times 9 = 36 \end{aligned}$$

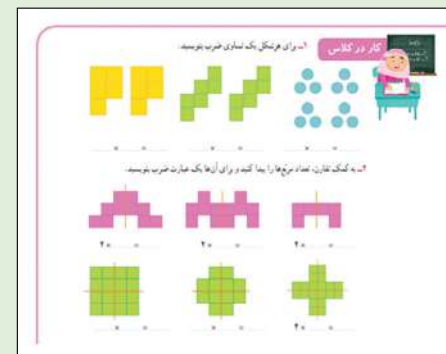
شکل ۴. جمع‌بندی مطالب درس به کمک دانش‌آموزان

✓ برای جمع‌بندی مطالب، تا حد امکان بایستی از دانش‌آموزان استفاده شود و در صورتی که نکته‌ای از درس در جمع‌بندی آنها جا افتاده بود، معلم به بیان آنها بپردازد.

✓ پس از جمع‌بندی آموزگاران تکالیفی را که بایستی دانش‌آموزان برای تثبیت مفهوم کسب‌شده انجام دهند را مشخص کرده و به آنها اعلام کنند. مناسب است در خصوص این صفحه از کتاب، آموزگاران از دانش‌آموزان بخواهند تا کار در کلاس صفحه ۶۵ کتاب را حل کنند.

مرحله ۳: نتیجه‌گیری و تعیین تکالیف برای تثبیت مفهوم

در این مرحله معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد تا آنچه از طریق این مسئله و بحث بر روی آن یاد گرفته‌اند را بیان کنند تا از این طریق مطالب این درس جمع‌بندی شود. به عنوان مثال، این جمع‌بندی می‌تواند به کمک دانش‌آموزان به صورت روبه‌رو انجام شود:

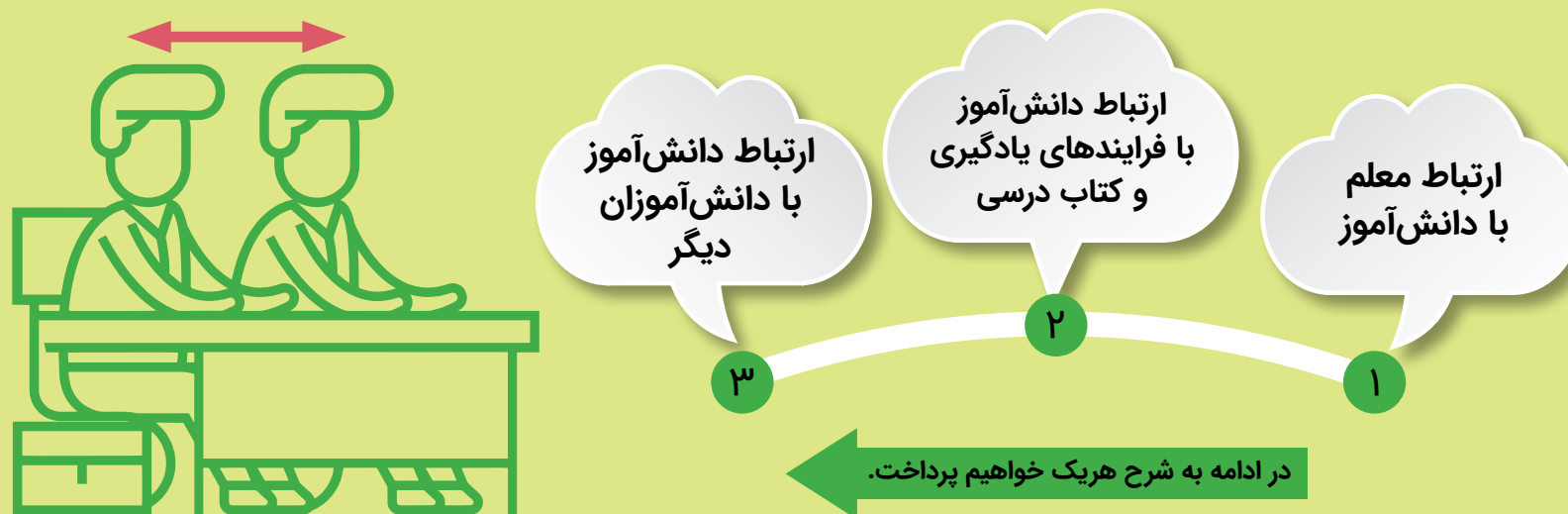
شکل ۵. کار در کلاس صفحه ۶۵ کتاب ریاضی پایه سوم ابتدایی

۴/۲. گونه‌های ارتباط در کلاس

از نگاه بسیاری از صاحب‌نظران، یادگیری به عنوان نوعی تعامل و ارتباط انسانی تعریف شده است و بدون ارتباط سازنده میان شرکای اصلی یادگیری یعنی معلم، دانش‌آموزان و والدین، یادگیری اثربخشی رخ نخواهد داد. در این شرایط بحران‌زده که به علت رعایت شیوه‌نامه‌های بهداشتی و قرنطینه، احساس انزوا همه افراد را تهدید می‌کند، این ارتباط سازنده اهمیت بیشتری پیدا کرده است.

دست کم می‌توان سه نوع رابطه را در کلاس تعریف کرد:

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

معنادار است و به آنها کمک می‌کند در مدرسه و در میان دوستان عملکرد مثبتی داشته باشند. یکی از وظایف مهم معلم این است که جهان این دو دانش، یعنی دانش موجود در دنیای فرد و دانش موجود در کتاب درسی را به هم نزدیک کند یا به عبارتی دیگر کتاب درسی را با معنا و مفهوم شخصی دانش‌آموزان پیوند بزند و شخصی‌سازی یادگیری را محقق سازد. بنابراین برای به هم نزدیک کردن این دو جهان، باید معلمان بتوانند رابطه‌ای محکم و سازنده با دانش‌آموزان خود برقرار کنند.

۴/۲/۱. ارتباط معلم با دانش‌آموز

به باور برخی از صاحب‌نظران، قلب عمل تربیتی «رابطه میان معلم و دانش‌آموزان» است. در شرایط کنونی که ضربه روانی ناشی از همه‌گیری کووید-۱۹ به شیوه‌های مختلفی اعم از مرگ دوستان و عزیزان، از دست دادن شغل والدین، تجربه احساسات منفی و اختلالات روانی مانند: ترس و وحشت، ناامیدی، استرس، اضطراب، عصبانیت و ناتوانی در ابراز درست این احساسات؛ احساس تنهایی و تکراری بودن روزها و کسالت بر زندگی دانش‌آموزان اثر گذاشته است، کیفیت رابطه معلم با دانش‌آموز بیش از پیش اهمیت پیدا کرده است.

پژوهش‌ها نشان داده است در شرایط بحران، تدریس و یادگیری مبتنی بر ارتباط می‌تواند به پیشرفت تحصیلی و رشد اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان منجر شود. در این شیوه از تدریس، نوع نگاه معلم به دانش‌آموزان بسیار تعیین‌کننده است. آیا وقتی دانش‌آموزانتان وارد کلاس (حضوری یا غیرحضوری) می‌شوند، از نظر شما انسان‌هایی هستند که افکار، احساسات، نیازها، ظرفیت‌ها، ویژگی‌ها، علائق و آرزوهای مربوط به خود را دارند که می‌توانند با دیگران به اشتراک بگذارند؟ آیا آنها را به عنوان موجودی اجتماعی در نظر می‌گیرید که می‌توانند موقعیتی را که در آن قرار گرفته‌اند، درک و در صورت لزوم تغییر دهند؟ اگر چنین باشد شما از تعامل با آنان احساس لذت خواهید کرد و شرایطی برای یادگیرنده فراهم می‌کنید که در نهایت امنیت، بتواند عمیقاً در فرایند یادگیری درگیر شود و از فرصت‌های یادگیری چالش‌برانگیز استقبال کند. همچنین آیا می‌پذیرید که دانش‌آموزان با خزانه‌هایی منحصر به فرد از دانش و درک به مدرسه گام نهاده‌اند و این خزانه با ارزش است. شاید این دانش و درک منطبق با دانش موجود در کتاب درسی نباشد، اما برای دانش‌آموزان، واقعی و

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

معلمان برای این که بتوانند رابطه سازنده‌ای با دانش‌آموزان خود برقرار کنند باید از سه ویژگی یکرنگی، همدلی و احترام برخوردار باشند:

یکرنگی

یعنی آنچه در باطن شماست با آنچه دیگران از شما می‌بینند، یکسان باشد، یعنی میان باطن و ظاهر شما همخوانی وجود داشته باشد. فردی که یکرنگ و بی‌غل و غش است هرگز به آن چیزی که نیست تظاهر نمی‌کند. او آنچه نمی‌تواند انجام دهد را متعهد نمی‌شود. به این منظور:

- ✓ احساسات خود را بپذیرید.
- ✓ اشتباهات خود و دانش‌آموزان را بپذیرید.
- ✓ تظاهر به دانستن همه چیز نکنید و با قطعیت درباره رویدادها قضاوت نکنید.

همدلی

یعنی جهان را از دیدگاه دیگران دیدن و خود را به جای دیگران گذاشتن. بخش مهم همدلی تشخیص این نکته است که شاید احساس فرد مقابل نسبت به چیزی یا امری بسیار متفاوت از شما باشد؛ اما با وجود این تفاوت او شایسته دریافت درک و توجه شما است. همدلی به توانایی معلم در فهم ادراکات دانش‌آموزان و انتقال این درک و فهم مربوط می‌شود. این مفهوم به معنای تلاش برای قرار گرفتن در موقعیت دانش‌آموز و دیدن موقعیت از نگاه اوست. به این منظور:

- ✓ وقتی با دانش‌آموزانی روبرو می‌شوید که محل نظم کلاس هستند، همدلی، بسیار به کار می‌آید. در چنین مواردی نیاز دارید معنای نهفته در پس رفتار دانش‌آموز را دریابید و تلاش کنید علل ریشه‌ای آن را بیابید، اگرچه رفتارهای اخلاص‌گرانه در نگاه اول، برای شما بی‌معنا به نظر می‌رسد. بزرگترین مانع همدلی با چنین دانش‌آموزی این است که معلم عمل این دانش‌آموز را درک نمی‌کند و رفتار او را در دامنه رفتارهای معقول انسانی نمی‌بیند. یک معلم خردمند چنین می‌پندارد که دانش‌آموز برای رفتار خود نوعی منطق دارد، از این رو تلاش می‌کند آن را بیابد.
- ✓ شنونده و نظاره‌گر خوبی باشید و سعی کنید قضاوت را به تعویق بیاورید.

احترام

با توانایی معلم برای انتقال حس محترم شمردن دانش‌آموزان و استعداد آنها برای رشد سر و کار دارد. این مفهوم با محترم شمردن حق دانش‌آموزان برای تصمیم‌گیری در مواردی که در رشد آنها مؤثر است نیز ارتباط دارد. وقتی ما دیگران را مهم، باارزش و منحصر به فرد می‌شماریم به آنان احترام گذاشته‌ایم.

- ✓ نسبت به دانش‌آموزان، توجه مثبت، بی‌قید و شرط و مستقل از رفتار آنان نشان دهید. یعنی محبت شما به دانش‌آموز مشروط به رفتار او نباشد بلکه آزادانه، کامل، از سر اخلاص و بی‌دریغ باشد.

- ✓ دانش‌آموزان را در تصمیم‌گیری‌ها در موارد مختلف، مشارکت دهید و گاهی در کلاس برای تصمیم‌گیری، رأی‌گیری کنید و به نتیجه رای احترام بگذارید. در سامانه شاد به راحتی می‌توانید نظرسنجی برگزار کنید.

- ✓ به خاطر داشته باشید احترام به معنای از دست دادن اقتدار نیست بلکه به معنای به رسمیت شناختن دل‌مشغولی‌ها، احساسات و ارزش‌های دانش‌آموزان است.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

آغاز کردن و تحکیم رابطه سازنده

رابطه سازنده رابطه‌ای است که در آن سخن از دوستی هست، اما سخن از وابستگی نیست، یعنی بدون آنکه شأن یادگیری کاسته شود از یادگیری لذت برده شود. معلمانی که از علم و هنر برقراری و تحکیم چنین رابطه‌ای برخوردارند، تدریس اثربخش‌تری دارند. در ادامه برخی از پیشنهادهایی که می‌تواند در این زمینه به معلمان کمک کند، بیان می‌شود.

آغاز کردن رابطه

مشارکت

✓ از دانش‌آموزان بخواهید درباره قوانین و روندهای مناسب کلاس، نظر دهند و سپس با مشارکت آنها قوانین و استانداردهایی را برای کلاس تعیین کنید. یک فهرست نوشتاری روشن از قوانین با کمک خود دانش‌آموزان فراهم کنید. مشخص کنید که قوانین چه زمانی اعمال می‌شود و با توجه به موقعیت چگونه تغییر می‌کنند (در آغاز کلاس، در طول آزمون و غیره).

انعطاف‌پذیری

✓ انعطاف‌پذیری داشته باشید و وقتی موقعیتی پدید می‌آید که استثناست، تغییر را بپذیرید و دلیل این استثنا را حتماً برای دانش‌آموزان به روشنی تبیین کنید، چون دانش‌آموزان نسبت به رعایت انصاف و عدالت در کلاس بسیار حساس و آسیب‌پذیرند.

✓ وقتی به دانش‌آموزان در مورد رفتارهایشان بازخورد می‌دهید، رفتار خاصی را که همساز با قوانین کلاس است، شناسایی کنید. افزون بر آن، اجازه دهید دانش‌آموزان بدانند چگونه به موفقیت خود و دیگران کمک می‌کنند.

✓ قوانین را خیلی به موقع، منصفانه و مداوم اعمال کنید.

توجه به فردیت

به این معنا، که برای افراد کلاس خود، شأنی فراتر از نام و نام خانوادگی و عکس آنها، قائل شوید و سعی کنیم ویژگی‌های منحصر به فرد آنها را شناسایی کنیم.

✓ زودتر از دانش‌آموزان وارد سامانه شوید و با هر دانش‌آموزی که وارد کلاس شد، سلام و احوالپرسی کنید (با توجه به محدودیت زمان، دست کم در جلسات اول به این امر بپردازید).

✓ با نام کوچک آنها را مورد خطاب قرار دهید.

✓ اگر معلم دوره ابتدایی هستید و تنها با یک کلاس سروکار دارید، قبل از سال تحصیلی به دانش‌آموزان زنگ بزنید و با پرسیدن سؤال‌هایی با آنان رابطه برقرار کنید (در سال گذشته در برخی از مدارس، معلمان هفته نخست سال تحصیلی را به دیدن دانش‌آموز اختصاص دادند و با خانواده هر دانش‌آموز هماهنگ کرده و به دیدار او رفتند و در فضایی باز با همدیگر ملاقات کردند).

✓ برای آغاز کردن این رابطه اگر امکان دیدار حضوری نبود، معلم می‌تواند به کلاس خود برود و ویدئویی از کلاس تهیه و خود را در محیط کلاس به بچه‌ها معرفی کند تا بچه‌ها با دیدن فضای کلاس و معلم، ارتباط قوی‌تری پیدا کنند و کلاس و معلم را حس کنند.

✓ از مدیر مدرسه بخواهید امکان برگزاری جلسات آنلاین با والدین را فراهم کند تا در آن جلسات حکایات و اتفاقات کلاسی که والدین و دانش‌آموزان می‌توانند به آن افتخار کنند را با آنها در میان بگذارید.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهنمای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

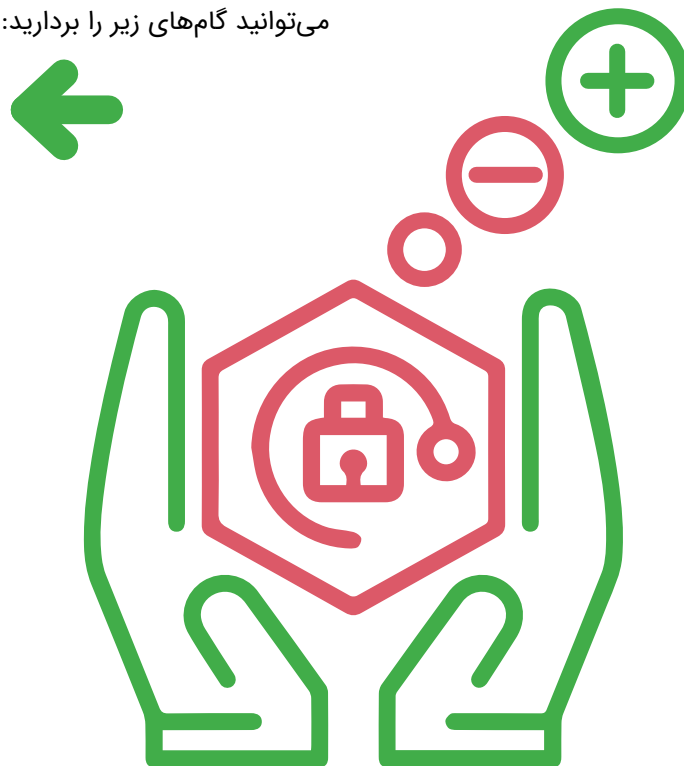
حفظ و تحکیم رابطه

گام اول- قاطعیت و امنیت

امنیت در کلاس را افزایش دهید. از اذیت و آزارها و تهدیدهای مسموم داخل و خارج کلاس خود آگاه باشید و برای توقف چنین رفتاری گام بردارید. امنیت فردی نخستین دل‌مشغولی هر فردی است. اگر از نظر جسمانی یا روانی احساس ناامنی کنیم آموختن امری دشوار می‌شود. کارهای متعددی را می‌توان به منظور تامین امنیت کلاس انجام داد:

- ✓ برای امنیت دانش‌آموزانتان در فضای مجازی، سیاست‌های روشنی را تعیین کنید. هرچه این سیاست‌ها روشن‌تر باشد، پیام محکم‌تری را به دانش‌آموزان می‌رسانید. در میان سیاست‌ها و قوانین باید توصیفی از عواقب تهدید یا آسیب دیگران گنجانده شود.
- ✓ اطمینان یابید دانش‌آموزان شما می‌دانند شما به دنبال تامین امنیت و رفاه ایشان هستید. خاطرمع شوید که آنان می‌دانند که شما به نفع آنان اقدام می‌کنید.
- ✓ دانش‌آموزانی که تهدید و آزار می‌رسانند و آنهایی که مورد این اقدامات قرار می‌گیرند را شناسایی کنید. با آنها صحبت کنید تا بدانید چرا چنین اتفاقی رخ داده است.
- ✓ برای بحث درباره امنیت در فضای مجازی با والدین نشست بگذارید و یا از مدیر بخواهید از متخصصان این حوزه دعوت کند و برای دانش‌آموزان و والدین جلساتی برگزار نماید.
- ✓ محیطی بسازید که در آن هیچ توهینی پذیرفتنی نباشد.

برای این که بتوانید رابطه خود را با دانش‌آموزانتان حفظ و تقویت کنید، می‌توانید گام‌های زیر را بردارید:

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهنماهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

گام دوم- بازخورد و تحسین

✓ دانش‌آموزان را برای دستاوردهای مهم‌شان در داخل و خارج مدرسه تحسین کنید.

✓ زمان‌هایی را اختصاص دهید که با هر یک از آنان در مورد فعالیت‌هایی که انجام می‌دهند و علائق آنها گفتگو کنید و تکالیفی که از آنان می‌خواهید را با علائق و فعالیت‌های آنان پیوند دهید.

✓ بازخوردهای مناسب به دانش‌آموزان بدهید. بسیاری از معلمان بازخوردی به دانش‌آموزان می‌دهند که مشوق است و توانایی آنان را به ایشان بیان می‌کنند؛ اما گاهی نیاز دارند بازخورد خاصی دهند تا دقیقاً بفهمند چه چیزی را خوب انجام دادند و چه چیزی را باید بهبود ببخشند. شاید نیاز باشد تکلیف را به اجزای خردتر تبدیل کرد و اجازه داد دانش‌آموزان نقاط ضعف و قوت خود را دریابند. برای مثال به ایشان بگویید:

«در بند مقدمه به صورت آشکار ایده اصلی مقاله را بیان کرده‌ای. به خوبی آن را جمع‌بندی کرده‌ای. حالا نگاهی به جزئیاتی که ایده اصلی را در بند سوم حمایت می‌کند، داشته باشیم.»

«این بخش از تکلیف خیلی قوی بود. زیرا از این استدلال.... به خوبی استفاده کرده‌ای و در این بخش شما...»

«تا اینجا مسئله را درست حل کردی، از اینجا به بعد را یکبار بلند بگو یا بنویس که به چه صورت پیش رفتی که به این نتیجه رسیدی...»

«با استفاده از کلام و جملات زیبا، ایده‌ها و نظرات و پاسخ‌های آنها را به سمت بهتر شدن و کامل شدن سوق دهیم: پسرم عالی گفتم، این قسمت را کمی تغییر بده. دخترم تو نویسنده خوبی هستی و خیلی خلاقانه می‌نویسی، از تشبیه هم در نوشته‌هایت استفاده کن. وقتی انشای تو را خواندم لذت بردم، خیلی زیباتر از حد انتظار من بود. اگر خوش‌خطرتر بنویسی عالی می‌شود. پسرم جوابی که دادی عالی بود، دوباره آرام و شمرده تکرار کن تا دوستان نکات مهم آن را یادداشت کنند.»

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهنماهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

✓ موفقیت‌های قبلی دانش‌آموز را با شواهدی که دارید به او یادآور شوید.

✓ تکلیف را به بخش‌های کوچک‌تر تقسیم کنید تا دانش‌آموزان ببینند دانش لازم برای هر مرحله را دارند و می‌توانند آن تکلیف را کامل کنند.

✓ آزمون‌های کوچکی برگزار کنید که در آن دانش‌آموزان می‌توانند دانش خود را به نمایش بگذارند. اگر موفق شدند، روی تکالیف دشوارتر تمرکز کنید.

✓ مالکیت ایده‌هایی که دانش‌آموزان مطرح کرده‌اند را به آنان نسبت دهید. برای مثال، در یک بحث می‌توان گفت «لیلا نکته‌ای به نظرات مریم اضافه کرد و گفت که...»

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

گام سوم- ایجاد شور و اشتیاق و انگیزه

✓ به دانش‌آموزان حق انتخاب بدهید تا همزمان با به نمایش گذاشتن یادگیری، از توانایی‌ها و علائق خویش استفاده کنند. برای مثال می‌توانید چند تکلیف به آنان بدهید تا از میان آنها دست به انتخاب بزنند یا این که محتوای خاص خود را انتخاب کنند و از درون آن اصول و تعمیم‌ها را بیرون بکشند.

✓ نسبت به مواد آموزشی که تولید می‌کنید حس اشتیاق نشان دهید. اگر شما نسبت به محتوا مشتاق باشید، دانش‌آموزان هم ممکن است اشتیاق خود را به اشتراک بگذارند.

✓ دانش‌آموزان (به ویژه دانش‌آموزان دوره دبستان) شنیدن داستان‌های مختلف، حتی داستان‌های تاریخی و حماسی را دوست دارند. سعی کنید متناسب با موضوع درس، داستان‌هایی را انتخاب کنید و در کلاس بخوانید و به روابط خود با آنان عمق بیشتری ببخشید. هنگامی که می‌خواهید داستان را بخوانید چند پرسش (به ویژه پرسش‌های اساسی که در صفحات بعدی توضیح داده شده است) طراحی کنید و پیش از شروع داستان به دانش‌آموزان بگویید که به پاسخ این پرسش‌ها فکر کنند.

✓ در ابتدای سال فهرستی از تاریخ تولد دانش‌آموزان تهیه کنید و در آغاز هر ماه با استفاده از فیلم‌های کوتاه و تصاویری که برایشان می‌سازید، تولد متولدین ماه را یادآوری کنید و تبریک بگویید و حتی به عنوان هدیه می‌توانید

✓ در کلاس‌های غیرحضوری استفاده از صورتک‌ها (ایموجی‌ها) می‌تواند بر کیفیت تعامل معلم و دانش‌آموزان اثر گذارد. می‌توان برخی از صورتک‌ها را انتخاب و به عنوان زبان مشترک از آنها استفاده کرد. برای مثال، اگر دانش‌آموزان مطلبی را نفهیدند، صورتک خاصی را ارسال نمایند یا این که در آغاز کلاس از دانش‌آموزان بخواهید احساسی که دارند را از طریق این صورتک‌ها با کلاس به اشتراک بگذارند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

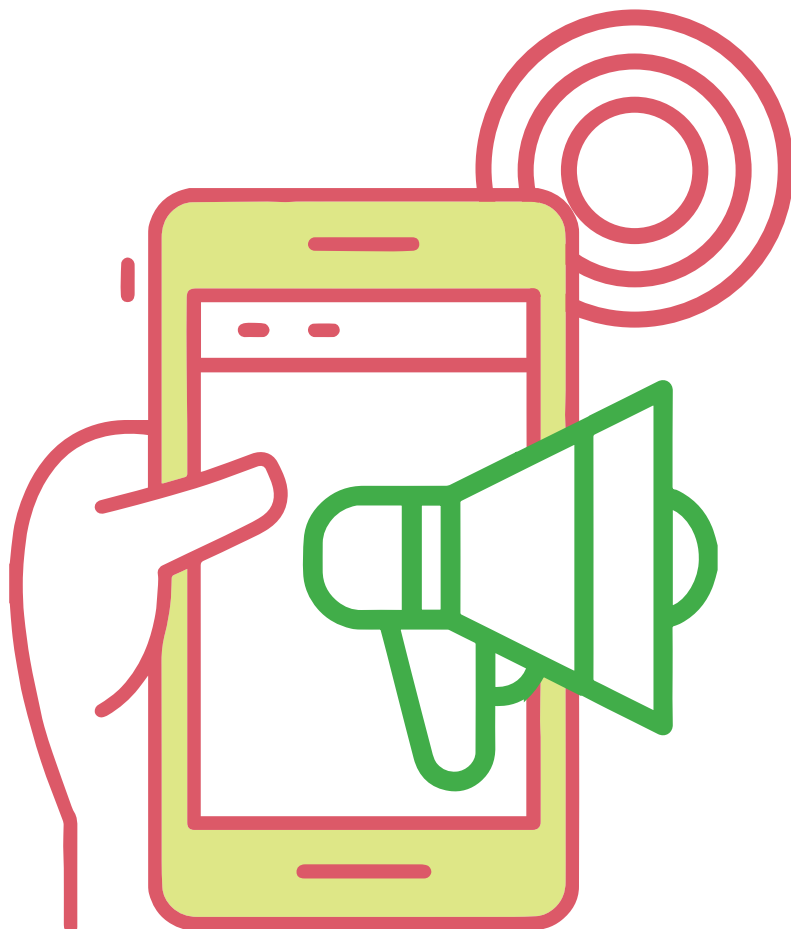

عکس آنها را در آن روز پروفایل گروه کلاس قرار دهید یا... (ویژه دوره دبستان).

✓ در کلاس‌های آنلاین با توجه به شرایط کنونی ممکن است خبری از مبتلا شدن دانش‌آموزان یا افراد خانواده آنها به کرونا به دست ما برسد. حتماً پیگیر و جویای احوال آنها شوید و از دوستانشان بخواهید در کلاس برای شفای آنها صلوات بفرستند یا حمد شفا بخوانند.

✓ مناسبت‌هایی مانند روز کودک، روز دانش‌آموز و هر آنچه که مربوط به دانش‌آموزان است را در کلاس یاد کنید و در آن روز با پخش کلیپ (نماهنگ)، آهنگ و تصاویر، احترام و علاقه خود را نسبت به آنها ابراز کنید تا بدانند چقدر برای شما مهم هستند.

✓ از دانش‌آموزان (دوره دبستان) بخواهید برگه‌ای دو ستونی روی درب اتاقشان یا روی کمد نصب کنند و هر روز کارهای خوب خود را در یک ستون و اشتباهاتشان را در ستون مقابل آن بنویسند و در پایان هر هفته احساس و افکار خود را در مورد کارهای خوب و اشتباهاتشان یادداشت کنند و برگه را با شما به اشتراک بگذارند.

گام چهارم- شنیدن و دیدن همه دانش‌آموزان

✓ با توجه به شرایط آموزش از راه دور، هیچ دانش‌آموزی نباید مورد غفلت قرار بگیرد، بنابراین مهم است که به موارد زیر توجه کنیم:

✓ معلم، تمام وقت کلاس را در اختیار خود نگیرد تا دانش‌آموزان احساس کنند کلاس متعلق به آنها نیز هست. آنها هم مورد خطاب قرار گیرند و بتوانند به صورت کلامی و غیرکلامی به آنچه در کلاس می‌گذارد، واکنش نشان دهند.

✓ اجازه دهید همه دانش‌آموزان در مباحث و تعاملات کلاسی شرکت کنند. دانش‌آموزانی که معمولاً مشارکت نمی‌کنند را صدا کنید و به گفتگو با آنها بپردازید.

✓ نحوه برخورد معلم در مقابل عدم پاسخ یا پاسخ نادرست دانش‌آموزان صبورانه باشد و در این مورد با همه یکسان برخورد شود.

✓ در دقایقی از کلاس جای خودمان را با بچه‌ها عوض کنیم، مثلاً بگوییم: «خب حالا قرار است شما معلم باشید و از من سؤال کنید یا به من املا بگویید؛ مینا جان از درس ۶ اجتماعی امروز دو سؤال از من بپرس؛ علی جان یک جمله از درس که به نظرت مهم‌تر بود را به من املا بگو و .....»

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۴/۲/۲. ارتباط دانش‌آموز با فرایندهای یادگیری و کتاب درسی

هسته اصلی جریان تدریس و یادگیری، تدارک شرایط و محیطی است که یادگیرنده بتواند با آن به تعامل بپردازد. هر یک از ما فرایندهای یادگیری خاص خود را داریم و علائق و اشتیاق هر یک از ما به یادگیری با عوامل مختلفی برانگیخته می‌شود؛ اما آنچه که در همه ما مشترک است، کنجکاوی، نسبت به دنیای پیرامون و کاوش آن است. همین ویژگی طبیعی انسان می‌تواند مبنای فرایند تدریس و یادگیری قرار گیرد و او را برای رویارویی با موقعیت‌های غیرقابل پیش بینی زندگی آماده سازد و به همین دلیل است که تدریس و یادگیری مبتنی بر کاوشگری موضوعیت پیدا می‌کند.

برخی از نظام‌های تعلیم و تربیت موفق، طراحی فرایند یادگیری و تدریس را به گونه‌ای پیش می‌برند که دانش‌آموز طی فرایند یادگیری با فرصت‌های متعدد و متنوعی روبرو شود. برای مثال طراحی فرصت‌های یادگیری به گونه‌ای پیش می‌رود که دانش‌آموز بتواند در موارد روبه‌رو به کاوش بپردازد:

- ✓ کاوش خود (اعم از باورها و ارزش‌ها؛ سلامت جسمانی، روانی، اجتماعی و معنوی؛ روابط انسانی و غیره)
- ✓ کاوش زمان و مکان (اعم از پیشینه‌های فردی، اکتشافات، مهاجرت‌های بشر، سفر و غیره)
- ✓ کاوش سبکی که دانش‌آموز ایده‌ها، احساسات، باورها و ارزش‌های خود را ابراز می‌کند.
- ✓ کاوش جهان طبیعی و قوانین آن
- ✓ کاوش ارتباط میان سیستم‌های ساخت بشر اعم از سازمان‌ها، نهادها و غیره با جوامع
- ✓ کاوش حقوق و مسئولیت‌های خود برای تلاش به منظور به اشتراک گذاشتن منابع محدود موجود در سیاره زمین با دیگر انسان‌ها و موجودات

شایان ذکر است طراحی چنین فرصت‌های یادگیری باید پیش از شروع کلاس از سوی معلم صورت گیرد. برخی از معلمان برای این که تمرکز دانش‌آموزان در کلاس‌های آنلاین افزایش یابد پیش از شروع هر کلاس، به صورت مکتوب مجموعه فعالیت‌هایی که قرار است در کلاس صورت گیرد را با دانش‌آموزان به اشتراک می‌گذارند. به خاطر داشته باشید که کلاس آنلاین ممکن است خسته کننده باشد، پس فعالیت‌های متنوع و جذابی را طراحی کنید. همچنین با استفاده از فنون مختلفی که در بخش سنجش و ارزشیابی این برنامه آورده شده است مانند بلیط خروج، می‌توانید دانش‌آموزان را در فعالیت‌های تأملی و فراشناختی درگیر کنید.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنماهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

کاوشگری

تدریس و یادگیری به شیوه کاوشگری اگر به خوبی طراحی شود، می‌تواند انگیزه دانش‌آموزان را برای یادگیری افزایش دهد و در این شرایط کرونایی که پژوهش‌ها حکایت از کاهش انگیزه دانش‌آموزان دارد، مؤثر به نظر می‌رسد؛ به همین دلیل از بین رویکردهای مختلف تدریس و یادگیری، بر شیوه کاوشگری تأکید می‌شود. تفاوت میان کلاس سنتی و کلاس مبتنی بر کاوشگری در جدول زیر نمایش داده شده است.

سنتی	کاوشگری
دانش‌آموزان به تنهایی کار می‌کنند.	دانش‌آموزان به صورت گروهی کار می‌کنند.
کلاس درس، دانش‌آموزان را برای زندگی آینده آماده می‌کند.	کلاس درس، خود زندگی است.
تمرکز بر برابند و محصول تدریس و یادگیری است.	تمرکز بر فرایند و برابند یادگیری است.
یادگیری به عنوان وظیفه‌ای است که بر دوش آنان گذاشته شده است و باید آن را تحمل کرد.	یادگیری به عنوان چالشی لذت‌بخش و مبتنی بر جستجوگری دیده می‌شود.
پرسش‌هایی که مطرح می‌شود بسته هستند، یعنی یک پاسخ درست دارند.	پرسش‌هایی که مطرح می‌شوند باز هستند، یعنی چندین پاسخ درست می‌توان به آنها داد.
تأکید بر تسلط بر دانش در سطح واقعیت است.	تأکید بر درک مفاهیم است.
گام به گام از برنامه درسی پیروی می‌کند.	امکان تعقیب پرسش‌های دانش‌آموزان وجود دارد.
فعالیت‌ها به طور عمده بر کتاب‌های درسی و کتاب‌های کار تکیه دارند.	فعالیت‌ها بر انواعی از منابع تکیه دارند.
دانش‌آموزان به عنوان لوح سفید در نظر گرفته می‌شوند.	دانش‌آموزان به عنوان متفکرانی دیده می‌شوند که نظریات خود را در مورد جهان دارند.
معلمان معمولاً اطلاعات را به دانش‌آموزان انتقال می‌دهند.	معلمان تسهیل‌گر یک محیط یادگیری تعاملی هستند.
معلمان معمولاً در پی پاسخ‌های درست هستند.	معلمان معمولاً در پی درک یادگیری دانش‌آموزان هستند.
سنجش معمولاً از تدریس جداست.	سنجش در تدریس تنیده شده است.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

کاوشگری در هر حوزه‌ای که به کار بسته شود نیازمند به طراحی پرسش‌هایی است که معمولاً با عنوان «پرسش‌های اساسی» از آنها یاد می‌شود. چنین پرسش‌هایی معناسازی ما را برانگیخته می‌کنند. استفاده از این پرسش‌ها، انتقال یادگیری به دنیای واقعی را نیز آسان می‌سازد زیرا در برخورد با چالش‌های تازه ما را به جستجوی الگوهای مشابه، پیوند دادن اندیشه‌ها و در نظر گرفتن راهبردهای سودمند سوق می‌دهند. معلم با طرح این پرسش‌ها هم می‌تواند یادگیری دانش‌آموزان را سنجش کند و هم علاقه آنان را به موضوع یادگیری افزایش دهد. پرسش‌های اساسی معمولاً تمام یا برخی از ویژگی‌های زیر را دارند:

✓ باز پاسخ هستند و در برابر یک پاسخ صحیح ساده یا واحد، مقاومت نشان می‌دهند.

✓ تفکر را فرا می‌خوانند، غیرمنتظره و یا بحث برانگیز هستند.

✓ دانش‌آموزان را ملزم به استفاده از محتوای درس و تجربه شخصی خود می‌کنند. همچنین آنها را ملزم می‌کنند که جایگزین‌ها را در نظر بگیرند، شواهد را سبک و سنگین و از اندیشه‌های خود حمایت و پاسخ‌های خود را توجیه کنند.

✓ به ایده‌های کلان و اصلی موجود در یک رشته علمی اشاره می‌کنند.

✓ می‌توانند مجدداً مورد بازبینی قرار گیرند تا دانش‌آموزان را درگیر گفتگو و بحث کنند.

✓ به طرح پرسش‌های دیگر از سوی دانش‌آموزان منجر می‌شوند.

✓ تحریک کننده مفروضه‌ها و آموزه‌های پیشین هستند.

✓ میان یادگیری پیشین و تجربه‌های فردی، پیوندهای معنادار برقرار می‌کنند.

برخلاف تصور بسیاری از افراد، کاوشگری منحصر به حوزه علوم تجربی نیست. حتی در حوزه علوم انسانی سخن از کاوشگری جغرافیایی، کاوشگری تاریخی و کاوشگری علوم اجتماعی وجود دارد و در حوزه هنر و همچنین نگارش و انشاء فارسی نیز به کار گرفته می‌شود.

برای مثال در حوزه نگارش و انشاء فارسی در مباحث مربوط به تصویرنویسی، تهیه گزارش، تهیه سفرنامه و غیره می‌توان از روش مبتنی بر کاوشگری سود جست. آموزش در فضای مجازی فرصت مناسبی برای کاوشگری فراهم کرده است. منبع یادگیری، دیگر، محدود به کتاب درسی نیست و می‌توان از فیلم‌ها، تصاویر و حتی بازدید مجازی از مکان‌های تاریخی و دیدنی کمک گرفت و آنها را به عنوان منابع یادگیری در نظر گرفت.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

مثال‌هایی از پرسش‌های اساسی در دروس مختلف

ریاضیات

- ❓ جمع و تفریق چه شباهتی دارند؟
- ❓ رقم‌های یک عدد چه ارتباطی با هم دارند؟
- ❓ چگونه می‌توان با استفاده از داده‌ها تصمیمی را گرفت؟

مطالعات اجتماعی

- ❓ در این داستان صدای چه کسانی شنیده نشده است؟
- ❓ چه چیزی ارزش جنگیدن را دارد؟ چه کسانی در این باره تصمیم گیرنده هستند؟
- ❓ من چگونه می‌توانم در مورد یک مسئله مهم اما بی‌اهمیت برای خانواده‌ام، نقش اثرگذاری داشته باشم؟ (مثلاً مصرف آب، دور ریختن غذا و غیره).

هنر

- ❓ آیا هنرمند نسبت به مخاطبان خود تعهدی دارد؟ مخاطبان نسبت به هنرمندان چطور؟
- ❓ کارهای هنری چه چیزی در مورد فرهنگ جامعه به ما می‌گویند؟ آنها چگونه ممکن است نگاه ما را نسبت به آن فرهنگ و جامعه تحریف کنند؟
- ❓ شما اگر جای فیلم‌ساز بودید، داستان فیلم را چه تغییری می‌دادید و چرا؟
- ❓ برای فهم یک فیلم یک دقیقه‌ای، باید به چه نکاتی در فیلم توجه کنیم؟

علوم

- ❓ در بدن موجودات زنده، کارکرد و ساختار چگونه با هم مرتبط هستند؟
- ❓ یک ادعای علمی را چگونه باید ارزشیابی کرد؟

دینی

- ❓ کدام بخش زندگی من ثابت و کدام بخش قابل تغییر است؟
- ❓ دین در زندگی انسان چه نقشی دارد؟

ادبیات

- ❓ خوانندگان خوب چه می‌کنند؟
- ❓ نویسنده یک داستان، چگونه داستان را شروع کند تا باعث جذابیت بیشتر آن شود؟
- ❓ کاربرد ادبیات در زندگی ما چیست؟
- ❓ تاریخ و ادبیات چه رابطه‌ای با یکدیگر دارند؟
- ❓ چگونه می‌توان ادبیات را در زندگی جاری ساخت؟
- ❓ حقیقت بالاتر و ارزشمندتر است یا تخیل؟ چرا؟

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهنماهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

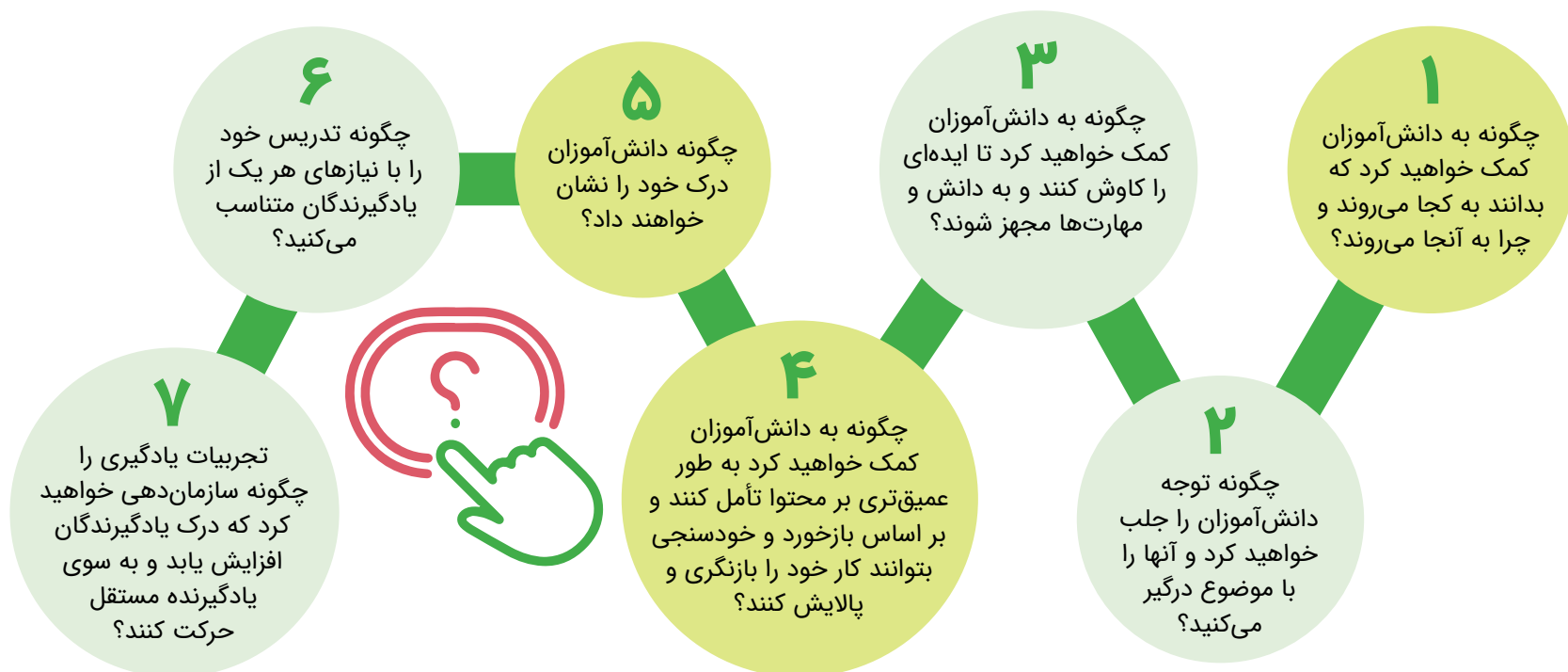
۹ مدیران مدارس

تسهیل‌گری مسیر کاوشگری

افزون بر استفاده از پرسش‌های اساسی برای هدایت فرایند کاوشگری، با استفاده از گام‌های زیر نیز می‌توان تجربیاتی برای یادگیری دانش‌آموزان طراحی کرد که مسیر کاوشگری تسهیل شود:

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهنمای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

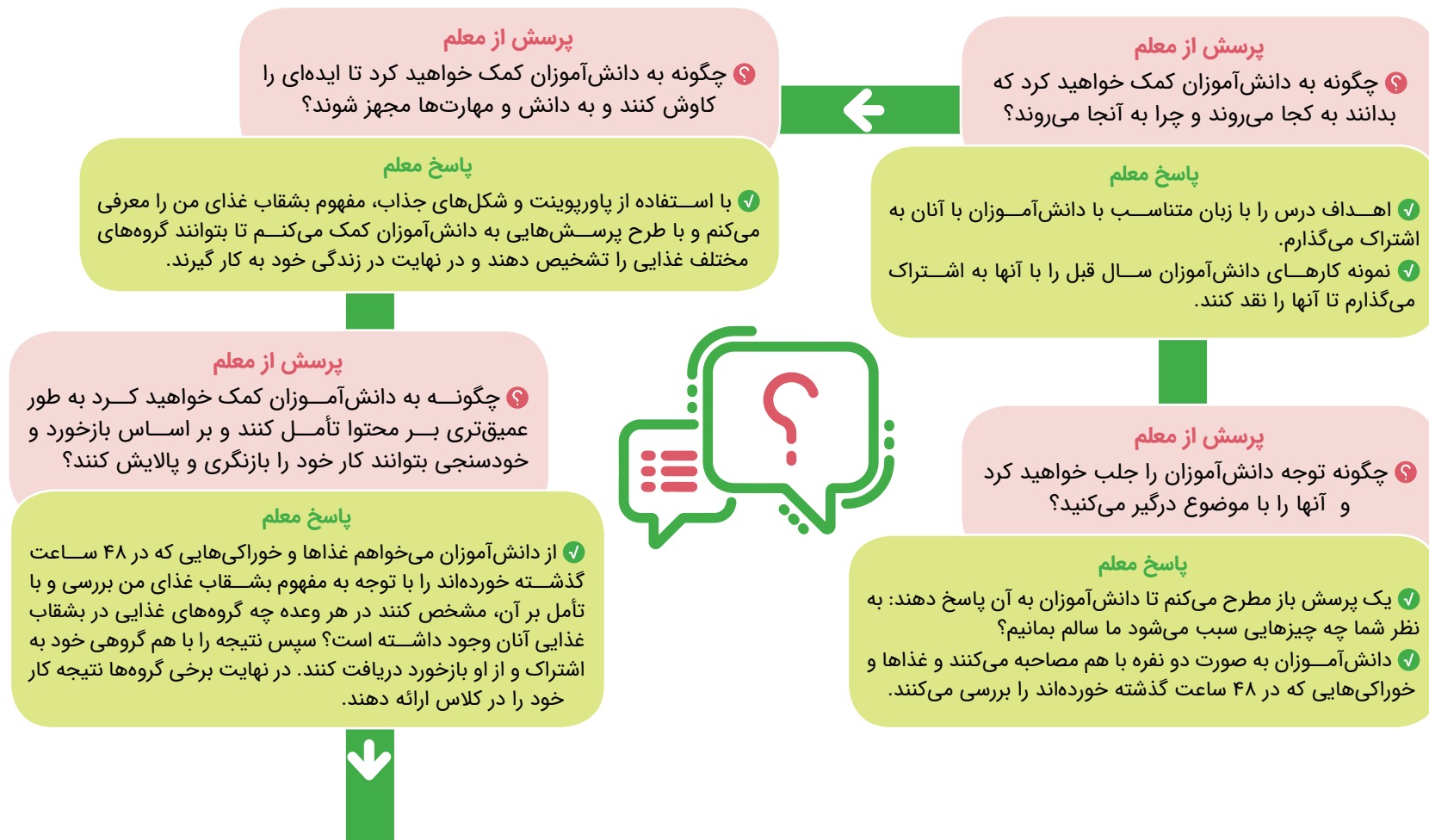
۷ خانواده

۸ محیط

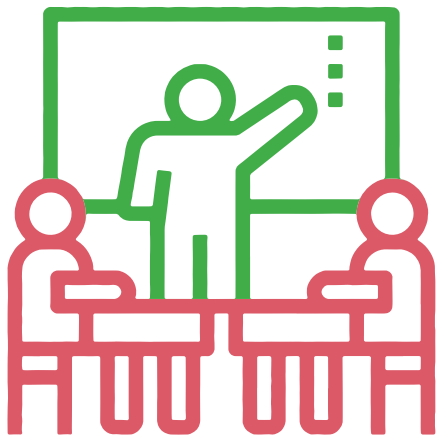
۹ مدیران مدارس

گام‌های ذکر شده در بالا در جدول زیر در قالب پرسش و پاسخ از یک معلم در یک طراحی آموزشی خاص بیان شده است:

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهبردهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

پرسش از معلم

❓ تجربیات یادگیری را چگونه سازمان‌دهی خواهید کرد که درک یادگیرندگان افزایش یابد و به سوی یادگیرنده مستقل حرکت کنند؟

پاسخ معلم

✓ فرصت‌های یادگیری در گام‌های کوچک ارائه می‌شود و از تجربیات پیشین دانش‌آموزان حرکت می‌کنم و از دانش‌آموزان می‌خواهم آنچه آموخته‌اند را از طریق نوشتن نامه در بافت زندگی خود به کار ببرند.

پرسش از معلم

❓ چگونه دانش‌آموزان درک خود را نشان خواهند داد؟

پاسخ معلم

✓ از دانش‌آموزان می‌خواهم با توجه به اصول نامه نویسی، یک نامه برای مادر خود (کسی که در خانه بیشتر کار آشپزی می‌کند) درباره بشقاب غذایی سالم بنویسند و در کلاس برای ما بخوانند یا این که با توجه به اصول ارائه اثربخش، یک فیلم کوتاه تهیه و در آن بشقاب غذایی سالم را به مادر خود معرفی کنند و در کلاس به نمایش بگذارند.

پرسش از معلم

❓ چگونه تدریس خود را با نیازهای هر یک از یادگیرندگان متناسب می‌کنید؟

پاسخ معلم

✓ فرصت‌های یادگیری که طراحی می‌شود با زندگی واقعی دانش‌آموزان پیوند می‌زنم و به این ترتیب نیازهای آنان لحاظ می‌شود.
✓ فعالیت‌های یادگیری متنوع برای دانش‌آموزان طراحی می‌کنم.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهنماهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۴/۲/۳. ارتباط دانش‌آموز با دانش‌آموزان دیگر

در کلاس درس (خواه حضوری، خواه غیرحضوری) معلم تنها کسی نیست که مسئولیت خلق محیطی برای یادگیری را دارد. هر کدام از دانش‌آموزان، آورده‌های ارزشمندی برای کلاس دارند و می‌توانند در خلق این محیط مشارکت داشته باشند. تمام رفتارهای انسان‌ها متأثر از افراد و گروه‌هایی است که فرد به آن تعلق دارد. کلاس درس هم یک گروه است؛ گروهی که افراد با خصیصه‌های مشترک (مثل سن و سال و میزان تحصیلات و رشته تحصیلی) در آن جمع شده‌اند و همین اشتراکات، باعث می‌شود دانش‌آموزان به هم نزدیک شوند و احساس دل‌بستگی کنند. نوع ارتباطی که معلم میان این دانش‌آموزان برقرار می‌کند، بسیار مهم است. معلم باید با خود فکر کند «من می‌خواهم چه نوع ارتباطی میان دانش‌آموزانم برقرار باشد». به باور صاحب‌نظران تعلیم و تربیت در شرایط حاضر نیاز به این داریم که میان دانش‌آموزان رابطه همدلانه، دو سویه، سالم، سازنده و عاری از وابستگی برقرار شود. راهبردهای زیر در این خصوص می‌تواند کمک‌کننده باشد:

- ✓ مشارکت را ارج نهید. برای دانش‌آموزان فرصت‌هایی را فراهم کنید تا از همدیگر کمک بگیرند و به این ترتیب یادگیری عمیق‌تری حاصل شود.
- ✓ هنگامی که دانش‌آموزان مشغول کار کردن در گروه‌های کوچک هستند، با پیش کار آنان، اطلاعات، منابع یا مشوق‌های لازم را برایشان فراهم کنید.
- ✓ از دانش‌آموزان بخواهید محصولی طراحی کنند و بسازند و خواسته‌ها و نارضایتی‌های خود را از طریق یک کلاژ، عکس یا نقاشی، فیلم، نوشتار و غیره منعکس کنند و به کلاس ارائه دهند.
- ✓ افکار، احساسات و عواطف خود را ابراز کنند و با دیگران به اشتراک بگذارند.
- ✓ به دانش‌آموزان مهارت‌های لازم مانند مهارت شنیدن فعال را برای تعامل گروهی آموزش دهید.
- ✓ به منظور اینکه دانش‌آموزان بتوانند گروه‌های مختلف را تجربه کنند و وابستگی در بین آنها پیش نیاید، روابط محترمانه و همدلانه باشد، اعضای گروه‌ها و نقش‌های آنها را به تناوب تغییر دهید.
- ✓ اطمینان یابید هر یک از دانش‌آموزان گروه، مفاهیم، مهارت‌ها و نگرش‌های مرتبط با تجربه یادگیری مورد نظر را کسب کرده است.
- ✓ صورت گروهی کار کنند و نقش افراد گروه را به روشنی تعریف کنید. با قرار گرفتن در گروه‌ها، خلأ ارتباطی ناشی از این شرایط بحران را تا حدی برطرف می‌شود. افزون بر آن، دانش‌آموزان صدای خود را باز می‌یابند و به دلیل همکاری با یکدیگر احساس امنیت می‌کنند و یادگیری بهبود می‌یابد. وقتی یادگیرنده‌ای با مفهوم‌ها، مهارت‌ها یا نگرش‌های دشوار کلنچار می‌رود، این همسالان هستند که برای او امنیت پدید می‌آورند. همسالان با مهارت، شفافیت و دلسوزی شگفت‌آوری به همدیگر کمک می‌کنند.
- ✓ برای دانش‌آموزان خود فرصت‌هایی فراهم کنید تا بتوانند

فرهنگ‌ها و اقوام مختلف وجود داشته باشند. این فعالیت برای دانش‌آموزان جذاب خواهد بود.

✓ کمی که از سال تحصیلی گذشت و دانش‌آموزان با یکدیگر آشنا شدند، هر چند روز یکبار فضایی پدید آورید تا هر یک از دانش‌آموزان یک ویژگی مثبت یکی از همکلاسی‌های خود را روی تخته یادداشت کنند. آنان باید از تکرار نظری که در آن فضا موجود است، پرهیز کنند. در نهایت برگه کامل شده را به صاحب آن برگردانند.

✓ کار گروهی را جدی بگیرید و هر وقت امکان‌پذیر بود، تکالیفی طراحی کنید که دانش‌آموزان به

✓ در آغاز سال تحصیلی از دانش‌آموزان بخواهید با یکدیگر مصاحبه کنند و فرد مصاحبه‌شونده را به کلاس معرفی کنند.

✓ از دانش‌آموزان بخواهید از پیشینه، سرگرمی‌ها و علائق خود پوسترهایی بسازند. در این پوستر می‌توانند عکس‌هایی از زمان تولد تا لحظه حال را بگنجانند. سپس از دانش‌آموزان بخواهید این پوسترها را در کلاس ارائه دهند (دانش‌آموزان دوره ابتدایی و متوسطه اول).

✓ همه دانش‌آموزان را تشویق کنید تا از خود بگویند و تجربه‌ها و خاطره‌های خود را برای دیگران بازگو کنند. اگر در کلاس افرادی از

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۵

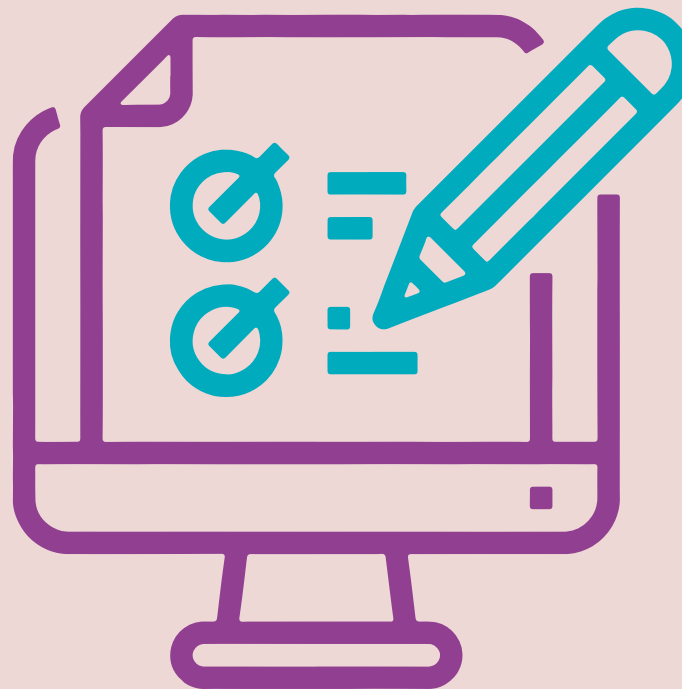
سنجش
و ارزشیابی

همه‌گیری جهانی کووید-۱۹ سبب شد بسیاری از نظام‌های تعلیم و تربیت به صورت ناگهانی و غیرقابل پیش‌بینی با چالش بسته شدن مدارس و نیاز به ابداع شیوه‌هایی تازه برای تدریس و یادگیری روبرو شوند تا فرایند یادگیری متوقف نشود. هر چند بسیاری از مدارس به زیست‌بوم تازه‌ای ورود پیدا کرده‌اند اما این قلمرو هنوز برای بسیاری از کنشگران نظام‌های تعلیم و تربیت ناآشناست و برای چگونگی مواجهه با عناصر و مؤلفه‌های مختلف این نظام نیاز به حمایت پشتیبانی دارند.

از جمله مؤلفه‌های مهم در نظام تعلیم و تربیت، عنصر سنجش است که در این زیست‌بوم تازه که یادگیری از راه دور رخ می‌دهد، ارزش و اهمیت دوچندانی می‌یابد. سنجش به عنوان فرایند گردآوری، تحلیل و کاربرد شواهد متنوع و چندگانه‌ای از یادگیری دانش‌آموزان، در نظر گرفته می‌شود که فرایند تدریس و یادگیری را غنی می‌کند و آن را پیش می‌برد. به طور کلی رشد و بالندگی در این زیست‌بوم تازه، نیازمند فرهنگ حمایت‌گر سنجش است. در چنین فرهنگی، ذینفعان مختلف تعلیم و تربیت اعم از دانش‌آموزان، معلمان، والدین، مدیران مدارس و سیاست‌گذاران برنامه‌های تعلیم و تربیت، ظرفیت‌های سنجشگری را در خود رشد می‌دهند تا بتوانند در جهت کمک به اثربخش ساختن فرایند یادگیری، آن را پایش، مستند و اصلاح کنند.

نظر به بحران پیش آمده برای نظام آموزشی در دوره همه‌گیری جهانی کووید-۱۹، باید انتظارات و شیوه‌های سنجش نسبت به شرایط عادی تغییر کند. از این‌رو، بر مبنای تجارب زیسته معلمان در سال گذشته و مطالعات ملی و بین‌المللی در خصوص سنجش و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، رویکرد سنجش و ارزشیابی متناسب با شرایط یادگیری در این دوره بحرانی معرفی می‌شود.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنمای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

۵/۱. ویژگی‌های سنجش در شرایط آموزش غیرحضوری

مهم‌ترین ملاحظات که در فرایند سنجش به طور عام و در آموزش در فضای مجازی به طور خاص مورد توجه است، به شرح ذیل است:

سنجش تکوینی

حسن سنجش تکوینی (برای یادگیری) این است که یادگیرنده به صورت تدریجی، بازخورد می‌گیرد و فرصت می‌یابد توانایی‌های خود را ارتقا بخشد. سنجش یکباره و در پایان سال، مخصوصاً در آموزش مجازی، دقیق و منصفانه نیست.

افزایش ثقل علمی

در یادگیری در فضای مجازی امکان ثقل بیشتر از آموزش حضوری بوده و امکان نقض اخلاقیات در این زیست‌بوم خیلی فراهم است. بنابراین برنامه‌ریزی اقدام‌های سنجشی که امکان ثقل را پایین بیاورند و یا از بین ببرند، اهتمام زیادی را می‌طلبد.

شفافیت در سنجش

لازم است از ابتدای فرایند آموزش، انتظارات از یادگیرنده مشخص باشد. هرچند در آموزش حضوری نیز یادگیرندگان باید بدانند چرا، بر اساس چه معیارهایی و چگونه سنجش می‌شوند، اما این مسئله در آموزش در فضای مجازی اهمیت دوچندانی می‌یابد.

اعتبار سنجش

نتایج سنجش نباید به گونه‌ای باشد که اگر سنجشگر دومی این کار را انجام داد، نتیجه متفاوتی حاصل شود یا یادگیرنده آن را نپذیرد. طراحی روبریک (توضیح در صفحات پایین) می‌تواند در افزایش اعتبار سنجش مؤثر باشد.

سلامت-محور

به طور کلی سنجش نباید برای دانش‌آموز فشار روانی ایجاد و او را از صحنه واقعی کلاس دور کند. در یادگیری از راه دور، این مورد باید با حساسیت بیشتری مورد توجه قرار گیرد و با سنجش‌های مستمری که انجام می‌شود، دانش‌آموز باید نسبت به توانایی خود برای یادگیری نگاه مثبتی پیدا کند (این مطلب اشاره به خودکارآمدی یادگیرنده دارد).

استفاده از فناوری

سنجش در شرایط همه‌گیری جهانی کووید-۱۹ با تکیه بر فناوری انجام می‌شود و ابزارهای فناورانه، یاری‌گر معلم در انجام اقدام‌های سنجشی است.

تنوع و چندگانه بودن سنجش

شواهد متعدد یادگیری دانش‌آموزان، باید از طریق شیوه‌ها و سبک‌های سنجشی متنوع (پروژه، آزمون و غیره) و چندگانه (خودسنجی، همسال‌سنجی و غیره) گردآوری شوند.

سادگی در سنجش

برای این‌که سنجش قابل فهم باشد و یادگیرندگان بدون نیاز به راهنمایی بیرونی بتوانند فرایند آن را طی کنند، سنجش باید ساده و قابل درک باشد.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۵/۲. سه محور اساسی برای اجرای موفقیت‌آمیز سنجش

محور اول: به اشتراک‌گذاری هدف‌های یادگیری و معیارهای موفقیت

در شرایطی که یادگیری از راه دور و در شرایط بحران انجام می‌گیرد، دانش‌آموزان با چالش‌های زیادی روبرو هستند که برخی از آنها عبارت‌اند از: دشواری در تمرکز و مدیریت ذهن، محدود شدن مسیر آموزشی به حسّ شنوایی به دلیل عدم امکان ارتباط چهره به چهره در بسیاری از کلاس‌ها، تعاملی نبودن آموزش، فقدان تعامل با همکلاسی‌ها و اثرات منفی این پدیده بر رشد اجتماعی و شخصیتی دانش‌آموزان و آثار سوء شناختی و روان‌شناختی ناشی از فشارهای گوناگون زندگی در بحران همه‌گیری جهانی کووید-۱۹. معلم برای غلبه بر این چالش‌ها باید تلاش کند مشارکت دانش‌آموزان را در فرایند یادگیری بیشتر کرده و انگیزه آنها را افزایش دهد.

پژوهش‌ها نشان داده‌اند اگر معلمان در آغاز فرایند تدریس به زبانی که برای دانش‌آموزان قابل‌فهم است، بگویند که قرار است آنها چه چیزی را بیاموزند و این آموخته‌های تازه، توانایی انجام چه کاری را به آنها خواهد داد، دانش‌آموزان طی فرایند یادگیری مسئولیت‌پذیرتر شده و تبدیل به یادگیرندگان مستقل‌تری می‌شوند. افزون بر آن، آگاهی و درک هدف‌های یادگیری به دانش‌آموز در افزایش تمرکز کمک می‌کند.

به این ترتیب یکی از ضروری‌ترین و نخستین فعالیت‌هایی که معلمان باید انجام دهند، به اشتراک گذاشتن هدف‌های یادگیری با دانش‌آموزان و والدین آنها است. یعنی هدف‌های یادگیری باید به صورت روشن و شفاف با آنها در میان

گذاشته شود.

هنگامی که هدف‌های یادگیری به شکل عملیاتی و قابل اجرا به منظور اشتراک‌گذاری با دانش‌آموزان و والدین نوشته می‌شود، باید اطمینان حاصل شود که آنچه قرار است دانش‌آموزان بیاموزند به روشنی ذکر شده باشد. همچنین برای دانش‌آموزان روشن شود که چرا باید این مطلب را بیاموزند و در زندگی واقعی چه کمکی به آنان خواهد کرد. بهتر است اهداف یادگیری در طول تدریس در جلوی چشمان دانش‌آموزان قرار گیرد (روی تخته، صفحه مجازی و...) تا مقصد یادگیری پیش روی آنان باشد. در چنین شرایطی این پرسش برای یادگیرنده موضوعیت پیدا می‌کند:

من در چه وضعیتی
نسبت به مقصد یادگیری
هستم؟
چقدر خوب به سمت
مقصد یادگیری
پیش رفته‌ام؟

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

برای این‌که دانش‌آموز به پاسخ این سؤال نزدیک شود، معلم باید معیارهای موفقیت (شواهد یادگیری) را نیز مشخص کند تا دانش‌آموزان با مراجعه به آن معیارها دریابند آیا به آنچه که در هدف‌های یادگیری آمده است، دست یافته‌اند یا خیر. معیارهای موفقیت بر اساس هدف‌های یادگیری نوشته می‌شوند و گام‌های اساسی‌ای را نشان می‌دهند که دانش‌آموز باید بردارد تا هدف‌های یادگیری مورد نظر را محقق سازد. به سخن دیگر، معیارهای موفقیت، «شواهد» ویژه‌ای هستند که دانش‌آموز را در ارتباط با دستیابی به هدف‌های یادگیری قضاوت می‌کند. بهتر است معلمان در آغاز تدریس خود درباره معیارهای موفقیت با دانش‌آموزان بحث و گفتگو و بر آنها توافق کنند.

مثال ۲- از کتاب فارسی دوره ابتدایی

هدف یادگیری

ما یاد می‌گیریم که یک دیدگاه (نظر) را به شیوه‌ای متقاعدکننده ارائه دهیم.

معیارهای موفقیت

من موفق خواهم بود اگر:

- ✓ شروع جذابی داشته باشم.
- ✓ برای دفاع از استدلال خود دلایل و مثال‌هایی ارائه دهم.
- ✓ برای جلب نظر مخاطب از طنز، داستان و یا پرسش‌هایی استفاده کنم.

مثال ۱- از کتاب فارسی دوره ابتدایی

هدف یادگیری

ما یاد می‌گیریم یک بند درباره یک موضوع بنویسیم.

معیارهای موفقیت

من موفق خواهم شد اگر:

- ✓ یک موضوع مناسب انتخاب و آن را محدود کنم.
- ✓ شکل یک بند را به کمک خطوط رسم کنم.
- ✓ جمله‌ی موضوع را تشخیص دهم.
- ✓ ارتباط موضوع بند و جمله موضوع را توضیح دهم.
- ✓ جمله‌های متعدد و متنوعی را تولید کنم.
- ✓ جمله‌های بند را در ارتباط با جمله موضوع بنویسم.
- ✓ علائم نگارشی را در بندنویسی رعایت کنم.

۱ سخن آغازین

۱

۲ پیش‌گفتار

۲

۳ اهداف و محتوا

۳

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

۵ سنجش و ارزشیابی

۵

۶ معلمان و دبیران

۶

۷ خانواده

۷

۸ محیط

۸

۹ مدیران مدارس

۹

مثال

از جمله فعالیت‌های مهم کتاب فارسی سوم دبستان، آموزش بندنویسی به دانش‌آموزان است. در گام نخست معلم می‌تواند از دانش‌آموزان بخواهد پس از انتخاب یک موضوع و در صورت نیاز محدود کردن آن، یک بند درباره آن بنویسند و سپس در گروه کلاسی به اشتراک بگذارند. در گام بعد معلم و دانش‌آموزان درباره نقاط قوت و ضعف بندهای به اشتراک‌گذاری شده با یکدیگر گفتگو کنند تا تصویری روشن از بندنویسی مطلوب در ذهن دانش‌آموزان ایجاد شود. در گام آخر می‌توان از دانش‌آموزان خواست بندهای به اشتراک‌گذاری شده را بر اساس کیفیت‌شان و میزان توجه به اصول بندنویسی (معیارهای موفقیت) رتبه‌بندی کرده، بندهای برتر را معرفی کنند، به اصلاح و تقویت بندهای خود بر اساس معیارهای گفتگو شده بپردازند.

برخی از معلمان برای به اشتراک‌گذاری هدف‌های یادگیری و ملاک‌های موفقیت با دانش‌آموزان از شیوه‌های خلاقانه‌ای استفاده می‌کنند. یکی از این شیوه‌ها استفاده از مصداق‌ها، نمونه‌ها و الگوها است که به پرورش حس شهودی یادگیرنده در مورد این‌که کار باکیفیت چگونه است و متشکل از چه چیزهایی است، کمک می‌کند. در واقع، وقتی یادگیرنده مصداق‌ها و الگوهای چیزی را می‌بیند، شامه‌ی تشخیص کیفیت را پیدا می‌کند.

معلم می‌تواند مصداق‌ها و تکلیف‌های مرتبط با هدف‌های یادگیری را با دانش‌آموزان به اشتراک بگذارد تا آنها با بررسی و کاوش دریابند به چه چیزی باید دست یابند. برای بررسی تکلیف‌ها می‌توان از دانش‌آموزان خواست آنها را از ضعیف به قوی با ذکر نقاط ضعف و قوت مرتب کنند. البته معلمان با توجه به شرایطی که در آن قرار گرفته‌اند، می‌توانند روش‌های دیگری را ابداع نمایند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۱. استفاده از زبان گفتاری

معلمان برای آن که بتوانند از زبان گفتاری به صورت اثربخش استفاده کنند، پیش از هر چیز باید با شیوه پرسشگری اثربخش آشنا باشند. معلمی که از هنر پرسشگری برخوردار است، می‌تواند تشخیص دهد دانش‌آموزان چه چیزهایی را می‌دانند، نیاز دارند چه چیزهایی را بدانند و چه چیزی را اشتباه فهمیده‌اند. هدف از پرسشگری این است که هم فرصتی برای تفکر دانش‌آموزان ایجاد شود و هم موقعیت واریسی درک دانش‌آموزان برای معلم فراهم شود. هنگامی که قرار است پرسشی طرح شود که با استفاده از آن، درک دانش‌آموزان سنجیده شود، معلم ابتدا باید از خود بپرسد:

- ❓ هدف از پرسیدن این سؤال چیست؟
  - ❓ آیا قرار است با این پرسش، دانش‌آموزان را به بازشناسی و تشخیص سوق دهم؟
  - ❓ آیا این پرسش از جنس سنجش و در خدمت آن است؟
- پس از آن معلم باید در مورد «قالب پاسخ» بیندیشد:
- ❓ «چه کسی» قرار است پاسخ دهد (یک فرد، گروه‌های کوچک یا کل کلاس؟)
  - ❓ آیا قرار است به صورت نوشتاری پاسخ دهند یا کلامی و غیره.

محور دوم: شیوه‌های سنجش و گردآوری شواهد

در شرایطی که ارتباط چهره به چهره معلمان با دانش‌آموزان محدود شده است، معلمان می‌توانند تلاش کنند شیوه‌های سنجش مختلفی را بیابند که بتوانند یادگیری دانش‌آموزان و درک و فهم آنان را واریسی کنند، نیازهای آنان را بهتر بفهمند و به سخنی دیگر نبض فرایند تدریس و یادگیری را در دست بگیرند. به منظور سنجش یادگیری دانش‌آموزان شیوه‌های مختلفی به شرح زیر وجود دارد که در ادامه هر کدام توضیح داده خواهد شد:

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنمای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

در این‌جا به تعدادی از فنون گفتاری قابل استفاده در سنجش و ارزشیابی در آموزش در فضای مجازی اشاره می‌شود. لازم به ذکر است لزومی ندارد معلم از همه روش‌ها به طور همزمان استفاده کند، بلکه به تناسب موقعیت آموزشی که در آن قرار دارد می‌تواند از میان روش‌های ارائه شده دست به انتخاب بزند:

فن فکر کن، به هم‌گروهی خود بگو، با کل کلاس به اشتراک بگذار

در برخی از پلت‌فرم‌ها مانند ادوبی کانکت، امکان گروه‌بندی دانش‌آموزان وجود دارد و می‌توان از آن استفاده کرد. تشکیل گروه در شاد نیز امکان‌پذیر است. مباحثه مشارکتی به کمک این فن به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد تا پاسخ‌های خود را پیش از به اشتراک‌گذاری با کل کلاس، با یک یا چند همسال به بحث بگذارند.

در گام نخست، معلم با یک سؤال، پخش فیلم یا دعوت به مطالعه متن، دانش‌آموزان را به تفکر وامی‌دارد و از آنها می‌خواهد به مدت چند دقیقه (نه چند ثانیه) در مورد آن فکر کنند. در ادامه در گروه‌های دو یا چند نفره اندیشه‌های خود را با هم‌کلاسی‌هایشان مقایسه کرده و بهترین، منحصر به فردترین، متقاعدکننده‌ترین یا جذاب‌ترین پاسخ‌ها را انتخاب کنند.

دانش‌آموزان پس از انجام این کار در گروه‌های کوچک، آموخته‌های خود را با کل کلاس به اشتراک می‌گذارند. وقتی دانش‌آموزان در گروه‌های کوچک با یکدیگر بحث می‌کنند و همچنین وقتی گفت‌وگوهای خود را با تمام اعضای کلاس به اشتراک می‌گذارند، معلم می‌تواند درک آنان را از آنچه تدریس شده است، محک بزند.

هنگامی که سؤال طرح می‌شود، دانش‌آموزان به زمان نیاز دارند تا هم سؤال را در ذهن خود پردازش کنند و هم با بازیابی اطلاعات از حافظه درازمدت و پردازش آن، پاسخ خود را آماده کنند. اگر دانش‌آموزی موفق نشد پاسخ صحیح را عنوان کند، باید به دانش‌آموز در راه رسیدن به پاسخ کمک شود تا به پاسخ برسد. وقتی دانش‌آموزان به سؤالات پاسخ دادند، معلم باید پاسخ آنها را استفاده کند و تصمیم بگیرد که در مرحله بعد چه رخ خواهد داد. حتماً باید به دانش‌آموز «بازخورد» داده شود (به اصول بازخورد در محور سوم پرداخته می‌شود) و در آخر، محتوای پاسخ‌های دانش‌آموزان تحلیل شود.

می‌توان جدولی تهیه کرد که نشان دهد چه کسی و چند بار پرسش‌ها را پاسخ داده است. برای تحلیل محتوای پاسخ‌های دانش‌آموزان، می‌توان از شنیدن فایل صوتی کلاس استفاده کرد. هنگام گوش دادن فایل دقت شود که دانش‌آموزان چه پاسخ‌هایی می‌دهند. در صورتی که کلاس در فضای مجازی همراه با ارتباط تصویری است، در طی پرسشگری، از یادگیرندگان به صورت غیرکلامی (مثلاً با تکان دادن سر و برقراری تماس چشمی) حمایت شود. رفتارهای غیرکلامی می‌تواند دانش‌آموزان را در پاسخ‌گویی به پرسش، تشویق یا دلسرد کند. «پرسشگری متقابل» روش دیگری است که چگونگی پرسش و پاسخ را پس از مطالعه متن به دانش‌آموزان یاد می‌دهد. برای این کار معلم از تمام دانش‌آموزان می‌خواهد در سکوت، متنی را بخوانند، سپس سؤالات خود درباره متن را از معلم بپرسند. پس از آن معلم و دانش‌آموز جای خود را تغییر می‌دهند. بخش بعدی متن نیز در سکوت، توسط همه دانش‌آموزان خواند می‌شود. زمانی که مطالعه بخش دوم به اتمام رسید، معلم از دانش‌آموزان سؤال می‌پرسد و به همین ترتیب پیش می‌روند و معلم درک آنان را از درس می‌سنجد. هر چه پیش می‌روند، آنها رفتار پرسشگری معلم را تقلید کرده و یاد می‌گیرند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

فن طرح مسئله

معلم طی این فرایند، موقعیت‌های آموزشی متناسب با موضوع تدریس را تدارک می‌بیند که طی آن یادگیرندگان تفکر خود را با دیگران به اشتراک می‌گذارند و با تمرکز بر آن موقعیت، به طرح مسئله اقدام می‌کنند. معلم که نظاره‌گر این مباحثه پاسخگویانه میان دانش‌آموزان است، می‌تواند درک دانش‌آموزان را از آنچه تدریس شده است و همچنین توانایی آنان را در انتقال آموخته‌های خود به موقعیتی که تدارک دیده شده است، محک بزند. آنها شباهت‌ها و تفاوت‌های تفکرات و استدلال‌های خود و دیگران را به بحث می‌گذارند و تلاش می‌کنند هر گونه بدفهمی و ابهام را برطرف کنند. هدف از این فن، رشد تفکر و استدلال در یادگیرندگان از طریق غنی ساختن تعاملات آنان است.

یک نمونه

یکی از دروس مطالعات اجتماعی سوم دبستان به رعایت قوانین و مقررات اشاره دارد. معلم در گام نخست با توجه به هدف‌های درس به ارائه آن می‌پردازد و به طور مفصل درباره نتایج رعایت یا عدم رعایت قوانین و مقررات توضیح می‌دهد و دانش‌آموزان نیز به رعایت قوانین و مقررات و اهمیت آن واکنش خوبی نشان می‌دهند. معلم می‌تواند برای درک بهتر دانش‌آموزان، یک موقعیت آموزشی ایجاد کند تا دانش‌آموزان خود را در آن موقعیت ببینند و بسنجند. در گام دوم معلم در جهت تدارک یک موقعیت آموزشی به دانش‌آموزان خود توضیح می‌دهد: «در شرایط همه‌گیری جهانی کووید-۱۹ یک کلاس در فضای مجازی با تعداد زیادی دانش‌آموز توسط یک معلم (مانند کلاس ما) مدیریت می‌شود. معلم در ابتدای سال قوانین کلاس را بیان کرده است، تعدادی رعایت می‌کنند، اما بسیاری از دانش‌آموزان به قوانین کلاس توجه نمی‌کنند و موجب ناراحتی معلم می‌شوند و معلم نیز نمی‌تواند به خوبی به آنها درس بدهد». در گام سوم از دانش‌آموزان خواسته می‌شود مسائل مهم این شرایط را بیان کنند.

یک نمونه

معلم ابتدا یک فیلم کوتاه در ارتباط با موضوع درسی در گروه کلاس بارگذاری می‌کند و از تمامی دانش‌آموزان می‌خواهد با تفکر بر روی فیلم کوتاه، مفهوم و داستان فیلم را برای هم‌گروهی‌ها عنوان کنند و اگر تجربه‌ای در زمینه این فیلم دارند، بیان کنند. در مرحله بعد باید با هم‌گروهی‌های خود درباره درک و نظرات خود به بحث و گفتگو بپردازند تا با قرار دادن نظرات یکدیگر در کنار هم، به درک جامع‌تری برسند. سپس هر یک از دانش‌آموزان نظرات خود را به همراه نتیجه مباحثه در گروه‌های کوچک در گروه کلاس قرار می‌دهند و تمام دانش‌آموزان می‌توانند به بیان نظرات خود درباره درک و برداشت اعضای سایر گروه‌ها بپردازند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنماهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

در شرایط تجربی با اجرای همین کار توسط یک همکار در دوره ابتدایی، مطالبی از پیام‌های دانش‌آموزان به دست آمده است که به تعدادی از آنها اشاره می‌شود:

❓ معلم در ابتدای سال قوانین کلاس را به ما گفته بود بچه‌ها. خیلی هاتون رعایت نمی‌کنید. مثلاً من میدونم یکی از بچه‌ها نیمه شب به معلم پیام داده و سؤال پرسیده. چرا ما نمی‌دونیم که نیمه شب وقت سؤال پرسیدن نیست؟

❓ آره آقا. من یادمه شما گفتید فقط تکلیف‌هایی که خودم ازتون می‌خوام بفرستید، اما خیلی از بچه‌ها یا کم یا زیاد می‌فرستن تو گروه. چرا بچه‌ها حواسشون نیست که باید به قوانین کلاس عمل کنند و به حرف معلم گوش بدن؟

❓ آقا شما گفته بودین که بچه‌ها در گروه سلام و احوالپرسی به همدیگه نکنید. چرا خیلی‌ها اینکارو می‌کنن. این‌جوری هم شما و هم ما اذیت می‌شیم و ممکنه خیلی از مطالب شما را نبینیم از بس که پیام زیادی میاد.

❓ راستی من یه سؤال دارم. چرا آقا گروه رو نمی‌بندد؟ تا بچه‌ها پیام اضافی ندن. شاید معلم داره به قوانین مدرسه عمل می‌کنه. مدیر بهش گفته.

صدلی معلم‌پار

این فن به این صورت است که دانش‌آموزان در نقش یک معلم به ارائه موضوع به دوستان خود می‌پردازند. معلم یک یا چند دانش‌آموز را که به درس تسلط دارند، انتخاب می‌کند و از آنها می‌خواهد که به ارائه بپردازند. بقیه دانش‌آموزان به عنوان تماشاگر و معلم به عنوان هماهنگ‌کننده نقش ایفا می‌کنند. تماشاگران پرسش‌هایی را در مورد موضوع درسی از دانش‌آموزانی که نقش سخنران محوری دارند، می‌پرسند. معلم بر اساس پرسش‌هایی که تماشاگران می‌پرسند، می‌تواند درک آنان را واری کند.

این فن در موضوعات دینی، فرهنگی و اجتماعی نیز قابل استفاده است. به عنوان مثال می‌توان در روز ولادت‌ها و شهادت‌ها، بزرگداشت مشاهیر ایرانی و سایر مناسبت‌ها بر اساس تقویم خورشیدی از دانش‌آموزان خواسته شود به جای معلم نکات لازم را در ارتباط با آن مناسبت، برای معلم و تمام اعضای کلاس عنوان کنند.

یک نمونه

تدریس ضرب‌المثل صفحه ۲۸ فارسی سوم دبستان توسط دانش‌آموز: از دانش‌آموز خواسته می‌شود برای لحظاتی معلم کلاس شود و در ارتباط تصویری زنده یا ضبط شده این ضرب‌المثل را برای دانش‌آموزان خود توضیح دهد. دانش‌آموز در تدریس خود اختیار کامل دارد. هنگامی که این کار از دانش‌آموز طلب می‌شود، بهتر است راهنمای تدریس نیز به او داده شود. در راهنمای این تدریس، حتماً توضیح بدهید که ضرب‌المثل چیست- معانی واژه‌های ناآشنا را برای دانش‌آموزان بگویید- بعد از تدریس یک مثال در زندگی واقعی خود بزنید- شما می‌توانید از والدین خود کمک بگیرید اما هنگام تدریس آنها دخالتی نداشته باشند.

فن ارائه غیرهمزمان (ضبط شده)

در این فن دانش‌آموزان ویدئو یا فایل صوتی ضبط‌شده پاسخ سؤالات را ارائه می‌دهند. به این صورت که معلم ابتدا موضوع و سؤال‌ها را مشخص می‌کند. سپس دانش‌آموزان ویدئو یا صوت ضبط شده پاسخ‌های خود را با معلم به اشتراک می‌گذارند. معلم نهایتاً پاسخ‌ها را بررسی می‌کند و بازخورد لازم را به صورت شفاهی یا مکتوب ارائه می‌دهد. ابزارهای قابل استفاده متعددی مانند نرم‌افزار پاورپوینت یا بیگ‌بلوباتن برای اجرای این فن وجود دارند.

تجربه نشان داده است که دانش‌آموزان برخورداری از تجهیزات الکترونیکی مانند گوشی همراه، مهارت‌های ویژه‌ای در تولید محتوای الکترونیکی دارند. نرم‌افزار پاورپوینت نیز قسمتی برای ضبط صفحه نمایش دارد که دانش‌آموزان می‌توانند هنگام ارائه، صدایشان را ضبط کنند. خروجی این فعالیت یک فایل ویدئویی کم حجم است که دانش‌آموزان می‌توانند به راحتی برای معلم خود ارسال کنند. این روش تمرین بسیار مؤثری در تقویت مهارت‌های ارائه و سخنرانی در دانش‌آموزان است.

فن پرسش و پاسخ شفاهی کنترل شده (همزمان و زنده)

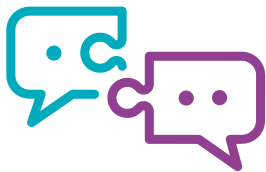
این فن به طور زنده همراه با پرسش و پاسخ شفاهی برگزار می‌شود که در آن به صورت تصادفی از دانش‌آموزان خواسته می‌شود به سؤالات معلم پاسخ دهند. به علت شرایط ویژه همه‌گیری جهانی کووید-۱۹ و تعطیلی مدارس، ممکن است ارتباط عمیقی میان معلم و دانش‌آموزان ایجاد نگردد و هنگام پرسش و پاسخ شفاهی، دانش‌آموزان دچار استرس شوند. به منظور کاهش استرس میان دانش‌آموزان، معلمان می‌توانند از روش‌هایی خلاقانه استفاده کنند.

یکی از این روش‌ها به این صورت است: معلم به صورت تصادفی از یک دانش‌آموز سؤالی را می‌پرسد و در مرحله بعد از دانش‌آموز می‌خواهد از نفر مورد علاقه خود سؤالی را بپرسد و این روند همین‌طور ادامه دارد و دانش‌آموزان از یکدیگر سؤال می‌پرسند تا زمانی که پاسخ صحیح سؤال توسط دانش‌آموزان گفته نشده است، سؤال تکرار می‌شود.

گاهی اوقات می‌توان دانش‌آموزان را محدود کرد تا از هم‌گروهی‌های خود سؤال‌هایی را بپرسند تا انتخاب‌های دانش‌آموزان محدود به دانش‌آموز خاصی نشود. معلم طی این فرایند، جریان پرسش و پاسخ را هدایت می‌کند تا از تمام قسمت‌های درس سؤال پرسیده شود. تجربه ثابت کرده است به این روش دانش‌آموزان لحظات جذابی را تجربه می‌کنند و همین‌طور با نحوه طرح سؤال آشنا می‌شوند.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنماهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

فن سمینار سقراطی

در این فن از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا به طرح سؤال درباره موضوع مشخص شده بپردازند و با هم‌اندیشی با هم‌کلاسی‌ها به واکاوی موضوع بپردازند. در این فن ابتدا معلم مطلبی را برای دانش‌آموزان بیان می‌کند، سپس از آنها می‌خواهد سؤال‌هایی را در ارتباط با این موضوع طرح کنند. در ادامه معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد در مورد سؤال‌های طرح شده با یکدیگر بحث و گفتگو کنند. در انتها معلم در مورد سؤال‌های طرح‌شده توسط دانش‌آموزان، بازخوردی مؤثر (به صورت شفاهی) ارائه می‌دهد و به نتیجه‌گیری می‌پردازد. نکته مهم در این فن، پرسیدن سؤال به روش سمینار (درس گروهی، هم‌اندیشی و هم‌کاوی حول یک موضوع خاص) است. پلت‌فرم‌های مناسب برای انجام این فن عبارت‌اند از: ادوبی کانکت، اسکایپ، اسکای روم، بیگ‌بلوباتن و ...

یک نمونه

معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد با تأمل بر روی چرخه آب، سؤالات خود را در این زمینه بپرسند. سپس بر مبنای همین سؤالات، دانش‌آموزان به بحث و گفتگو با یکدیگر می‌پردازند تا ابهامات خود را برطرف کنند. بدیهی است وقتی موضوع آسان باشد، پاسخ بسیاری از سؤالات حین گفتگو مشخص می‌شود. در انتها معلم با ارائه بازخورد به صحبت‌های دانش‌آموزان کار جمع‌بندی موضوع را انجام می‌دهد.

فن بازگویی

در این فن، فرد خلاصه‌ای از درک خود از متن یا موضوع درسی را به صورت شفاهی ارائه می‌دهد. به این منظور، دانش‌آموزان باید در مورد توالی ایده‌ها و رویدادها و اهمیت آنها تفکر کنند و آن را با زبان خود بیان کنند. پژوهش‌ها نشان داده است که تأثیر چنین بازگویی‌هایی بر افزایش درک دانش‌آموزان از سؤال پرسیدن معلم اثربخش‌تر است.

برای برخی از دروس مانند مطالعات اجتماعی، معلم می‌تواند دانش‌آموزانی را که نسبت به یک موضوع نظرات بسیار مخالف و موافق دارند، رو در روی یکدیگر قرار دهد. سپس از آنها بخواهد دلایل خود را برای اتخاذ موضع خود بگویند و به دیدگاه‌های فرد مقابل گوش دهند تا درک گسترده‌تری نسبت به موضوع پیدا کنند. با این کار آنان نخست ایده‌های خود را تحلیل می‌کنند و سپس به سخنان فرد دیگری که موضع مقابل را دارند، گوش می‌دهند. با این کار معلم می‌تواند مفروضه‌ها و دانش پیشین دانش‌آموزان و همچنین کاستی‌های موجود در درک آنان را بسنجد.

یک نمونه

در درس دوم اجتماعی سوم دبستان، می‌توان از دانش‌آموزان خواست در مدت زمان ۲-۳ دقیقه به ارائه خلاصه درس بپردازند و بر اساس آن، تغییرات بدن و توانایی‌های خود را در طول زمان عنوان کنند یا درباره خط زمان خود در قالب (دیروز، امروز، فردا) یا (پارسال، امسال، سال آینده) فایل‌های صوتی یا چندرسانه‌ای ارسال کنند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

تجربه نگاری معلم

درباره آموزش مفهوم چندتا چندتا در ریاضی سوم ابتدایی، هنگامی که این کار صورت گرفت؛ از آنها خواسته شد که بگویند آیا قبلاً به این شیوه شمارش را اجرا نموده‌اند یا خیر (پیوند): یکی از دانش‌آموزان سریعاً دست خود را بالا گرفت و عنوان کرد «آقا بله. ما تو سال قبل ۵ تا ۵ می‌رفتیم بالا. این همونه فقط امسال اسم چندتا چندتا بهش اضافه شده!». سؤال معلم: «بچه‌ها در این قسمت مطلبی هست که یاد نگرفته باشید؟». (چالش): دانش‌آموز: «آقا من بعضی مواقع چندتا چندتا و جمع رو قاطی می‌کنم». (بسط): یکی دیگر از دانش‌آموزان گفت: «آقا ما تو شمارش چندتا چندتا مثل قورباغه که شما تو انیمیشن نشون دادین، ۲ تا ۲ تا یا ۳ تا ۳ تا می‌پریم و می‌ریم جلو. چقد هم حال می‌ده آدم بتونه بیره. جمع هم که مثل قبلاً هست و هیچ فرقی نکرده و ما بین عددها علامت + قرار می‌دیم».

فن شیوه تفکر ناظر به پیوند، بسط و چالش

در این شیوه از تفکر، به دانش‌آموز کمک می‌شود تا آنچه را که در یک موضوع درسی یاد می‌گیرد، در بستری وسیع‌تر قرار دهد و از آن، معنا کسب کند. پس از آن که درس تمام شد یا دانش‌آموز تکلیفی را انجام داد، معلم از دانش‌آموز می‌خواهد سه پرسش زیر را پاسخ دهد:

پیوند: بین آنچه که امروز در این درس ارائه شد، با آنچه که از پیش می‌دانستید، چگونه پیوند برقرار می‌کنید؟
(به عنوان مثال، با توجه به اینکه مفاهیم کتاب ریاضی هر پایه در ادامه مفاهیم پایه قبلی است، تدریس مفهومی توسط معلم می‌تواند به دانش‌آموز بفهماند که قسمت عمده مطلب را در پایه قبل یاد گرفته و بر مبنای مفاهیم سال قبل، یادگیری مطالب جدید با سهولت بیشتری صورت می‌گیرد. دانش‌آموزان به شرط تدریس مفهومی معلم، به راحتی قادر به تشخیص این موضوع هستند).

بسط: چه ایده‌های تازه‌ای به دست آوردید که تفکر شما را در جهت تازه بسط و توسعه می‌دهد؟

چالش: چه چیزی هنوز برای شما گیج‌کننده یا چالش‌زاست؟
با استفاده از این فن، دانش‌آموزان از آنچه در حال یادگیری آن هستند، آگاه‌تر می‌شوند و چگونگی ارتباط آن را با دانش و مهارت‌های پیشین در می‌یابند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۲. استفاده از سبک نوشتاری

نوشتن راهی است که به معلمان کمک می‌کند نسبت به تفکر دانش‌آموزان خود اطلاعات تازه‌ای کسب کنند. برای استفاده از سبک نوشتاری به منظور سنجش و ارائه بازخورد به دانش‌آموزان فنون مختلفی وجود دارد:

فن خلاصه‌نویسی

فن دیگری که به معلم کمک می‌کند تا درک دانش‌آموزان را واریسی کند، خلاصه‌نویسی است. این فن مشابه بازگویی است که پیش‌تر بیان شد. خلاصه‌نویسی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا توانایی خود را با بیان آنچه خوانده، دیده یا انجام داده‌اند، نشان دهند. خلاصه کردن دانش تازه در قالب نوشتاری می‌تواند به سطوح بالاتری از درک منتهی شود. رایج‌ترین شکل خلاصه‌نویسی، چکیده‌نویسی است که شامل نگارش اندیشه‌ها یا مفاهیم اصلی یک موضوع است. از آنجایی که چکیده، متنی کوتاه است، گزینش کلمات اهمیت بسیاری می‌یابد.

توانایی گزینش کلماتی که به بهترین شکل، مفهومی را بازنمایی می‌کند، سطح درک فرد را از یک موضوع منعکس می‌کند. معلمان گرامی باید کمک کنند تا دانش‌آموزان با پی بردن به مفهوم درس، راحت‌تر واژه‌های کلیدی را برگزینند.

فن بخوان، بنویس، به هم‌گروهی بگو، با کل کلاس به اشتراک بگذار

در این فن دانش‌آموزان متنی را خوانده یا فیلمی را مشاهده می‌کنند، در مورد آن مطلبی می‌نویسند و سپس در گروه مجازی چند نفره خود درباره آنچه نوشته‌اند، بحث می‌کنند و اندیشه‌های خود را با کل کلاس به اشتراک می‌گذارند. در این مسیرها معلم می‌تواند میزان درک آنها را از محتوای ارائه شده واریسی کند. این روش دقیقاً مانند «فن فکر کن، به هم‌گروهی خود بگو، با کل کلاس به اشتراک بگذار» است با این تفاوت که تأکید این فن بر «نوشتن» توسط دانش‌آموز است.

تجربه‌نگاری معلم

انیمیشنی با مفهوم کاوشگری در زنگ علوم در گروه کلاسی شاد بارگذاری شد و از دانش‌آموزان خواسته شد تا نظرات و برداشت خود را درباره این انیمیشن نوشته و در گروه‌های کوچک ارسال کنند (برای این کار دو روز زمان داشتند). آنها همچنین می‌توانستند نامی جدید برای انیمیشن و بازیگران انتخاب کنند. سپس در گروه‌های کوچک و در انتها درکل کلاس به بحث درباره نوشته‌های دانش‌آموزان پرداخته شد و هر یک از دانش‌آموزان دیدگاه‌های خود را ارائه کردند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

آزمون‌ها

سؤالات بسته پاسخ و بازپاسخ در بستر فضای مجازی نیز سبک نوشتاری شناخته شده‌ای هستند که برای سنجش یادگیری و ارائه بازخورد به دانش‌آموزان به کار می‌روند. در زیر چند نمونه از این آزمون‌ها آورده شده است که به کمک تمامی نرم‌افزارهای آزمون‌ساز، اجرای آنها امکان‌پذیر است.

آزمون باز پاسخ

به نظر شما این تصویر به کدام یک از سه درس (آواز گنجشک، بلدرچین و برزگر، فداکاران) در فارسی سوم دبستان مربوط می‌شود؟ با ذکر دلیل توضیح دهید.

چه چیزی باعث شده است همه مردم ریز علی خواجه را دوست داشته باشند؟ مثال‌هایی را بیاورید که ما می‌توانیم مانند ریزعلی خواجه عمل کنیم.

ارائه‌های نوشتاری کوتاه

در این روش دانش‌آموزان به صورت سریع و بلافاصل یادگیری خود را به صورت نوشتاری و پیش از ترک کلاس منعکس می‌کنند. این فن در شناسایی و درک کج‌فهمی‌های دانش‌آموزان به معلم کمک می‌کند. به این منظور، معلمان می‌توانند از بلیت خروج استفاده کنند. یعنی وقتی دانش‌آموزان می‌خواهند کلاس مجازی را ترک کنند، بازتاب یادگیری خود را در صفحه‌ای بنویسند و برای معلم ارسال کنند و سپس از کلاس خارج شوند. این برگه می‌تواند شکل‌های مختلفی به خود بگیرد. می‌تواند صفحه‌ای سفید باشد که دانش‌آموز خلاصه‌ای را از آنچه آموخته است و یا آنچه را که می‌خواهد یاد بگیرد و در حین کلاس یاد نگرفته است، روی آن بنویسد.

همچنین می‌تواند پرسش‌هایی را که در ارتباط با موضوع درس برای او مطرح است، یادداشت کند. لازم به ذکر است که این فن نباید با خلاصه نویسی اشتباه گرفته شود. در حقیقت این نوع نوشتن خلاصه‌ای یادگیری را تا حدود زیادی برای معلم مشخص می‌کند. استفاده از بلیت ورود یکی دیگر از راه‌های پی بردن به کج‌فهمی‌ها در این روش است که به بلیت خروج شباهت دارد، اما پیش از تدریس تکمیل می‌شود و طوری است که اطلاعات سودمند برای درس پیش رو را فرا می‌خواند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

صحیح-غلط

هنگامی که مایعات داخل ظرفی ریخته می‌شوند، شکل ظرف را می‌گیرند.

ص ☐ غ ☐

آزمون کوتاه پاسخ و بسته پاسخ

کوتاه پاسخ از نوع کامل کردنی:

۱. شعر حفظی زیر را کامل کنید.

کاش می‌شد ..... در ما نبود/ با نشاط و پاک و خندان
می‌شدیم / مهربان و تازه و بی ادعا / کاش می‌شد مثل .....
می‌شدیم.

۲. لطفاً جمله زیر را نشانه‌گذاری کنید.

بهاره گفت ☐☐ پس هر کدام از ما ☐ امروز یک کارخانه تولید
آلودگی صوتی بودیم ☐☐

جورکردنی

نوع حرکت هر جانور را به گزینه مناسب وصل کنید (یک گزینه اضافه است).

الف) جهیدن	۱) پرنده
ب) پرواز کردن	۲) گوزن
ج) راه رفتن	۳) قورباغه
د) شنا کردن	۴) مار
ه) خزیدن	

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۳. استفاده از بازنمایی‌های دیداری (تصویری)

ارسال تصویر و صورتک

هنگامی که معلم می‌خواهد بازخورد سریعی از دانش‌آموزان دریافت کند، بازنمایی‌های دیداری بسیار کمک‌کننده هستند. برای مثال، معلم و دانش‌آموزان با هم توافق می‌کنند که اگر نیاز به تکرار دوباره بود، دانش‌آموزان علامت خاصی را نشان دهند. بازنمایی‌های تصویری، همان ایموجی، استیکر و یا گیف هستند و معلمان می‌توانند بنا بر سلیقه خود به طور قراردادی در کلاس خود از آنها استفاده کنند. استفاده از بازنمایی‌های تصویری فرایند آموزش را برای دانش‌آموزان جذاب‌تر می‌کند.

برای مثال، می‌توان بر علامت‌های زیر توافق کرد:

برای کار با دانش‌آموزان دبستان می‌توان برای درک و عدم درک مطلب به ترتیب از تصاویری استفاده کرد که چهره شاد و ناشاد را نشان می‌دهند.

وقتی دانش‌آموزان دایره‌ی سبز رنگ را ارسال می‌کنند، یعنی درک مطلب در جریان است و وقتی که نارنجی را نشان می‌دهند، یعنی برای درک مطلب نیاز به کمک دارند.

هر زمان در هنگام تدریس، معلم این تصویر را از سوی دانش‌آموزی دریافت کرد، اقدام به تکرار مطلب کند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

فن مشّت تا پنج

از نگاه برخی معلمان، یادگیری پیوستاری است که گستره‌ای از عدم درک تا درک عمیق و کامل را در بر می‌گیرد. به سخنی دیگر، یادگیری مثل شیر یا خط نیست که یا یاد می‌گیریم یا یاد نمی‌گیریم. پس نباید از دانش‌آموزان پرسیده شود، فهمیدی یا نه، بلکه بهتر است از دانش‌آموز این‌طور سؤال شود: «چقدر فهمیدی؟ چقدر خوب خواندی؟ چه اندازه موضوع را یادگرفتی؟». برای این کار می‌توان از فن مشّت تا پنج استفاده کرد. این فن در آموزش تصویری هم‌زمان نیز قابل اجرا است. اما در آموزش در فضای مجازی به صورت غیرهم‌زمان می‌توان به جای نشان دادن دست، از تصاویر یا اعداد استفاده کرد.

نشان دادن پنج انگشت

کاملاً بر این مفهوم یا مهارت مسلط شده‌ام و می‌توانم آن را به یک همسال تدریس کنم.

نشان دادن چهار انگشت

درک خوبی دارم و مطمئن می‌توانم آن را در موقعیت‌های دیگری استفاده کنم.

نشان دادن سه انگشت

درک خوبی دارم و باید بتوانم آن را در موقعیت‌های دیگری استفاده کنم.

نشان دادن یک یا دو انگشت

باید تمرین بیشتری کنم تا بفهمم.

نشان دادن مشّت

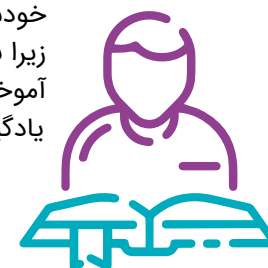
یعنی هنوز با این مفهوم یا مهارت ناآشنا هستم.

۱. هدف‌های یادگیری باید برای دانش‌آموز کاملاً روشن باشد تا بتواند به قضاوت خود پرداخته و بازخورد لازم را درباره میزان یادگیری خود ارائه دهد (در محور ابتدایی چگونگی به اشتراک‌گذاری هدف‌ها با دانش‌آموزان به تفصیل بیان شد).

۲. هنگامی که دانش‌آموز میزان یادگیری خود را به یکی از شیوه‌های ذکر شده اعلام می‌کند، معلم باید صحت میزان اعلام شده را بسنجد تا مشخص شود پاسخ دانش‌آموز حقیقی است یا خیر تا بازخورد مقتضی به وی ارائه شود.

این روش به بهبود مهارت‌های خودتنظیمی و خودسنجی یادگیرنده در یادگیری نیز کمک می‌کند، زیرا نیازمند آن است که دانش‌آموز با تأمل در آموخته‌های خود، در واقع فاصله خود با هدف یادگیری را تخمین بزند.

دو نکته مهم در رابطه با این فن وجود دارد:

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۴. سنجش عملکردی

سنجش عملکردی، درک یادگیرنده را از محتوای یادگیری تعیین و زمینه‌ای را برای انتقال آن به موقعیت‌های جدید فراهم می‌کند. هدف از این نوع سنجش این است که دانش‌آموزان درباره موضوع درسی، معنایی را فراخوانی کنند و سپس آن را با دیگران به اشتراک بگذارند. سنجش عملکردی باید در پاسخ به این سؤال معلم طراحی شود که در پی این یادگیری، می‌خواهم دانش‌آموزانم چه چیزی را بدانند و چه کاری را انجام دهند؟

به زبان ساده می‌توان گفت سنجش عملکردی:

✓ دانش‌آموزان را هدایت می‌کند که چگونه کار را انجام دهند و به آنان نشان می‌دهد که کارشان چگونه نمره‌گذاری و رتبه‌دهی خواهد شد.

✓ موتور دانش‌آموزان را روشن می‌کند و به آنان انگیزه می‌دهد که سخت کار کنند تا بالاترین سطح پتانسیل خود را بالفعل کنند. تازه، متفاوت و حتی سرگرم‌کننده است. دانش‌آموزان را شگفت‌زده می‌کند، آنها را درگیر کار می‌کند، انرژی‌شان را افزایش و حس مالکیت به آنها می‌دهد. افزون بر آن، اگر به‌گونه‌ای طراحی شده باشد که حق انتخاب به دانش‌آموزان بدهد برای آنان برانگیزاننده‌تر خواهد شد.

✓ محتوا و فرایند را به هم پیوند می‌زند و دانش‌آموز را وادار می‌کند تا دانش خود را کاربردی کند. دانش‌آموزان به‌جای نشخوار کردن محتوا باید با استفاده از یک فرایند، محتوای تازه آموخته‌شده را به شیوه‌ای معنادار به کار ببرند. وقتی دانش‌آموزان برای نشان دادن درک خود از دانش محتوایی، از فرایند استفاده می‌کنند یادگیری آنها عمیق‌تر خواهد شد. همیشه به یاد داشته باشیم که در دنیای واقعی از دانش‌آموزان انتظار می‌رود که کاری را انجام دهند به این معنی که اطلاعات را کاربردی کنند نه این‌که تنها اطلاعات را در ذهن خود انباشته کنند.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنماهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

روش‌های متنوع سنجش عملکردی را می‌توان به شکل زیر تقسیم‌بندی کرد:

عملکردی شناسایی

روشی است برای سنجش توانایی یادگیرنده در تشخیص ویژگی‌ها و معایب موارد مختلف، مانند شناسایی یک ابزار یا توصیف نحوه کار آن.

یک نمونه

در ریاضی ابتدایی دانش‌آموز راهبرد مناسب را برای حل یک مسئله انتخاب کند. یا در صفحه ۴۸، ۶۰ و ۶۵ مطالعات اجتماعی، دانش‌آموز مکان خواسته شده را مطابق راهنمای نقشه بیاید. همچنین معلم می‌تواند یک کلمه را در درس قرآن اشتباه بخواند و از دانش‌آموز بخواهد با دقت بر روی قرائت معلم، اشتباه معلم را بیابند.

عملکردی کتبی

این نوع سنجش عمدتاً بر کاربرد دانش و مهارت در موقعیت عملی تأکید دارد. در این نوع سنجش، نوشتن مطالب کتاب منظور نیست بلکه دانش‌آموز باید به ارائه مهارت‌های حاصل از دانش کسب شده بر روی کاغذ اقدام نماید.

یک نمونه

دانش‌آموز باید داستان کوتاهی را بنویسد، ساختار یک مقاله علمی را طراحی کند، سیم‌کشی اتاقی را ترسیم نماید، الگوی لباسی را طراحی کند. نمونه: دبستان کوثر در پایه اول ۲۵ دانش‌آموز، در پایه دوم ۳۰ دانش‌آموز و در پایه سوم ۳۸ دانش‌آموز دارد. نمودار ستونی دانش‌آموزان این مدرسه در پایه‌های مختلف را رسم کنید.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

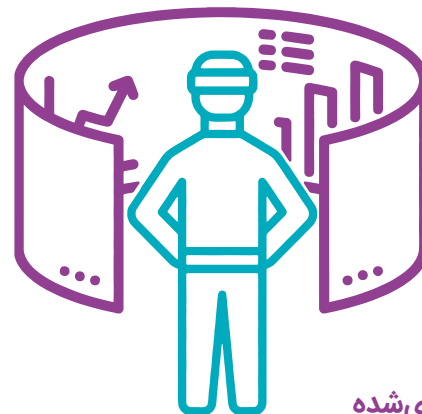
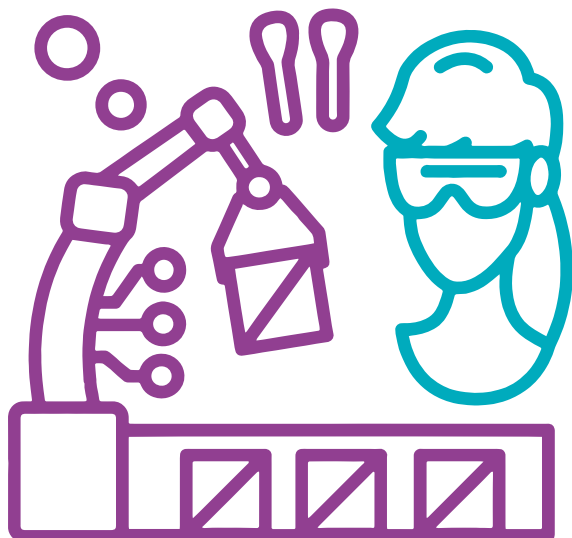

نمونه کار

این نوع آزمون نزدیک‌ترین روش سنجش به عملکرد واقعی یادگیرنده در محیط‌های طبیعی است.

مثال

در فصل اول ریاضی سوم ابتدایی دانش‌آموز به کمک ابزاری که در دست دارد یک مکعب بسازد.

موقعیت‌های شبیه‌سازی شده

در این روش از دانش‌آموز خواسته می‌شود که تا در یک موقعیت شبیه‌سازی شده، خیالی و مصنوعی همان اعمالی را انجام دهد که در موقعیت‌های واقعی انجام می‌دهد مانند یک ضربی خیالی به توپ.

یک نمونه

برای سنجش یادگیری دانش‌آموز در نوشتن آدرس پستی، مشخصات فردی و نامه، نامه‌ای توسط وی نوشته شده و در صندوق پست کلاس قرار داده می‌شود. «ایفای نقش» هم نوعی آزمون عملکردی در موقعیت شبیه‌سازی شده است. در مثالی دیگر دانش‌آموز می‌تواند بر روی صندلی معلم‌یار به عنوان یک آتش نشان با مردم صحبت کند، نکات ایمنی را گوشزد کرده و خواسته‌های خود را مطرح کند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۵. پروژه

بسیاری از متخصصان بر ضرورت استفاده از پروژه آموزش و سنجش در فضای مجازی تأکید کرده‌اند.

پروژه می‌تواند اشکال مختلفی بگیرد:

- ✓ اثر هنری اصلی (دیداری، نمایشی، موسیقایی و غیره)
- ✓ اثر نوشتاری در موضوعی خاص (ادبی، اجتماعی، روانی، مردم‌شناسی و غیره)
- ✓ قطعه داستانی ادبی (نگارش خلاق)
- ✓ آزمایش علمی اصیل
- ✓ اختراع شیء یا سیستمی که به صورت ویژه طراحی شده است.
- ✓ ارائه کسب و کار، مدیریت یا ارائه برنامه سازمانی توسعه یافته (به عنوان مثال برای یک کسب و کار یا پروژه کارآفرینی، رویدادی ویژه، یا توسعه نهاد اجتماعی ویژه‌ای برنامه ارائه شود).

پروژه باید ویژگی‌های زیر را داشته باشد:

- ✓ هدفی روشن، دست‌یافتنی و چالش‌برانگیز داشته باشد.
- ✓ به دانش‌آموز این امکان را دهد که یک پیام فردی واقعی را بیان کند.
- ✓ نتیجه ابتکار، خلاقیت و توانایی سازماندهی و برنامه‌ریزی فرد باشد.
- ✓ بازتاب علایق، سرگرمی‌ها، توانایی‌های خاص یا دل‌مشغولی‌های یادگیرنده در مورد موضوعاتی خاص باشد.
- ✓ با یک موضوع یا حوزه که دانش‌آموز به آن متعهد است، سروکار داشته باشد.
- ✓ کاملاً کار خود دانش‌آموز باشد.
- ✓ قابل پژوهش باشد (اگر نمی‌توان در مورد موضوعی پژوهش کرد، این فعالیت نوعی سرگرمی است نه پروژه).
- ✓ به پرسشی پژوهشی پاسخ دهد.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

پروژه‌ای که دانش‌آموزان ارائه می‌دهند، باید دربرگیرنده سه جزء باشد:

✓ **دفترچه یادداشت فرایندی:** دانش‌آموز در این دفترچه پیشرفت پروژه را مستند می‌کند؛ یعنی تمام ایده‌هایی را که به ذهن او می‌رسد، حتی ایده‌های اولیه که هنوز خام هستند، برنامه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت، تأملات خود، عکس‌ها و تصاویر، جلساتی که با راهنمای خود داشته است و اطلاعاتی که در آن رد و بدل شده است و به طور کلی تمام کارهایی را که انجام داده است تا پروژه را تولید کند، ثبت می‌کند. والدینی که در زمینه موضوع انتخابی دانش‌آموز تخصص دارند، می‌توانند نقش راهنما را به عهده گیرند. البته با توجه به علائق دانش‌آموز این کار می‌تواند به صورت نوشتاری، تصویری، صوتی و یا ترکیبی از آنها باشد.

✓ **گزارش پروژه:** این گزارش می‌تواند به شکل ارائه متنی، صوتی یا تصویری ضبط‌شده و یا ترکیبی از آنها باشد. قالب نوشتاری مقاله بین ۱۵۰۰ تا ۳۵۰۰ واژه است. گزارش در قالب صوتی و تصویری نیز حداکثر در ده دقیقه ارائه می‌شود.

✓ **محصول نهایی:** این محصول می‌تواند محصولی ملموس مثل فیلم، مجسمه یا داستان باشد و یا محصولاتی غیرملموس مانند برگزاری کمپین آگاهی‌رسانی باشد.

همچنین پروژه می‌تواند به صورت فردی یا خدمت‌رسانی به دیگران باشد. در هر دو صورت، پروژه فرصتی برای دانش‌آموز فراهم می‌کند تا از طریق آن توانایی‌هایی را که در طی سال تحصیلی کسب کرده است، به نمایش بگذارد. در پروژه خدمت‌رسانی به دیگران، دانش‌آموزان به صورت فردی یا در گروه‌های دو یا سه نفره پروژه را انجام می‌دهند و هدف آنها خدمت‌رسانی به جامعه است. به این منظور، دانش‌آموزان نخست آنچه را که جامعه به آن نیاز دارد، شناسایی و سپس برای پاسخ به آن برنامه‌ریزی می‌کنند.

با توجه به دوران همه‌گیری جهانی کووید-۱۹ می‌توان این خدمت‌رسانی را از راه دور یا به صورت آنلاین انجام داد. اقدام‌هایی مانند آگاه‌سازی افراد جامعه در زمینه‌های مختلف، کمک به یادگیری دانش‌آموزان کم سن و سال‌تر و .. نیازی به دیدار چهره به چهره ندارد. برخی از دانش‌آموزان در سالی که گذشت اقدام به تولید فیلم‌ها و پادکست‌هایی کردند تا دوستان خود را از چگونگی مراقبت از سلامت جسمانی و روانی طی همه‌گیری جهانی کووید-۱۹ آگاه کنند.

برخی از دانش‌آموزان می‌توانند با راه‌اندازی محفل‌های ادبی مجازی، ضمن پرداختن به علاقه خود، با دوستان خود به مطالعه آثار ارزشمند ادبی بپردازند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

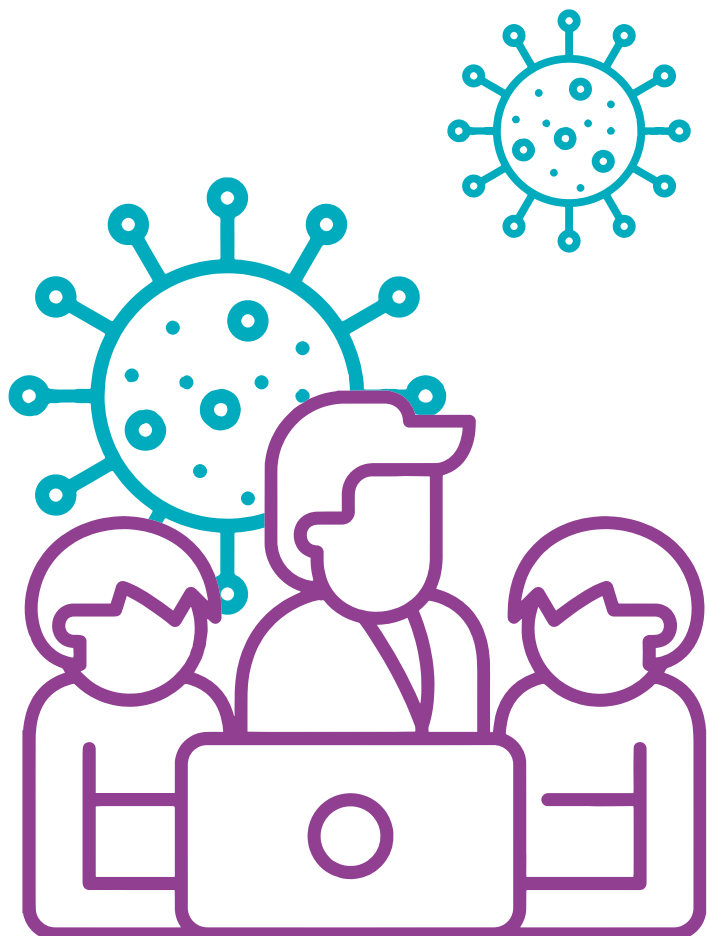
۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

یک نمونه

در پروژه «مراقبت جسمانی و روانی در همه‌گیری جهانی کووید-۱۹» هدف کلی این است که دانش‌آموزان گروه الف به صورت تیمی و با تقسیم کار میان اعضا با مراجعه به منابع معتبر علمی نظیر کتاب، وبسایت‌ها و ... به تولید محتوای چندرسانه‌ای با موضوع «چگونگی مراقبت از سلامت جسم و روان در همه‌گیری جهانی کووید-۱۹» بپردازند. در این پروژه هدف‌های زیر مد نظر است:

- ✓ دانش‌آموزان حین انجام این پروژه مهارت‌های کار گروهی را یاد بگیرند.
- ✓ مهارت‌های ارتباطی خود را بسط دهند.
- ✓ نیازهای فوری محیط را بازشناسند.
- ✓ اطلاعات مناسب و مرتبط با موضوع را جمع‌آوری کنند.
- ✓ محتوای چندرسانه‌ای جذاب و گیرا تولید کنند.

در این پروژه رعایت نکات زیر توسط دانش‌آموزان ضروریست:

- ✓ تمامی اعضای گروه در این پروژه شرکت داشته باشند.
- ✓ وظیفه هر یک از اعضا کاملاً مشخص شده باشد.
- ✓ محصول تهیه شده دارای شناسنامه باشد.
- ✓ در پایان از تمامی اقدام‌هایی که انجام داده و در دفترچه یادداشت فرایندی ثبت کرده‌اند، گزارشی تهیه کنند و ضمن تشکر از افراد راهنما، آن را به اعضای کلاس ارائه دهند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

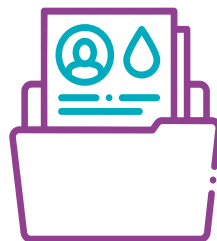
۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۶. پوشه‌کار الکترونیکی

پوشه‌کار عبارت است از مجموعه‌ای از مستندات مبتنی بر هدف‌های یادگیری که شامل برترین فعالیت‌ها و تکلیف‌های دانش‌آموز در یک دوره زمانی معین هستند. پوشه‌کار به سنجش عملکرد یادگیرنده براساس مستندات در طول سال تحصیلی، متمرکز است.

پوشه‌کار می‌تواند انواع گوناگونی از اطلاعات مربوط به رویه عمل دانش‌آموز و پیشرفت تدریجی وی مانند تهیه پیش‌نویسی از فعالیت‌های دانش‌آموز یا خودسنجی آنان از کارهایشان را شامل شود. به عبارت دیگر پوشه‌کار مجموعه‌ای هدفمند و معنی‌دار از کارهای یادگیرنده است که فرایند رشد و توسعه، موفقیت‌ها و پیشرفت‌های او را روایت می‌کند. در حقیقت نوعی سنجش متمرکز بر یادگیرنده است. پوشه کار انواع گوناگون و هدف‌های متنوعی دارد:

هدف	انواع پوشه‌کار
<ul style="list-style-type: none"> ✓ نشان دادن پیشرفت یا تغییر در طول زمان ✓ کمک به توسعه مهارت‌های فرایندی مانند خودسنجی، هدف‌گذاری ✓ شناسایی نقاط قوت و ضعف ✓ پیگیری توسعه یک یا چند محصول یا عملکرد 	پوشه‌کار رشد و توسعه (بر فرایند یادگیری تأکید می‌کند)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ نشان دادن دستاوردهای پایان سال / ترم ✓ تهیه نمونه‌ای از بهترین اقدام‌ها به منظور استخدام یا پذیرش در مؤسسات آموزشی و شغلی ✓ نشان دادن درک دانش‌آموز از کار مورد علاقه، بهترین یا مهم‌ترین کار وی ✓ انتقال و مخابره استعدادها و فراگیر به معلمان بعدی 	پوشه‌کار ویتترین (جعبه آینه) (بر محصولات یادگیری تأکید می‌کند)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ مستندسازی دستاوردها با هدف درجه‌بندی (طبقه‌بندی) ✓ مستندسازی حرکت و پیشرفت به سوی استانداردها ✓ قرار دادن فراگیران به طور مناسب در جای خود 	پوشه‌کار مهارت یا ارزشیابی (بر دستیابی به نتایج و شایستگی‌ها تأکید می‌کند)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ نشان دادن روند تکمیل یک پروژه ✓ مستندسازی مراحل مختلف پروژه و پیشرفت تا اتمام آن ✓ ارائه نهایی پروژه 	پوشه‌کار پروژه
<ul style="list-style-type: none"> ✓ برجسته نمودن جنبه‌های مهم مقام حرفه‌ای بودن ✓ حاوی خلاصه تجربیات، رزومه و مشخصات اثر (جلدنامه) ✓ حاوی هرگونه محصولات و مصنوعات مهم دیگری که به نظر می‌رسند به مقام (حرفه) فراگیر مرتبط هستند مانند مقالات، ارائه‌های حرفه‌ای و موارد مشابه 	پوشه‌کار حرفه‌ای

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

گزینه‌های زیر برای بررسی پوشه‌کار می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد:

- ✓ دانش‌آموز می‌تواند درباره پوشه‌کار خود تأمل کند و به سؤال‌های راهنما به همراه روبریک پاسخ دهد (خودسنجی).
- ✓ پوشه‌کار را می‌توان با بازخوردی که بر اساس روبریک یا دیگر معیارها تهیه شده است، جهت بررسی در اختیار همسالان قرار داد (همسال‌سنجی).
- ✓ پوشه‌کار می‌تواند به معلم ارائه شود و مبنایی برای گفت‌وگو بین معلم و یادگیرنده در دستیابی به نتایج باشد.
- ✓ پوشه‌کار می‌تواند در اختیار والدین قرار گرفته تا آنها نیز بر اساس معیارهای سنجش به بررسی آن بپردازند (والدسنجی).

می‌توان از معیارهای زیر در تدوین روبریک (در ادامه فایل توضیح داده شده است) استفاده و پوشه‌کار را بر مبنای آنها ارزیابی کرد:

- ارتباط:** اجزای پوشه‌کار باید مستقیماً به هدف‌ها، نتایج و شایستگی‌های یادگیری بپردازند.
- محدوده:** همه جوانب مشارکت در دوره شامل خواندن، مقالات مکتوب، آزمون‌های اجرا شده، مشارکت در فعالیت‌های تعاملی، مشارکت در مباحثه‌ها و غیره، پوشش داده می‌شوند.
- دقت و صحت:** مفاهیم، اصطلاحات، اصول، و امثال آنها به درستی و با وضوح مورد استفاده قرار بگیرند.
- انسجام:** عناصر پوشه‌کار به طور منطقی و از لحاظ ساختاری به هم مرتبط باشند. اندیشه‌ها به یکدیگر ارتباط داشته باشند و به طور پیوسته ارائه شوند.

پوشه‌کار را می‌توان به صورت چاپی یا آنلاین (از طریق ایجاد یک وب‌سایت یا استفاده از برنامه‌های کاربردی طراحی شده برای ایجاد پوشه‌کار الکترونیکی) تهیه کرد. مؤلفه‌های اصلی‌ای که در ایجاد پوشه‌کار باید در نظر گرفته شوند عبارت‌اند از:

- ✓ پوشه‌کار در خدمت چه هدفی است؟
- ✓ چه معیارهایی برای سنجش آن در نظر گرفته می‌شود؟ (ملاک‌های تکمیل موفقیت‌آمیز پوشه‌کار چیست؟)
- ✓ منابع جمع‌آوری شواهد کدام‌اند؟
- ✓ چگونه می‌توان شواهد جمع‌آوری شده را تفسیر و معنابخشی کرد؟
- ✓ برای تصمیم‌گیری خوب به چه میزان شواهدی نیاز است؟

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنماهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

۷. خودسنجی

خودسنجی (بازخورد به خود) روش سنجش جدید مبتنی بر مفاهیمی چون خودتنظیمی و فراشناخت است. مطابق این روش، دانش‌آموز درباره میزان یادگیری خود از موضوعات، به اظهار نظر می‌پردازد و هدف از آن پرورش تأمل یادگیرنده و پذیرش مسئولیت یادگیری توسط وی است که بخش عمده‌ای از یادگیری الکترونیکی را تشکیل می‌دهد. از شیوه‌های اجرای خودسنجی در محیط‌های یادگیری می‌توان به روش‌های استفاده از فهرست وارسی، تکمیل جملات ناقص، توصیف عملکرد، تصحیح آزمون‌های تشریحی توسط آزمون‌شونده و ... اشاره کرد.

خودسنجی قسمت مهمی از برنامه ارتقای فردی است. تلاش ما این است که دانش‌آموزان را به سمت و سویی سوق دهیم که بر فرایندهای شناختی خود نظارت داشته باشند و بر انگیزش‌ها، هیجانات، رفتار و محیط پیرامونی مربوط به یادگیری خود آگاه شوند. معلم باید بتواند به صورت دوره‌ای فرصت‌هایی را فراهم آورد و دانش‌آموز را در جهت تفکر درباره فرایند یادگیری و میزان پیشرفت خود راهنمایی کند. این مسئله به ویژه در دوران همه‌گیری جهانی کووید-۱۹ که استقلال دانش‌آموز در آموزش اهمیت بیشتر می‌یابد، پررنگ‌تر است.

در خودسنجی می‌توان از **روبریک** بهره جست. خودسنجی دانش‌آموز باید قبل از درج قضاوت‌های معلم باشد تا تحت تأثیر انتظارات و پیشنهادهای معلم قرار نگیرد. در خودسنجی نیز دانش‌آموز باید بر هدف‌های یادگیری و ملاک‌های موفقیت اشراف داشته باشد و ارزیابی از خود را بر اساس آنها انجام دهد.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنمای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

مثال خودسنجی با روبریک: نمونه زیر بر اساس هدف‌های فصل سوم ریاضی ابتدایی طراحی شده است.

مواد یادگیری	معیارهای موفقیت (شواهد یادگیری)	سطح				بازخورد/ ملاحظات
		خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیاز به تلاش بیشتر	
دانشتن نماد کسر و انجام عملیات‌های مربوط به آن	نماد کسر را رسم می‌کنم و اعداد مربوط به صورت و مخرج را در جای خود قرار می‌دهم.					
	برای اشکال و محورها با تشخیص قسمت‌های رنگ زده شده یا بخش‌های انتخاب شده، کسر مناسب و صحیح می‌نویسم.					
	برای هر کسر، شکل مربوط به آن را با قسمت‌های رنگ شده رسم می‌کنم.					
	کسر تقریبی هر شکل را می‌نویسم.					
مفاهیم دیگری از کسرها	کسر را در واحد اندازه‌گیری طول (سانتی متر) بیان می‌کنم.					
	کسر را در واحد اندازه‌گیری جرم (گرم) بیان می‌کنم.					
	کسرهای بزرگتر از واحد را بیان می‌کنم.					
	کسرهای بزرگتر از واحد را بر روی محور و با رسم شکل نشان می‌دهم.					
	مرکز، شعاع و قطر دایره را تشخیص می‌دهم.					
	می‌توانم شکل دایره را به کمک پرگار و اشیا دیگر رسم کنم.					
تساوی کسرها با همدیگر	مفهوم کسرهای مساوی را با استفاده یا بدون استفاده از اشیا توضیح می‌دهم.					
	کسرهای مساوی را بر روی محور و با رسم شکل نشان می‌دهم.					
	واحد کامل را بر روی یک شکل نشان می‌دهم و تساوی آن را با عدد یک توضیح می‌دهم.					
	تعداد زاویه‌های اشکال را به صورت صحیح می‌شمارم.					
مقایسه کسرها	با موفقیت کسرهای با صورت مساوی را مقایسه می‌کنم.					
	با موفقیت کسرهای با مخرج مساوی را مقایسه می‌کنم.					
	با رسم شکل مقایسه کسرها را انجام می‌دهم.					
	زاویه راست را می‌شناسم.					
	ابزارهای رسم زاویه راست را بیان می‌کنم.					
	زاویه راست را روی ساعت به معلم و دوستانم نشان می‌دهم.					

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

مثال خودسنجی به روش فهرست وارسی: در فرم زیر انتظارات از دانش‌آموز پس از اتمام کتاب مطالعات اجتماعی سوم دبستان مدنظر است و دانش‌آموز می‌تواند خود را مورد سنجش قرار دهد.

خیر	بلی	انتظارات
		✓ من کسی را مسخره نمی‌کنم چون همه‌ی انسان‌ها آفریده‌ی خدا هستند.
		✓ من لباس‌ها و وسایل خودم را مرتب می‌کنم و آنها را در جای خود قرار می‌دهم.
		✓ در کارهای خانه به پدر و مادرم و اعضای خانواده کمک می‌کنم.
		✓ وقتی دیگران کاری برای من انجام می‌دهند، از آنها تشکر می‌کنم.
		✓ من اسراف نمی‌کنم و چیزهایی را که دارم، به هدر نمی‌دهم.
		✓ سعی می‌کنم از وسایلم خوب نگهداری کنم تا بعداً دوباره از آنها استفاده کنم.
		✓ من همیشه بخشی از پولم را پس‌انداز می‌کنم.
		✓ به پدربزرگ و مادربزرگم احترام می‌گذارم و به آنها محبت می‌کنم.
		✓ برای آن که محبتم را به پدر و مادرم نشان بدهم، به حرف‌های آنها گوش می‌کنم.
		✓ بعد از غذا خوردن خدا را شکر می‌کنم.
		✓ با گفتن نام خدا از خانه خارج می‌شوم.
		✓ از وسایل خانه و مدرسه محافظت می‌کنم و آنها را سالم و تمیز نگه می‌دارم.
		✓ نکات ایمنی را در خانه رعایت می‌کنم.
		✓ مقررات رفت‌وآمد و نکات ایمنی را در کوچه و خیابان رعایت می‌کنم.
		✓ به دوستانم کمک می‌کنم.
		✓ هر وقت به مشکلی برخورد می‌کنم، از معلم‌هایم کمک می‌گیرم.
		✓ مقررات خانه و مدرسه را رعایت می‌کنم تا خودم و دیگران بهتر زندگی کنیم.

طراحی **فهرست وارسی** به کمک ابزار نظرسنجی در پلتفرم شاد، به راحتی امکان‌پذیر است. همچنین امکان بارگذاری فهرست وارسی در بخش پوشه‌کار جهت رؤیت دانش‌آموزان نیز فراهم است.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

خودسنجی به روش **جای خالی** به این صورت است که معلم عباراتی را برای دانش‌آموزان ارسال می‌کند و با برشمردن ویژگی‌های تکلیف مناسب و ذکر هدف‌های موضوع مدنظر، امکان خودسنجی را فراهم می‌کند. به عنوان مثال:

- ✓ خوبی‌های گزارش (تکلیف) من .....
- ✓ ضعف‌های گزارش (تکلیف) من .....
- ✓ مواردی را که باید اصلاح کنم .....

توجه کنید در تمامی موارد بالا دانش‌آموز نسبت به هدف‌های یادگیری و ملاک‌های موفقیت واقف است. اگر دانش‌آموزان فعالانه در تصمیم‌گیری در مورد نحوه یادگیری، آنچه می‌خواهند بیاموزند، اینکه چرا می‌آموزند و در تصمیم‌گیری در مورد ملاک و فرایند سنجش و قضاوت کارشان مشارکت داشته باشند، رابطه‌شان با آنچه می‌خوانند، از دیگر دانش‌آموزانی که به شکل سنتی و یک‌طرفه مورد آموزش و سنجش قرار می‌گیرند، متفاوت بوده، به شکلی که این فعال بودن به مشارکت بیشتر می‌انجامد.

روش دیگری که برای خودسنجی به کار می‌رود استفاده از **توصیف عملکرد** است که معلم می‌تواند با طراحی چنین جدولی به صورت کلی (مانند جدول زیر) و یا به صورت جزئی‌تر با ارائه شرح انتظارات از یادگیرنده در خصوص یک مفهوم، زمینه را برای خودسنجی یادگیرنده فراهم کند. برای مثال ممکن است دانش‌آموزی همچنان بخش الگوها در کتاب ریاضی را به خوبی یاد نگرفته باشد. معلم می‌تواند با درج انتظارات خود از یادگیرنده در این بخش، دانش‌آموز را به سمت تکمیل دقیق جدول هدایت کند.

مثال: خودسنجی به روش توصیف عملکرد

نام و نام خانوادگی:			
نام درس	عملکرد من در این هفته یا ماه		
	تلاش‌هایی که انجام داده‌ام	پیشرفت‌هایی که داشته‌ام	تلاش‌هایی که برای بهتر شدن باید انجام دهم
فارسی			
نگارش			
قرآن			
ریاضی			

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۸. همسال‌سنجی

در همسال‌سنجی (بازخورد همسالان) سنجش عملکرد دانش‌آموزان با معلم نیست و او این وظیفه را به خودشان محول می‌کند. اصطلاح سنجش توسط همسالان به فرایند تأمل انتقادی فراگیران در مورد یادگیری همسالان خود اشاره دارد. سنجش همسالان از سنجش گروهی متفاوت است زیرا دانش‌آموزان درگیر در فرایند یادگیری، هنگام سنجش همسال حتی اگر یادگیری‌شان جداگانه و یا خارج از گروه رسمی نیز روی داده باشد، به سنجش یکدیگر می‌پردازند؛ به عنوان مثال، ممکن است دانش‌آموزی به بررسی و سنجش پوشه‌کار دوست و هم‌پایه خود در مدرسه دیگر برآید. در بسیاری از سیستم‌های مدیریت یادگیری، این قابلیت وجود دارد که یادگیرندگان به صورت بی‌نام و با هویت پنهان، یکدیگر را سنجش کنند.

در آموزش در فضای مجازی استفاده از همسال‌سنجی به شدت توصیه می‌شود زیرا این روش علاوه بر ایجاد فضای همکاری، می‌تواند به شیوه‌های مختلفی، یادگیری دانش‌آموزان را افزایش دهد. سنجش فعالیت و تکلیف‌های همسالان با نگاهی انتقادی اما با مراقبت و احترام، مهارت‌های شناختی سطح بالاتری را در یادگیرندگان درگیر می‌کند.

همسال‌سنجی همچنین به ایجاد اعتماد و شکل‌گیری جامعه عقلانی کمک می‌کند، منجر به بحث‌های متفکرانه و تأمل‌برانگیز می‌شود و می‌تواند در پرورش ظرفیت برای قضاوت انتقادی کمک کند. نکته بسیار مهم در ارتباط با همسال‌سنجی، یادگرفتن نحوه ارائه بازخورد توسط دانش‌آموزان است. آنها پس از سنجش همسالان باید بازخورد لازم و صحیح را به نحوی که باعث ناراحتی و طرد همسالان نشود، ارائه دهند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

رهنمودهایی برای همسال‌سنجی در شرایط همه‌گیری کووید-۱۹

✓ معلم باید دستورالعمل‌های واضح، روشن و مختصری در این‌باره ارائه دهد و مسئولیت نهایی خود را در قبال سنجش حفظ کند. (معلم می‌تواند فهرست‌های وارسی را تهیه کند و نکات مورد سنجش را در آنها قرار دهد.) پیشنهاد می‌شود ۱۰ الی ۱۵ درصد سنجش کلی به همسال‌سنجی اختصاص یابد.

✓ ملاک‌های سنجش و ارزشیابی به شیوه‌ای عینی مشخص شود و اطمینان حاصل شود که ملاک‌ها، متناسب با سطح دانش و تجربه دانش‌آموز هستند. یک قالب استاندارد باید به عنوان قانون عمومی مطرح شود که فهرستی از ملاک‌ها برای سنجش در آن وجود داشته باشد. در برابر هر ملاک، فضای کوچکی برای سنجش و بازخورد قرار داده شود. به دانش‌آموزان تأکید شود نظرات خود را به شکل بازخورد سازنده و توصیفی بیان کنند؛ کلماتی مثل ضعیف، عالی و ... باید همراه با دلایل و پیشنهادهایی برای بهبود و اظهارنظرهای تکمیلی باشد.

✓ محیطی حمایت‌گر و مشوق فراهم گردد تا اضطراب‌های طبیعی دانش‌آموزان از سنجش توسط همسالان کاهش یابد.

✓ نمونه‌هایی از بازخوردهای متفکرانه، محترمانه و سازنده در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد.

✓ ملاک‌ها در کلاس مجازی به بحث گذارده شود و پس از گرفتن بازخورد، اصلاحات لازم صورت گیرد.

✓ دانش‌آموزان به طور ناشناس یکدیگر را ارزیابی کنند.

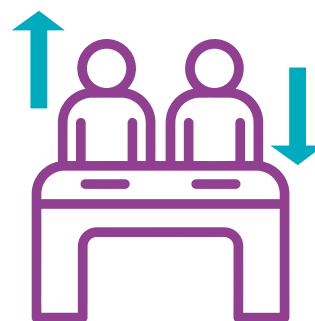
معلمان ممکن است از ترس افزایش حجم کاری تمایلی به همسال‌سنجی نداشته باشند، اما اگر در ابتدای سال تحصیلی به آماده‌سازی قالب کار، دستورالعمل‌ها و ملاک‌ها بپردازند، حجم کار را به حدّ چشم‌گیری کاهش می‌دهند. درگیر کردن دانش‌آموزان در سنجش ممکن است دلهره‌آور باشد، چون ممکن است این نگرش وجود داشته باشد که معلم باید همه کارها را به تنهایی انجام دهد. با این حال همسال‌سنجی مزایایی دارد که نمی‌توان از آنها چشم‌پوشی کرد:

✓ دانش‌آموزان قبلاً این کار را انجام داده‌اند؛ آنها به شکل مداوم در حال سنجش و ارزشیابی همسالان خود هستند و کارهای دیگران را بررسی و قضاوت می‌کنند. البته ممکن است فرصت بیان نظرات خود را داشته یا نداشته باشند.

✓ دانش‌آموزان در مورد فرهنگ سنجش، اطلاعات بیشتری را کسب می‌کنند.

✓ عمل سنجش یکی از عمیق‌ترین تجربه‌های یادگیری است. (قضاوت آگاهانه بر مبنای ملاک‌ها، بسیار دقیق‌تر از خواندن، گوش دادن و تماشا است).

✓ همسال‌سنجی به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد هم از موفقیت دیگران و هم نقاط ضعف آنان درس بگیرند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

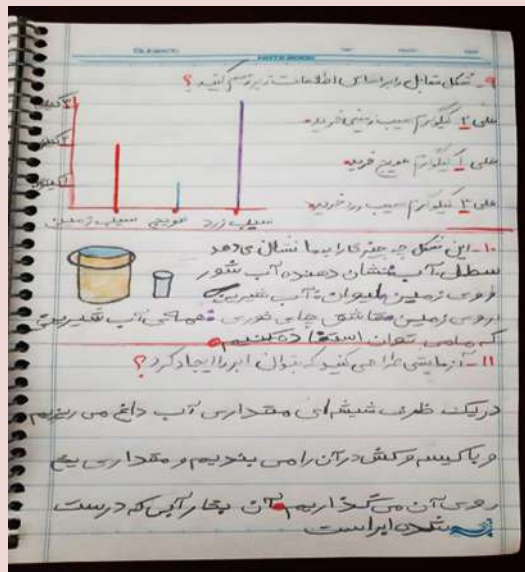
۹

یک نمونه

این تصویر پاسخ یک دانش آموز به سؤال علوم را نشان می دهد که نام دانش آموز حذف شده است. در سؤال اول این صفحه که با شماره (۹) مشخص شده است از دانش آموزان خواسته شده است خریدهای علی را بر روی نمودار نشان دهند. علی ۲ کیلوگرم سیب زمینی، ۱ کیلوگرم هویج و ۳ کیلوگرم سیب زرد خریده است. مطابق تصویر، دانش آموز تشخیص داده است که به مقدار سیب زرد از سایر موارد بیشتر است و به همین دلیل طول نمودار مربوط به آن بیشتر کشیده است اما اشتباه دانش آموز این است که به شرط یکسان بودن واحد اندازه گیری (یک کیلوگرم) به عنوان مبنای رسم نمودار توجهی نکرده است! این اشتباه را بسیاری از دانش آموزان در کلاس سوم دبستان مرتکب می شود. پس از حذف نام دانش آموز این تصویر در گروه قرار داده شد و از دانش آموزان خواسته شده تا اشتباه همسال خود را بگیرند و راهکار مناسب ارائه دهند. برخی از پاسخ های همسالان در زیر آمده است:

رع: دوست خوب و مهربان، شما بخش زیادی از پاسخ را نوشته اید اما در رسم نمودار اشتباه کوچکی داشته اید. در ستون های شما واحدهای اندازه گیری که مساوی با یک کیلوگرم هستند با هم نابرابر است. برای اینکه این مطلب را به خوبی یاد بگیرید به فیلم شماره ۲۸ از درس علوم معلم مراجعه کنید.

ف.ح: دوستم سلام. شما به خوبی بیشتر و کمتری را رسم کرده اید اما به واحدهای مساوی توجه نکرده اید. برای درک بیشتر این سؤال به فیلم شماره ۲۸ علوم و ۳۴ ریاضی مراجعه کنید تا با واحد اندازه گیری بیشتر آشنا شوید. معلم در نمونه سؤالات خود از این فصل (سؤال هشتم)، این مسئله را توضیح داده است.

سپس برای این دو دانش آموز جدول زیر ارسال شد (دلیل انتخاب این دانش آموزان این بود که بازخورد آنها بیشتر از یک کلمه بوده است اما سایر دانش آموزان بازخورد صحیح/ اشتباه ارائه کرده بودند) تا دوست خود را با توجه به شواهد یادگیری مورد سنجش قرار دهند:

شواهد یادگیری	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیاز به تلاش بیشتر
دانش آموز قادر به رسم نمودار ستونی است.				
مفهوم گرم و کیلوگرم را می شناسد و آنها را به یکدیگر تبدیل می کند.				
واحد یک کیلوگرم را در تمامی ستون ها هم اندازه در نظر گرفته است.				
نمودار را با ظاهری زیبا ترسیم کرده است.				

این دو دانش آموز در تمامی موارد مربوط به شواهد یادگیری بجز مورد سوم، خیلی خوب را ثبت کرده بودند و در مورد سوم قابل قبول داده شده بود. سپس تمام مکاتبات این دو دانش آموز درباره سنجش همتای خود، برای سایر دانش آموزان ارسال شد تا با بازخورد صحیح تر آشنا شوند.

سخن آغازین

پیش گفتار

اهداف و محتوا

راهنماهای تربیت و یادگیری

سنجش و ارزشیابی

معلمان و دبیران

خانواده

محیط

مدیران مدارس

۹. والدسنجی

یکی از ویژگی‌های دوران همه‌گیری جهانی کووید-۱۹ این است که والدین (معمولاً بدون آموزش قبلی) تبدیل به عاملانی مهم برای یادگیری دانش‌آموزان شده‌اند. اکنون والدین باید به دانش‌آموزان در بهبود مهارت‌های فناوری‌های خود، فرایند یادگیری را نیز بشناسند و به فرزندان خود در یادگیری یاری رسانند. دخالت والدین می‌تواند به سنجش موفق دانش‌آموزان در خانه منتهی شود. اهمیت این مسئله به حدی است که ارتباط بین معلم و خانواده را به عنوان اساس یادگیری در فضای مجازی و سنجش موفق می‌دانند.

والدین همچنین باید به دانش‌آموزان در غلبه بر مشکلات هیجانی ناشی از عدم ارتباط با دوستان و همسالان کمک کنند. به این منظور معلم می‌تواند به کمک راهکارهای زیر والدین را هدایت کند:

۱

دورنمایی از آنچه در سال تحصیلی آموزش داده خواهد شد، برای والدین ترسیم شود. توضیح دادن برنامه درسی برای والدین می‌تواند به آنها در آمادگی بیشتر برای درس‌های جداگانه کمک کند. وقتی والدین نسبت به چشم‌انداز یادگیری آگاه شوند، هدف زیربنایی فعالیت‌های یادگیری را درک خواهند کرد و می‌توانند از کاربرد دانش در دنیای واقعی استفاده کنند.

۲

هدف‌های یادگیری، با والدین به اشتراک گذاشته شود. اگر والدین به طور شفاف بدانند دانش‌آموز پس از آموزش باید قادر به انجام چه فعالیت‌هایی باشد، می‌توانند موقعیت‌های دیگری نیز برای دستیابی به این مقاصد یادگیری فراهم کنند.

۳

منابع لازم برای گسترش و تعمیق یادگیری برای والدین فراهم شود. نیازی نیست فهرستی از فعالیت‌ها و تکلیف‌های متعدد آنلاین در اختیار والدین قرار داده شود. بهترین راه این است که با اختصاص زمان با والدین از طریق تماس صوتی، تصویری یا ارسال پیام در ارتباط بوده تا آنها چالش‌ها، پیشرفت‌های خود و همچنین نیازهای اساسی خودشان را در میان بگذارند. برای ارائه منابع، نیازی نیست دانش مربوط به هنر برنامه‌ریزی درسی درباره هر ابزار را توضیح دهید. ممکن است برخی والدین دانش نظری زیربنای یادگیری مبتنی بر پروژه را ندانند، اما این بدین معنا نیست که از این روش‌ها بهره نخواهند برد.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۸

به والدین یادآوری کنید هر چند تمرکز اصلی بر محتوای دیجیتال است اما همچنان «مطالعه» مهارتی کلیدی است که موقعیت‌های متعددی برای پرورش آن وجود دارد. کودکان دوره ابتدایی می‌توانند متن‌های ساده را در کتابخانه منزل بیابند و دانش‌آموزان دوره متوسطه اول یا دوم می‌توانند متن‌های علمی تخیلی را به توصیه معلم مطالعه کنند. اما تأکید شود که کتابخانه‌های الکترونیکی و محتوای دیجیتالی متنوع و متعددی در دسترس هستند که دانش‌آموزان می‌توانند برای مطالعه با هدف تحصیلی یا اوقات فراغت از آن استفاده کنند.

۵

برخی والدین با یادگیری در فضای مجازی دچار کشمکش می‌شوند و در واداشتن فرزندان به تمرکز و مطالعه با مشکلاتی مواجه می‌شوند. در چنین مواردی والدین می‌توانند ویدئویی از معلم پخش کنند که در آن به همراه سایر دانش‌آموزان یا به تنهایی با دانش‌آموز درباره هدف یادگیری صحبت می‌کند. این فعالیت‌ها حتی به طور کوتاه و موقتی می‌توانند دانش‌آموز را به مسیر یادگیری بازگردانند.

۷

بهتر است ارتباط و تعامل مربوط به سنجش به شکل حساب‌شده‌ای صورت گیرد؛ به شکلی که مسائل مربوط به سنجش ابتدا از سوی مدیریت مدرسه و سپس معلم مطرح شود.

۶

می‌توان با برگزاری وبینار توسط خود یا ارسال لینک وبینار مدرسان دیگر و یا ارسال اطلاعات بیشتر مربوط به ادبیات و اصول سنجش، والدین را در این مسیر هدایت کرد.

۴

بر انعطاف‌پذیری تأکید شود. والدین نیاز دارند تکلیف‌ها را طوری انجام دهند که نیازهای خود و دانش‌آموز را برآورده سازند. انعطاف‌پذیری یعنی تمام اعضای خانواده با یکدیگر می‌آموزند. به عنوان مثال، می‌توان از خانواده خواست به پیاده‌روی در طبیعت بپردازند و در حالی که دانش‌آموز فهرستی از اقلام جالبی را که مشاهده می‌کند، به همراه توضیح مختصر آنها تهیه می‌کند، سایر فرزندان خانواده نیز می‌توانند تصاویری از چیزهای جذاب طبیعت بکشند یا از آنها عکس بگیرند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۹

می‌توان با ارسال سؤالات بازپاسخ به والدین، نظرات و پیشنهادات آنان را درباره یادگیری از راه دور فرزندشان گردآوری کرد. والدین همچنین می‌توانند در خودسنجی فرزندان دخالت داشته باشند.

۱۰

ساخت فضای یادگیری مبتنی بر اعتماد با کمک والدین بسیار اهمیت دارد. والدین و دانش‌آموزان باید به درک مشترکی با معلم دست یابند. دانش‌آموزان (به‌ویژه در ابتدایی) باید به سمت و سوی یادگیری باکیفیت ترغیب شوند و نمره‌گذاری و رتبه‌دهی در درجه دوم قرار می‌گیرند.

۱۱

والدین (به‌ویژه از دوره دوم ابتدایی) باید قوانینی مشابه مدرسه را در خانه بنا نهند و مثلاً ساعات یادگیری را تعیین کنند. قرار نیست خانه به عنوان مدرسه تجربه شود یا دانش‌آموز احساس کند خانه مخصوص تکلیف خانگی است، بلکه والدین باید دانش‌آموز را به انجام مستقلانه تکلیف‌ها و در صورت وجود ابهام به یاری گرفتن از معلم هدایت کنند. والدین باید به دانش‌آموز کمک کنند اما نباید به جای او تکلیف‌ها را انجام دهند یا برای کسب نمرات بهتر به او فشار وارد کنند. برای والدین توضیح داده شود که کمک افراطی می‌تواند به احساس مسئولیت و استقلال دانش‌آموز آسیب وارد کند و شانس آنها را برای جهت‌گیری مستقلانه در فرایند یادگیری مادام‌العمر و حل مسئله کم کند.

۱۲

والدین باید درباره دلایل اجتناب از تقلب، سرقت ادبی و استفاده از آثار علمی دیگران با دانش‌آموزان صحبت کنند تا اهمیت این مسئله برای آنان مورد تأکید قرار گیرد.

۱۳

به والدین گفته شود سنجش تنها بر اساس آشنایی با محتوا (به عنوان نشانگر اولیه دانش) نخواهد بود و به عناصر دیگری همانند استقلال، خلاقیت، توانایی استفاده از دانش، کار گروهی و... نیز توجه خواهد شد. یعنی در عین حال که از دانش‌آموزان باید در سنجش از یادگیری تلاش کنند، از آنها انتظار می‌رود به شکل مستقل روی تکلیف‌های پیچیده نیز کار کنند.

۱۴

برای والدین توضیح داده شود که بازخورد، مؤلفه مهمی در فرایند آموزشی و سنجش است و هدف از بازخورد این است که میزان دستیابی به هدف‌های آموزشی و شیوه بهبود و پیشرفت تعیین شود. به این منظور والدین باید فعالیت دانش‌آموزان را نظارت کنند و فعالیت و همکاری با معلم و سایر دانش‌آموزان را در آنان تشویق کنند. در نتیجه در سنجش باید بر محتوای کلیدی تأکید شود نه محتواهایی که از اولویت برخوردار نیستند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

قسمت‌های مختلف روبریک

توصیف تکلیف

برای نوشتن توصیف تکلیف، یک فرمول ساده وجود دارد:

- ✓ **نخست مشخص شود که دانش‌آموزانتان چه کاری را باید انجام دهند.**
- ✓ **در مرحله بعد باید به چرایی کاری که دانش‌آموزان باید انجام دهند، پاسخ داده شود. چرا دانش‌آموزان باید این مطالب را بیاموزند؟**

بهتر است برای پاسخ کامل به این سؤال فراتر از متن حرکت کرده و تأمل صورت پذیرد که دانش‌آموزان با آنچه که در معرض آن قرار گرفته‌اند، چه چیزی را در زندگی واقعی کسب خواهند کرد؟ تکلیف باید به شیوه‌ای شفاف و فشرده (مختصر) بازنویسی شود تا دانش‌آموز به روشنی متوجه شود که انجام چه کاری از او انتظار می‌رود؛ برای این کار بهتر است:

- ✓ منابعی که می‌توان از آن اطلاعات گرفت، دقیقاً بیان شود.
- ✓ عناصر زمانی (زمان ارائه پروژه پایانی، زمان مشاوره دادن به کار و غیره) دقیقاً بیان شود.
- ✓ همکاری و یاری (راهنمایی‌هایی در مورد اینکه کار را به تنهایی یا با دیگران انجام دهند، گزارش اینکه در چه کارهایی از دیگران کمک گرفته‌اند و چه کمک‌هایی را می‌توانند و چه کمک‌هایی را نمی‌توانند از دیگران دریافت کنند).
- ✓ شیوه ارائه تکلیف (شفاهی یا نوشتاری، دیداری بودن ارائه و غیره) را مشخص کنید.

۱۰. روبریک چیست؟

روبریک یک ابزار سنجش است که با استفاده از آن معلم می‌تواند انتظارات خاصی را که از دانش‌آموز در انجام یک تکلیف دارد، به روشنی بیان کند. روبریک در تمام فنون سنجشی که در مطالب پیشین ذکر شد، قابل استفاده است.

روبریک‌ها به سه پرسش پاسخ می‌دهند:

- ✓ **تکلیف بر اساس چه معیارهایی داوری می‌شود؟**
- ✓ **دامنه کیفیت یک عملکرد چگونه است؟**
- ✓ **عملکرد مورد نظر در کجای این دامنه قرار دارد؟**

روبریک‌ها یک تکلیف را به اجزای تشکیل دهنده آن تقسیم می‌کنند و توصیف دقیقی از سطوح قابل قبول برای هر یک از آن اجزا ارائه می‌دهند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

شناسایی ابعاد مختلف روبریک و وزن‌دهی به هر یک از ابعاد

ابعاد مختلف روبریک، قسمت‌های مختلف تکلیف را به سادگی و بطور کامل بیان می‌کند. با دیدن روبریک، دانش‌آموزان درمی‌یابند تکلیفی که باید انجام دهند متشکل از چه بخش‌هایی است و کدام یک از این بخش‌ها مهمتر هستند. در صفحات پیش شیوه نوشتن ملاک‌های موفقیت بیان شد. ملاک‌هایی که می‌خواهید در کار دانش‌آموزانتان باشد؛ اینها ابعاد مختلف روبریک هستند. در نوشتن این ابعاد دقت کنید که فقط بر عملکرد تمرکز شود و به توصیفی از کیفیت آن اشاره نشود. برای مثال، «سازمان‌دهی» می‌تواند به عنوان یک بعد از عملکرد در نظر گرفته شود اما «سازمان‌دهی خوب» خیر. در شناسایی ابعاد مختلف روبریک، باید دقت شود که ابعاد شناسایی شده با هم همپوشانی نداشته باشد و همچنین در کنار یکدیگر بتوانند تمام جنبه‌های مهم عملکرد دانش‌آموز را دربرگیرند.

تعیین مقیاسی برای سطوح مختلف پیشرفت

مقیاس به ما کمک می‌کند میزان ضعف یا قوت عملکرد فرد در یک تکلیف را توصیف کنیم. واژگانی که برای توصیف سطح عملکرد انتخاب می‌شوند باید روشن باشند، هر چند برخی از افراد ترجیح می‌دهند از عدد استفاده کنند. واژگانی که معمولاً استفاده می‌شود، عبارت‌اند از:

- ✓ پیشرفته، بالاتر از متوسط، متوسط، مبتدی
- ✓ ممتاز، عالی، متوسط، مبتدی
- ✓ برجسته، ماهر، متوسط، مبتدی
- ✓ خبره، متوسط، در حال یادگیری، مقدماتی
- ✓ خیلی خوب، خوب، قابل قبول، نیازمند تلاش بیشتر

واژگانی که استفاده می‌شود دلگرم‌کننده و هدایت‌گر باشند و به هیچ عنوان از واژگان مایوس کننده استفاده نشود.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

ساختار یک روبریک

ملاحظات	سطح				معیارها	موارد/ مهارت‌ها
	۴	۳	۲	۱		
	*				الف) حواس خود را به کار می‌بندد.	درباره آنچه مشاهده می‌کند
	-	-	-	-	ب) برای مشاهدات خود از ابزارهای مناسب استفاده می‌کند.	
	*				پ) ویژگی‌های پدیده‌ها/جسم/ماده را بیان می‌کند.	
	*				ت) با توجه به مشاهدات خود فرضیه می‌سازد.	
	*				الف) مراحل را به درستی انجام می‌دهد.	در اجرای آزمایش/ فعالیت/ کاوش
	-	-	-	-	ب) از وسایل مناسب به درستی، استفاده می‌کند.	
	*				پ) از مشاهده‌های خود به درستی نتیجه‌گیری می‌کند.	
	*				ت) در تدوین و ارائه گزارش مهارت دارد.	
	-	-	-	-	الف) پرسشی که قابل آزمایش باشد، طراحی می‌کند.	در طراحی آزمایش/ کاوش
	*				ب) متغیرها را به درستی تشخیص می‌دهد.	
	-	-	-	-	پ) در نظر گرفتن همه بندهای شناسه	
					در گفته و نوشته خود از اصطلاح‌های علمی به درستی استفاده می‌کند.	بیان علمی/ ساخت دانش و مفهوم
در این گروه نظافت و پاکیزگی مورد توجه قرار نگرفته بود.		*			ضوابط کار گروهی را رعایت می‌کند (مشارکت در استفاده از وسایل/ رعایت نوبت/ فعال بودن حفظ سلامت خود و دیگران و...)	ضوابط کار گروهی

توصیف هر یک از ابعاد

هر یک از ابعادی که برای یک روبریک تعیین می‌شود باید به روشنی توصیف شود. برخی از معلمان فقط بالاترین سطح عملکرد را توصیف می‌کنند اما برخی دیگر برای هر یک از سطوح عملکردی که در گام دوم شناسایی کرده‌اند، توصیف ارائه می‌دهند. در نوشتن توصیف‌ها نیز دقت شود که همپوشانی نداشته باشند. هنگامی که سطوح عملکردی مختلف مربوط به یک بعد را توصیف می‌کنید از واژگان یکسان استفاده کنید و فقط سطح پیشرفت تغییر کند. توصیفی که می‌نویسید اختصاصی، مشاهده‌پذیر و روشن باشد و جایی برای تفسیر باقی نگذارد.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

بازخورد کمی

بازخورد کمی همان نمره است که به واسطه آن عملکرد دانش‌آموز با استفاده از عدد و رقم توصیف می‌شود (این رویکرد به نمره یعنی استفاده از آن به عنوان بازخورد به دانش‌آموز منع شده است) اما بازخورد کیفی در قالب جملات و عبارات ارائه می‌شود. نوع دیگر بازخورد، بازخورد ترکیبی (کمی و کیفی) است. منظور از بازخورد ترکیبی این است که از بازخورد کمی نسبت به میزان یادگیری مفاهیم و محتوای درسی بهره برده شود و بطور موازی با آن، از بازخورد کیفی یعنی توصیف مهارت‌ها و توانایی‌های ویژه دانش‌آموز نیز استفاده شود.

بازخورد کمی در رصد تحولات یادگیری و بهبود آن نقشی ندارد و تعیین نقاط قوت و ضعف یادگیری با بازخورد کیفی است. بازخورد کیفی نیز بیشتر در فرایند تدریس مدنظر است تا سنجش پایانی. در این بازخوردهای کیفی است که به کیفیت فعالیت‌های یادگیری و چگونگی تحقق انتظارات توجه می‌شود. در بازخورد نباید مستقیماً به نقاط ضعف اشاره شود. معلم در بازخورد، شواهد یادگیری را به دانش‌آموز برگشت می‌دهد تا او بتواند رفتار خود را با هدف‌های آموزشی هماهنگ کند. بازخورد از این جهت مؤلفه مهمی است که برای پرکردن خلأ ناشی از حذف نمره بکار می‌رود و هسته اصلی فرایند یاددهی-یادگیری است.

محور سوم: ارائه بازخورد و برنامه‌ریزی براساس اقدام‌های سنجشی

افزون بر طراحی و اجرای اقدام‌های سنجشی، معلمان باید به شیوه‌های مختلف ارائه بازخورد به دانش‌آموزان نیز بیندیشند و بر اساس نتایج سنجش در صورت لزوم به طراحی اقدام‌های مداخله‌ای بپردازند و نهایتاً یافته‌های خود را گزارش کنند.

۱. اصول ارائه بازخورد

به باور صاحب‌نظران تعلیم و تربیت، بازخورد به عنوان مؤثرترین عامل برای پیشرفت یادگیری در نظر گرفته شده است و از توانایی شناختی پیشین دانش‌آموز و حتی از کیفیت تدریسی که دریافت می‌کنند، مؤثرتر است.

در زیست‌بوم دیجیتال نیز بازخورد بسیار اهمیت دارد. ارائه بازخورد باید هر دقیقه و هر روز باشد و نباید آن را به عنوان آخرین گام یادگیری در نظر گرفت چرا که شرط اساسی شکل‌گیری موقعیت یادگیری پویا در رسیدن به هدف‌ها است.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنماهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

بازخورد باید:

- ✓ پیوسته و مستمر باشد.
- ✓ برای دانش‌آموز قابل درک و متناسب با سطح تحولی دانش‌آموز باشد.
- ✓ لحن پیام باید مثبت و توأم با احترام باشد.
- ✓ توصیف‌کننده، واضح و شفاف باشد؛ نوع مشکل و نارسایی یادگیری را مشخص کند.
- ✓ راهبردهایی برای کاهش فاصله بین عملکرد جاری و وضعیت مطلوب (معیارهای آموزشی) در اختیار دانش‌آموز قرار دهد.
- ✓ بر معیارها و هدف‌های آموزشی تأکید کند.
- ✓ هم مؤلفه عاطفی (انگیزشی) و هم مؤلفه شناختی (اطلاع‌رسانی درباره مشکلات یادگیری و ارائه راهبردهای اصلاحی) را در بر گیرد.
- ✓ ارتباط بین معلم با دانش‌آموز را بهبود دهد.
- ✓ خودکارآمدی و اعتماد به نفس دانش‌آموز را ارتقا دهد و در او این احساس را ایجاد کند که بر یادگیری خود کنترل دارد.
- ✓ هم موفقیت‌ها و هم نقاط ضعف را توصیف کند.
- ✓ مشارکت فعال دانش‌آموز را برانگیزد و مهارت‌های خودسنجی را از طریق شرکت دادن دانش‌آموزان در بازخورد پرورش دهد.
- ✓ فعالیت‌های خودنظم‌دهی و فرایندهای فراشناخت را آموزش دهد. یعنی در بازخود به تکلیف، باید به روش انجام آن و خودنظم‌دهی اشاره شود.

بسیاری از معلمان به مشکل پرجمعیت بودن کلاس و دشواری در بازخورد دادن اشاره می‌کنند. در مواجهه با این مسئله باید گفت که نیازی نیست به همه افراد بازخورد داده شود و فقط کسانی که به حد تسلط نرسیده‌اند و در تمام ابعاد و شاخص‌های هدف‌های یادگیری مشکل جدی دارند، نیاز به بازخورد کتبی مفصل دارند. بنابراین افرادی که به تسلط دست یافته‌اند یا با بازخورد توصیفی به درک کاملی از شرایط خود دست می‌یابند، نیاز به بازخورد مفصل ندارند.

محتوای بازخورد حداقل باید سه عنصر را دربرگیرد:

- ۱ درست‌ی یا نادرستی انجام تکلیف با تأکید بر بدفهمی‌های درسی نه میزان خطا
- ۲ شیوه انجام تکلیف (نوع ارتباط بین عمل دانش‌آموز و کیفیت کار او و روش‌های جایگزین انجام تکلیف)
- ۳ روش‌هایی برای خودنظم‌دهی (نظارت و کنترل بر یادگیری)

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

یک نمونه

زهره جان سلام.

از اینکه معلم دانش‌آموز موفق منند شما هستم، خیلی خوشحالم. نسبت به خوش‌نویسی‌های جلسات قبل تلاش بیشتری کرده‌ای که قابل تقدیر است و نوشته شما خیلی بیشتر از دفعات قبل به سرمشق شباهت دارد. در بعضی قطعات مانند نوشتن «نا» و «ینه» پیشرفت بسیار خوبی داشته‌ای اما در بعضی نشانه‌ها نیاز است، دقت بیشتری به خرج دهی. مانند نوشتن نشانه «ج» که باید مانند سرمشق بنویسی. لطفاً به سایر نشانه‌ها با دقت بیشتری نگاه کن تا اشتباهات خود را پیدا کنی. برای زیبا بودن نوشته‌هایت بهتر است از روی خط خارج نشوی.

مراقب خود باش.

بازخورد تأثیری قدرتمند بر یادگیری، پیشرفت تحصیلی و موفقیت دانش‌آموز دارد و یک جنبه ضروری در هر سیستم آموزش الکترونیکی به شمار می‌رود. در موارد بسیاری بازخورد کیفیت لازم را ندارد و باعث می‌شود که افراد به آن توجهی نکنند. از جمله عواملی که منجر به عدم توجه افراد به بازخورد می‌شود، عبارت است از:

- ✓ ارائه بازخورد یکسان (مثلاً استیکر یا صورتک مشابه) به تمامی دانش‌آموزان صرف‌نظر از اینکه افراد مرتکب چه اشتباهی می‌شوند.
- ✓ استفاده از بازخوردهای کلی مانند «کار عالی است» یا «نادرست است».
- ✓ طراحی تعاملاتی که در ابتدا جذاب و مشغول‌کننده نبوده است.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۲. برنامه‌ریزی بر اساس نتایج سنجش

پس از جمع‌آوری شواهد سنجشی و ارائه بازخورد، معلم می‌تواند بر اساس فعالیت‌های یادگیری اقدام به صورت‌بندی مداخله‌های مناسب کند. برای طراحی این فعالیت‌ها باید از نتایج سنجش استفاده کرد چرا که باید بدفهمی‌های دانش‌آموز شناسایی شده باشد. کاربرد اطلاعات تحلیل‌شده، برنامه‌ریزی و طراحی، مداخلاتی است که در فرایند یادگیری یا بعد از یادگیری به بهبود کیفیت یادگیری منجر می‌شوند. همچنین آنها به منظور تصمیم‌گیری پایانی برای ارتقای پایه استفاده می‌شوند و والدین و دانش‌آموزان نیز از نتایج آن بهره می‌برند. در برنامه‌ریزی و طراحی مداخلات باید از اطلاعات فرایندی دانش‌آموز بهره جست؛ یعنی نباید محتوای درسی تکرار شود بلکه باید بر اساس نقاط ضعف دانش‌آموز طراحی شوند. بنابراین در طراحی مداخلات، باید تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان از حیث تقایص یادگیری ویژه‌شان مورد توجه قرار گیرد نه اینکه تکلیف‌های یکسانی برای همه دانش‌آموزان در نظر گرفته شود بطوری که برای برخی خسته‌کننده و برای برخی دیگر نامتناسب با نیازهای یادگیری‌شان باشد. در طراحی مداخلات از بازخورد جبرانی برای دانش‌آموزان در سطح نیاز به تلاش بیشتر یا خوب استفاده می‌شود و بازخورد توسعه‌ای برای دانش‌آموزان در سطح عالی یا خیلی خوب به کار گرفته می‌شود. **فعالیت‌های یادگیری سه دسته‌اند:**

- ✓ **ترمیمی** (این فعالیت‌ها از نظر سنجش برای یادگیری یا سنجش تکوینی مهم‌ترین نوع تکلیف هستند)
- ✓ **تثبیتی**
- ✓ **بسط‌دهنده**

مثال

مثال تکلیف‌های ترمیمی

۱. فعالیت‌های ساده تکرار و تمرین مثل رونویسی
۲. فعالیت‌های بازنگری در آموخته‌ها مثل از خود پرسیدن
۳. فعالیت‌های یادگیری همیارانه؛ در ریاضی ابتدایی تمام فعالیت‌های با عنوان «کار در کلاس» در دسته تکلیف‌های ترمیمی قرار می‌گیرند.

مثال تکلیف‌های تثبیتی

۱. فعالیت‌های پیچیده تمرین و تثبیت مثل خلاصه‌نویسی؛ در کتاب ریاضی ابتدایی تمامی فعالیت‌های با عنوان «تمرین» در این دسته قرار می‌گیرند.

مثال تکلیف‌های بسط‌دهنده

۱. فعالیت‌های شرح و بسط و تعمیق مطالب آموخته شده مانند مثال زدن؛ در کتاب ریاضی سوم ابتدایی می‌توان از دانش‌آموزانی که سطوح بالای یادگیری را تجربه می‌کنند، خواست که علاوه بر شکل‌های باز شده مکعب در کتاب ریاضی، تمامی مواردی را که شکل باز شده مکعب محسوب می‌شوند، ارائه دهند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۳. گزارش‌دهی

هدف از گزارش‌دهی ارائه اطلاعات به دانش‌آموزان و والدین آنها به صورت رسمی است. گزارش‌دهی اثربخش به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا بدانند به چه چیزی دست یافته‌اند، عملکرد آنان نسبت به انتظاراتی که در هر موضوع درسی داشته‌اند، چگونه بوده است و چقدر تلاش کرده‌اند. همچنین این گزارش‌دهی به والدین کمک می‌کند تا درگیر آموزش فرزند خود شوند و از آنها حمایت کنند تا پتانسیل‌های خود را شکوفا سازند.

نظراتی که در بخش گزارش پیشرفت تحصیلی ارائه می‌شود باید بر اساس عملکرد فردی دانش‌آموز باشد و همچنین باید توانایی‌های خاص دانش‌آموز و پتانسیل‌هایی را که دارد پوشش دهد. در گزارش‌های نهایی پیشرفت تحصیلی باید در نظر داشت که درک گزارش برای دانش‌آموز و والدین آسان باشد.

همچنین باید برای والدین روشن باشد که چه چیزی و تا چه اندازه آموخته شده است. همچنین باید مشخص باشد که دانش‌آموز در چه مفاهیمی نیاز به بهبود دارد و در آینده باید چه کار کرد.

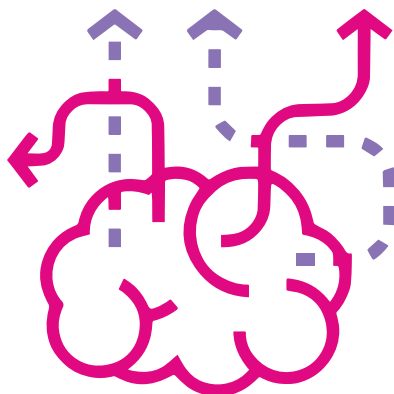
۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنماهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

معلمان
و مدیران

معلمی هنری است که نقش آن در تعامل با دانش‌آموزان شکل می‌گیرد؛ نقشی که در کلاس‌های درس با حضور دانش‌آموز تعریف شده بود و اکنون تغییر کرده است. در شرایط پیش‌رو که آموزش به شکل مجازی صورت می‌پذیرد، مهم‌ترین مسئله معلم این است که با عدم حضور دانش‌آموزان چگونه نقش خود را رقم بزنند.

پژوهش‌ها نشان داده است در حال حاضر که جهان با همه‌گیری جهانی کووید-۱۹ روبروست، معلمان با چالش‌های بسیاری مواجه شده‌اند. برخی از این چالش‌ها عبارت‌اند از:

- ✓ فرسودگی شغلی (نارضایتی، سرخوردگی و کاهش سلامت روان)
- ✓ نگرانی نسبت به پیشرفت تحصیلی و سلامت روان دانش‌آموزان
- ✓ نگرانی نسبت به سلامت جسم و روان خود
- ✓ ترس از صحبت کردن در برابر دوربین
- ✓ احساس عدم اطمینان نسبت به انجام تعهدات خود
- ✓ کیفیت پایین تعاملات معلم و دانش‌آموز در برخی از آموزش‌های غیرحضوری (تعاملی نبودن آموزش، تعامل مصنوعی و فقدان خودجوشی موجود در تدریس حضوری، از دست دادن زبان غیرکلامی دانش‌آموزان و همکاران، عدم امکان دریافت بازخورد نسبت به تدریس خود).
- ✓ اختلال در تدریس به علت حضور والدین در کنار فرزندان در کلاس مجازی

در کنار چالش‌های بیان شده، فرصت‌هایی نیز برای معلمان فراهم شده است. در این شرایط وجاهت معلم و مدرسه، افزایش پیدا کرده است، چون والدین تلاش‌های معلمان و کادر مدرسه برای آموزش فرزندان‌شان را مشاهده و گاهی خود آنها در تدریس فرزندان‌شان مشارکت کرده‌اند و از نزدیک در جریان سختی‌ها و ظرافت‌های تدریس معلمان قرار گرفته‌اند.

از سوی دیگر، شرایط آموزش از راه دور فرصت ایفای نقش معلم-مدیر را به معلمان اعطا کرده است. معلمان در شرایطی قرار گرفته‌اند که باید، خود به تنهایی برخی مسئولیت‌ها را بپذیرند و خارج از حصار دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌ها با توجه به شرایط مقتضی، قابل دفاع‌ترین تصمیم ممکن را اتخاذ نمایند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۶/۱. معلمان و سلامت روان

در شرایط آموزش مجازی که جامعه با تروما (ضربه روانی) روبرو شده است و معلمان چالش‌ها و فرصت‌های تازه‌ای را تجربه می‌کنند؛ شایسته است در مورد تدریس اثربخش بازاندیشی کنیم. در تدریس اثربخش، معلم به عنوان بازیگر اصلی به رسمیت شناخته می‌شود و برخورداری او از سلامت روان و حال خوب اهمیت می‌یابد. برای تحقق این امر راهبردهای متفاوتی می‌توان پیشنهاد داد که در این جا بر دو راهبرد تمرکز می‌شود:

شفقت نسبت به خود و تأمل حرفه‌ای

برای مهربانی با خود می‌توانید از طرف یک دوست خیالی که بدون قید و شرط شما را دوست دارد و تمام کاستی‌های شما را می‌داند، برای خود نامه‌ای بنویسید. سپس نامه را مدتی کنار بگذارید و دوباره بخوانید. جملاتی که در نامه به کار برده‌اید احساس مهربانی و پذیرش را در شما پدید خواهند آورد.

شفقت نسبت به خود

شفقت نسبت به خود متشکل از دو مؤلفه است:

✓ مهربانی با خود ✓ آگاهی از انسانیت مشترک

الف) مهربانی با خود

مهربانی با خود یعنی هنگام مواجهه با رنج، ناکارآمدی یا شکست، به جای سرزنش کردن و انتقاد از خود، با گرمی و فهمی واقع‌بینانه، خود را بپذیریم. مهربانی با خود یعنی همان طور که با دیگران مهربان هستیم با خود نیز مهربان باشیم و در مواقعی که با مشکلی روبرو می‌شویم نسبت به خود همدردی نشان دهیم. در اینجا چند راهکار که برخاسته از تجربه زیسته معلمان است، پیشنهاد می‌شود:

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

به عنوان یک معلم هر روز زمانی را برای خودتان کنار بگذارید و در آن به کاری مشغول شوید که دوست دارید. برای مثال کتاب مورد علاقه خود را بخوانید یا اگر اهل نوشتن هستید، داستانی بنویسید، فیلم نگاه کنید، ورزش کنید و به داشتن چیزی به نام «زمان خودم» هر روز با خودتان مهربان‌تر رفتار کنید.

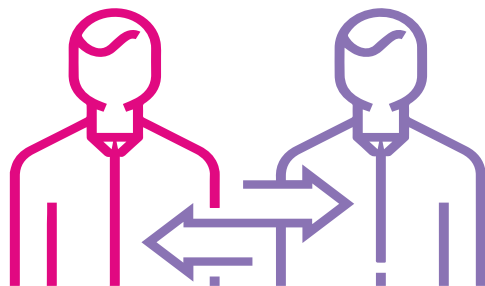
همانطور که متوجه موفقیت‌های دیگران می‌شوید و از آنها قدرانی می‌کنید، موفقیت‌ها و دستاوردهای خودتان را هم ببینید و بابت آنها از خود قدرانی کنید و برای اینکه توانستید مطلبی را درست و کامل به دانش‌آموزان منتقل کنید و آنها را به درک درستی برسانید، خوشحال باشید.

به خودتان هم جایزه بدهید. همانطور که با اهدای جایزه‌های مختلف در دانش‌آموزانتان انگیزه و شوق ایجاد می‌کنید، اگر چیزی را دوست دارید، صبر نکنید تا کسی آن را به شما هدیه بدهد بلکه بابت تلاش‌تان در کلاس و احساس مسئولیت‌پذیری، خودتان آن را به خودتان جایزه بدهید.

همیشه به ویژه در این شرایط، خیلی مراقب سلامت خودتان باشید یعنی به اندازه کافی بخوابید، تغذیه سالم داشته باشید، نوعی ورزش را به طور مرتب انجام دهید و به ظاهره‌تان برسید، به بیان دیگر، تعادل میان زندگی شخصی و کار را رعایت کنید.

در روزهای سخت کاری که به عنوان مثال آزمون آنلاین برگزار کرده‌اید و به همه بازخورد داده‌اید و اشکالات دانش‌آموزانتان را رفع کرده‌اید، دوش آب گرم بگیرید، برای خودتان نوشیدنی مورد علاقه‌تان را آماده کنید و یا هر طور که مناسب روحیات شماست، خود را آرام کنید.

(ب) آگاهی از انسانیت مشترک

آگاهی از انسانیت مشترک، اشاره به آگاهی از این امر دارد که ما انسانیم و در نتیجه دارای نقص و کاستی هستیم و رنج بردن، شکست خوردن، اشتباه کردن، غمگین شدن و غیره، نیز بخشی از تجربه مشترک ما انسان‌هاست و منحصر به ما نیست.

به عنوان یک معلم بدانیم، بپذیریم و به یاد داشته باشیم که هر کسی، شکست می‌خورد و بار مصائب را در زندگی شخصی و کار حرفه‌ای به دوش می‌کشد. در این شرایط نیز هر شغل و حرفه‌ای با رنج خاصی همراه است و معلمان تمام دنیا نیز مانند معلمان ما برای اولین بار است که چنین شرایطی را تجربه می‌کنند. پس از خطا کردن نهراسیم و نگران اشتباهات کوچک خود نباشیم و بابت خطاهایی که در هنگام تدریس آنلاین از ما سر می‌زند، خود را سرزنش نکنیم. بهتر است به خود بگوییم دست کم در کشور ما معلمان بسیار زیادی همانند ما هستند و با تمرین کردن و گذشت زمان مسلط‌تر می‌شویم.

خوبی‌هایتان را به خودتان یادآوری کنید. ممکن است شما به عنوان یک معلم در انجام آزمایش‌های علوم در فضای مجازی چندان موفق نبوده باشید اما در کلاس، شوخ‌طبع و صمیمی بوده‌اید و ارتباط شما با بچه‌ها عالی بوده است؛ این خصوصیات خوب را به خودتان یادآوری کنید و حتی بروی برگه‌ای بنویسید و جلوی چشمانتان قرار دهید.

فراموش نکنید تنها فرد روی زمین که همیشه با او ارتباط خواهید داشت، خودتان هستید، پس بهتر است همراه و دوست خوبی برای خودتان باشید.

در انتها بدانید و مدام به خود تذکر دهید که موفقیت‌ها و خوبی‌های شما، لطفی از جانب پروردگار است و نباید به داشته‌هایتان مغرور شوید، بلکه با شکر آنها، می‌توانید لطف و رحمت پروردگار را بیشتر دریافت کنید.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

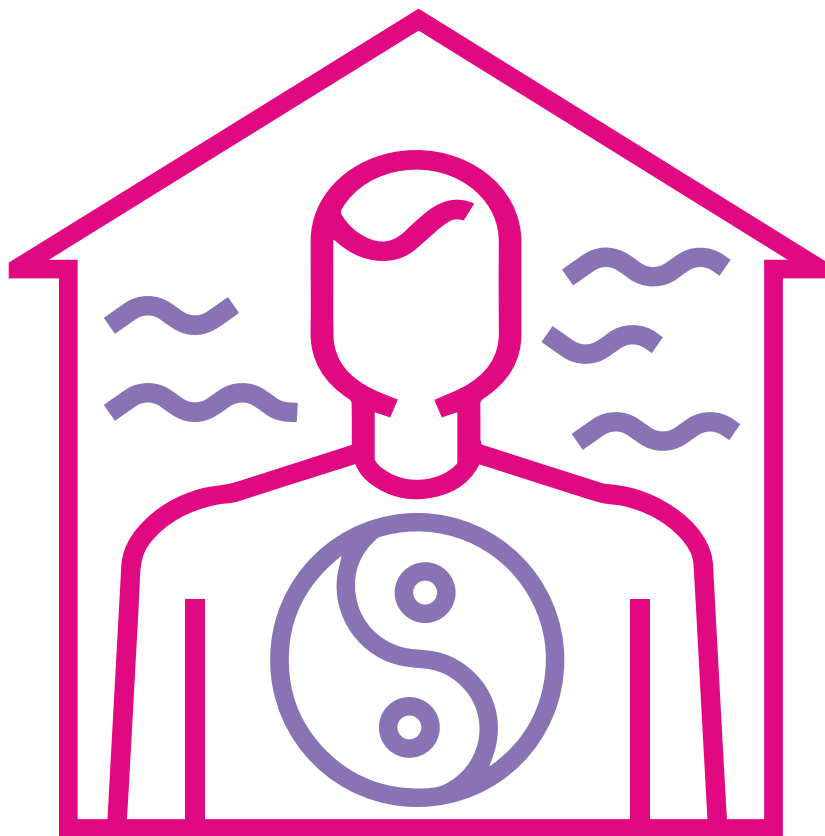
۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

اگر گاهی در کلاس یا محیط کار آزرده خاطر یا خسته می‌شویم و با مشکلاتی همچون قطع و سرعت پایین اینترنت، مشکلات دریافت و بارگذاری مطالب، فیلم‌ها و تصاویر دست و پنجه نرم می‌کنیم، باید بدانیم که این واقعیت، اجتناب ناپذیر است و برای همکاران دیگر هم در تدریس در فضای مجازی پیش می‌آید.

چنین نگاهی باعث می‌شود شکیبایی ما بیشتر شود و هر وقت شرایط مدرسه، خانه یا کلاس آنلاین آن طور که دلمان می‌خواهد پیش نرفت به جای انزوا و فاصله گرفتن از دیگران، پیوندهای اجتماعی خود را گسترش دهیم که این امر به نوبه خود باعث تسکین خلق منفی و پیشگیری از فرسودگی شغلی می‌شود.

هر زمان در طول تدریس اشتباهی می‌کنید، به خودتان روحیه بدهید و برنامه‌ای برای روبرو شدن با موقعیت‌های مشابه که ممکن است دوباره برایتان اتفاق بیفتد، داشته باشید و از این پس مطابق با آن عمل کنید. با خودتان تکرار کنید که اشتباه‌های ما گران‌بها هستند، چرا که ممکن است به ما راه‌ها و نگرش‌های جدید را بیاموزند. ممکن است دچار اشتباه شوید، به ویژه جلوی دوربین و یا ضبط یک محتوا، اما همان‌جا با دانش‌آموزانتان روبراست باشید، با شوخ طبعی با اشتباه خودتان برخورد کنید و تأکید کنید اشتباه‌های ما گاهی ارزشمندتر از کارهای درست ما هستند، زیرا ممکن است مسیرهای جدیدتری برایمان فراهم کنند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

یکی از مهمترین کنش‌های معلمان که یادگیری دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشد این است که بر آنچه انجام داده‌اند، به صورت انتقادی تأمل کنند و تأثیر آن را بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بررسی کنند. طی این کاوشگری، معلمان با استفاده از رویکردهای سنجشی مختلف، موفقیت تدریس خود را برحسب یادگیری دانش‌آموزان کاوش می‌کنند و از خود این پرسش مهم را می‌پرسند: «در پی این تدریس چه چیزی رخ داد و چه تلویحاتی برای تدریس بعدی دارد؟». طی فرایند تأمل، هم پیش‌بینی آینده و هم بازنگری گذشته صورت می‌گیرد تا در نهایت فرد بتواند قابل دفاع‌ترین اقدام را در لحظه حال انجام دهد. به این منظور، الگوهای گوناگونی برای تأمل معرفی شده‌است که در اینجا دو الگوی مرتبط با تأمل حرفه‌ای مورد بحث قرار می‌گیرند.

الف) الگوی چهار عدسی

در این الگو معلم در فرایند تأمل حرفه‌ای، عمل خود را از روزه چهار عدسی مورد مطالعه قرار می‌دهد:

- ✓ عدسی چشمان خود
- ✓ عدسی چشمان یادگیرندگان
- ✓ عدسی چشمان همکاران
- ✓ عدسی نظری (نظریه‌ها).

دیدن از طریق این چهار عدسی، به فرد کمک می‌کند تا با واکاوی و پژوهیدن مفروضاتی که هدایت‌گر عمل اوست به تأمل انتقادی اقدام کند. عدسی چشمان

تأمل حرفه‌ای

تأمل هنگامی صورت می‌گیرد که فرد لحظه‌ای درنگ می‌کند تا پس از رخ دادن رویدادی غیرمنتظره و غیرمعمول، با برگشت به عقب، به آن رویداد بیندیشد. آن رویداد را بارها به ذهن می‌آورد و در مورد آن بیشتر فکر می‌کند. به این ترتیب این رویداد حالت توالی زمانی خود را از دست می‌دهد و به مجموعه‌ای از افکار پرسشگرانه مانند «چه اتفاقی افتاد؟» «چگونه؟» و «چطور؟» تبدیل می‌شود. این افکار در آغاز ممکن است بی‌هدف باشند. برای هدفمند کردن آنها طرح پرسش‌هایی که تفکر را هدایت می‌کنند، سودمند است. برخی از این پرسش‌ها عبارت‌اند از:

- ✓ «چرا این رویداد به این صورت اتفاق افتاد؟»
- ✓ «من چگونه می‌توانستم به گونه‌ای متفاوت عمل یا رفتار کنم؟»
- ✓ آیا انجام کنش «الف» در آغاز درس بهتر از انجام کنش «ب» بود؟
- ✓ «چگونه می‌توانستم به دانش‌آموزی که در کلاس رفتاری مخرب یا ناشایست از خود نشان داد به شیوه‌ای متفاوت واکنش نشان دهم؟»

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

ب) الگوی تحلیل رویداد مهم

رویداد مهم اشاره به رویدادی می‌کند که فرد به دلیلی آن را به عنوان یک اتفاق مهم به یاد می‌آورد. به این منظور پرسشنامه‌ای طراحی شده است که گاهی اوقات به یادگیرنده داده می‌شود. این پرسشنامه بی‌نام متشکل از پنج پرسش است که از یادگیرندگان می‌خواهد طی پنج تا ده دقیقه با تمرکز بر رویدادهایی واقعی و مشخص، جزئیاتی را در مورد کلاسی که برگزار شده است بنویسند. پرسش‌ها از این قرارند:

- ✓ امروز چه زمانی احساس کردید غرق در کلاس شده‌اید؟
- ✓ امروز چه زمانی احساس کردید از کلاس دور افتاده‌اید؟
- ✓ از نظر شما مفیدترین رفتاری که معلم یا دوستان شما در کلاس انجام دادند، کدام است؟
- ✓ از نظر شما گیج‌کننده‌ترین رفتاری که معلم یا دوستان شما در کلاس انجام دادند، کدام است؟
- ✓ در کلاس امروز، چه چیزی بیش از همه شما را غافلگیر کرد؟

با تحلیل این پرسش‌ها، نسبت به دانش‌آموزان خود شناخت بیشتری کسب می‌کنید و می‌توانید تدریس خود را با نیازهای آنان متناسب سازید. افزون بر آن، نسبت به ابعاد مثبت و همچنین ابعاد نیازمند به بهبود هویت حرفه‌ای خود شناخت بیشتری کسب می‌کنید و می‌توانید با توجه به آنها برای توسعه حرفه‌ای خود برنامه‌ریزی کنید.

خود به کمک شرح حال نویسی، معلم را بر تجربه‌های خود به عنوان یادگیرنده متمرکز می‌سازد. هنگامی که معلم در پی آن است که دریابد یادگیرندگان تدریس او را چگونه می‌بینند، از عدسی یادگیرندگان نگاه کرده است. دیدن از طریق عدسی همکاران هنگامی صورت می‌گیرد که معلم از خود می‌پرسد: «چگونه باید به بازخوردهای حرفه‌ای که از سوی دیگران نسبت به کار من داده شده است، پاسخ دهم؟» یا این که «از مشاهده تدریس معلمان حرفه‌ای چگونه باید بیاموزم؟» وقتی فرد متون تربیتی را می‌خواند، اعم از روایت‌هایی درباره تدریس یا تحلیل‌های نظری، با این امید که این متون بتوانند راهکاری برای مشکلی که با آن روبروست ارائه کنند، از روزنه عدسی نظری می‌بیند.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنمای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

۶/۲. معلمان و سواد دیجیتال (واسطه‌های کاربری در آموزش غیرحضوری)

آموزش یا فرایند آموختن بیش از هر حوزه دیگر دچار تغییر و تحول شده است. تغییر و تحولاتی که اگرچه کار اجرایی را برای کادر آموزشی و به ویژه مربیان و معلمان سخت‌تر و پیچیده‌تر کرده است اما فرصت‌هایی را نیز برای بهبود فرایند آموزش به وجود آورده است. آموزش‌های آنلاین و استفاده از ابزارهای الکترونیکی برای آموزش روز به روز گسترده‌تر شده و امکاناتی بیشتر را پیش روی معلمان و متعلمان قرار داده است. لازمه ورود معلم به این فضای آموزشی و نقش‌آفرینی، داشتن سواد دیجیتال است که شامل سواد پایه رایانه، شبکه‌های ارتباطی اینترنت، تفکر محاسباتی و تولید محتوای چندرسانه‌ای است.

سواد پایه رایانه

توانایی کار با رایانه و مجموعه نرم افزارهای Office، یکی از اصول مهم در حوزه فناوری اطلاعات است که شایستگی‌های، بکارگیری مفاهیم اولیه و اساسی کامپیوتر، کار با سیستم عامل ویندوز، مدیریت دسترسی به سیستم عامل، کار با ابزارهای کاربردی موجود در سیستم عامل، کار با نرم افزار Microsoft word جهت تولید اسناد الکترونیکی مانند جزوه، سؤالات امتحانی، رزومه کاری و ...، کار با نرم افزار Microsoft PowerPoint جهت تولید فایل‌های ارائه مطالب آموزشی بصورت مجازی یا حضوری، تهیه فایل‌های تعاملی آموزشی، تهیه تمرینات الکترونیکی آموزشی برای دانش‌آموزان و ...، کار با نرم افزار Microsoft Excel برای تولید نمودارهای ارزیابی کلاسی، نمودارهای پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، تهیه لیست حضورغیاب و کارنامه درسی، تولید خروجی مناسب عملکرد دانش‌آموزان جهت ارائه به اولیاء و ... را شامل می‌شود.

برای کمک به معلمان محترم در آموزش این برنامه به دانش‌آموزان و افزایش همکاری و مشارکت آنها در فرایند یاددهی-یادگیری، دیدن بخش‌های ذیل توصیه می‌شود:

مفاهیم پایه و سیستم عامل

Microsoft Word

Microsoft PowerPoint

Microsoft Excel

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

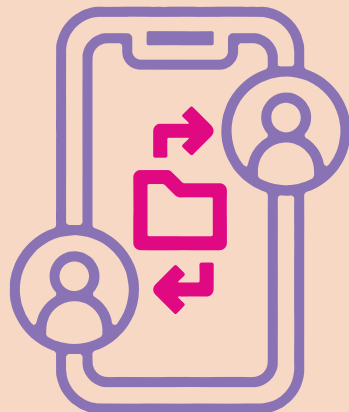
۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

تبادل اطلاعات و فایل‌ها و همین‌طور ارائه و اشتراک‌گذاری دانسته‌ها و بسیاری دیگر از امور که همگی به داشتن آشنایی به اینترنت احتیاج دارند. همچنین با توجه به راه‌اندازی شبکه مجازی دانش‌آموزان در وزارت آموزش و پرورش و لزوم استفاده معلمان از این بستر آموزشی لازم است تا شیوه کار با این بستر را به صورت تخصصی فراگیرند.

آموزش کار با بخش مدیریتی در شبکه اجتماعی شاد

ابزارهای کاربردی (تبدیل صدا به متن، فرم ساز، آزمون آنلاین،

گوگل درایو و ...)

آموزش کار با تنظیمات جستجوی پیشرفته در اینترنت

آموزش کار و جستجو در سایت رشد

شبکه‌های ارتباطی اینترنت و فضای مجازی

امروزه اینترنت به طرز غیرقابل‌کنترلی گسترش پیدا کرده است و انجام بسیاری از کارها وابسته به داشتن اطلاعات در مورد اینترنت است. فضای اینترنت شامل تعداد بسیار زیادی از وبسایت‌ها مانند وبسایت‌های تفریحی تا وبسایت بانک‌ها و ارگان‌های دولتی است که هر کدام از این وبسایت‌ها در زمینه‌های مختلفی خدمات‌رسانی می‌کنند. داشتن یک پست الکترونیک و ارسال رایانامه و پیام‌رسانی به سایر افراد در نقاط دیگر، از دیگر کاربردهای اینترنت است.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

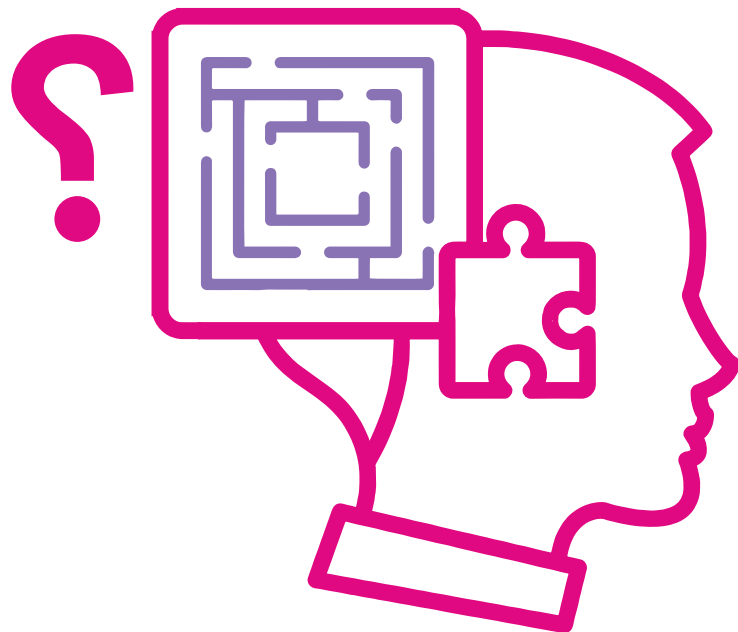
۸

مدیران مدارس

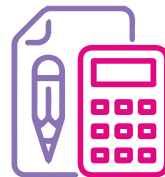
۹

تفکر محاسباتی نباید به عنوان **“مهارت حل مسئله”** دیده شود. در مهارت حل مسئله به دانش‌آموزان کمک می‌کنیم تا مشکلات را حل کنند، اما مهارت تفکر محاسباتی کاملاً آشکار است و آنها یاد می‌گیرند به صورت خلاقانه مسائل را حل نمایند.

تفکر محاسباتی

تفکر محاسباتی، ایده‌هایی مانند استدلال منطقی، روش‌های گام به گام حل مسئله (الگوریتم)، تجزیه، انتزاع و تعمیم، برنامه‌های گسترده‌ای برای حل مشکلات و درک سیستم‌ها را تحت پوشش قرار می‌دهد. تفکر محاسباتی کمک می‌کند تا در کارها بهتر عمل کنیم. در مدرسه از روش‌های مختلف برای ایجاد تفکر محاسباتی در دانش‌آموزان استفاده می‌گردد. به عنوان مثال وقتی دانش‌آموزان داستان می‌نویسند، آنها را تشویق می‌کنیم که ابتدا برنامه‌ریزی کنند (پلن بنویسند)، در مورد حوادث اصلی فکر کرده، موقعیت و شخصیت‌ها را شناسایی کنند. در هنر یا طراحی و تکنولوژی، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا در مورد چگونگی ایجاد آنها و چگونگی کار با آنها و مراحل لازم برای آن فکر کنند، به این ترتیب یک فرایند پیچیده را به تعدادی فازهای کوچکتر تقسیم می‌کنیم. در ریاضیات، دانش‌آموزان قبل از اینکه به حل آن برسند، اطلاعات کلیدی را در یک مسئله شناسایی می‌کنند. درواقع آموزش محاسباتی با کیفیت بالا، دانش‌آموزان را برای استفاده از تفکر خلاقانه و خلاقیت برای درک و تغییر جهان آماده می‌سازد.

اسکرچ (Scr)

اسکرچ جونیور (Scr jr)

اپ اینونتور (app inventor)

پایتون (Python)

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

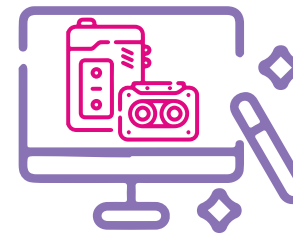
۸

مدیران مدارس

۹

تولید محتوای چند رسانه‌ای

رسانه و محتوا دو عضو جدایی‌ناپذیرند که از روزهای ابتدایی شیوع ویروس کرونا و تعطیلی مدارس، خود را به شکل‌های گوناگونی در ذهن معلمان جای داده‌اند. تولید محتوای چندرسانه‌ای برای معلم، حکم به دست گرفتن قدرت را دارد؛ به این ترتیب اوست که می‌تواند کنترل کند تا آنچه را می‌خواهد دانش‌آموز ببیند. برای تولید محتوا نیاز به آموزش کار با ابزارها و نرم افزارهای تخصصی در این زمینه هست که برخی از آنها، در ادامه ذکر می‌شود.

نرم‌افزارهای موبایل:

✓ نرم‌افزار تدوین Kinemster

✓ نرم‌افزار دوربردی عکس Background eraser

✓ متحرک‌سازی عکس‌ها Pixaloop

✓ یک نرم‌افزار پر از عکس و فیلم‌های با کیفیت pinterest

✓ نرم‌افزار فشرده سازی Vid compact

✓ نرم افزار ضبط صفحه نمایش Xrecorder

✓ نرم‌افزار ضبط و ویرایش صدا Dolby on

✓ نرم‌افزار انتقال صفحه موبایل به رایانه Apower mirror

✓ نرم‌افزار تدوین که با وجود کاین مستر نیازی به آن نیست Inshot

نرم‌افزارهای رایانه‌ای:

✓ ویدیو اسکرایب

✓ نرم‌افزار Photoshop

✓ نرم افزار illustrator

✓ نرم‌افزار CorelVideoStudio

✓ نرم‌افزار Adobe_Animate

✓ نرم‌افزار Cool Edit Pro

✓ نرم‌افزار Camtasia

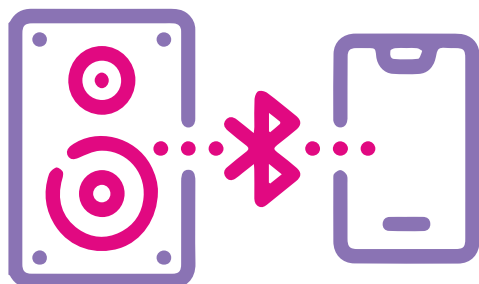
✓ نرم افزار ویرایش عکس Picsart

✓ نرم‌افزار روتوش عکس SnapSeed

✓ نرم‌افزار برای کار روی متن Matnnegar

✓ نرم‌افزار ویرایش ویدئو و انیمیشن

Alight Motion

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

نمایه کلی واسطه‌های کاربری پیشنهادی برای دانش‌آموزان بر اساس دوره‌های تحصیلی

دوره	سواد پایه رایانه	چند رسانه‌ای رایانه	تفکر محاسباتی	چند رسانه‌ای موبایل	صیانت سایبری	سواد رسانه‌ای	شبکه‌های ارتباطی
ابتدایی اول	—	—	● اسکرچ جی آر	● Kinemster ▶ نرم‌افزار تدوین ● Background eraser ▶ نرم افزار دوربردی عکس ● Pixaloop ▶ متحرک‌سازی عکس‌ها ● pinterest ▶ یک نرم‌افزار پر از عکس و فیلم‌های با کیفیت ● Vid compact ▶ نرم‌افزار فشرده‌سازی ● Xrecorder ▶ نرم افزار ضبط صفحه نمایش ● Dolby on ▶ نرم‌افزار ضبط و ویرایش صدا ● Apower mirror ▶ نرم‌افزار انتقال صفحه موبایل به رایانه ● Inshot ▶ نرم‌افزار تدوین ● Picsart ▶ نرم‌افزار ویرایش عکس ● SnapSeed ▶ نرم‌افزار روتوش عکس ● Matnnegar ▶ نرم‌افزار برای کار روی متن ● Alight Motion ▶ نرم‌افزار ویرایش ویدئو و انیمیشن	همه دوره ها	همه دوره ها	● گوگل فرم ● سامانه شاد ● پلتفرم اسکای‌روم ● پلتفرم ادوبی‌کانکت ● پلتفرم بیگ‌بلو باتن
ابتدایی دوم	● Word ● Power point ● سیستم عامل	—	● اسکرچ				
متوسطه اول	● Word ● Power point ● Excel ● سیستم عامل	● نرم افزار Cool_edit ● نرم افزار Adobe_Animate ● نرم افزار CorelVideoStudio	● پایتون				
متوسطه دوم	● Word ● Power point ● Excel ● سیستم عامل	● نرم افزار illustrator مقدماتی ● نرم افزار Photoshop مقدماتی ● نرم افزار Video_scribe ● نرم افزار کمتاسیا	● App_inventor ● wordpress				

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۳/۶. معلمان و ارتقای خودنظم‌دهی در دانش‌آموزان

با کمتر شدن ناخواسته تعاملات چهره به چهره دانش‌آموزان و معلمان، امکان بررسی حالات هیجانی و میزان فهم دانش‌آموزان کمتر شده است. این موضوع با همه محدودیت‌هایی که ایجاد کرده است می‌تواند فرصتی برای ارتقای مهارت‌های خودنظم‌دهی در دانش‌آموزان باشد. دوری دانش‌آموزان از مدرسه، بیش از هر زمان دیگری ما را نسبت به اهمیت نقش فعال یادگیرندگان در هدایت فرایند یادگیری آگاه کرده است. خودنظم‌دهی مهارتی است که در این شرایط به دانش‌آموزان برای فرایند یادگیری کمک می‌کند.

در مورد خودنظم‌دهی چه باید بدانیم؟

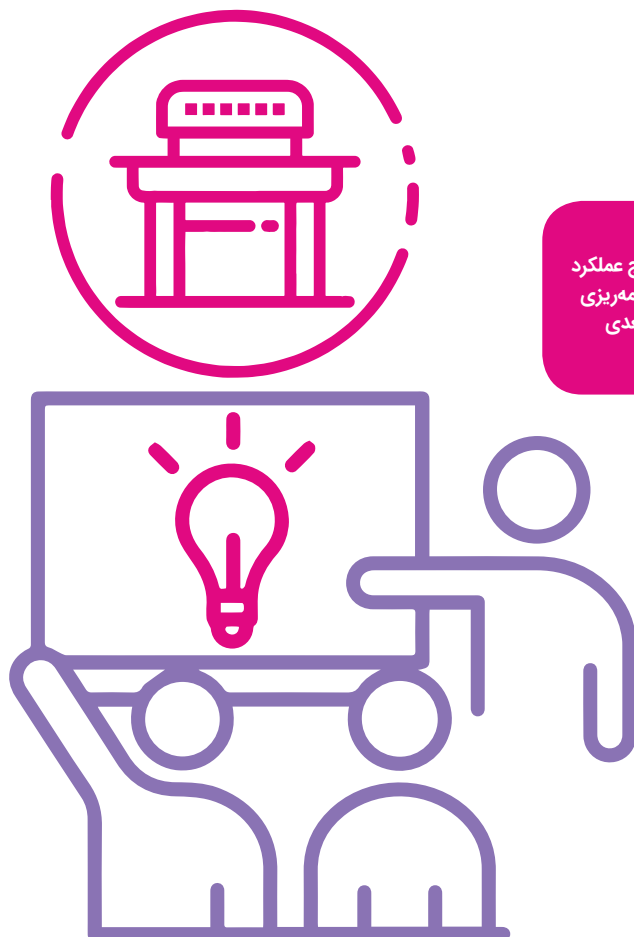
خودنظم‌دهی در یادگیری مهارتی است که بر بهبود رویکرد یادگیرندگان نسبت به اهداف و فرایند یادگیری، تلاش برای اقدامات هدفمند و ارزیابی عملکرد تمرکز دارد. این مهارت شامل توانایی یادگیرنده برای هدایت فرایندهای شناختی، فراشناختی و باورهای انگیزشی در جهت رسیدن به اهداف یادگیری است. مهارت خودنظم‌دهی می‌تواند در حوزه‌های مختلف، مانند تولید رفتار هدفمند، کنترل هیجان، مدیریت یادگیری و ... به فرد کمک کند.

بر این اساس خودنظم‌دهی:

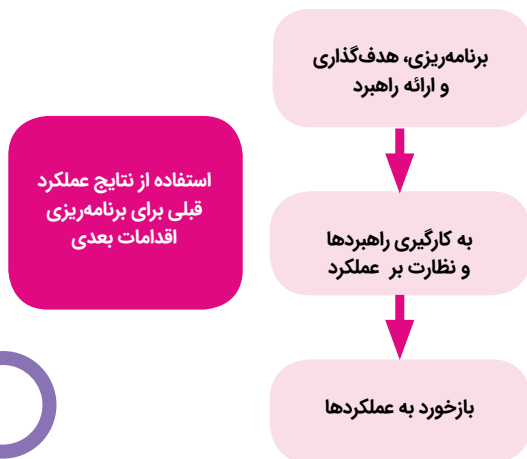
- ✓ شامل توانایی برنامه‌ریزی برای هدف، نظارت بر عملکرد و ارزیابی نتایج فعالیت (بازخورد در مورد یادگیری) است.
- ✓ می‌تواند در حوزه‌های مختلف مانند تولید رفتار هدفمند، کنترل هیجان، مدیریت یادگیری و ... به فرد کمک کند.
- ✓ مانند یک چرخه عمل می‌کند و در یک فعالیت، مهارت‌های مختلف آن بارها به کار گرفته می‌شود.

در آموزش مجازی، ضعف خودنظم‌دهی در دانش‌آموزان به اشکال مختلفی بر فرایند یادگیری تأثیر می‌گذارد. ممکن است بعضی از دانش‌آموزان به دلیل نداشتن درک مناسب از اهداف درس در **مدیریت فرایند یادگیری** خود با مشکل مواجه شوند. در عین حال، حتی دانش‌آموزانی که به نظر می‌رسد مشکلی در این زمینه ندارند نیز، با ارتقای این مهارت می‌توانند به طور فعالانه‌تری فرایند یادگیری خود را مدیریت کنند. ارزیابی دقیق این مهارت در دانش‌آموزان و کمک به آنها برای بهبود آن می‌تواند تأثیر مثبتی بر آموزش مجازی بگذارد. برای این کار شناخت عملکرد خودنظم‌دهی ضرورت دارد.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنمای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

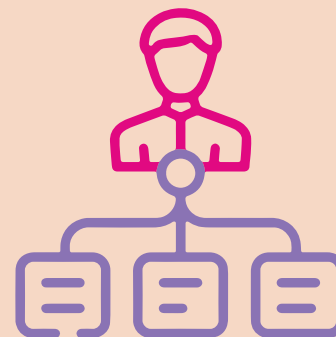
چرخه یادگیری مبتنی بر خودنظم‌دهی

دانش‌آموزان نیاز دارند طی سه مرحله در فرایندهای خودنظم‌دهی درگیر شوند:

- ✓ مرحله تفکر رو به جلو
- ✓ برنامه‌ریزی، مرحله عملکرد
- ✓ نظارت بر یادگیری و مرحله خودتأملی

معلمان در هر یک از این مراحل به شیوه‌های مختلفی می‌توانند به دانش‌آموزان در خلال آموزش‌های مجازی و استفاده از فناوری کمک کنند.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهبردهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

وظایف معلمان برای ارتقای ادراک دانش‌آموزان از خودنظم‌دهی

- ۱ ایده‌ها و راهکارهایی را بیاموزید تا به دانش‌آموزان یاد دهید که به یادگیری خود نظم بخشند.
- ۲ عملکرد و تمرین‌ها را با حمایتی که به تدریج کنار گذاشته می‌شود، راهنمایی کنید، چرا که دانش‌آموزان به عنوان یادگیرندگان خودنظم‌ده، به مرور به مهارت بیشتری دست می‌یابند.
- ۳ افکار خود را درباره فرایندهای بدل‌شدن به یادگیرنده حرفه‌ای و راهبردهای یادگیری در آموزش مجازی، به دانش‌آموزان بیان کنید.
- ۴ از راهبردهای یادگیرندگان خودنظم‌ده موفق، آگاه باشید و آنها را به دانش‌آموزان بیاموزید:

- ✓ تعیین اهداف کوتاه‌مدت خاص
- ✓ اتخاذ راهبردهای قدرتمند برای دستیابی به اهداف
- ✓ نظارت بر عملکرد برای ردیابی علایم پیشرفت
- ✓ بازسازی زمینه‌های فیزیکی و اجتماعی برای مطابقت با اهداف فرد
- ✓ مدیریت کارآمد استفاده از زمان

۵ از مهارت‌های یادگیرندگان خودنظم‌ده موفق آگاه باشید و آنها را به دانش‌آموزان بیاموزید:

- ✓ **مدیریت زمان:** دانش‌آموزان اهمیت مدیریت زمان و رشد فنون ترجیحی خود را درک کنند.
- ✓ **خطرپذیری:** دانش‌آموزان برای مدیریت خطرات و عدم قطعیت تشویق شوند.
- ✓ **مقابله با تغییرات:** دانش‌آموزان با مدیریت تغییر و رشد طیف وسیعی از فنون برای شرایط مختلف، قادر به درک معنی و مفهوم گردند.
- ✓ **احساسات و واکنش‌ها:** دانش‌آموزان اهمیت لذت موفقیت و مدیریت ناامیدی را درک کنند.
- ✓ **اشتراک‌گذاری:** دانش‌آموزان ایده‌های ذهنی، مفاهیم و راهبردهای خود را برای یادگیری آینده به اشتراک بگذارند.
- ✓ **مستندسازی تفکر:** فرصت‌هایی برای دانش‌آموزان فراهم گردد تا افکار خود را درباره یادگیری و ارجاع به آن در آینده مستندسازی کنند.

بنابراین، تکالیفی را ارائه کنید که به این راهبردها و مهارت‌ها نیاز داشته باشند. میزان و گستره مهارت‌های مرتبط با راهبردهایی که آموخته می‌شوند تا حدودی وابسته به فرصت‌هایی است که به دانش‌آموزان برای رشد در خارج از مدرسه و خانه می‌دهید.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهبردهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

پیش‌نیازهای خودنظم‌دهی دانش‌آموزان

چنانچه فعالیت یادگیری طولانی‌مدت نباشد و اهداف آموزشی و معیارهای موفقیت مشخص نباشند، خودنظم‌دهی در دانش‌آموز مشاهده نخواهد شد. چنانچه فعالیت طولانی‌مدت باشد و اهداف و معیارها مشخص باشند اما فرصت برنامه‌ریزی برای فعالیت توسط دانش‌آموز مهیا نباشد نیز، خودنظم‌دهی به شکل کامل، تحقق نخواهد یافت. اما چنانچه پیش‌نیاز «طولانی بودن فعالیت» و «تعیین اهداف» و «معیارهای مشخص» و «فرصت برنامه‌ریزی» فراهم باشد و در کنار آن، «امکان تجدیدنظر» نیز وجود داشته باشد، دانش‌آموز به طور کامل به خودنظم‌دهی دست می‌یابد. به شکل مشخص می‌توان پیش‌نیازها را چنین برشمرد:

۲ برنامه‌ریزی برای فعالیت

وقتی دانش‌آموزان پیش از شروع کار خود، اهداف آموزشی و معیارهای موفقیت مرتبط را داشته باشند، می‌توانند پیشرفت و کیفیت کار خود را در حین انجام کار بررسی کنند. بنابراین، معلم باید اهداف آموزشی و معیارهای موفقیت مرتبط را برای دانش‌آموزان ارائه دهد؛ یا در کلاس درباره اهداف آموزشی و معیارهای موفقیت، مذاکره و تبادل نظر کند. وقتی دانش‌آموزان برای کار خود برنامه‌ریزی می‌کنند، در مورد برنامه و مراحل که برای انجام تکلیف دنبال می‌کنند، تصمیم می‌گیرند. برنامه‌ریزی برای فعالیت باید حاوی چند تصمیم باشد:

- ✓ **تصمیم درباره چگونگی:** دانش‌آموزان یک فعالیت پیچیده را به فعالیت‌های فرعی ساده تقسیم می‌کنند یا ابزارهایی را که می‌خواهند مورد استفاده قرار دهند، انتخاب می‌نمایند.
- ✓ **تصمیم درباره زمان:** دانش‌آموزان برنامه‌ای را برای فعالیت خود ایجاد کرده و مهلت‌های موقتی را برای آن تعیین می‌کنند.
- ✓ **تصمیم درباره چه کسی:** گروهی از دانش‌آموزان نحوه تقسیم فعالیت بین خود را تعیین می‌کنند.
- ✓ **تصمیم درباره مکان:** دانش‌آموزان تصمیم می‌گیرند که چه قسمت‌هایی از فعالیت در داخل یا خارج از مدرسه یا در روز مدرسه انجام شود.

۱ مدت فعالیت یادگیری

اگر فعالیت یادگیری تنها در بازه زمانی کلاس تکمیل شود، دانش‌آموزان فرصت نخواهند داشت تا روند کار خود را برنامه‌ریزی کنند و یا آن را در چندین پیش‌نویس یا مرحله به مرحله بهبود بخشند. بنابراین، تعیین طول زمان یادگیری، پیش‌نیازی اساسی برای فرصت خودنظم‌دهی دانش‌آموزان است.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

بنابراین:

باید به دانش‌آموزان فرصت داد تا در فعالیت‌های یادگیری که برای آنها معنی‌دار است و در مدت زمانی طولانی انجام می‌شود، مشارکت نمایند. ممکن است تشخیص دهید که ابتدا باید از این فعالیت‌ها تا زمانی که مدیریت و کنترل یادگیری برای یادگیرندگان تسهیل شود، حمایت کنید. با این کار، دانش‌آموزان از رفتارهای نظم‌داده شده توسط دیگران به سوی رفتارهای خودنظم‌داده شده حرکت می‌نمایند. بر این اساس، از دانش‌آموزان حمایت می‌شود تا کنترل یادگیری خود را به دست بگیرند و از خود به عنوان یادگیرنده، اطلاعات بیشتری به دست آورند. زمانی که دانش‌آموزان مشغول خودنظم‌دهی هستند، اهداف آموزشی را برای خود تعیین می‌کنند، در مورد بهترین راهبردها برای دستیابی به این اهداف تصمیم می‌گیرند و این‌که آیا این راهبردها مؤثر هستند یا خیر و مواردی این چنین را بررسی می‌کنند. چنین فعالیت‌هایی معمولاً چرخه‌ای هستند و یادگیرندگان پیشرفت خود را زیر نظر دارند و در تصمیم‌گیری درباره افرادی که درگیر هستند، آنچه باید انجام دهند، چه زمانی باید تکلیف به اتمام برسد و کجا باید راه‌حلی پیدا کنند، مشارکت می‌کنند. در اینجا معلم، نقش مهمی در ارائه بازخورد مؤثر دارد. بازخوردی که دانش‌آموزان دریافت می‌کنند به آنها در رسیدن به هدف یادگیری کمک می‌کند. با طراحی این فعالیت‌ها به دانش‌آموزان این فرصت داده می‌شود تا بر اعمال خود کنترل داشته باشند و تعهدی قوی نسبت به یادگیری خود ایجاد نمایند و در نهایت، به یادگیرندگانی مادام‌العمر بدل شوند که می‌توانند در زندگی به یادگیری و رشد خود ادامه دهند.

۳ فرصت بازنگری در کار بر اساس بازخورد

- ✓ چنانچه به دانش‌آموزان پیش از اتمام یا تکمیل فعالیت‌هایشان بازخورد داده شود، آنها این فرصت را خواهند داشت که در فعالیت‌هایشان بازنگری کنند.
- ✓ بازخورد ممکن است از طرف معلم یا همسالان باشد. همچنین، ممکن است دانش‌آموزان این فرصت را داشته باشند که در فعالیت خود بر اساس فرایند خودتأملی، تجدیدنظر کنند.
- ✓ بازخورد مؤثر به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا شکاف بین عملکرد فعلی و اهداف عملکردی را برطرف نمایند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

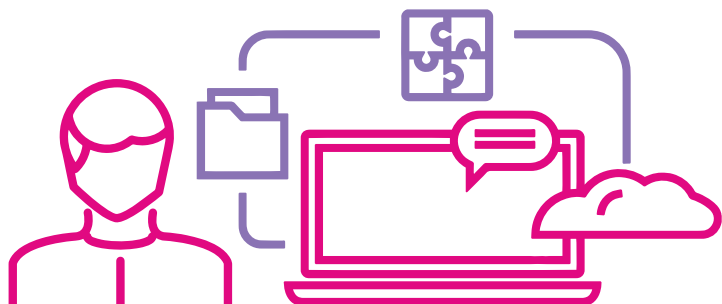

عوامل مؤثر بر خودنظم‌دهی موفق دانش‌آموزان در آموزش مجازی

حساسیت و پاسخگویی

معلمان مدارس مجازی موفق نسبت به ایجاد و ارتقای مهارت‌های خودنظم‌دهی و اطمینان از بسندگی آنها برای یادگیری آنلاین حساس و پاسخگو هستند. چنین معلمان:

- ✓ عادات مطالعه و راهبردهای مؤثر یادگیری آنلاین را به طور مستقیم آموزش می‌دهند.
- ✓ انتظاراتشان را برای درگیری تحصیلی و مشارکت دانش‌آموزان، به طور واضح بیان می‌کنند.
- ✓ راهبردهای فراشناختی (برنامه‌ریزی، کنترل و نظارت و نظم‌دهی) را به طور صریح آموزش می‌دهند و برای ترغیب به استفاده از این راهبردها، حمایت‌های آموزشی را ارائه می‌کنند.

یک تجربه

ویژگی‌های یک یادگیرنده خودنظم‌ده در دوره متوسطه

محمد دانش‌آموز کلاس نهم است که اکنون در محیط آموزش مجازی مشغول به تحصیل است. این هفته اول یادگیری مجازی محمد است. نخستین موضوعی که معلم در ارتباط با آن با کلاس تبادل نظر و مذاکره کرده است، ایجاد فضایی برای یادگیری، تعیین برنامه روزانه و تعیین اهداف یادگیری بوده است. در اتاق محمد، محرک‌های متعددی حضور دارند که منجر به حواس‌پرتی او در یادگیری می‌شوند و به همین دلیل او فکر می‌کند این اتاق مکان مناسبی برای یادگیری نخواهد بود. بنابراین او از والدینش می‌خواهد که به او کمک کنند تا این عوامل را از محیط یادگیری خود دور کند.

اکنون، محمد می‌تواند به برنامه روزانه‌اش بپردازد. او درمی‌یابد که یادگیری مجازی تغییری بزرگ است؛ بنابراین، او مصمم می‌شود این نوع یادگیری را آزمایش کند و بر چگونگی پیشبرد آن در هفته نخست نظارت کند. علاوه بر این، او وقفه‌ها و استراحت‌هایی را در جدول زمانی برای دوری از فضای یادگیری‌اش در نظر می‌گیرد و متعهد می‌شود که به زمان‌های استراحتی که برای خود در نظر گرفته، پایبند باشد. وقتی که محمد با فضای یادگیری خود راحت و خودمانی شد، فعالیت‌های منطبق با برنامه درسی و اهداف یادگیری را آغاز می‌کند و در جلسات آتی آموزش آنلاین آنها را با معلمانش به اشتراک می‌گذارد.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

فعالیت‌های حمایتی

استفاده از فعالیت‌های مشارکتی (حمایت و مشارکت همسالان) که منجر به ارتقای خودنظم‌دهی و درگیری در آموزش آنلاین می‌شود:

- ✓ ایجاد تالارهای گفت‌وگوی آنلاین که در آن دانش‌آموزان می‌توانند در مورد یادگیری خود تأمل نمایند و از همسالان و معلمان بازخورد بگیرند و فعالانه با محتوای آموزشی درگیر شوند، مشارکت دانش‌آموزان را ارتقا می‌دهد.
- ✓ آموزش صریح در مورد مهارت‌های اجتماعی مورد نیاز برای مشارکت مؤثر و نیز فراهم ساختن انتظارات برای فعالیت‌های مشارکتی خاص در آغاز تجربیات یادگیری.
- ✓ ارائه تکالیفی به دانش‌آموزان که بتوانند در مورد کار یکدیگر در گروه‌های کوچک به هم بازخورد دهند.
- ✓ بررسی توسط همسالان که در آن دانش‌آموزان فعالیت‌های یکدیگر را بررسی کرده و به یکدیگر بازخورد می‌دهند. معلمان باید مشوق‌هایی مانند نمره یا امتیازهای آنلاین را برای تشویق دانش‌آموزان به بازخورد به همسالان ارائه کنند.

نظم‌دهی به هیجانات

نظم‌دهی هیجان به دانش‌آموزان امکان پیشگیری از واکنش‌های احساسی نامناسب را که مانع از یادگیری هستند، می‌دهد. برای حمایت از خودنظم‌دهی هیجان، معلمان می‌توانند از مربیگری و حمایت‌های آموزشی استفاده کنند تا به دانش‌آموزان کمک کنند شیوه‌های مناسب پاسخ به هیجان‌اتشان را بشناسند. برای مثال، معلمان می‌توانند دانش‌آموزان را در موقع تصمیم‌گیری برای واکنش به هیجان‌اتشان، به استفاده از سؤال‌های تأملی سوق دهند:

- ✓ در این شرایط چه گزینه‌های برای واکنش وجود دارد؟
- ✓ در این شرایط چه احساسی دارم؟
- ✓ واکنش من چگونه بر من و دیگران تأثیر می‌گذارد؟
- ✓ واکنش مولد و سازنده چیست؟

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنمای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

استفاده از برانگیزاننده‌های کلامی برای افزایش انگیزه

۱. مرحله برنامه‌ریزی

فعال کردن دانش قبلی: وقتی در حال ضبط یک فیلم برای دانش‌آموزان هستید یا متنی خواندنی برای آنها تدارک می‌بینید می‌توانید از طریق پرسیدن این‌که: «چه چیزی از قبل در مورد این موضوع می‌دانید؟» به فعال کردن دانش قبلی کمک کنید. اگر هنگام ضبط فیلم و در ابتدای آن این سؤال را می‌پرسید، کمی توقف کنید تا دانش‌آموزان فرصتی برای فکر کردن داشته باشند، در متن‌های خواندنی جای خالی برای پاسخ دانش‌آموزان قرار دهید و یا در آموزش‌های آنلاین فرصت دهید تا دانش‌آموزان پاسخ‌های خود را تایپ کنند برای شما ارسال کنند.

افزایش انگیزه

انگیزه در کاربست مهارت‌های خودنظم‌دهی در یادگیری آنلاین توسط دانش‌آموزان مؤثر است. راهبردهای ایجاد و حفظ انگیزه در محیط‌های یادگیری مجازی و حضوری را می‌توان درموارد زیر، مشاهده کرد:

- ✓ ایجاد ارتباط بین آموزش و علائق دانش‌آموزان
- ✓ بررسی پیشرفت دانش‌آموزان و یادآوری به آنها برای ادامه دادن به فعالیت و ماندن در برنامه
- ✓ تشویق دانش‌آموزان به فعالیت در صورت عدم موفقیت
- ✓ تشویق و تحسین دانش‌آموزان به درگیر ماندن در کلاس
- ✓ بررسی نمرات دانش‌آموزان و در صورت لزوم تمجید و تشویق آنها
- ✓ تشویق دانش‌آموزان به ارزیابی پیشرفت در یادگیری
- ✓ ایجاد فرصت انتخاب فعالیت‌های متناسب با سن برای دانش‌آموزان. انتخاب فعالیت‌های یادگیری منجر به ایجاد انگیزه درونی و خودکارآمدی در دانش‌آموزان می‌شود.
- ✓ مشخص ساختن استانداردهای شفاف عملکرد از ابتدا
- ✓ کمک به دانش‌آموزان تا بر فرایند یادگیری احساس مالکیت داشته باشند.

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهبردهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

انتخاب راهبرد یادگیری مناسب: در هر یک از شرایط قبلی (ضبط فیلم و ...) از دانش‌آموزان پرسید: «فکر می‌کنید برای یادگیری بهتر این مطلب چه کارهایی باید انجام دهید؟». همچنین، می‌توانید این کار را با جملات ناقص انجام دهید: «برای این‌که این مطلب را بهتر یاد بگیرم یک راهبرد خوب این است که...».

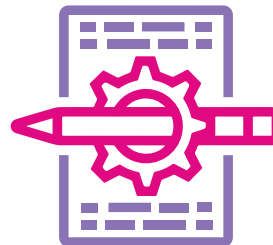
۲. مرحله نظارت

برانگیزاننده‌های کلامی برای سوق دادن دانش‌آموزان به نظارت بر عملکرد و یادگیری خود، تقریباً باید در نیمه راه یادگیری ارائه شوند. هدف این کار کمک به دانش‌آموزان برای نظارت بر پیشرفت خود است.

از دانش‌آموزان پرسید: «تا این‌جا چه چیزهایی یادگرفته‌اید؟»، «آیا از راهبردهایی که فکر می‌کردید مؤثرند استفاده کردید؟»، «آیا راهبردها مؤثر بودند؟». نکته دیگری که از نظر عاطفی در این مرحله اهمیت دارد، ایجاد فضایی مساعد برای درخواست کمک از جانب دانش‌آموزان است. برای این کار می‌توان در خلال انجام فعالیت موقعیت‌هایی را برای طرح پرسش‌ها و اشکالات دانش‌آموزان در نظر گرفت.

۳. مرحله خودتأملی

در پایان کار، دانش‌آموزان باید وارد فرایند تأمل بر یادگیری خود شوند. این کار می‌تواند با پرسیدن سؤال‌های مختلفی اتفاق بیفتد؛ مثلاً «اهدافی که ابتدای جلسه گذاشتیم را مرور کنید، فکر می‌کنید همه مطالبی را که قرار بود یاد بگیرید، آموخته‌اید؟»، «آیا نیازی به مرور متون خواندنی یا دیدن مجدد همه یا بخشی از فیلم دارید؟»، «مشخص کنید کدام سؤال‌ها را به راحتی می‌توانید حل کنید و برای کدام یک از آنها نیاز به کمک دارید؟»، «برای یادگیری سؤال‌هایی که در آنها مشکل دارید چه برنامه‌ای دارید؟». همچنین، در این مرحله، می‌توان توجه دانش‌آموزان را دوباره به اهداف ابتدایی درس جلب کرد و از آنها خواست که ارتباط بین اهداف، راهبردهای به‌کارگرفته شده و نتایج پایانی را توضیح دهند.

یک تجربه

تفکر رو به جلو به کمک انجام آزمایش

یکی از مهم‌ترین بخش‌های کلاس ما مواجهه نام دارد. در این بخش بچه‌ها در قالب یک آزمایش با یک پدیده مرتبط با موضوع درس مواجه می‌شوند و از این طریق سؤال‌هایی درباره آن موضوع مطرح می‌شود. در ادامه کلاس، کار اصلی این است که به کمک هم به این سؤال‌ها پاسخ دهیم.

در کلاس‌های مجازی عملاً امکان انجام بسیاری از آزمایش‌ها نبود. برای همین پیش از کلاس، کاربرگی شامل شرح آزمایش و تعدادی سؤال درباره آن، در اختیار بچه‌ها قرار می‌گرفت. بچه‌ها باید قبل از کلاس آن آزمایش را انجام می‌دادند و کاربرگ را حل می‌کردند. این کار باعث می‌شد که بچه‌ها نسبت به اهداف کلاس در هر جلسه آگاهی اولیه‌ای داشته باشند و نیز دانسته‌های گذشته خود درباره موضوع درس را مرور کنند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

کنفرانس‌ها و خودارزیابی حمایت کنید.

✓ دانش‌آموزان را از طریق بازخورد در بحث‌های آنلاین، مصاحبه با آنها در کنفرانس‌های فردی، درخواست برای اداره و حفظ یک وبلاگ یا مجله‌ای آنلاین و پاسخ به فهرستی از سؤال‌ها راهنمایی کنید. در این خصوص از سؤال‌های تأملی استفاده کنید:

چه کار کردی...؟
چه شد وقتی شما...؟
شما چطور می‌توانی توجه کنی که...؟
این چگونه مقایسه می‌شود با...؟
به چه اهداف یادگیری دست یافته‌اید؟
ایده‌های شما چگونه تغییر کرده است؟
آیا بلد هستید که چطور به دانش‌آموز دیگر آموزش دهید...؟

✓ تشویق و تغییر مسیر در دانش‌آموزان: معلم می‌تواند با تماس تلفنی، ایمیل یا با بیان کیفیت تکالیف دانش‌آموزان در اعلان‌های هفتگی کلاس، آنها را مورد تشویق قرار دهد. اگر دانش‌آموزان موفق به پیشرفت یا درگیری در فعالیت‌های کلاس آنلاین نشوند، معلم باید با هر یک از آنها تماس بگیرد تا در فعالیت‌هایشان تغییر مسیر ایجاد کند.

ارزشیابی و بازخورد

ارزشیابی و بازخورد به فعالیت‌های یادگیری، از عوامل موثر بر خودنظم‌دهی در دانش‌آموزان است:

ویژگی‌های بازخورد صحیح معلمان

پاسخگو و حساس	به موقع به سؤال‌های دانش‌آموزان پاسخ دهید.
مؤثر	نظراتتان را مطابق با اهداف تکلیف ارائه نمایید.
مثبت	از کلماتی که معنی مثبت دارند استفاده کنید.
یادگیری	پیشنهاداتی برای نحوه بهبود تکلیف ارائه کنید.

نمونه‌هایی از وظایفی که معلمان می‌توانند برای تقویت بازخورد به صورت آنلاین به کار گیرند، عبارت‌اند از:

- ✓ با صدای بلند فکر کنید؛ اظهارات معلمان درباره افکارشان سبب می‌شود دانش‌آموزان گام‌های مربوط به اهداف یادگیری را درک کنند.
- ✓ سؤال‌ها و ابهامات دانش‌آموزان را ثبت و ضبط کنید و آنها را در فضای آنلاین بارگذاری نمایید.
- ✓ به موقع به دانش‌آموزان بازخورد دهید.
- ✓ از تکالیف یادگیری با استفاده از دستورات عمل‌ها، روبریک‌ها، چک‌لیست‌ها،

۱	سخن آغازین
۲	پیش‌گفتار
۳	اهداف و محتوا
۴	راهنماهای تربیت و یادگیری
۵	سنجش و ارزشیابی
۶	معلمان و دبیران
۷	خانواده
۸	محیط
۹	مدیران مدارس

گفت‌وگوی فراشناختی در محیط آنلاین: گفت‌وگوی هدفمند نه فقط صحبت

گفت‌وگوی فراشناختی فرصتی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌سازد تا استدلال، بحث و توضیح دادن را یاد بگیرند و تمرین کنند. از آنجایی که معلمان و دانش‌آموزان به سرعت با تالارهای گفت‌وگوی مجازی، سازگار می‌شوند، باید از وجود فرصت‌های گفت‌وشنود غنی اطمینان حاصل کرد. برای تحقق این امر، برخی ملاحظات، سودمند است:

ملاحظات

- ✓ از فناوری‌هایی که در اختیار دارید استفاده کنید و گفت‌وگو را بر آموزش مقدم بدانید.
- ✓ از قابلیت‌های موجود در بسترهای مجازی برای تکرار و تقویت راهبردهای آموزشی با کیفیت بالا مانند استفاده از اتاق‌های کار گروهی^۱ برای هم‌اندیشی، همتیابی و یافتن اشتراکات در گفت‌وگوها استفاده کنید.
- ✓ سؤال‌های چالش‌برانگیز و بازپاسخ بپرسید.
- ✓ از سؤال‌هایی برای ایجاد تفکر بیشتر استفاده کنید.
- ✓ دانش‌آموزان را با بازخوردهای شفاهی راهنمایی و هدایت کنید و حمایت‌ها را در جایی که دانش‌آموزان به آن نیاز دارند، ارائه کنید.
- ✓ گفت‌وشنود را نه تنها بین معلم و دانش‌آموزان بلکه بین دانش‌آموزان نیز تشویق کنید.

1. Breakout room

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

V

خانواده

خانواده و والدین

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

وضعیتی که در حال حاضر، ایران و تقریباً همه کشورهای جهان را گرفتار کرده است، شرایط ویژه‌ای دارد که شاید در گذشته ملت‌ها، چنین تجربه‌ای با چنین ابهامات و پیچیدگی‌ها را نمی‌توان یافت. عدم امکان حضور دانش‌آموزان در مدارس، باعث گردیده تا خانواده‌ها وضع و نقش دیگری در تعلیم و تربیت فرزندانشان پیدا کرده و خود را برای انجام برخی از وظایف مدرسه آماده سازند.

این وضع اگر چه دشواری‌های فراوانی به همراه دارد، اما می‌تواند به مثابه فرصتی گران‌بها تلقی گردد که در آن شایستگی‌های تربیتی والدین و توانایی دانش‌آموز در اداره امور خود، نمایان گردد و احتمالاً ابتکارات و نوآوری‌هایی جدید، بروز و ظهور پیدا کنند.

همه‌گیری کرونا به ما یادآوری می‌کند که به لطف خداوند حکیم، نهاد خانواده و خانواده‌های ایرانی، زنده، پویا و مستحکم‌اند و ایران اسلامی همواره می‌تواند با اتکا و اعتماد به آنها، به کارهایی بزرگ دست بزند و به اهدافی بزرگ دست یابد. شرایط جدید می‌تواند برای برداشتن دیوارهای مرئی و نامرئی میان مدرسه و خانه و ایجاد هماهنگی میان این دو نهاد اساسی، فرصتی مغتنم باشد.

۱ آنچه که در خصوص لزوم همراهی و هماهنگی والدین با یکدیگر و تعادل در خانواده ذکر می‌شود، برای آموزش در شرایط همه‌گیری کرونا، اهمیت و ضرورت بیشتری پیدا می‌کند. همان‌طور که انتظار داریم فضای روانی، اجتماعی مدرسه آرام و متعادل باشد تا دانش‌آموزان در فضای متعادل و آرام قرار گیرند، همان انتظار را درخصوص خانواده نیز به‌طریق اولی داریم.

۲

خانواده‌ها به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم، لازم است از توصیه‌ها و تأکیدات مسئولان تعلیم و تربیت مطلع باشند و آنها را به درستی فهم کنند. حقیقتاً خانواده‌ها و مدارس و مسئولان به یک مفاهیم جدید محتاج هستند تا بتوانند نقش تربیتی خود را بهتر ایفا نمایند.

۳

بهتر است والدین بیش از گذشته به محتوای کتاب‌های درسی اشراف داشته باشند. درست است که بعضی از کتاب‌ها در علوم پایه و ریاضی مخصوصاً در پایه‌های بالاتر برای والدین قابل فهم نیستند، اما ممکن است برخی والدین به دلیل رشته تخصصی خودشان در بعضی دروس توانایی بالایی داشته و بتوانند به فرزندان خود کمک کنند. در خانواده‌هایی که این امکان وجود ندارد می‌توانند از افراد دیگر به طریق مناسب یاری گیرند. این تأکید برای آن است که خانواده‌ها قادر باشند نقش‌هایی را که متعاقباً طرح خواهد شد به‌نحو نسبتاً مطلوب ایفا نمایند.

۴

مطالعه قبل از تدریس برای دانش‌آموزان مفید است. مخصوصاً چون تدریس غیرحضوری است، مطالعه پیشین ذهن را برای دریافت مطالب آماده‌تر می‌سازد. والدین در ترغیب و تشویق فرزندان خود برای مطالعه قبل از تدریس کوشش کنند.

۵

دوران کرونا می‌تواند فرصتی مناسب برای والدین محترم فراهم آورد تا بتوانند با نظارت بر کیفیت ارتباط فرزندان خویش با محتواها و موضوعات متنوع آموزشی، علائق و سلائق آنان را شناخته و مسیر را برای شکوفایی استعدادها و آنها هموار کنند.

۶

والدین برای جلوگیری از اتلاف وقت و انرژی خود و فرزندان، باید سعی کنند با اهداف برنامه‌های درسی آشنا شوند تا به راحتی بتوانند فعالیت‌های مناسبی را برای فرزندان خویش انتخاب کرده و به یادگیری آنها جهت دهند. درک درست اهداف درس بطور چشمگیری از فشار حجم آموزش می‌کاهد. فصل اهداف و محتوا در این بسته، یعنی بخش ارائه انتظارات هر کتاب، می‌تواند کمک شایانی به والدین در این زمینه نماید.

۷

والدین باید به گونه‌ای عمل کنند که اعضای خانواده در قبال یادگیری یکدیگر احساس مسئولیت کنند. یکی از این ظرفیت‌ها، استفاده از دانش و توانایی فرزندان بزرگتر در ارتقای یادگیری فرزندان کوچکتر است.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنمای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۸

ظرفیت یادگیری کودکان بسیار محدود است، از سوی دیگر بازی، محور زندگی دانش‌آموزان مخصوصاً در دوره ابتدایی است. بی‌توجهی به این محور، میزان یادگیری را بسیار کاهش می‌دهد و آن را برای کودکان ملال‌آور می‌کند؛ بنابراین باید آموزش در کنار بازی قرار گیرد یا آنکه در جریان بازی، زمینه یادگیری ایجاد شود.

۹

در آموزش مجازی، والدین همکار جدی معلم در تدریس و ارزشیابی هستند. در صورت بی‌توجهی والدین، آموزش به شکل کامل برای فرزندان محقق نخواهد شد. برای موفقیت در این امر، والدین باید بیش از گذشته با معلم فرزندشان ارتباط داشته باشند.

۱۰

ارتقا و توانمندسازی دانش‌آموزان برای یادگیری فعال در خانه، نه تنها برای دوره اختلال آموزش چهار به چهار در مدرسه ضروری است، بلکه برای توسعه مهارت‌های خودنظم‌دهی دانش‌آموزان در همه دوران‌ها نیز مفید و ضروری است. باید شرایطی را برای دانش‌آموزان فراهم کرد تا آنها دریابند که چگونه می‌توانند یک یادگیرنده فعال باشند.

۱۱

از دانش‌آموزان بخواهیم تا با یکدیگر روی فهرست تکلیف‌ها تفکر و تأمل کنیم. اجازه دهیم آنان انتخاب کنند که چه موقع باید چه تکلیفی را انجام داد و چه زمانی باید کدام محتوا را آموخت (البته باید برنامه زمان‌بندی آموزش غیرحضوری مدرسه را مراعات کنیم). اجازه دهیم دلایل رفتارهایی چون «بی‌موقع و بی‌جا انجام دادن تکلیف یا تعلل و به تعویق انداختن کارها» را توضیح دهند. این کار به جای اینکه آنها را موعظه، سرزنش و مجبور کرده باشیم- برای درک احساسات و پذیرش هیجانات آنهاست.

۱۲

مطالعات نشان داده است که از عوامل عمده اضطراب دانش‌آموزان در یادگیری و امتحان، باورهای نادرستی است که بر اثر شکست‌ها در یادگیری مطالب و امتحانات در طول دوران تحصیل شکل می‌گیرد. چنین دانش‌آموزانی غالباً شکست را به توانایی کم خود و هوش و استعداد ضعیف خود نسبت می‌دهند، در صورتی که فقدان تلاش و دقت کافی عامل شکست است و تلاش مجدانه عامل موفقیت است. بنابراین ما باید باورهای درست درباره شکست و موفقیت را جایگزین باورهای نادرست کنیم. دانش‌آموزی که اساس یادگیری را به تلاش مجدانه، سخت‌کوشی و پشتکار نسبت می‌دهد دچار اضطراب یادگیری نمی‌شود. به عنوان راهکار عملی از دانش‌آموز خواسته شود به جای پریشان شدن از ترس تکلیف، بر خود تکلیف تمرکز کند و تلاش مجدانه و چنبداره داشته باشد، نه اینکه زود دست از تلاش بردارد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

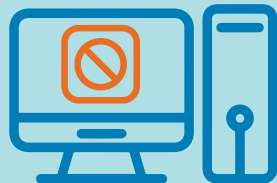
مدیران مدارس

۹

خانواده و سواد رسانه

در آموزش در بستر فضای مجازی، والدین به شدت نیازمند ارتقا آگاهی خود و فرزندان در زمینه سواد رسانه هستند. سواد و مهارت‌های رسانه‌ای برای والدین شامل مجموعه گسترده‌ای می‌شود که به برخی از آنها اشاره می‌گردد:

۳

مراقب باشید فرزندان بیش از نیاز ضروری و بدون هدف مشخص از رسانه‌ها استفاده نکنند. استفاده بدون قاعده و بیش از حد از محصولات رسانه‌ای آثار منفی بی‌شماری دارد. لذا حتماً از برنامه کلاسی و تغییرات احتمالی در ساعات برگزاری کلاس‌های او مطلع باشید.

۱

همه افراد چه والدین و چه کودک و نوجوان در زیست شخصی خود و برای بهره‌مندی از رسانه‌ها و محتواهای دیجیتال و غیردیجیتال نیازمند دانش و مهارت متناسب هستند لذا لازم است سطحی از سواد اطلاعاتی-رسانه‌ای را به دست آورده و خود نیز آن را به کار ببندند. بعد از این است که والدین می‌توانند به خوبی این قواعد و آداب بهره‌مندی از رسانه‌ها را به فرزندان نیز منتقل کنند.

۴

کودکان را در مصرف محصولات رسانه‌ای و حضور در فضای مجازی رها نکنید. لذا به صورت طولانی مدت فرزندان را در فضای مجازی تنها نگذارید و از حضور بدون دلیل و همراه با خلوت او در فضای مجازی جلوگیری کنید.

۲

همان‌طور که بر رفتار فیزیکی فرزند خود در فضای حقیقی، رفت‌وآمدها، نوع بازی، دوستان و ... نظارت می‌کنید، در فضای مجازی نیز بر آنچه به عنوان محتوا و بازی کودکان در اختیار فرزندان قرار می‌گیرد، نظارت دقیقی داشته باشید.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

محیط

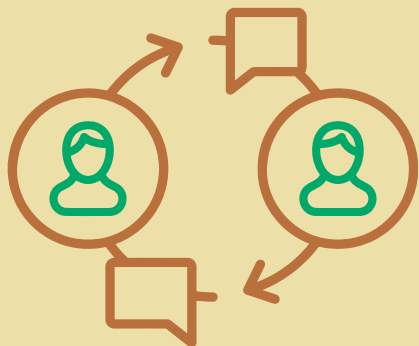

پاندومی کووید۱۹ اجزای نظام آموزشی را به شدت تحت تأثیر قرار داده و شرایط متفاوتی به وجود آورده است که از جمله آن می‌توان به تغییر ماهیتی و مأموریتی محیط تربیت و یادگیری به عنوان یکی از عناصر برنامه‌های درسی اشاره نمود. تغییر فضای آموزشی از مدرسه به خانه و تغییر اولویت ابزارها و محمل‌های دانشی و محتوایی در تربیت و یادگیری به سمت آموزش‌های الکترونیکی با محوریت فضای مجازی است. اگر مثلث یادگیری را شامل معلم، دانش‌آموز و برنامه درسی در نظر بگیریم، محیط تربیت و یادگیری بستر تعامل بین این سه مؤلفه خواهد بود. ازجمله تغییراتی که در دوران کووید۱۹ در این مثلث یادگیری و بستر تعامل بین آنها اتفاق افتاد، پررنگ شدن خانه به عنوان بخش اصلی محیط تربیت و یادگیری در کنار مدرسه است. در تبیین محیط تربیت و یادگیری می‌توان دو بخش اساسی برای آن بیان نمود:

فضا

شامل ارزش‌ها، هنجارها، روابط انسانی، رویه‌ها و فرهنگ حاکم برتعامل بین معلمان، دانش‌آموزان، مدیران و خانواده‌هاست. بخشی از این فضا به روابط بین معلم و دانش‌آموز، بین اعضای خانواده و دانش‌آموز، بین دانش‌آموز و همکلاسی‌ها مربوط می‌شود که از آن به عنوان فضای عاطفی- اجتماعی یاد می‌شود.

مکان

شامل محیط مادی و کالبدی یادگیری اعم از مدرسه، کلاس درس، خانه و دیگر مکان‌های مرتبط است. مکان یادگیری دانش‌آموز با محوریت یادگیری دانش‌آموز در خانه که به صورت انفرادی و تحت نظارت خانواده انجام می‌شود، تجهیزات، آزمایشگاه مجازی، شبیه‌سازی و محیط‌های واقعی در اختیار خانواده از جمله مکان‌های یادگیری به حساب می‌آیند. مکان تدریس معلم به عنوان بخش دیگری از مکان آموزشی است که در آن آموزش و تدریس توسط معلم در مدرسه و یا منزل معلم اتفاق می‌افتد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

در شرایطی که خانه به مدرسه و کلاس درس تبدیل می‌شود، خانواده باید سعی کند تا فضا و شرایط لازم را برای آموزش مجازی فرزندان فراهم کند، توجه به برخی نکات در خانه برای تحقق این مهم، راهگشا خواهد بود:

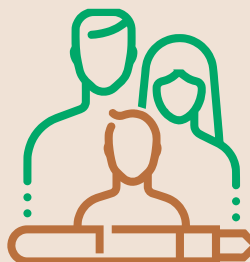
۱

در شرایط و محیط جدید نیز خانه، خانه است و مدرسه، مدرسه. آنچه که تغییر می‌کند نقش این دو نهاد است. درحقیقت، خانه ظرفیت و نقش آموزشی و پرورشی بالاتری پیدا می‌کند و مدرسه نیز با معطوف شدن به خانه، تغییراتی در مناسبات و عملکردهای خود کسب می‌نماید.

۲

در شرایط عادی نظام تعلیم و تربیت، دانش‌آموزان ساعت‌ها در بیرون از خانه به سر می‌بردند، اما در شرایط کرونایی و آموزش‌های غیرحضوری، دانش‌آموزان همه روز را در کنار والدین خود هستند. معمولاً در وقت کنار هم بودن، تحمّل افراد باید بالا باشد، مخصوصاً در ارتباط با کودکان و نوجوانان که به‌دلیل شرایط سنی خود مطالباتشان از والدین بیش از بدهی‌های آنان به والدین می‌باشد.

۳

در آموزش‌های غیرحضوری، خانه درحقیقت، کلاس درس و محیط آموزشی دانش‌آموز است. این فضای جدید شرایط متفاوتی از کلاس درس واقعی در مدرسه دارد. در همان اوقاتی که معلم مشغول تدریس است، امکان تشکیل یک مثلث یادگیری در مناسبات بین معلم، والدین و دانش‌آموز وجود دارد. البته این ارتباط سه جانبه به هماهنگی تاحدممکن بین معلم و خانواده‌ها نیاز دارد.

۴

به نظر می‌رسد در آموزش‌های غیرحضوری، والدین می‌توانند نقش ناظم را نیز ایفا نمایند، یعنی آنچه که به‌عنوان نظم محیط یادگیری در ذهن داریم از طریق والدین انجام می‌گیرد؛ مواردی مانند: قرار دادن مکان و موقعیت مناسب و آرام برای فرزند جهت استماع درس معلم و تعامل با او برای فهم بهتر، پرهیز از باز و بسته کردن در اتاق یا مکانی که دانش‌آموز در آن به‌عنوان کلاس درس قرار دارد، پرهیز از سر و صداهای آزاردهنده در محیط خانه و انجام یک پذیرایی ساده از او در بین دو کلاس.

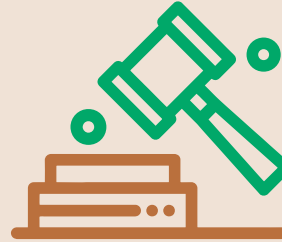
۷

برای مقابله با اضطراب فرزندان در یادگیری باید تا جایی که مقدور است، محیط خانه را به مکانی آرام تبدیل کنیم. به فرزندان خود فرصت دهیم تا آرام شوند. بیش از حد به آنان فشار نیاوریم زیرا باعث افزایش بار یادگیری آنها می‌شود؛ علاوه بر اینکه کار زیاد، باعث اضطراب آنها خواهد شد. باید تحمل داشته باشیم، به فرزندانمان اجازه دهیم اشتباه کنند و آنها را راهنمایی کنیم تا در موقع موفقیت و شکست، به درستی رفتار کنند و از اضطراب ناشی از شکست جلوگیری کنند. نگرانی و اضطراب (استرس) را می‌توان مرز زندگی دانست. متأسفانه، بیشتر افراد به شیوه ضعیفی با آن کنار می‌آیند. آنها بیش از حد نگران می‌شوند، بیش از حد انتقاد می‌کنند، غالباً عصبانی می‌شوند و بیش از حد دچار تنش می‌شوند.

اگر والدین بتوانند به کودکان کمک کنند تا یاد بگیرند که چگونه با فشارها برخورد کنند، آنگاه آنها می‌توانند هم در مقام یک دانش‌آموز و هم در مقام یک انسان رشد کنند و تعالی یابند.

۵

والدین باید مدرسه مجازی را به اندازه مدرسه عادی و حتی بیشتر از آن به رسمیت بشناسند و در صورت امکان، قوانین و مقرراتی برای آن وضع کنند. فراموش نشود دانش‌آموزان در آموزش‌های حضوری و در زنگ تفریح، با برخی تنقلات و گفتگوها به بازسازی خود می‌پردازند؛ سعی کنیم ما نیز شرایطی مشابه زنگ تفریح در خانه به وجود آوریم.

۶

حتی‌الامکان جایی از خانه را به کلاس درس بدل کنیم. قبل از شروع کلاس و فرایند یادگیری، باید محیط را آماده کرد و همه وسایل سرگرمی مخلّ آموزشی را از جلوی چشم دانش‌آموز برداشت، و چیزی را برای منحرف کردن حواس او باقی نگذاشت.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۸/۱. فضای مجازی، محیطی متفاوت برای تربیت و یادگیری

در محیط آموزشی جدید، رسانه‌های آموزشی جزئی تفکیک‌ناپذیر از فرایند یاددهی - یادگیری هستند. آنها دیگر وسایلی در حمایت از آموزش نیستند، بلکه خود حاوی پیام‌ها و محتواهای آموزشی و تربیتی محسوب می‌شوند و حتی به نسبت متفاوتی تأثیری بیش از آنچه که از پیام‌ها و محتواهای آموزشی به تنهایی انتظار داریم، بر روی افراد می‌گذارند.

شناخت رسانه‌ها و چگونگی کاربرد هر یک از آنها از مهم‌ترین عوامل موفقیت در استفاده و بهره‌گیری صحیح از آنهاست. البته این شناخت باید با روش‌های یاددهی - یادگیری همراه باشد. آشنایی با انواع رسانه‌ها راه را به سوی بهره‌برداری ثمربخش از آنها هموار می‌نماید. رسانه‌های آموزشی ویژگی‌های متفاوتی دارند و این وظیفه معلم است تا با آگاهی از آنچه که در دسترس دارد، نوع یا انواعی را که متناسب با نیازها و موقعیت دانش‌آموزان اوست، برگزیند.

رسانه به کلیه امکاناتی گفته می‌شود که می‌تواند شرایطی را به وجود آورد که تحت آن شرایط، **دانش‌آموزان قادرند اطلاعات، رفتارها و مهارت‌های جدیدی را با درک کامل به دست آورند.** مهم این است که کدام رسانه‌ها در چه شکلی و در چه زمانی می‌توانند برای ایجاد بهترین و دست‌اول‌ترین تجربه‌ها مؤثر واقع شوند. تجارب مختلف و گوناگون نشان داده است که استفاده از رسانه‌ها در میزان یادگیری دانش‌آموزان اثر می‌گذارد و از طرف دیگر از طول زمان لازم برای آموزش می‌کاهد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

یادگیری برخط

اصطلاحی است که برای توصیف دوره‌های از راه دور یا مکاتبه‌ای استفاده می‌شود که از طریق اینترنت ارائه می‌شوند. این موضوع یک تغییر عظیم در نظام آموزش ایجاد می‌کند و برای هر کس که می‌خواهد چیزی یاد بگیرد، فرصت‌های بزرگی را فراهم می‌کند و راهی را که ما در سراسر جهان، از طریق آن دانش را به دانش‌آموزان ارائه و منتقل می‌کنیم، تغییر داده است. می‌توان گفت استفاده ایمن، اخلاقی، مسئولانه و آگاهانه از فناوری از لوازم ضروری زندگی در جامعه امروزی است که طیف وسیعی از مهارت‌ها و سوادهایی همچون، سلامتی و ایمنی اینترنت، حریم خصوصی و امنیت، مهارت‌های ارتباطی و تعامل سواد اطلاعاتی را شامل می‌شود.

این دوران را باید فرصت آشنایی کامل با رسانه‌های آموزشی و چگونگی استفاده کارآمد از آنها دانست و در کنار شناخت و کاربرست دقیق روش‌های فعال یاددهی-یادگیری غنیمت شمرد. به ویژه معلمان و دبیران ارجمند نباید این فرصت کم‌نظیر را از دست بدهند.

در شرایط آموزش از راه دور ذیل استفاده از رسانه‌های آموزشی، فناوری‌های ارتباطی اهمیت بیشتری می‌یابند و توان استفاده بهتر از آنها ضروری‌تر می‌شود. در شرایط آموزش از راه دور فناوری‌های ارتباطی تنها راه ارتباط معلم و دانش‌آموز و دانش‌آموزان با یکدیگرند و به عبارتی فرایند یاددهی-یادگیری بدون این نوع رسانه‌ها امکان‌پذیر نیست. این الزام باعث می‌شود تا ما نسبت رسانه و آموزش را جدی بگیریم و از این رهگذر شناخت عمیق‌تری به دست آوریم.

در محیط‌های یادگیری غنی شده با فناوری، فرایندی پدید می‌آید که طی آن، یادگیرنده از درک منابع و فهم ساختار دانش مرتبط با یادگیری شروع می‌کند و به تدریج در محتوای دانش کلیدی به خبرگی می‌رسد، به طوری که می‌تواند بر کل دانش آموخته شده در دوره زمانی مشخص، به مهارت و تسلط برسد. امروزه دانش‌آموزان زیادی در سن نوجوانی و جوانی به فناوری دسترسی دارند. برای حفظ سلامتی و امنیت دانش‌آموزان، برای آنها مهم است که نحوه استفاده از فناوری با مسئولیت‌پذیری را بیاموزند. در زمانی که کلاس درس در مدرسه برگزار نمی‌شود می‌توانیم در کنار یادگیری مدرسه‌ای، استفاده متعهدانه و مسئولانه از فناوری‌های ارتباطی را آموزش دهیم و تمرین کنیم.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

آموزش غیرحضوری در عین داشتن آسیب‌ها و چالش‌های متعدد، فرصت‌ها و موقعیت‌هایی را برای آموزش بهتر مهیا می‌کند و معلم مجهز به مهارت‌های سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای، علاوه بر کنترل نسبی این چالش‌ها، می‌تواند این موقعیت را به فرصتی برای آموزش بهتر تبدیل کند و البته با انتقال این مهارت‌ها به دانش‌آموزان خود، آنها را نیز برای عملکرد بهتر در شرایط کنونی، مهیا سازد. خصوصاً اینکه بعد از ایام کرونا نیز احتمالاً تدریس مجازی به بخشی از شیوه‌ها و ابزارهای آموزشی رایج در مدارس مبدل خواهد شد.

هرچند همیشه آموزش و تربیت بهینه، مستلزم کسب توانمندی علمی و مهارت‌های متعدد تربیتی و آموزشی بوده است؛ با این حال دوران جدید به علت گسترش فضای مجازی، اشباع رسانه‌ای و پر شدن فضای پیرامون ما از اطلاعات و جذابیت‌های رنگارنگ، احساس نگرانی نسبت به فرایند یادگیری و تربیت دانش‌آموزان را افزایش داده است. از سوی دیگر ظهور بیماری منحوس کرونا تمام افراد بشر خصوصاً والدین و نظام آموزش و پرورش را در موقعیت و دورانی جدید پرتاب نموده که اقتضائات فرهنگی، تربیتی و آموزشی خاص خود را داراست. در این میان بیش از همه، افراد و ساختارهایی که خود را برای این دوران جدید آماده نکرده بودند با چالش‌های مضاعفی مواجه گشتند.

در جریان آموزش مجازی، مسائل جدیدی خصوصاً برای سه گروه، دانش‌آموزان، والدین و معلمان بروز کرده است. از سویی معلمان و اولیای مدرسه نظارت پیشین را بر روند تربیت و رشد دانش‌آموزان از دست داده‌اند و از سویی اکثر خانواده‌ها درگیر فرایند آموزش شده و تقریباً در برخی مقاطع مثل مقاطع ابتدایی، والدین به صورت برجسته‌ای در آموزش دانش‌آموزان نقش‌آفرین شده‌اند و این در حالی است که بسیاری از افراد این سه گروه برای شرایط کنونی دانش و مهارت کافی را به صورت کامل کسب نکرده‌اند.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

با وجود ضعف در سواد رسانه‌ای و فقدان مهارت کافی در بهره‌مندی از فضاها و ابزارهای رسانه‌ای و دیجیتالی، طبیعتاً هم معلمان در نقش یاددهنده و هم دانش‌آموزان در نقش یادگیرنده دچار اختلال خواهند شد و این موجب افت کیفیت یادگیری توسط دانش‌آموزان شده است. فارغ از این‌که آموزش‌های غیرحضوری و عدم ارتباط نزدیک معلم و

دانش‌آموز و نبود نظارت کافی والدین برای حضور کودکان و نوجوانان در اقیانوس فضای مجازی چالش‌ها و مسائل تربیتی را برای همگان پیش آورده است. تمام این مسائل ما را به این سمت سوق می‌دهد که هر چه بیشتر نسبت به توانمندسازی سه گروه معلمان، والدین و دانش‌آموزان برنامه‌ریزی نماییم.

بر این اساس فراگیری مهارت‌های سواد اطلاعاتی-رسانه‌ای لازمه استفاده هوشمندانه و کارآمد از فضای مجازی است و برای افزایش اثربخشی و کارایی معلمان مدارس و والدین و در نتیجه بهبود کارایی نظام آموزشی- تربیتی ضروری است. برای تحقق این مسئله برگزاری دوره‌های باکیفیت آموزشی مستمر، تولید و ارائه محصولات متنوع آموزشی و برگزاری نشست‌های همفکری برای انتقال تجارب سازنده، برای معلمان و خانواده‌ها ضروری به نظر می‌رسد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهنماهای
تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۸/۲. صیانت سایبری در محیط آموزش مجازی

کاربران می‌توانند با بکارگیری مجموعه‌ای از راهکارهای پیشگیرانه، آثار و تبعات مخرب فضای مجازی را کنترل و یا کاهش دهند. در این بین معلمان به عنوان پایه نظام آموزش می‌توانند با فراگیری و بکارگیری مهارت‌های پیشگیری از مخاطرات فضای مجازی نقش مؤثر در بهره‌برداری سالم و مؤثر از فضای مجازی در بین دانش‌آموزان و والدین داشته باشند. در این عنوان درسی که با همکاری پلیس فتا آماده شده به موضوعات زیر پرداخته است:

- ✓ آشنایی با پلیس فتا
- ✓ آشنایی با مخاطرات آموزش مجازی
- ✓ راهکارهای پیشگیری از مخاطرات آموزش مجازی
- ✓ آشنایی با مخاطرات فضای مجازی برای کودکان
- ✓ راهکارهای پیشگیری از مخاطرات فضای مجازی برای کودکان
- ✓ آشنایی با مخاطرات فضای مجازی برای نوجوانان
- ✓ راهکارهای پیشگیری از مخاطرات فضای مجازی برای نوجوانان
- ✓ راهکارهای پیشگیری از جرایم سایبری

با وجود محاسن انکار ناپذیر فضای مجازی، حضور در این محیط همواره با آسیب‌ها و مخاطرات متعددی همراه بوده است، شیوع ویروس کرونا با به تعطیلی کشاندن مدارس موجب انتقال آموزش‌های رسمی آموزش و پرورش به فضای مجازی شد و زمینه افزایش حضور میلیون‌ها دانش‌آموز، معلم و والدین آنها را در شبکه‌های اجتماعی فراهم کرد.

این افزایش حضور و مواجهه با انواع ارتباطات و تعامل در فضای مجازی نگرانی متخصصین و صاحب‌نظران را به دنبال داشت تا جایی که رهبر معظم انقلاب اسلامی در ارتباط تصویری با مسئولان آموزش و پرورش (شهریور سال ۹۹) فرمودند:

» راهاندازی شبکه شاد، اقدام بسیار خوبی است اما آموزش مجازی نباید موجب شود که دانش‌آموز در معرض آسیب‌های فضای مجازی و خطرات اخلاقی و اعتقادی قرار گیرد. «

دانش‌آموزان، معلمان و حتی والدین دانش‌آموزان هریک به نوعی در معرض این مخاطرات و آسیب‌ها هستند، از عمده نگرانی‌های این حوزه می‌توان به افزایش آسیب‌های ناشی از مواجهه ناخواسته با محتوای ناسالم، مواجهه ناخواسته با محتوای آسیب‌رسان، کاهش شدید فعالیت جسمانی کودکان، اختلال یادگیری، اختلالات رفتاری ناشی از انزوا، اختلالات ناشی از اضطراب، مزاحمت‌های اینترنتی، سرقت اطلاعات و نقض حریم خصوصی اشاره کرد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۹

مدیران مدارس

مدیر در شرایط آموزش چهره به چهره و در چارچوب مدرسه و کلاس درس، به هماهنگی عوامل مؤثر در تربیت و ساماندهی فعالیت‌های یاددهی - یادگیری می‌پردازد. اینک در شرایط آموزش از راه دور، باید در محیطی گسترده‌تر و البته پیچیده‌تر، به وظیفه خود عمل کند. تغییر در مکان و زمان تربیت، هرگز به معنای خروج «اجتماع یادگیری» از مدرسه و خانه و انتقال آن به فضای مجازی نیست. مدرسه و خانه همواره بستر اصلی تربیت و یاددهی-یادگیری‌اند و البته همواره تلاش می‌کنند تا با توجه به اقتضائات خود به بهترین شیوه از تمامی ظرفیت فضای مجازی استفاده کنند. این همان اصل تعطیل‌ناپذیری مدرسه و تربیت مدرسه‌ای است و بسیار آشکار است که برقراری و برپایی مدرسه، صرفاً به معنی باز بودن درهای فیزیکی مدرسه نیست، بلکه جاری و ساری بودن تربیت مدرسه‌ای با شادابی و بالندگی کامل اهمیت دارد. مدیر مدرسه ضامن برقراری و دائر بودن مدرسه و تربیت مدرسه‌ای است. عمل به این وظیفه مهم کاری بس خفیه و چه بسا دشوار در آموزش مجازی است.

مدیر مدرسه در فضای مجازی و آموزش غیرحضوری نیز می‌تواند به بسیاری از وظایف مدیریتی خود عمل کند و آموزش غیرحضوری نمی‌تواند محمل **انصراف از تکالیف اساسی مدیریتی** او باشد. اگر قرار است مدیر مدرسه ضامن جاری و ساری بودن تربیت مدرسه‌ای باشد، بسیاری از فعالیت‌های مدیر تعطیل‌ناپذیرند.

در شرایط کنونی، وضعیت تربیت مدرسه‌ای به شکل کاملاً حضوری ناممکن است که البته وضعیت مطلوبی نیست. مدیر مدرسه باید در شرایط کرونایی، حتی‌الامکان با رعایت کامل شیوه‌نامه‌های بهداشتی، از **تمامی ظرفیت حضوری مدرسه** برای تعامل مؤثر دانش‌آموزان، خانواده‌ها و معلمان استفاده کند.

این ارتباط ضرورتاً از طریق تشکیل کلاس درس و اجتماع یادگیری مرسوم صورت نمی‌گیرد. بلکه تعامل آموزشی و تربیتی دانش‌آموزان و خانواده‌ها و معلمان می‌تواند در قالب‌های متفاوت حضوری زمان‌بندی و اجرا شود. ارتباط میان دانش‌آموزان، اولیا و مربیان مدرسه و پیگیری‌های درسی و آموزشی، می‌تواند از طریق تلفن و یا وسایل ارتباط جمعی دیگر، صورت گیرد.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۹

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

۹

تمامی توصیه‌هایی که به خانواده‌ها، دانش‌آموزان و معلمان می‌شود، دلالت‌هایی برای مدیر مدرسه دارد و او باید به اقتضای محل جغرافیایی و دانش‌آموزان خود، شرایط جدید را به شکلی مناسب، مدیریت نماید. مدیر مدرسه می‌تواند برای خانواده‌ها، دانش‌آموزان و معلمان بسته‌های مدیریتی مستقل و متناسبی را طراحی و اجرا کند که بخشی از آنها، در محتوای پیش رو، آماده شده است. در هر کدام از این بسته‌ها مدیر باید براساس برنامه و اهداف آموزشی و تربیتی، درباره چگونگی استفاده از روش‌های یاددهی - یادگیری، تصویر واضح و صریحی ارائه و بر اجرای کامل آن نظارت کند. در شرایط کنونی مدیران تحول‌گرا می‌توانند برای عبور از ارزش‌یابی کمی به ارزش‌یابی کیفی مشوق و پشتیبان توانمندی باشند. برخی موارد می‌تواند به برنامه‌ریزی بهتر مدیر برای اداره مدرسه، یاری رساند:

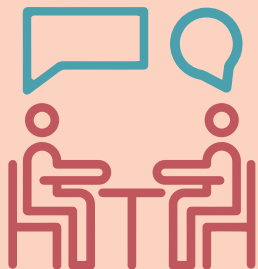
۱

حضور و غیاب دانش‌آموزان، توجه به آسیب‌های رفتاری و روانی، رصد فعالیت‌های یادگیری، نظارت بر پیشرفت تحصیلی و پیگیری و نظارت بر راهبردهای آموزشی آنها در مدرسه، از مسائل قابل توجه و پیگیری از سوی مدیران است.

۲

شرایط کرونایی می‌تواند زمینه برداشتن دیوارهای مرئی و نامرئی میان خانواده و مدرسه باشد. از این رو برقراری ارتباط با خانواده‌ها، توجه ویژه به آموزش خانواده‌ها و جلب مشارکت حداکثری آنها، تشکیل انجمن اولیا و مربیان و برگزاری مستمر و منظم جلسات این انجمن برای هم‌افزایی کردن انتظارات والدین، دانش‌آموزان و معلمان از فرایندهای یاددهی - یادگیری در آموزش مجازی حائز اهمیت فراوان است.

۳

بخشی از خانه به کلاس درس تبدیل می‌شود و برخی از مسئولیت‌های تربیتی مدرسه به خانواده سپرده می‌شود. بنابراین، سزاوار است که مدیر مدرسه در چگونگی سازماندهی آموزش در خانه به خانواده‌ها کمک کند.

۴

مدیر دلسوز، نسبت به بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان فاقد انگیزه حساس است و با همکاری خانواده آنان در این زمینه اقدام لازم را به عمل می‌آورد. هدایت و راهبری فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی؛ برگزاری مناسبت‌های اسلامی، برگزاری مسابقات علمی و فرهنگی میان دانش‌آموزان، تشکیل شورای مدرسه، برگزاری منظم جلسات دبیران، ایجاد تشکل‌های دانش‌آموزی چون انجمن اسلامی، بسیج، هلال احمر و... در این شرایط نیز امکان‌پذیر است. این فعالیت‌ها باعث تقویت ارتباط دانش‌آموزان و مدرسه می‌شود و شادابی و بالندگی مدرسه را در پی دارد.

۵

مدیر مدرسه در شرایط حضوری در ارتباط با تربیت بدنی، سلامت روانی، بهداشت محیط و بهداشت فردی و گروهی دانش‌آموزان وظایفی به عهده دارد. این وظایف در شرایط کرونایی از اهمیت بیشتری برخوردار است و باید با تعامل با معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌ها به این وظایف عمل کند. مشاورت با دبیران تربیت بدنی و سلامت و بهداشت و پیشنهادها و راهکارها و نظارت آنان ضروری و راهگشاست.

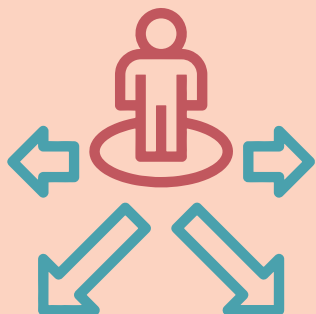

۶

برای ساماندهی آزمایشگاه‌ها، کارگاه‌ها و کتابخانه‌ها و... در فضای مجازی نیز ظرفیت‌هایی وجود دارد. مدیر مدرسه می‌تواند برای عمل به این وظایف با دیگران مشورت کند و حتی المقدور از این ظرفیت استفاده کند. این شرایط فرصت مجددی برای توجه، پیگیری و عمل به ارزش عدالت آموزشی در همه ارکان آموزش و پرورش، به ویژه مدیران مدارس دولتی است.

۷

اگر وظایف مدیر مدرسه را به چهار دسته وظایف آموزشی، تربیتی، اداری و مالی تقسیم کنیم، در شرایط جدید مدیر مدرسه باید از فشار و سهم وظایف اداری و مالی بکاهد و در مقام یک مدیر تربیتی و آموزشی عمل کند و حتی‌الامکان از یک مدیر سخت‌افزاری به یک مدیر نرم‌افزاری تغییر موقعیت دهد و بر مسئولیت‌ها و وظایف چندی بعدی آموزشی، ارشادی، فرهنگی و اجتماعی خود، بیشتر واقف گردد.

سخن آغازین

۱

پیش‌گفتار

۲

اهداف و محتوا

۳

راهبردهای تربیت و یادگیری

۴

سنجش و ارزشیابی

۵

معلمان و دبیران

۶

خانواده

۷

محیط

۸

مدیران مدارس

۹

۹

کنشگری صحیح مدیران و مسئولان مدرسه در بستر آموزش مجازی

مدرسه به عنوان رکن برگزار کننده آموزش مجازی وظایف متعددی بر عهده دارد و لازم است برای نیل به اهداف تربیتی و آموزشی به صورت مداوم به بازسازی و توانمندسازی خود بپردازد. اهم وظایف مدارس در دوران آموزش غیرحضوری را می‌توان چنین برشمرد:

✓ برگزاری کلاس‌های آموزش معلمان و ارتقای علمی آنان، به ویژه توانایی استفاده مطلوب از رسانه‌های آموزشی و آموزش الکترونیک، ارزش‌یابی معلمان و نظارت بر عملکرد آنان در شرایط جدید و حمایت و پشتیبانی مؤثر از آنها

✓ اطلاع قطعی مدیر از امکانات و وسایل الکترونیکی دانش‌آموزان برای دسترسی به آموزش‌های مجازی و در صورت عدم دسترسی برخی دانش‌آموزان، چاره‌اندیشی برای رفع مشکل یا روش‌های جایگزین

✓ اطلاع‌رسانی مناسب و به موقع برنامه‌ها و تغییرات و مشکلات احتمالی در آن و پشتیبانی و حمایت به جهت آماده‌سازی سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مناسب از دبیران.

✓ نظارت بر حضور و فعالیت دانش‌آموزان و نظارت و ارزیابی دبیر در آموزش‌های غیرحضوری

۸

مدیریت آموزش و یادگیری الکترونیکی به عنوان ابزاری برای اعمال مدیریت بر دوره آموزش و محتوای آن در سطح مدرسه عمدتاً به دو بخش اصلی تقسیم می‌شود:

✓ **برنامه‌ریزی آموزشی در سطح مدرسه (مدیریت بر دوره و برنامه آموزشی و یادگیری الکترونیکی):** شامل تعریف درس، زمان‌بندی کلاس، انتخاب واحد، گزارش‌گیری، سطح‌بندی و رتبه‌بندی یادگیرندگان، ثبت اطلاعات کاربران یا دانش‌آموزان و ارائه مباحث درس بر اساس سلسله مراتب و توالی تعریف شده در برنامه.

✓ **برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه (مدیریت مطالب و محتوای آموزش و یادگیری الکترونیکی):** مدیریت محتوای مربوط به انواع خدمات فعالیت‌های جنبی کلاس مجازی، جست‌وجوی هوشمند، ایجاد امکان برای گفت‌وگوهای گروهی و انباشت تجارب اعضای کلاس درس مجازی و طراحی و ارائه انواع آزمون و فعالیت‌های مربوط به ارزش‌یابی و دریافت بازخورد.

۱ سخن آغازین

۲ پیش‌گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

همچنین با توجه به فرایند پیچیده آموزش و تربیت خصوصاً در دوران جدید و اهمیت توجه به هر سه محور دانش آموز، والدین و معلمان، شایسته است که مدیر و متولیان مدرسه نسبت به توانمندسازی نیروهای خود برای انطباق و بهبود عملکرد در شرایط آموزش غیرحضوری، دست به برنامه ریزی و اجرای برنامه های کارآمد بزنند.

یکی از این حوزه ها **سواد و مهارت های اطلاعاتی-رسانه ای** است که باید از اهم موضوعات مورد توجه مدرسه واقع شده و تمهیداتی را برای افزایش آگاهی نسبت به آنها بیندیشد. مدیر و مسئولان مدرسه باید با هماهنگی با معلمان و به تناسب مخاطبان خود، محتواهای پیشنهادی در جای جای این برنامه در ارتباط با سواد رسانه و دیجیتال را، در اختیار والدین و دانش آموزان قرار داده تا تأثیر آموزش در فضای مجازی، تا حد ممکن افزایش یافته و از آسیب های آن، کاسته شود.

توجه به نکات زیر، می تواند در اعمال مدیریت آموزشی و کارآمدی و اثربخشی آن در آموزش مجازی، مؤثر باشد:

✓ مدیر مدرسه در آغاز سال تحصیلی از طریق پیامرسان شاد یک پیام خوشامدگویی برای تمامی دانش آموزان ارسال کند و آغاز سال تحصیلی را به آنها تبریک بگوید و از اینکه آن مدرسه را برای تحصیل انتخاب کرده اند، از آنها تشکر کند و برای آنها آرزوی سلامتی و موفقیت کند و ضمن اطمینان بخشی به آنها به صراحت انتظارات خود را از آنها بیان کند و چگونگی ارتباط با خود و مربیان مدرسه را تشریح کند.

✓ برخی از محتواهای ارائه در این بسته در بخش ارتقا سواد رسانه ای را به شکل یکجا یا در ترتیبی زمانی، در اختیار دانش آموزان و والدین آنها قرار دهد و با دعوت از متخصصین سواد رسانه، جلسات پرسش و پاسخ مجازی بین والدین و متخصصین تشکیل دهد.

✓ از طریق پست الکترونیکی یا بحث های چندجانبه، با دانش آموزان و معلمان در ارتباط باشد. مدیران می توانند خلاصه ای از پیشرفت کار مدرسه را به خانواده ها، دانش آموزان و معلمان گزارش کنند و درباره برنامه های آینده مدرسه اطلاع رسانی کرده و تذکرات لازم را گوشزد کنند.

✓ با طراحی مناسب آموزش های مجازی، مشارکت فعال خانواده ها، دانش آموزان و معلمان، تشویق آنها به تأمل و خودراهبری، مسائل و مشکلات ناشی از جدا افتادگی را کاهش دهد و آنها را به فعالیت های جالب و مفید فردی و جمعی تشویق کند.

۱ سخن آغازین

۲ پیش گفتار

۳ اهداف و محتوا

۴ راهبردهای تربیت و یادگیری

۵ سنجش و ارزشیابی

۶ معلمان و دبیران

۷ خانواده

۸ محیط

۹ مدیران مدارس

وزارت آموزش و پرورش

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر تألیف کتاب‌های درسی آموزش عمومی و متوسطه نظری